

HANDREIKING SAMENWERKING
ENERGIECOÖPERATIES

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

WOORD VOORAF

De opgave om onze energievoorziening te verduurzamen stelt ons voor flinke technologische uitdagingen. Maar minstens zo essentieel en uitdagend, is het samenwerken met andere - soms totaal anders georganiseerde - partijen. Met collega-overheden, marktpartijen en kennisinstellingen, maar ook met allerhande particuliere initiatiefnemers. Bij deze laatste groep zit vaak een enorme hoeveelheid passie en daadkracht, die we als waterschappen goed kunnen gebruiken bij het realiseren van onze duurzame energieprojecten. Ook helpt regionale samenwerking het lokale draagvlak - en daarmee de energietransitie - vooruit.

Waterschappen zijn van oudsher gericht op samenwerken, maar samenwerken met energiecoöperaties of andere initiatiefnemers in de energietransitie, roept verschillende nieuwe beleidsmatige of juridische vragen op.

Het waterschap kan samenwerking in de energietransitie nastreven om de eigen regionale positie verder te versterken of als ze zelf niet een project (alleen) willen uitvoeren. En lokaal eigendom bijvoorbeeld, kan het draagvlak het benodigde zetje geven waarmee bijvoorbeeld windturbines ineens wél haalbaar zijn. Dat de turbines daarmee minder geld opleveren voor het waterschap kan verdedigbaar zijn als ze bijvoorbeeld een essentiële plek hebben in een energiehub op de zuivering. Deze handreiking is ingericht als een reis, die begint met een beslismodel om per geval te bepalen of samenwerken wenselijk is. De rol die het waterschap wil spelen is hierbij een belangrijke factor maar ook het beleidsmatige kader zoals bijvoorbeeld het klimaatakkoord of het eigen waterschapsbeleid bieden houvast. Vervolgens komen de juridische kaders aan bod zoals relevante wetgeving op het gebied van aanbesteden. En eindigen in modelovereenkomsten waarbij de theorie in praktische overeenkomsten zijn gevat.

Deze handreiking is in opdracht van de Unie van Waterschappen opgesteld binnen het WARES programma; het kennisprogramma voor de waterschappen dat zich richt op onderzoeksvragen die specifiek zijn voor de energietransitie en het uitvoeren van het klimaatakkoord binnen de Regionale Energie Strategieën. Aan de handreiking hebben verschillende partijen meegewerkt: juridische specialisten met ruime ervaring in hernieuwbare energie maar ook juristen en beleidsadviseurs van de waterschappen. Deze handreiking moet immers vooral een praktisch toepasbaar document zijn, dat ons als waterschappen verder helpt bij het vervullen van onze ambities in de energietransitie!

Dirk-Siert Schoonman

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

INLEIDING

samenwerken van een waterschap met een energiecoöperatie

Deze handreiking gaat over het samenwerken van een waterschap met een energiecoöperatie in duurzame energieprojecten. Maar het is natuurlijk niet een doel op zich; om met energiecoöperaties samen te werken. Het samenwerken met een energiecoöperatie is een middel voor waterschappen om een ander doel te bereiken.

energieneutraal klimaatneutraliteit

Het doel dat waterschappen willen bereiken is om de energietransitie te laten slagen en daaruit volgt dat waterschappen het streven hebben om per 2025 energieneutraal te zijn en om in algemeenheid klimaatneutraliteit na te streven.¹

bevorderen van draagvlak en acceptatie

Voor dat streven zijn logischerwijs duurzame energieprojecten nodig. En die projecten moeten kunnen rekenen op acceptatie en draagvlak, want acceptatie en draagvlak zijn noodzakelijk om de energietransitie te laten slagen. Dat laatste volgt uit het Klimaatakkoord. In het Klimaatakkoord is het bevorderen van draagvlak en acceptatie een centraal thema. Een conclusie en concrete maatregel (en als zodanig ook in het Klimaatakkoord verwoord) is dat draagvlak en acceptatie van beleid gerealiseerd kunnen worden als besluitvorming transparant is en de lusten en lasten eerlijk verdeeld worden. Doordat de waterschappen het Klimaatakkoord omarmd hebben is het dan ook logisch dat ook waterschappen draagvlak voor en acceptatie van duurzame energieprojecten zoeken door de lusten en lasten eerlijk te verdelen.

de lusten en lasten eerlijk te verdelen

energiecoöperaties

Het is verder een algemeen geaccepteerd gegeven dat energiecoöperaties goed zorg kunnen dragen voor die eerlijke verdeling. Daarom heeft een waterschap, indien het waterschap niet zelf het project uitvoert, vaak de wens om met een energiecoöperatie samen te werken aan een duurzaam energieproject.

partijen die hetzelfde beogen als energiecoöperaties

Maar, niet alleen het samenwerken met energiecoöperaties kan een bijdrage leveren aan draagvlak voor en acceptatie van de energietransitie. Dat kan natuurlijk ook gebeuren door samen te werken met andere partijen die hetzelfde beogen als energiecoöperaties en die langs een andere route ook komen tot acceptatie en draagvlak en de daarmee verband houdende eerlijkere verdeling van lusten en lasten.

¹ Zie <<https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/waterschappen-leggen-de-lat-hoger-met-het-klimaatakkoord>> [8 juni 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

algemene wettelijke kaders

50% lokaal eigendom

De keuze om met een energiecoöperatie samen te werken moet passen binnen de algemene wettelijke kaders, die een waterschap hanteert als het samenwerkt.²

Het eigen beleid van waterschappen is bepalend. Het Klimaatakkoord vermeldt dat het streven naar 50% lokaal eigendom niet onverkort op waterschappen van toepassing is. Het beleid van een waterschap - indachtig ook de eigen ambities om energieneutraal te worden - kan ook zijn om een project zelf te ontwikkelen. De vraag is hoe dat beleid zich verhoudt tot het beleid van mede-overheden.

Het is vanwege het voorgaande dat in deze handreiking de samenwerking met de energiecoöperatie in de spotlights wordt geplaatst.

WAAROM SAMENWERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES?

Infographic 1: Waarom samenwerken met energiecoöperaties

² De keuze van een partner voor een energieproject zal ook moeten passen wat betreft de uitvoering van een waterschap van zijn wettelijke systeem- en waterbeheertaken. En ook zal - voorafgaande aan de keuze van een partner - die partner wellicht getoetst moeten worden (BIBOB-toetsen en andere screenings).

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

DEEL I

1. WEGWIJZER

Deze handreiking beoogt waterschapsmedewerkers de kaders te geven om te beoordelen of een waterschap met een energiecoöperatie kan - of wellicht zelfs moet - samenwerken als het om duurzame energieprojecten gaat. Deze handreiking gaat uit van de stand van de kennis en techniek zoals die tot en met september 2021 beschikbaar was. Als de beoordeling is dat het waterschap kan en wil samenwerken, dan geeft de handreiking vervolgens aan hoe het waterschap dat kan doen en welke instrumenten het waterschap daarbij kan hanteren. De onderstaande infographic geeft weer hoe in deze handreiking de verschillende stappen aan de orde komen.

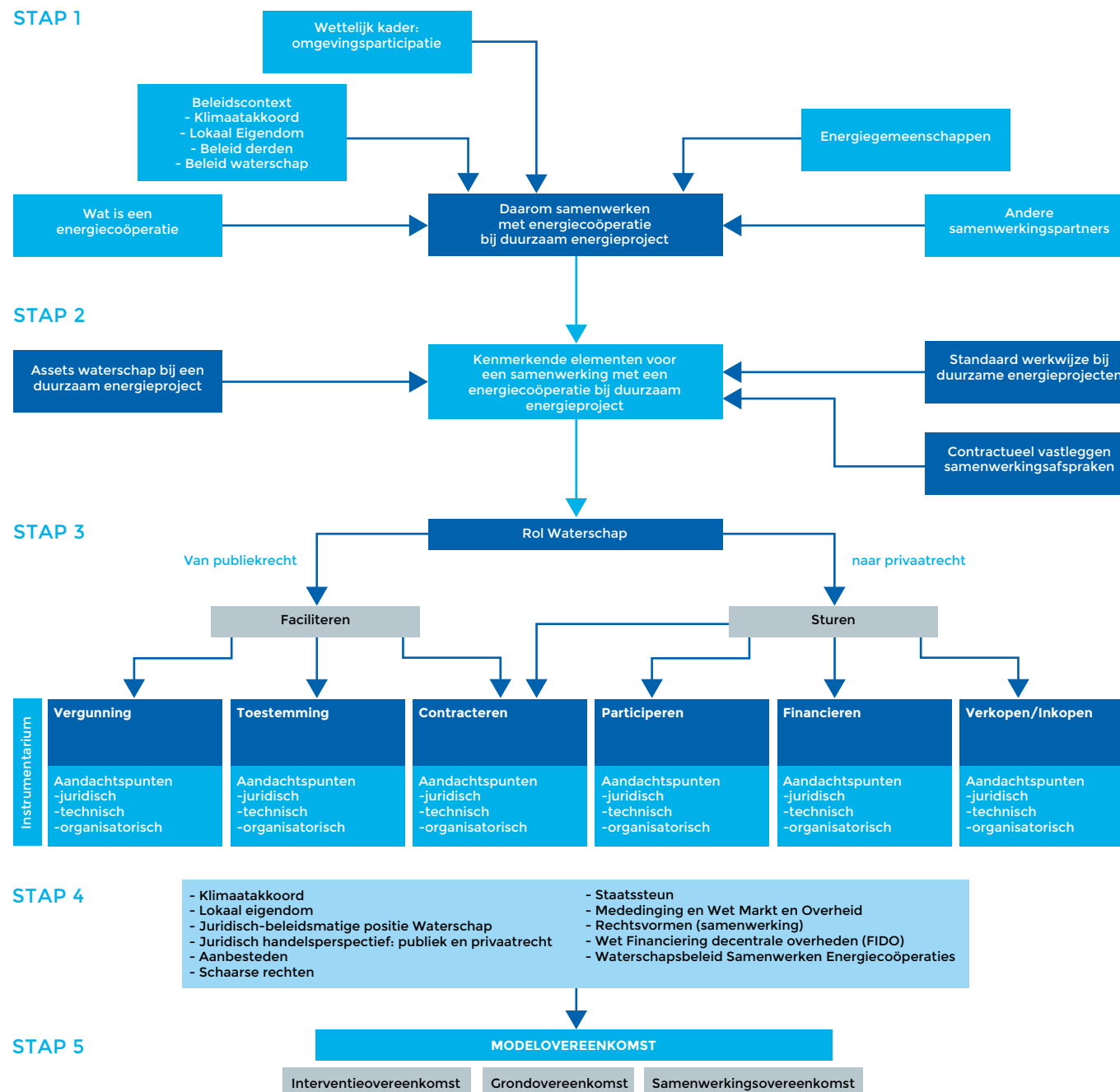
De stappen 1, 2 en 3 komen in Deel II aan de orde. Stap 4 komt aan de orde bij Deel III. De overeenkomsten die deel uit maken van Stap 5, zijn op te vragen bij de Unie van Waterschappen; teamenergie@uvw.nl.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIE-TRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

DE INFOGRAPHIC UITGELEGD

Deze handreiking (en dus ook de infographic) volgt het traject van een energiecoöperatie die zich meldt bij een waterschap met het verzoek om samen te werken. Maar ook het traject van een waterschap dat zelf de samenwerking zoekt. Daarbij komt naar voren welke afwegingen en stappen een waterschap maakt om te beoordelen of, en zo ja, op welke wijze het mee wil doen in die samenwerking en over welke kennis men moet beschikken. Indien dit proces in woorden wordt gevat laat dat zich als volgt samenvatten.

Stap 1

De eerste stap gaat over de vraag of er een rechtvaardiging is om samen te werken met energiecoöperaties. Een analyse geeft antwoord op de vraag waarom er met een energiecoöperatie samengewerkt kan (of moet) worden. Deze analyse start met een beschrijving wat nu een energiecoöperatie is. Vervolgens wordt behandeld wat de huidige wet- en regelgeving en de eventuele beleidscontext is voor wat betreft het samenwerken met energiecoöperaties. Het Klimaatakkoord en ook het lokale eigendom komt in dit verband aan bod. Ook wordt ingegaan op andere soorten partners (niet zijnde energiecoöperaties) waarmee de samenwerking kan worden gezocht en aan de opkomst van de energiegemeenschappen.

Stap 2

Vervolgens wordt nadere informatie gegeven over met welke assets of (te verkopen of in de kopen) producten een waterschap de samenwerking aan kan gaan. Er wordt een standaard aanpak weergegeven om een project in de duurzame energie te ontwikkelen. Deze stap gaat ook in op hoe een samenwerking tussen een waterschap en een energiecoöperatie in de praktijk er contractueel uit ziet en hoe die samenwerking kan worden vastgelegd.

Stap 3

Daarna wordt structuur aangebracht in de manier waarop een waterschap de samenwerking aan kan gaan met een energiecoöperatie. Het waterschap kan dat doen zonder invloed of sturing te willen geven aan de energiecoöperatie of het duurzaam energieproject in kwestie; het faciliteert enkel in dat kader. Maar het waterschap kan er ook voor kiezen om juist actief eigen beleid of doelen na te streven wat betreft de samenwerking met een energiecoöperatie in een duurzaam energieproject. Het waterschap stuurt in dat geval. Het waterschap kan vanuit een zestel instrumenten faciliteren of sturen; van het verlenen van een vergunning aan een energiecoöperatie tot aan het verkopen aan of het afnemen van producten van een energiecoöperatie.

**rechtvaardiging om samen te werken
met energiecoöperaties**

assets

**manier waarop een waterschap de
samenwerking aan kan gaan**

faciliteert

stuurt

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Stap 4

In de volgende fase worden een aantal belangrijke thema's geschetst die door de gehele handreiking terugkomen bij de beoordeling van de vraag of en hoe samen te werken met energiecoöperaties en welke instrumenten in te zetten. Thema's zijn bijvoorbeeld het Klimaatakkoord, Lokaal Eigendom en de juridische-beleidsmatige positie van een waterschap bij duurzame energieprojecten. Maar ook bepaalde juridische onderwerpen komen als thema terug. Denk aan het onderscheid tussen publiekrechtelijk en privaatrechtelijk handelen van een waterschap, het aanbesteden van overheidsopdrachten, schaarse rechten en hoe een waterschap nu concreet juridisch kan samenwerken. Deze thema's worden als losse onderdelen uitgewerkt en zijn in Deel III te vinden.

Stap 5

Tot slot maakt een aantal modelovereenkomsten onderdeel uit van de handreiking, maar deze zijn die niet in de lopende tekst terug te vinden. Die modelovereenkomsten fungeren als start om de samenwerking met een energiecoöperatie juridisch vorm te geven en zijn op te vragen bij de Unie van Waterschappen: teamenergie@uww.nl.

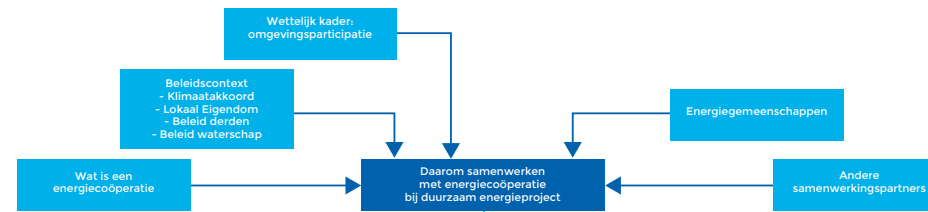
1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

STAP 1: RECHTVAARDIGING OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES

Waarom zouden een energiecoöperatie en een waterschap samenwerken aan duurzame energieprojecten? Daar zijn verschillende goede redenen voor te geven. Tegelijkertijd doet zich ook de vraag voor of het wel logisch en rechtmatig is om een energiecoöperatie, met uitsluiting van anderen, als partner te kiezen? Of is het in sommige gevallen aan te bevelen om als waterschap juist niet samen te werken? Of bestaat er wellicht zelfs een plicht om samen te werken? En maakt het daarbij dan nog uit of het initiatief voor een samenwerking vanuit een waterschap zelf komt of vanuit de energiecoöperatie? Een groot aantal vragen die gesteld kunnen worden wat betreft de samenwerking met een energiecoöperatie in een duurzaam energieproject.

Maar voordat deze vragen goed beantwoord kunnen worden, is het zinvol eerst zicht te krijgen over wat een energiecoöperatie is. In paragraaf A van Hoofdstuk 1 van Deel II wordt de totstandkomingsgeschiedenis van de energiecoöperatie in Nederland beschreven en wat de kenmerkende (juridische) eigenschappen zijn van een energiecoöperatie. Deze paragraaf A maakt verder duidelijk dat de energiecoöperatie als ontwikkelaar van duurzame energieprojecten een opmerkelijk opmars doormaakt.

Nadat de energiecoöperatie op de kaart is gezet, dient de vraag gesteld te worden waarom nu juist met een energiecoöperaties samengewerkt kan of moet gaan worden. En een vraag die daarmee samengaat is of het daarbij uitmaakt of het initiatief tot zo een samenwerking nu vanuit een waterschap komt of vanuit een energiecoöperatie. Het antwoord op deze vragen wordt (voornamelijk) gevonden in beleid en voor een deel in (toekomstige) wet- en regelgeving. Landelijk, provinciaal, gemeentelijk maar ook een het eigen beleid van een waterschap vormt de beleidscontext van waaruit het waterschap de vraag omtrent het wel of niet, en zo ja, hoe samen te werken wordt beantwoord. Verplichtingen tot een bepaalde vorm van omgevingsparticipatie - in sommige gevallen vanuit wet- en regelgeving voorgeschreven - spelen daarbij ook een rol. In de paragrafen B en C komen deze beleidscontext en relevante wet- en regelgeving aan de orde. In paragraaf B komt het Klimaatakkoord en het daarin genoemde Lokaal Eigendom kort aan de orde. Deze twee onderwerpen worden overigens in Deel III als apart thema nader uitgewerkt.

wat een energiecoöperatie is

met een energiecoöperaties
samengewerkt

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

conclusie dat een waterschap het kan rechtvaardigen om wat betreft een duurzaam energieproject met voorrang samen te werken met een energiecoöperatie

Europese en Nederlandse wet- en regelgeving

energiegemeenschap

beleid van een waterschap

De paragrafen B en C eindigen met de conclusie dat een waterschap het kan rechtvaardigen om wat betreft een duurzaam energieproject met voorrang samen te werken met een energiecoöperatie. Maar dat er ook een gerechtvaardigde keuze is om dat niet te doen. Daarbij moet het waterschap er wel rekening mee houden dat provinciaal en gemeentelijk beleid er soms toe noopt om wel samen te werken met een energiecoöperatie.

In de paragraaf D wordt vooruitgekeken naar toekomstige Europese en Nederlandse wet- en regelgeving en wordt de zogenaamde 'energiegemeenschap' uitgelicht. De conclusie is dat elke energiecoöperatie een energiegemeenschap is, maar dat niet elke energiegemeenschap een energiecoöperatie is. Verder wordt geconcludeerd dat het zijn van een energiegemeenschap wellicht het beste criterium is voor een waterschap om te bepalen wat een geschikte partij is om mee samen te werken in een duurzaam energieproject. Beter dan de keuze af te laten hangen of een partner zich nu een energiecoöperatie noemt of niet. Het gaat immers om de partner waarmee het beste acceptatie, een groot draagvlak en een eerlijke verdeling van lusten en lasten wat betreft duurzame energieprojecten kan worden bereikt. En die partner hoeft niet altijd de vorm of de naam van een energiecoöperatie te hebben.

In paragraaf A van Hoofdstuk 1 van Deel II ging het over de energiecoöperatie als samenwerkingspartner en in de paragrafen B en C over de rechtvaardiging om daarmee in voorkomende gevallen wel of niet samen te werken. In paragraaf E komen vervolgens de samenwerkingspartners anders dan de energiecoöperatie aan bod. Want als beschreven, is een energiecoöperatie natuurlijk niet de (enige) geschikte samenwerkingspartner.

De doelstellingen en resultaten die worden verwacht van het beleid van een waterschap, zijn dus bepalend voor wat de uiteindelijke juridische verschijningsvorm van de samenwerkingspartner wordt. Die verschijningsvorm kan een energiecoöperatie zijn, maar dat hoeft niet. Het zou mogelijk ook een publiek/publieke of wellicht publiek/private samenwerking kunnen zijn. Ook de juridische rechtsvorm van de samenwerkingspartner hoeft niet altijd een 'coöperatieve vereniging' te zijn maar kan net zo goed een besloten vennootschap zijn.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

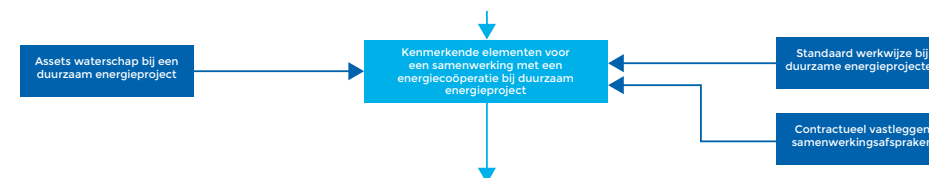
Conclusie

De conclusie die volgt uit Stap 1 is dat een waterschap, ongeacht of het nu zelf de samenwerking zoekt of daartoe wordt gevraagd, met een energiecoöperatie een zeer geschikte partner heeft om samen te werken wat betreft duurzame energieprojecten. De keuze voor deze partner is verder ook in lijn met het huidige beleid en de geldende wet- en regelgeving.

Wel zal een waterschap bij duurzame energieprojecten - die het zelf wenst te initiëren of waaraan ze wordt gevraagd mee te werken - er rekening mee moeten houden dat er ook goede argumenten zijn om in bepaalde omstandigheden het project geheel zelfstandig en zonder samenwerking met een energiecoöperatie op te tuigen. Maar, vanwege de januskop van het 'lokaal eigendom kan het ook maar eens andersom zijn. Namelijk dat een waterschap bij duurzame energieprojecten die het geheel zelf wenst te ontwikkelen, zich toch in dient te spannen om in samenwerking met bijvoorbeeld een energiecoöperatie zo een project te ontwikkelen.

Tot slot zal een waterschap zich niet blind moeten staren op een energiecoöperatie als de enige partner waarmee acceptatie, draagvlak en een eerlijkere verdeling van lusten kan worden geborgd wat betreft de ontwikkeling van duurzame energieprojecten. Er zijn nu en in de toekomst ook partners, anders dan de coöperatieve vereniging, beschikbaar waarmee deze doelen net zo goed kunnen worden behaald.

STAP 2: KENMERKENDE ELEMENTEN VAN DUURZAME ENERGIE-PROJECTEN EN HET SAMENWERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES

In deze stap komen onder meer de algemene en kenmerkende elementen van een duurzaam energieproject aan de orde. Want elk project kent in grote lijnen een standaard verloop met verschillende projectfasen. Een project begint vaak met een haalbaarheidsstudie en als alles meezit wordt een project uiteindelijk gerealiseerd en gaat het vervolgens in exploitatie. Bij elke fase-overgang zijn er standaard bepaalde mijlpalen die moeten zijn bereikt om door te kunnen gaan. Aan het einde van elke fase is er een 'go/no-go' moment waardoor het project in de grip kan worden gehouden.

verschillende projectfasen

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

projectmanagement van duurzame energieprojecten

Het is dan ook zinvol om over enige kennis te beschikken wat betreft het standaard projectmanagement van duurzame energieprojecten voordat een samenwerking met een energiecoöperatie wordt aangegaan. In paragraaf B.1 van Hoofdstuk 2 van Deel II komt dit aan de orde.

contractuele samenwerkingstraject

En als het tot een samenwerking kan komen, is het ook goed kennis te hebben over hoe het contractuele samenwerkingstraject waarschijnlijk gaat lopen. Standaard begint een samenwerking wat betreft een duurzaam energieproject met een schriftelijk vastgelegde intentie. De intentie-overeenkomst mondt dan uit in finale contractuele afspraken tenzij niet al voortijdig het project is gestopt. Het soort contracten dat nodig is bij een project, houdt vaak gelijke pas met de projectfasering. Een intentieovereenkomst volstaat in de haalbaarheidsfase maar een definitieve samenwerkingsovereenkomst is noodzakelijk om van de haalbaarheidsfase naar de ontwikkelingsfase over te gaan. Dit alles is het onderwerp van paragraaf B.2.

assets en bronnen van een waterschap

Tot slot is het zinvol om over kennis te beschikken wat de assets zijn waarmee een waterschap een samenwerking wat betreft een duurzaam energieproject kan aangaan en welke producten voor een waterschap of een energiecoöperatie een rol spelen als ze die producten van elkaar willen verkrijgen. In paragraaf C.1 wordt een opsomming gegeven van het aanbod van assets en bronnen van een waterschap die onderdeel kunnen zijn van een duurzaam energieproject. In paragraaf C.2 staat vermeld welke producten een waterschap aan een energiecoöperatie zou kunnen verkopen c.q. welke producten een waterschap van een energiecoöperatie zou kunnen afnemen.

Conclusie

De conclusie die volgt uit Stap 2 is dat een waterschap en een energiecoöperatie op legio manieren met elkaar de samenwerking kunnen aangaan, maar dat het zinvol is vooraf te weten:

- hoe de ontwikkeling van een duurzaam energieproject veelal loopt;
- op welke wijze de rechten en plichten naar elkaar toe contractueel vastgelegd kunnen worden;
- wat een waterschap en een energiecoöperatie over en weer aan producten en rechten te bieden hebben.

Door deze kennis te hebben voordat de samenwerking wordt gestart, wordt de kans vergroot dat het waterschap niet alleen het juiste instrument kiest, maar ook dat het energieproject en de samenwerking er daadwerkelijk komt.

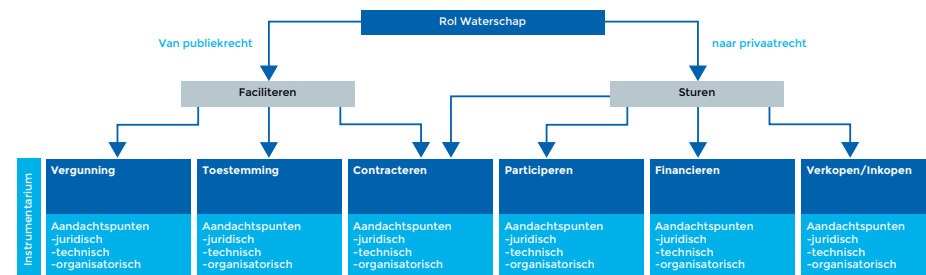
1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

STAP 3: INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIE- COÖPERATIES

De volgende stap omvat de vraag welke rol het waterschap concreet gaat spelen bij een duurzaam energieproject waarin wordt samengewerkt. Dat komt in Hoofdstuk 3 van Deel II aan de orde.

Een waterschap heeft twee rollen om uit te kiezen. Of het waterschap kan besluiten om de samenwerking simpelweg te faciliteren of het waterschap besluit om te sturen wat betreft de samenwerking. Voor de keuze tussen die twee rollen is natuurlijk bepalend wat noodzakelijk, gevraagd of wenselijk is in het duurzaam energieproject waarbij een energiecoöperatie is betrokken.

Afhankelijk van de gekozen rol (sturen of faciliteren), staan het waterschap meerdere instrumenten tot zijn beschikking. De handreiking onderscheidt zes instrumenten waar een waterschap gebruik van kan maken als het wil gaan samenwerken met een energiecoöperatie. Omdat deze handreiking gaat over het samenwerken met energiecoöperaties wordt het door een waterschap geheel in eigen beheer ontwikkelen van een duurzaam energieproject buiten beschouwing gelaten.

Vanuit zijn faciliterende rol kan de samenwerking bestaan uit het verlenen van een vergunning aan een duurzaam energieproject of uit het geven van toestemming aan een energiecoöperatie om een asset van een waterschap te gebruiken.

Vanuit de sturende rol benoemt deze handreiking de instrumenten contracteren, participeren, financieren en/of verkopen (of inkopen). Deze zes instrumenten laten zich als volgt omschrijven.

faciliteren
sturen

zes instrumenten

faciliterende rol

sturende rol

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Vergunning

Dit betreft het door een waterschap (als bevoegd gezag) verlenen van een vergunning of een ontheffing aan een energiecoöperatie, op basis van een publiekrechtelijke regeling, bijvoorbeeld de Keur (onder het regime van de nieuwe Omgevingswet wordt dit de Waterschapsverordening) die regels bevat ter bescherming van waterkeringen, watergangen en/of kunstwerken) of de Waterwet. Het verlenen van een vergunning heeft een faciliterend karakter.

Toestemming

Bij dit instrument gaat het over het door een waterschap verlenen van (schriftelijke) toestemming aan een lokale energiecoöperatie om gebruik te maken van zijn grondposities, andere assets of bronnen. Deze toestemming vindt niet plaats op basis van een publiekrechtelijke regeling. Het waterschap treedt bij de inzet van dit instrument dus niet op als bevoegd gezag, maar als de eigenaar (of de bronhouder). Het instrument toestemming beoogt enkel te faciliteren zonder verstrekende, juridisch afdwingbare voorwaarden op te leggen aan een energiecoöperatie en met de inzet wil het waterschap geen regie nemen. Als een waterschap bijvoorbeeld met een energiecoöperatie afspraken heeft gemaakt over een toekomstig recht van opstal waarbij de daarbij gesloten overeenkomst enkel ziet op wat gebruikelijk is bij opstalrechten, is er voor wat betreft deze handreiking sprake van de inzet van het faciliterende instrument toestemming. Deze situatie dient scherp te worden onderscheiden van het sturende instrument contracteren. Bijvoorbeeld als in de overeenkomst wat betreft het recht van opstal minder vanzelfsprekende eisen of wensen worden opgenomen waarmee het waterschap ook andere doelen wenst te bereiken dan een goed beheer van de asset.

Contracteren

Hier gaat het over het sluiten van een overeenkomst met een energiecoöperatie, waarbij meer verstrekende juridisch afdwingbare afspraken worden vastgelegd en met welke afspraken het waterschap in meer of mindere mate regie wil nemen. Deze afspraken gaan in de praktijk dus verder dan het faciliterende instrument toestemming. Het waterschap treedt bij de inzet van dit instrument niet op als bevoegd gezag (in het kader van een publiekrechtelijke regeling), maar wel als eigenaar of bronhouder.

Participeren

Een vergaande mate van samenwerking met een energiecoöperatie, waarbij het waterschap als eigenaar of bronhouder deelneemt in een gezamenlijke (juridische) entiteit, met bijvoorbeeld een besloten vennootschap (BV) als rechtsvorm, om de realisatie en exploitatie van een duurzaam energieproject mogelijk te maken. Het gaat bij dit sturende instrument dus specifiek om publiek-private samenwerking (PPS). De oprichting van de PPS-entiteit is in de praktijk vaak onderdeel van een door betrokken partijen gesloten samenwerkingsovereenkomst.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Financiering

Onder financiering wordt verstaan het niet op grond van een publiekrechtelijke regeling verstrekken van financiële middelen door een waterschap aan een energiecoöperatie om de realisatie en/of exploitatie van een duurzaam energieproject haalbaar te maken. Dit instrument zal in de praktijk vooral in samenhang met de instrumenten contracteren of participeren door een waterschap (kunnen) worden ingezet om sturend op te treden.

Verkoop/inkopen

Dit gaat over het verkopen door een waterschap van zelf duurzaam opgewekte energie of andere zaken (elektriciteit, biogas, warmte, GvO's) of het inkopen daarvan bij een energiecoöperatie. Er is in de praktijk een veelheid aan combinaties denkbaar waarbij het waterschap als eigenaar of bronhouder in samenwerking met een energiecoöperatie over en weer verkoop- en inkooptransacties kunnen uitvoeren. Hoewel het instrument verkopen/inkopen als zelfstandig instrument moet worden beoordeeld, kan de inzet van dit instrument in de praktijk met de sturende instrumenten contracteren of participeren samenhangen.

In de paragrafen C en D van Hoofdstuk 3 van Deel II worden bovengenoemde instrumenten nader beschreven. In paragraaf B wordt overigens met een voorbeeld duidelijk gemaakt waarom het van belang is het proces waarmee er gekomen wordt tot een instrument goed te doorlopen.

De onderverdeling in zes instrumenten heeft naast een theoretische ook een operationele waarde. In de paragrafen C en D wordt per instrument dan ook uitgewerkt en beschreven wat het concrete handelingsperspectief is voor een waterschap als het dat instrument gebruikt.

Per instrument worden de aandachtspunten genoemd waar het waterschap rekening mee dient te houden als het instrument wordt ingezet. Indien een aandachtspunt nader uitgewerkt is in een thema, wordt naar dat thema verwezen. Met praktijkvoorbeelden zal beschreven worden hoe in projecten en op welke wijze een instrument tot uiting kwam of komt.

Tot slot is het van belang dat het waterschap beseft dat het publiekrecht en het privaatrecht de juridische kaders zijn die bepalen op welke wijze door een waterschap invulling wordt gegeven aan de faciliterende en/of de sturende rol. De eisen waar een waterschap aan dient te voldoen als het handelt vanuit een publiekrechtelijke rol (bijvoorbeeld als bevoegd gezag) zijn immers anders dan wanneer het handelt vanuit een privaatrechtelijke rol (bijvoorbeeld als eigenaar van grond of als inkoper van energie). In het thema *Juridisch handelingsperspectief; publiek- en privaatrecht*, wordt het publiek- en privaatrechtelijke kader nader uitgewerkt.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Conclusie

Met het doorlopen van de stappen 1, 2 en 3, kan een waterschap wanneer het te maken krijgt met een energiecoöperatie als mogelijke samenwerkingspartner in een duurzaam energieproject, eenvoudig en gestructureerd aan de hand van omstandigheden van het geval bepalen welke rol het waterschap kan of moet spelen en welke (combinatie van) instrumenten daarbij horen.

Als het vervolgens duidelijk is welk instrument gebruikt kan of moet worden, geeft de handreiking inzicht met welke juridische, technische en/of organisatorische aandachtspunten het waterschap rekening dient te houden.

Met deze gestructureerde aanpak kan de handreiking ertoe bijdragen dat een waterschap sneller en beter met een energiecoöperatie kan samenwerken.

STAP 4: THEMA'S

- Klimaatakkoord - Lokaal eigendom - Juridisch-beleidsmatige positie Waterschap - Juridisch handelingsperspectief: publiek en privaatrecht - Aanbesteden - Schaarre rechten	- Staatssteun - Mededinging en Wet Markt en Overheid - Rechtsvormen (samenwerking) - Wet Financiering decentrale overheden (FIDO) - Waterschapsbeleid Samenwerken Energiecoöperaties
--	--

Deze handreiking kent de volgende thema's die in Deel III terugkomen:

- Klimaatakkoord
- Lokaal Eigendom
- Juridisch-beleidsmatige positie Waterschap
- Juridisch handelingsperspectief; publiek- en privaatrecht
- Aanbesteden
- Schaarre rechten
- Staatssteun
- Mededinging en Wet Markt en Overheid
- Rechtsvormen (samenwerking)
- Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO)
- Waterschapsbeleid Samenwerken Energiecoöperaties

Deze thema's geven de kennis die nodig is om delen uit de handreiking in perspectief te kunnen plaatsen. Zo is het bij het instrument vergunning relevant om te weten hoe het waterschap om gaat met de verdeling van die vergunningen als er maar één vergunning kan worden verleend. Dat is terug te vinden in het thema Schaarre rechten.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

In de tekst van de handreiking zal wanneer er voor dat onderdeel een thema beschikbaar is, dit worden gemeld.

Een belangrijk thema betreft de juridisch-beleidsmatige positie van het waterschap bij duurzame energieprojecten. Het thema *Juridisch-beleidsmatige positie Waterschap* geeft de wet- en regelgeving en het beleid weer dat bepalend is voor als een waterschap zich bezig gaat houden met een duurzaam energieproject. Het is aan te bevelen dit thema als eerste te lezen, want als er al geen duurzaam energieproject is, is er ook geen samenwerking met een energiecoöperatie.

Het is verder aan te bevelen om integraal van de thema's *Klimaatakkoord* en *Lokaal Eigendom* kennis te nemen voordat aan paragraaf B. Beleidscontext van Hoofdstuk 1 van Deel II wordt begonnen.

STAP 5: MODELOVEREENKOMSTEN

Deze handreiking heeft tot doel de samenwerking tussen waterschappen en energiecoöperaties te verbeteren en juridisch vorm te geven. Als de samenwerking tot stand komt, zal die ook schriftelijk geborgd moeten worden. Het instrument dat bij de samenwerking wordt ingezet, zal bepalend zijn voor de inhoud van de overeenkomst.

Onderdeel van de handreiking zijn een model intentieovereenkomst, model grondovereenkomst en een model samenwerkingsovereenkomst, die gebruikt kunnen worden als de instrumenten toestemming, contracteren of participeren worden ingezet. Deze modellen zijn in Deel IV van deze handreiking terug te vinden en zijn op te vragen bij de Unie van Waterschappen: teamenergie@uwv.nl.

De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de andere instrumenten is dermate divers, dat het niet zinvol is voor die instrumenten modelovereenkomsten op te stellen. Bij het verlenen van een vergunning zal die in voorkomende gevallen ook niet een samenwerkingsovereenkomst nodig zijn, nu dit een publiekrechtelijke handeling is waarvoor elke waterschap eigen format heeft.

Juridisch-beleidsmatige positie Waterschap

model intentieovereenkomst, model grondovereenkomst en een model samenwerkingsovereenkomst

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

containerbegrippen

2. LEESWIJZER

A. BEGRIPPEN

In deze handreiking zullen begrippen worden gebruikt zoals draagvlak, acceptatie, maatschappelijke meerwaarde, lokaal eigendom, procesparticipatie, projectparticipatie en financiële participatie. Dit zijn veelal containerbegrippen waarbij de gebruiker van het begrip een eigen beeld heeft dat niet altijd synchroon loopt met dat van de lezer of toehoorder. In deze handreiking wordt aangeknoopt bij de uitleg van de begrippen, zoals die te vinden zijn in de *Participatiewaaijer*, de *Oplegger & factsheet 'Bevoegdheden overheden bij procesparticipatie en financiële participatie en het Klimaatakkoord'* en het *Klimaatakkoord*. Indien een begrip niet daarin is te vinden, zal de betekenis van het begrip in het algemene spraakgebruik leidend zijn of wordt in de handreiking zelf uitgelegd wat onder een specifiek begrip wordt verstaan. Sommige begrippen worden in de handreiking als thema verder uitgewerkt.

Meer informatie

- *Participatiewaaijer*, gezamenlijk product van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE, coördinerend), Energie Samen, de Natuur- en Milieufederaties (NMF's), Hier Opgewekt, Holland Solar, de Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA), Energie Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELENDING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

praktijkvoorbeelden

intermezzo

Waterschappen (UvW), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), november 2019¹

- Oplegger & factsheet 'Bevoegdheden overheden bij procesparticipatie en financiële participatie en het Klimaatakkoord', Rijksuniversiteit Groningen en Lexnova Overheidsadvies in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, oktober 2020²
- Klimaatakkoord, Den Haag, 28 juni 2019³

B. VOORBEELDEN, INTERMEZZO'S, INFOGRAPHICS EN INFORMATIE

Voor de praktische toepasbaarheid van de handreiking wordt aansluiting gezocht bij praktijkvoorbeelden van duurzame energieprojecten, waarbij samen wordt gewerkt met energiecoöperaties. Zo wordt bijvoorbeeld de toepassing van instrumenten geïllustreerd aan de hand van voorbeeldprojecten waarbij samenwerking met een energiecoöperatie aan de orde was of is. De naam van het betreffende waterschap wordt vermeld zodat de lezer waar nodig de verbinding kan leggen met het waterschap dat een instrument al in de praktijk bracht.

Een intermezzo betreft een kenniselement dat wel met het onderwerp 'samenwerken met energiecoöperaties' van doen heeft, maar niet past in de algemene verhaallijn. Een intermezzo kan zelfstandig en los van de handreiking bestaan maar heeft toegevoegde waarde voor de handreiking en wordt dan ook als zodanig in de handreiking opgenomen. De volgende intermezzo's zijn in de handreiking opgenomen:

- Van Regeling Verlaagd Tarief (a.k.a. 'de Postcoderoos-regeling') naar de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE)
- Klimaatverandering en ongeschreven zorgvuldigheidsnormen
- Schaarre transportcapaciteit en alternatieven
- Welke privaatrechtelijke medewerking heeft een energiecoöperatie nodig als een asset van een waterschap wordt gebruikt
- Garanties van Oorsprong
- Afwezigheid aanbestedingsplicht speciale sector bedrijven bij productie en groothandelslevering van elektriciteit

1 Zie <<https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2019/11/18/participatiewaaiert/201911+Participatiewaaiert+zon+-en+windprojecten+op+land+-+Elektriciteitstafel+Klimaatakkoord.pdf>> [8 juni 2021]

2 Zie <<https://www.rvo.nl/sites/default/files/2020/11/Opleggerfactsheet-RES-procesparticipatie-en-financiele-participatie.pdf>> [19 juli 2021]

3 Zie <<https://www.klimaatakkoord.nl/binaries/klimaatakkoord/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord/klimaatakkoord.pdf>> [8 juni 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

infographics

De handreiking kent verder verschillende infographics. Die dienen om de lezer een routekaart te geven hoe tot een bepaald eindpunt kan worden gekomen. Met één oogopslag wordt dan zichtbaar welke (tussen)stappen er genomen dienen te worden om bij dat eindpunt te komen. De volgende infographics zijn in de handreiking opgenomen:

- Waarom samenwerken met energiecoöperaties
- Stappenplan samenwerken met energiecoöperaties bij duurzame energieprojecten
- Overzicht duurzame energieprojecten waarbij met energiecoöperaties wordt samengewerkt
- Beoordelingsmatrix initiatiefnemer
- Handelingsperspectief waterschap vanuit het Klimaatakkoord
- Handelingsperspectief waterschap als bevoegd gezag wat betreft draagvlak en eerlijke verdeling lusten en lasten

In de handreiking zal een infographic herkend kunnen worden, doordat de titel van dit grafisch element begint met 'infographic'.

externe informatiebronnen

De handreiking maakt verder gebruik van verschillende externe informatiebronnen. Dat kunnen of plaatjes zijn of verwijzingen naar publicaties en websites. In de tekst zal dat zichtbaar zijn. Indien er belangrijk informatiebronnen zijn, zullen deze zichtbaar worden gemaakt, doordat in de tekst een informatie icoon is terug te vinden waaronder de betreffende bron is te vinden of de bron en vindplaats worden in de voetnoot genoemd.

C. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN

Deze handreiking gaat ook over duurzame energieprojecten. Bij wat onder duurzaam wordt verstaan in het kader van deze handreiking knopen wij aan bij de zogenaamde 'Brundtland' definitie van duurzame ontwikkeling, namelijk "[...]Jeen ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen".

Als het dan over duurzame energieprojecten in het kader van de handreiking gaat, gaat het over projecten die bedoeld zijn om energievormen (warmte, elektriciteit, gas) te oogsten uit zon, wind, biomassa, de grond of water en/of om deze energie tijdelijk op te slaan. Voor deze handreiking wordt aangesloten bij de verschillende technisch inhoudelijke bouwstenen die door de Unie van Waterschappen zijn geïdentificeerd in het kader van de Regionale Energie Strategie. In onderstaande tabel zijn de bouwstenen benoemd:

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

In uitvoering (zelf te organiseren)	In ontwikkeling, veel potentie (anderen nodig)	In ontwikkeling, lagere potentie (anderen nodig)
Zon op eigen daken	Zon op dijken	Waterkracht
Zon op RWZI	Zon op water	Hoogwaardig gebruik biomassa
Zonneweiden (baggerdepots, bergingsgebieden)	Wind op of nabij dijken	Grondstoffen uit biomassa
Wind op RWZI	Warmte en koude (Aquathermre)	Energie uit biomassa
Biogas uit afvalwater en groengas	Opslag van elektriciteit	Waterfabriek
Grondstoffen terugwinnen uit afvalwater	Waterstof (lokaal kansen, vooral toekomstig mogelijk interessant op zuivering)	Blue Energy (getijde en zoet/zout)
Meedoen in projecten van anderen	Zonnewarmte	
	Productie groengas	

Tabel: Bouwstenen voor Waterschappen

Samenwerken wat betreft de mogelijkheden wat betreft de reststoffen uit biomassa (raffinage, vezels, eiwitten en/of compost) behoort niet primair tot de projecten die deze handreiking in scope heeft. Het kan evenwel zijn dat bepaalde dorps-of gebiedscoöperaties zich in een samenwerking met een waterschap niet laten beperken tot 'energie'. De handreiking kan ook in die gevallen toegevoegde waarde hebben.

Om specifiek aansluiting te vinden bij de praktijk van een waterschap zal in aansluiting op de toetsing per instrument worden verwezen naar verschillende door waterschappen uitgevoerde dan wel nog lopende duurzame energieprojecten. Het gaat hierbij met name om projecten die onderdeel uitmaken van het Rapport Waterschappen in de regionale energiestrategie #inventarisatie en ontsluiting mbt juridische vraagstukken, Unie van Waterschappen 2020. Dit rapport van de Unie van Waterschappen, dat in 2020⁴ is gepubliceerd, bevat een inventarisatie van 123 projecten over verschillende waterschappen, waarvan er 29 projecten over verschillende waterschappen juridisch zijn geanalyseerd in een projectfiche. Het is mogelijk om de betreffende projectfiches op te vragen bij de Unie van Waterschappen via het volgende emailadres: teamenergie@uwv.nl

Meer informatie

- *Waterschappen in de regionale energiestrategie, #inventarisatie en ontsluiting mbt juridische vraagstukken (2020)*, Unie van Waterschappen in samenwerking met RenewabLAW⁵
- *Bouwstenen voor waterschappen in de regionale energiestrategie (2020)*, Unie van Waterschappen.⁶

4 Zie <https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/NIEUWS/Nieuwsdocs%202020/UWV-rapport%20Waterschappen%20in%20de%20regionale%20energiestrategie%20WARES_V5c.pdf> [oktober 2021].

5 Zie <<https://edepot.wur.nl/537111>> [11 oktober 2021]

6 Zie <<https://www.uwv.nl/publicatie/bouwstenen-voor-waterschappen-in-de-regionale-energiestrategie/>> [11 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

D. VOORBEELDEN SAMENWERKING ENERGIECOÖPERATIES

Deze handreiking gaat over samenwerken met energiecoöperaties. Hieronder staat een reeks voorbeelden van duurzame energieprojecten waarbij waterschappen en energiecoöperaties samenwerken en waarbij per instrument en aan de hand van de status van een project zichtbaar wordt hoe de samenwerking is.

Projecten met energiecoöperaties	Vergunning	Toestemming	Contracteren	Participeren	overheidsbedrijf	Financieren	Verkopen / Inkopen	haalbaarheid	ontwikkeling	afgerond	geen samenwerking	Wind	Zon	Aquathermie	Gas	Overig
Ameland								x			x					x
Scheldezon		x							x				x			
Fledderbosch		x				x	x		x				x			
Breda Zonneweide		x	x						x				x			
Hilversum Amna's Hoeve											x					x
Windpark IJsselwind	x			x					x			x				
Windpark Staphorst				x		x			x			x				
Aquathermie Oegstgeest		x		x				x						x		
Pekela Biogas		x					x	x							x	
Amsterdam WG ketelhuis		x		x		x		x						x		
Beng! Bilt					x	x	x			x			x			
Zonnemaatje		x								x			x			
Bossche Windmolen West							x				x	x				
Dommelstroom		x								x						x
WKC Doesburg	x		x							x						x
Kennemerwind							x				x	x				
Aquathermie Heeg		x						x						x		
Spinderwind	x		x							x		x				
Aquathermie Rijnland	x	x						x						x		
Warmtelevering Kralingseveer	x	x					x									
Burgerzonneweide op RWZI		x								x			x			

Infographic 3: Overzicht duurzame energieprojecten waarbij met energiecoöperaties wordt samengewerkt

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

E. HANDREIKING AANBESTEDEN EN SCHAARSE RECHTEN

Parallel aan deze handreiking is ook de *Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten* verschenen. Als in deze handreiking de onderwerpen aanbesteden en schaarre rechten worden besproken, zal naar die andere handreiking worden verwezen.

Informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en Renewab-LAW geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

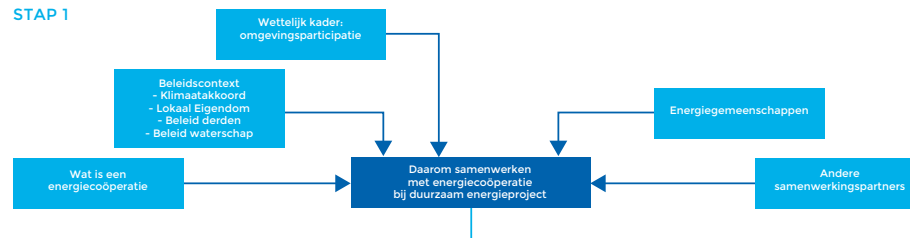
COLOFON

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING

STAP 1

A. INLEIDING

Deze handreiking is geschreven vanuit het perspectief dat een waterschap samenwerkt met een energiecoöperatie aan een duurzaam energieproject. Dat kan zowel op initiatief van het waterschap zijn als op initiatief van de energiecoöperatie.

initiatief

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Deze handreiking gaat dus specifiek over de energiecoöperaties, meer in het bijzonder de initiatieven die zich organiseren als een zogenaamde 'coöperatieve vereniging'. Maar er zijn ook andere (burger)collectieven die ook voor acceptatie, draagvlak en een eerlijke verdeling van lusten en lasten zorg dragen, maar die een andere vorm hebben dan een coöperatieve vereniging. Ook die komen in de handreiking aan bod. Als er in deze handreiking dan ook wordt verwezen naar energiecoöperaties, worden daarmee niet alleen de 'coöperatieve verenigingen' bedoeld, maar ook die andere (burger)initiatieven.

Lokale Energie Monitor 2020

De *Lokale Energie Monitor 2020* beschrijft het wat dat betreft goed. In die monitor is een definitie opgenomen die goed aan geeft dat burgercollectieven die actief zijn of willen worden inzake duurzame energieprojecten, de vorm van een zogenaamde 'coöperatieve vereniging' kunnen hebben, maar dat dit niet de enige vorm is.

“Met een burgerenergiecollectief doelen we op een groep burgers die zich in collectief verband organiseert, met de bedoeling om samen te werken aan verduurzaming van de lokale energievoorziening en daartoe gericht initiatieven neemt. Dit omvat activiteiten gericht op energieopwekking, energiebesparing, energielevering, collectieve inkoop of opdrachtgeverschap en andere energieregerende activiteiten. Het collectief richt zich daarbij op de eigen leefomgeving en gemeenschap (wijk, dorp, stad of regio) en combineert energiedoelen met sociale, maatschappelijke en economische doelen. De monitor beperkt zich in principe tot collectieven met een juridische rechtsvorm. Dit is meestal een coöperatieve vereniging, maar soms een stichting of vereniging. We gebruiken de verzamelterm energiecoöperatie of energielcollectief voor al deze rechtsvormen.”

Het is ook goed te beseffen dat lokale initiatieven zich soms nog niet in een rechtsvorm hebben georganiseerd. Ook deze initiatieven vallen in het kader van deze handreiking onder de term *energiecoöperatie*.

Meer informatie

- *Lokale Energie Monitor 2020*, januari 2021, Gezamenlijke uitgave van klimaatstichting HIER en RVO¹

A.1 WAT IS EEN COÖPERATIE?

Deze handreiking gaat dus over energiecoöperaties. Maar om de energiecoöperatie goed te kunnen begrijpen, is het goed eerst uit te zoomen en te starten met een bredere context. Wat is een coöperatie en waar komt de coöperatie vandaan?

¹ Zie <https://energiesamen.nu/media/uploads/Lokale%20EnergieMonitor%202020_def_lr_28-01.pdf> [11 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

In de Nederlandse wet kennen we de coöperatieve vereniging. Het gaat dan om een als coöperatie opgezette vereniging. De coöperatieve vereniging is een rechtspersoon en is beschreven in Boek 2 van het burgerlijk wetboek.² In het kader van dit Hoofdstuk 1 wordt echter de term 'coöperatie' gebruikt als het om de coöperatieve vereniging gaat, nu die eerste term in het spraakgebruik is ingeburgerd. Alleen als het relevant is, wordt expliciet de term 'coöperatieve vereniging' gebruikt.

voorzien in economische behoeften

In een coöperatie werken leden samen met als doel het voorzien in economische behoeften. Die economische behoeften kunnen bijvoorbeeld zijn het goedkoper inkopen of produceren van producten. Het samenwerken kan als gevolg hebben dat een coöperatie winst maakt. Maar vaak is winst maken niet het startpunt.

ledenovereenkomst

Een coöperatie kent leden en die gaan (verplicht) met de coöperatie een ledenovereenkomst aan. Er zijn minimaal 2 leden nodig voor een coöperatie. Een in het oog springend verschil met de vereniging - die net als de coöperatie ook leden heeft - is dat die laatste niet zozeer gericht is op winst maken, maar op ontspanning of het behalen van een maatschappelijk doel.

corporatie

De coöperatie moet verder onderscheiden worden van de zogenaamde 'corporatie'. Dat laatste is een begrip dat in het spraakgebruik is ingeburgerd. De corporatie is niet zozeer een juridisch begrip, maar meer een taalkundig begrip wat gebruikt wordt om te duiden dat partijen samenwerken in een vaste vorm. De term 'corporatie' wordt het meest gebruikt in de woningbouw. De juridisch vorm van een (woning)corporatie kan divers zijn; het loopt van verenigingen, coöperatieve verenigingen tot stichtingen.

International Co-operative Alliance (ICA)

In Nederland kennen we dus de coöperatie. Die rechtspersoon kent een lange traditie en bestond al in 1925.³ Wanneer we uitzoomen vanuit de wet en de coöperatie meer vanuit een historisch en internationaal perspectief bekijken, kunnen we nog verder teruggaan. Het begint eigenlijk al in de Middeleeuwen. Maar de industriële revolutie heeft de coöperatie meer vaart gegeven.⁴ In 1895 heeft vervolgens een internationaal gezelschap van samenwerkingsinitiatieven de International Co-operative Alliance (ICA) opgericht.⁵ Ook een Nederlandse delegatie was betrokken bij de ICA. Het is vervolgens die ICA die in 1995 een aantal beginselen heeft vastgelegd om de coöperatie internationaal in te kaderen die heden ten dage voor veel coöperaties leidend zijn.

² De Nederlandse coöperatie wordt behandeld in de artikelen 2:53 tot en met 2:63k van het Burgerlijk Wetboek.

³ De Coöperatie was voordat deze een plek kreeg in het Burgerlijk Wetboek geregeld in de Wet op de Coöperatieve Vereniging 1925. In het verleden werd de coöperatie gezien als een bijzonder soort vereniging. Momenteel wordt het gezien als een coöperatie die is opgericht als vereniging; hetgeen inhoudt dat de coöperatie, net als de vereniging leden heeft en gericht is op een bepaald doel.

⁴ Verwezen wordt naar <<https://nl.wikipedia.org/wiki/Co%C3%B6peratie>> [8 juni 2021]. Op deze pagina van Wikipedia wordt kort en bondig uitgelegd hoe in Engeland, als land waar de industriële revolutie aanving, het zaadje is geplant van de coöperatieve beweging.

⁵ Zie ook <<https://www.ica.coop/en/cooperatives/history-cooperative-movement>> [8 juni 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De ICA definieert nu een coöperatie als

“A cooperative is an autonomous association of persons united voluntarily to meet their common economic, social, and cultural needs and aspirations through a jointly-owned and democratically-controlled enterprise.”

De waarden van de coöperatie zijn als volgt:

“Cooperatives are based on the values of self-help, self-responsibility, democracy, equality, equity, and solidarity. In the tradition of their founders, cooperative members believe in the ethical values of honesty, openness, social responsibility and caring for others”

waarden verwoord in een zevental principes

In Nederland (maar ook elders) zijn die waarden verwoord in een zevental principes⁶, te weten:

- vrijwillig en open lidmaatschap
- democratische controle door de leden⁷
- economische participatie door de leden
- autonomie en onafhankelijkheid
- educatie, vorming en informatie-uitwisseling
- samenwerking tussen coöperaties
- zorg voor een duurzame maatschappij

Te constateren valt dat een coöperatie - zoals wij die uit de wet kennen - niet altijd een coöperatie is zoals de ICA die schetst. De Nederlandse wet stelt namelijk niet de eis dat men bijvoorbeeld moet samenwerken met andere coöperaties of dat een coöperatie dient om zorg te dragen voor een duurzame maatschappij. Met andere woorden; de ICA-principes zijn bovenwettelijk en aan die principes hoeft een coöperatie formeel niet te voldoen.

opwekking van hernieuwbare energie

Energie Samen

Voor wat betreft coöperaties die actief zijn op het gebied van de opwekking van hernieuwbare energie is ook het zogenaamde *Charter van verenigingen en coöperaties van burgers voor hernieuwbare energie in Nederland* van belang⁸. Dit charter is gebaseerd op het charter dat in 2019 door de Europese branchevereniging van de Europese (burger) energiecoöperaties is vastgesteld. Energie Samen, als rechtsopvolger van de Nederlandse REScoop-organisatie, gebruikt dit charter waar leden zich aan dienen te conformeren. In dit charter worden de 7 ICA principes nader uitgewerkt in een visie en een missie. Dat vertaalt zich vervolgens in zes criteria waar een duurzaam energieproject (van en voor burgers) aan dient te voldoen:

⁶ Zie ook <<https://www.cooperatie.nl/informatie/ica-principes/>> [8 juni 2021]

⁷ Energie Samen, de landelijke koepelvereniging van energiecoöperaties, heeft de ICA-principes overgenomen en vertaalt dit in de statuten en haar charter voor energie coöperaties naar het beginsel 'one man, one vote'. Zie voetnoot 10 en 21

⁸ CHARTER van verenigingen en coöperaties van burgers voor hernieuwbare energie in Nederland, zie <<https://energiesamen.nu/media/uploads/CHARTER.pdf>> [20 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

kenmerken van de coöperatie

1. Lokale verankering
2. Niet speculatieve doelstellingen
3. Onafhankelijk
4. Democratisch
5. Ecologisch
6. Ruimte-efficiënt

Focussen we weer in op Nederland; dan zijn de volgende kenmerken van de coöperatie relevant.

Allereerst is het goed te beseffen dat coöperaties op een veelheid van economische activiteiten actief zijn. We kennen landbouwcoöperaties (Coberco, Cehave), financiële coöperaties (Rabobank) maar ook supermarkten (Coop, Welkoop, Boerenbond). Coöperaties die het (doen laten) verzekeren (van leden) als activiteit kennen, worden overigens onderlinge waarborgmaatschappijen genoemd (denk aan Unive en Dela). In de afgelopen jaren is de coöperatie vaak een vorm gebleken waarin lokale initiatieven het best een economische activiteit konden regelen; vaak als reactie op wegtrekkende voorzieningen in kleine kernen of onvrede met grote institutionele ondernemingen. Zorgcoöperaties zijn daar voorbeelden van, evenals de energiecoöperaties.

In Nederland zijn vrijwel alle coöperatieve ondernemingen in de landbouw, de coöperatieve Rabobank en de onderlinge verzekeringsmaatschappijen lid van de Nationale Coöperatieve Raad voor land- en tuinbouw, kortweg de NCR. Deze bevordert het coöperatief ondernemerschap. Er bestaat onder meer een leerstoel 'coöperatief recht' aan de Universiteit van Tilburg. De landelijke koepelvereniging van energiecoöperaties, Energie Samen, is ook lid van de NCR.

A.2 KENMERKEN COÖPERATIES IN NEDERLAND

Krachtens de wet⁹ stelt een coöperatie zich ten doel om in de materiële belangen ('stoffelijke behoefte') van haar leden te voorzien door middel van een (leden)overeenkomst die een lid sluit met de coöperatie. Bij een coöperatie wordt de winst uitgekeerd aan de leden. Het is dus niet zo dat een coöperatie niet op winst gericht kan zijn; primair echter gaat het om de 'stoffelijke behoeften'.

Er zijn meerdere soorten coöperaties in Nederland. Overal waar in gezamenlijkheid een (materieel) belang is te creëren en men wil samenwerken, zijn coöperaties mogelijk. Het lidmaatschap van een coöperatie is overigens niet voorbehouden aan natuurlijke personen alleen. Ook rechtspersonen

⁹ Artikel 2:53 BW lid 1: "De coöperatie is een bij notariële akte als coöperatie opgerichte vereniging. Zij moet zich blijkens de statuten ten doel stellen in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden te voorzien krachtens overeenkomsten, anders dan van verzekering, met hen gesloten in het bedrijf dat zij te dien einde te hunnen behoefte uitoefent of doet uitoefenen."

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

bedrijfscoöperaties
consumentencoöperaties
overheidscoöperaties

kunnen met elkaar (of samen met natuurlijke personen) samen in een coöperatie actief zijn. Zo zijn er (maar niet beperkt tot):

- bedrijfscoöperaties (bijv. een inkoopcombinatie waarbij de leden een bedrijf uitoefenen en de coöperatie de inkoop, verkoop en/of bepaalde diensten voor de leden verzorgt);¹⁰
- consumentencoöperaties (bijv. waarbij de leden goederen kopen van de coöperatie, die deze primair voor de leden heeft ingekocht), en
- overheidscoöperaties (waarbij de leden uitsluitend bestaan uit overheden of door de overheid gedomineerde rechtspersonen).¹¹

Om een beeld te schetsen welke vormen de coöperatie kan aannemen is supermarktketen Coop een goed voorbeeld. Dit is een samenwerking van consumenten en ondernemers en iedereen met een klantenkaart is lid.¹²

A.3 JURIDISCHE EN FISCALE KENMERKEN

Een aantal juridische en fiscale kenmerken van de coöperatie zijn relevant om te vermelden.

Allereerst is het van belang te benoemen dat de coöperatie een zogenaamde rechtspersoon is. Dat betekent dat de coöperatie zelfstandig aan het rechtsverkeer kan deelnemen en een afgescheiden vermogen en eigen aansprakelijkheid heeft.

Wat betreft dat laatste zijn er drie juridische vormen mogelijk. Met welke vorm men te maken heeft wordt kenbaar doordat er achter de naam van de coöperatie ofwel U.A., ofwel B.A. ofwel W.A. staat. Bij de Uitgesloten Aansprakelijkheid (U.A.) zijn de leden niet aansprakelijk voor het tekort. Bij Beperkte Aansprakelijkheid (B.A.) zijn de leden verplicht om bij te dragen in het tekort (waarbij de bijdragen kan worden gemaximeerd) en bij Wettelijke Aansprakelijkheid (W.A.) zijn de leden (tenzij anders overeengekomen in de statuten) voor gelijke delen aansprakelijk voor het tekort.

Een verplichting voor de coöperatie is verder dat de handelsnaam van de coöperatie het woord 'coöperatie' of 'coöperatief' moet bevatten en ook moet er aan het eind van de naam worden vermeld welk aansprakelijkheidsregime van toepassing is (U.A., B.A. of W.A.).¹³ Deze verplichting heeft wel weer een voordeel, want een organisatie die geen coöperatie is en die ten onrechte het woord 'coöperatief' in de naam voert, kan gedwongen worden dat woord niet te gebruiken.¹⁴

10 Zie bijvoorbeeld <<https://www.intrakoop.nl/>> [8 juni 2021]

11 Zie bijvoorbeeld <<https://www.cooperatieparkeerservice.nl/>> [8 juni 2021]

12 Zie <<https://www.coop.nl/pagina/cooperatie-coop>> [8 juni 2021]

13 Artikel 2:54 lid 2 BW

14 Artikel 2:63 BW

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

(algemene) ledenvergadering

Omdat een coöperatie leden kent, heeft zij een (algemene) ledenvergadering. Dit is het hoogste orgaan van de coöperatie en de ledenvergadering benoemt het bestuur. Er bestaan overigens nog variaties daarop. Bijvoorbeeld dat een coöperatie een directeur-bestuurder heeft met daar boven een Raad van Commissarissen. Dat laatst hoeft niet verwacht te worden dat bij een startende coöperatie aan de orde is.

winst

Als eerder benoemd kan een coöperatie winst maken. Waar de vereniging geen winst mag uitkeren aan haar leden, mag de coöperatie dat dus wel.¹⁵ Over die winst wordt vennootschapsbelasting geheven.

Omdat een coöperatie veelal een bedrijf (ten behoeve van de leden) uitoefent, moet de coöperatie omzetbelasting in rekening brengen (aan derden) en kan zij die ook terugvragen.

A.4 DE ENERGIECOÖPERATIE; ALGEMEEN

Meer in het bijzonder is een energiecoöperatie een coöperatie, die specifiek gericht is op het gezamenlijk opwekken en toegang bieden tot duurzame energievoorziening, vaak gecombineerd met initiatieven rond bewustwording en besparing. Dit laatste bijvoorbeeld door gezamenlijke inkoop van isolatiematerialen of zonnepanelen.

In het begin van de 20ste eeuw bestonden er tientallen energiecoöperaties. Die maakten na de Tweede Wereldoorlog echter plaats voor specifiek door lokale overheden beheerde energie-maatschappijen. In de 21ste eeuw is de energiecoöperatie in Nederland evenwel bezig met een terugkeer. Momenteel zijn er bijna 500 energiecoöperaties actief in Nederland. De meesten leggen zich toe op het energiebesparen en/of het gezamenlijk opwekken van windenergie of zonne-energie. De laatste jaren komt daar ook warmte als activiteit bij. Ze zijn vrijwel altijd actief in een bepaald gebied, een wijk, gemeente of regio, en streven naast duurzame energiedoelen ook bredere maatschappelijke en sociale doelen na, zoals versterking van hun lokale gemeenschappen met de opbrengsten van lokale energieprojecten en naar een eerlijke verdeling van de lusten en lasten van de energietransitie.

500 energiecoöperaties actief in Nederland

ledenaantal verschilt per coöperatie

Het ledenaantal verschilt per coöperatie; van enkele leden tot duizenden. De professionaliteit van een energiecoöperatie is vaak direct gerelateerd aan het aantal leden van de coöperatie en het aantal projecten dat ze in beheer hebben. Hoe groter de coöperatie; hoe professioneler de organisatie. Bij de kennismaking is het dus goed om na te gaan in welk ontwikkelstadium de gesprekspartner zich bevindt ('maturiteit').

¹⁵ Artikel 2:53a BW in verbinding met art. 2:26 lid 3 BW

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

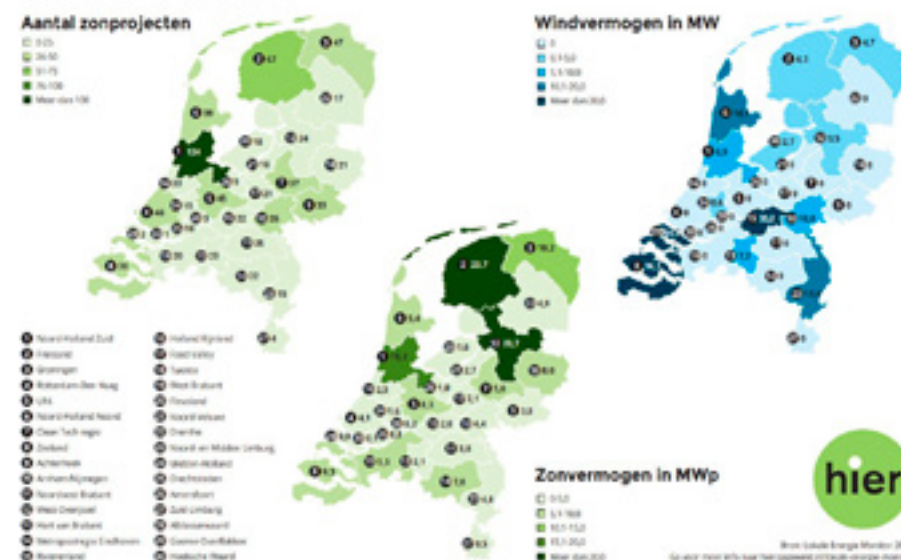
1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Lokale Energie Monitor

De Lokale Energie Monitor die jaarlijks wordt uitgebracht door HIER Opgewekt geeft een goed beeld van de stand van zaken.¹⁶

Coöperatieve zon- en windprojecten per RES-regio

De stand van zaken in 2020

Afbeelding: Stand van Zaken 2020, bron: Lokale Energie Monitor 2020, HIER opgewekt

Dat sinds begin van het vorige decennium de opmars van energiecoöperaties gaande is, mag blijken uit onderstaande afbeeldingen.¹⁷ Niet alleen het aantal coöperaties steeg meer dan fors, ook het aantal ontwikkelde en nog te ontwikkelen projecten nam in aantal toe.

De coöperaties maken veelal gebruik van de bestaande subsidieregelingen en van een specifieke regeling voor coöperaties: de postoderoosregeling. Sinds 2020 is deze vernieuwd ('subsidie coöperatieve energieopwekking') waarover later meer in het Intermezzo bij subparagraaf A.6 van Hoofdstuk 1 van dit Deel II van de handreiking.

¹⁶ Lokale Energie Monitor 2020, HIER opgewekt. Zie <<https://www.hieropgewekt.nl/lokale-energie-monitor#:~:text=De%20Lokale%20Energie%20Monitor%20is%20een%20gezamenlijke%20uitgave,RVO%20en%20wordt%20uitgevoerd%20door%20Anne%20Marieke%20Schwencke>> [8 juni 2021]

¹⁷ Uit de Lokale Energie Monitor 2020, februari 2021, gezamenlijke uitgave van klimaatstichting HIER en RVO.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

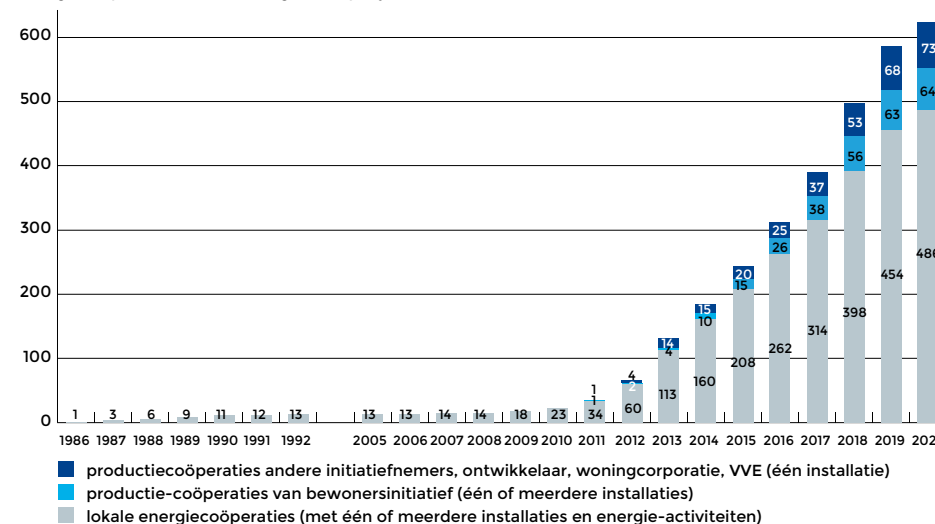
1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

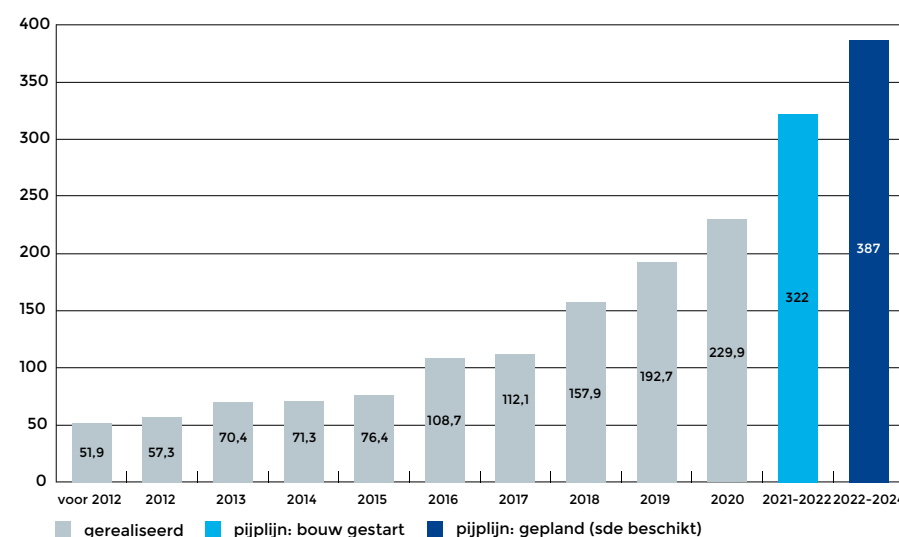
COLOFON

Energiecoöperaties: ontwikkeling aantal per jaar

Afbeelding: toename aantal energiecoöperaties, bron: Lokale Energie Monitor 2020, HIER opgewekt

WINDPARKEN 2020: TOEGEREKEND COÖPERATIEF VERMOGEN (MW)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

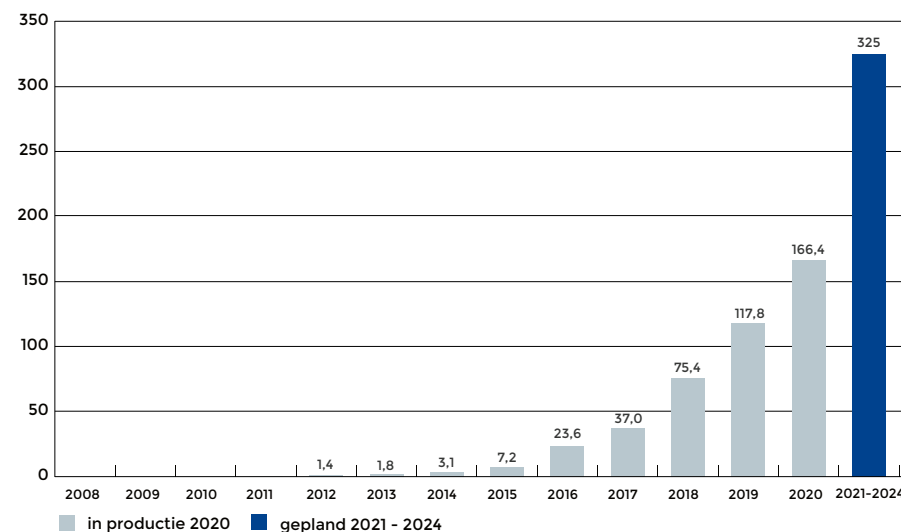
1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Zon: ontwikkeling totaal collectief vermogen in MWp

Afbeelding: toename aantal zon- en windprojecten energiecoöperaties, bron: Lokale Energie Monitor 2020, HIER opgewekt

Energie Samen

De brancheorganisatie van de energiecoöperaties is Energie Samen.¹⁸ Energie Samen komt voort uit de fusie van een aantal initiatieven op het gebied van duurzame energie en burgerparticipatie en de voorloper ODE die al sinds 1979 actief was. Energie Samen behartigt de belangen van energie-community's (lokale burgers en ondernemers) bij overheden, toezichthouders en netbeheerders.

Energie Samen is een coöperatie

Energie Samen is een coöperatie en kent leden. Die leden zijn energiecoöperaties of verenigingen die zich met duurzame energie bezighouden en landelijke of regionale verenigingen van energiecoöperaties. Zowel energiecoöperaties als andere rechtsvormen kunnen lid worden van Energie Samen, mits de organisatie zich bezighoudt met duurzame energie.

¹⁸ Zie <https://energiesamen.nu/pagina/1/jouw-belangenvereniging/40/officieel>

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Energie Samen stelt een aantal criteria waaraan een lid in belangrijke mate aan dient te voldoen.¹⁹ In die criteria komen de eerdergenoemde ICA-beginselen terug en het eerdergenoemde charter. In 2020 kende Energie Samen 843 leden. Die leden bestaan ondermeer uit 265 energiecoöperaties (van de 484) en 440 particuliere windturbine-exploitanten.

HIER Opgewekt van Klimaatstichting HIER is het landelijke kennisplatform voor lokale energie-initiatieven en is tevens uitvoerder van de jaarlijkse Lokale Energie Monitor.

Energie Samen vormt met de Natuur- en Milieufederaties, LSA bewoners en Buurkracht de zogenaamde Participatiecoalitie. Zij worden hierin ondersteunt door HIER Opgewekt. De coalitie wil in het kader van de uitvoering van het Klimaatakkoord overal in Nederland de belangen van de burgers vertegenwoordigen om op die manier te komen tot minimaal 50% eigendom van de productie voor de lokale omgeving (waarover meer in het thema *Lokaal Eigendom*).

A.5 DE ENERGIECOÖPERATIE; MEER IN DETAIL

Als gezegd werden in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw de eerste energiecoöperaties opgericht. Dat waren veelal coöperaties die zich bezighielden met windenergie (bijv. Zeeuwind, Deltawind, Kennemerwind en Meerwind). Rond die tijd waren er zo'n 20 coöperaties met ongeveer 2000 leden. Het afgelopen decennium zijn er naast deze windcoöperaties een veelheid aan andersoortige energiecoöperaties bijgekomen. En de windcoöperaties zijn zich ook op bijv. zonne-energie gaan richten.

Een kenmerk van een energiecoöperaties is vaak kleinschaligheid en lokale focus. Het werkgebied van de energiecoöperatie is voornamelijk lokaal of regionaal en zelden nationaal. De kleinschaligheid is sterker zichtbaar bij de beginnende energiecoöperaties en veel werk wordt daar gedaan door vrijwilligers.

Als gezegd is het primaire doel van een energiecoöperatie het voorzien in stoffelijke behoeften van haar leden. Een daarvan afgeleid doel - maar soms zelfs het primaire doel als een coöperatie nog

19 Artikel 4 lid 2 van de statuten: '2. Een aantal criteria waar coöperaties en verenigingen als lid van ENERGIE SAMEN in belangrijke mate aan moeten voldoen zijn:
a. leerbereid: van anderen leren, en anderen laten leren van jou;
b. transparant: helderheid nastreven over de eigen regels en werkwijze (bijvoorbeeld statuten op de website, bestuursleden zichtbaar, en dergelijke);
c. open source (wat wordt bedacht mag een ander ook gebruiken);
d. democratisch, one man one vote;
e. autonoom (zelfstandige organisatie van leden, dus niet een uitvoeringsorganisatie van de gemeente, lokale installatiebedrijven, of energiebedrijf);
f. gebiedsgericht: de energietransitie vraagt om gebiedsgerichte aanpak, ook vanuit de coöperatieve beweging.'

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

idealistisch karakter

geen productie-installatie heeft - heeft vaak een idealistisch karakter. Dat dit mogelijk is kan worden afgeleid uit de parlementaire geschiedenis wat betreft artikel 2:53 lid 1 BW dat over de doelen van de coöperatie gaat. Kort en goed komt het erop neer dat als een coöperatie alleen ideële doelstellingen na streeft, dat bezwaren oplevert. Is het echter een nevendoeel, dan is het goed mogelijk dat dit naast het wettelijke primaire doel (voorzien in stoffelijke behoeftes) bestaat.

In statuten van energiecoöperaties komen deze nevendoeelen vaak prominent terug. Naast doelen als het gezamenlijk opwekken en bevorderen van het gebruik van duurzame energie, staat in veel statuten dat de coöperatie ook bijv. lokale gemeenschappen willen ondersteunen. Zie in dat kader als voorbeeld artikel 2 van de Energiecoöperatie Lochem wat betreft haar doelen.

Voorbeeld

Doelomschrijving “Coöperatie LochemEnergie U.A.” (26-82011)

Artikel 2 - Doel

1. Het doel van de coöperatie is het voorzien in de stoffelijke behoeften van haar leden krachtens overeenkomsten, met hen gesloten in het bedrijf dat zij te dien einde ten behoeve van haar leden uitoefent of doet uitoefenen. Zij kan ook de maatschappelijke belangen van leden behartigen.
2. Het bedrijf dat de coöperatie uitoefent of doet uitoefenen omvat:
 - a. het stimuleren van het gebruik van duurzame, lokaal opgewekte energie in de gemeente Lochem;
 - b. het produceren of doen produceren van duurzame energie in de gemeente Lochem, direct of indirect ten behoeve van de leden;
 - c. het bevorderen van de sociale samenhang binnen Lochemse gemeenschappen in het algemeen en de samenwerking tussen leden in het bijzonder.d.al hetgeen daartoe behoort of bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin.
3. De coöperatie kan de overeenkomsten die zij met haar leden sluit ook met derden aangaan, mits niet in zodanige mate dat de overeenkomsten met de leden van ondergeschikte betekenis zijn.
4. Zij tracht dit doel ondermeer te bereiken door:
 - a. het uitoefenen van een bedrijf ten behoeve van de leden;
 - b. het verwerven, oprichten en exploiteren van duurzame energie-, opwekkingsmiddelen, waaronder zonne-energiesystemen, wind- en waterkrachtsystemen;
 - c. het sluiten van overeenkomsten met leden teneinde te voorzien in hun behoefte aan duurzame, lokaal geproduceerde energie;

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

geven van voorlichting

- d. het oprichten van, deelnemen in of samenwerken met organisaties, als dat voor het bereiken van het doel van de coöperatieve vereniging bevorderlijk kan zijn;
- e. het geven van voorlichting over de lokale opwekking van- en het gebruik van duurzame energie;
- f. het uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden die met het vermelde doel in verband staan of daartoe bevorderlijk kunnen zijn

Elke energiecoöperatie is overigens vrij haar eigen statuten in te richten zoals zij het wenst, zo lang maar het primaire en nevendoeel erin terugkomt en in verhouding staat.

twee modellen van energiecoöperaties

Over het algemeen waren er in het verleden grofweg twee modellen van energiecoöperaties te onderscheiden. Dat waren aan de ene kant de oudere (wind) coöperaties die al tientallen jaren bezig waren met energie en in verre mate geprofessionaliseerd zijn en aan de andere kant de kleine(re) energiecoöperatie met nog weinig of geen eigen productievermogen. In het kort worden hieronder die twee archetypes geschetst. Die archetypes zijn van belang om de huidige stand van zaken beter te begrijpen.

Eerst de twee archetypes van de energiecoöperaties. De windmolencoöperatie en de energiecoöperatie met weinig of geen eigen opwekvermogen

Archetype 1: de windmolencoöperatie

Als opgemerkt betreft dit het model van de energiecoöperaties die in de jaren 80 van de vorige eeuw windenergie zijn gaan opwekken. Wat begon met één lokale windturbine, is uitgebreid tot windparken met een waarde van tientallen miljoenen.

Het is duidelijk dat voor dit model professionaliteit nodig is en ook dat er veel leden nodig zijn om het eigen vermogen te hebben om dit soort grote investeringen te doen.

Het model draait daar om dat windenergie wordt opgewekt en wordt verkocht aan de markt en er ook gebruik wordt gemaakt van subsidies. De leden die kapitaal hebben ingelegd kunnen, waar van toepassing via tussenkomst van energieleveranciers, de opgewekte energie ontvangen. Leden kunnen ook profiteren van het rendement doordat ze op het ingelegde geld of op de verstrekte lening rendement maken.

Het is duidelijk dat bij dit soort coöperaties er veel geld om gaat. Een windturbine kost al gauw meerdere miljoenen en dat geld wordt opgehaald bij leden en bij een bank. Dat maakt dat financieel toezicht een belangrijk aspect is waar dit soort energiecoöperaties rekening mee

professionaliteit

rendement

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

moeten houden. Vaak zal op informatiememoranda betreffende projecten waar leden in deel kunnen nemen staan dat men ofwel binnen of buiten toezicht handelt van de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Archetype 2: lokale energiecoöperaties zonder productie-installatie

Het andere model is dat van de kleine, lokale energiecoöperatie met weinig of geen eigen opwek vermogen die zich richt op duurzaamheid in het algemeen.

In dit model hebben de energiecoöperaties vaak geen productie-installaties in bezit. Een groot aantal van de energiecoöperaties behoort (nog) tot dit model. Vaak betalen leden een contributie, die vooral dient om algemene activiteiten uit te voeren. Activiteiten zijn reparatiecafé's, energiecafé's, collectieve inkoopacties en energie- en besparingsadvies. De bewustmaking van het publiek van duurzaamheid is ook van belang en vaak ziet een gemeente een energiecoöperatie als belangrijke partner om burgers bij de energietransitie te betrekken.

De aanschaf van een windturbine of een zonnepark is voor dit soort kleinere initiatieven (nog) niet aan de orde en wellicht ook niet de ambitie. Met de huidige congestie op de netten van de netbeheerder is het vooruitzicht om zelf een windpark of zonnepark te ontwikkelen er overigens niet makkelijker op geworden.²⁰

A.6 STAND VAN ZAKEN

De huidige stand van zaken is dat de voorgaande twee archetypes nog wel onderscheiden kunnen worden, maar dat een (groot) aantal kleinere energiecoöperaties ook de weg gevonden hebben naar een meer professioneel model. De postcoderoos-regeling is daar een belangrijke katalysator voor geweest. Ook wordt ontwikkelkracht gebundeld of wordt er in gezamenlijkheid gebruik gemaakt van een leveringsvergunning zodat de elektriciteit ook aan de leden geleverd kan worden (daar is immers een vergunning voor nodig die de ACM verstrekt, hetgeen een complex traject is).²¹

Ook duurzame warmte is een energiebron waarvoor de energiecoöperatie een prima platform is om daarmee plannen tot ontwikkeling te brengen.²² Maar, het is een feit dat een aantal kleinere duurzame energiecoöperaties het prima vinden om zich blijvend bezig te houden met het bijv.

20 Zie over congestie <<https://www.netbeheernederland.nl/dossiers/netcapaciteit-60>> [27 september 2021]

21 OM Nieuwe Energie is een bedrijf dat het voor energiecoöperaties mogelijk maakt dat de eigen opgewekte elektriciteit direct aan leden kan worden geleverd. Zie <<https://www.samenom.nl/over-om/cooperaties/>> [27 september 2021]. Bronnen van Ons is bijvoorbeeld een onderneming die is opgericht door 100 lokale energiecoöperaties in samenwerking met de Natuur en Milieufederaties. Zie <<https://bronnen.vanons.org/over-ons/>> [27 september 2021]

22 Zie <<https://www.hieropgewekt.nl/kennisdossiers/warmtecooperaties-wat-zijn-tips-en-geleerde-lessen>> [27 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

zonne-energie

koepelverenigingen

overheden

gezaamenlijk inkopen en het (doen laten) besparen op energie en geen trek hebben in het ontwikkelen van of meedoen in grotere duurzame energieprojecten waarmee energie wordt opgewekt. De grotere energiecoöperaties hebben ambities en groeiplannen en voeren die uit. Zo worden voormalige windenergiecoöperaties ook actief op zonne-energie en duurzame warmte.²³

Daarnaast organiseren energiecoöperaties zich in regionaal of provinciaal verband in koepelverenigingen of (in)formele netwerken om de energietransitie te versnellen.²⁴

En ook overheden zien de mogelijkheden om gebruik te maken van de coöperatieve vereniging om energieprojecten te ontwikkelen en hebben dit soort verenigingen opgericht, met de insteek dat die verenigingen er beter in slagen de omgeving te betrekken bij duurzame energieprojecten en dat daarmee de acceptatie wordt vergroot. In dat kader is de AGEM een mooi voorbeeld.

Voorbeeld

Coöperatieve Achterhoekse Groene Energiemaatschappij (AGEM)

De AGEM is een energie coöperatie die is opgericht door acht gemeenten in de Achterhoek. AGEM richt zich op:

- Kennis & gedegen advies op het gebied van verduurzamen
- Subsidie- en financieringsmogelijkheden ten behoeve van de energietransitie voor bewoners
- Collectieve acties om energie te besparen
- Ondersteuning bij initiatieven om te verduurzamen
- Partner bij initiatieven voor de opwekking van duurzame energie
- Duurzame energie inclusief overstapservice
- Kennisuitwisseling in een groot landelijk en regionaal netwerk
- Pilotprojecten voor regionale of landelijke kennisopbouw

AGEM kent een Achterhoekse open model. Niet alleen overheden kunnen lid worden. Vanaf 2018 kunnen namelijk ook lokale burgerinitiatieven toetreden als lid. Begin 2021 telde AGEM drieëntwintig leden -acht gemeenten én vijftien lokale energiecoöperaties- en dit aantal blijft groeien.

²³ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/06/09/locatie-voor-drijvend-zonnepark-bij-de-krammersluizen-aan-lokale-cooperaties-gegrond>> [27 september 2021]

²⁴ Energie van Utrecht, zie <<https://energievanutrecht.nl/>> [27 september 2021]. Stichting Zonnebank Breda, zie <<https://www.bresbreda.nl/meedoen-met-bres/bres-zon>> [27 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Meer informatie

- Website AGEM²⁵

Tot slot zien ook commerciële bedrijven de mogelijkheden in van de rechtsvorm van de coöperatieve vereniging. Zeker de postcoderoos-regeling bood genoemde bedrijven een mogelijkheid om een businesscase te bouwen waarbij een deel van de rendementen die deelnemende kleinsverbruikers maakten, konden terugvloeien naar die bedrijven. Deze bedrijven namen het initiatief voor een coöperatieve vereniging en bestuurden en beheerden die. Het enige wat leden dienden te doen was kapitaal inleggen en elektriciteit afnemen van het bedrijf (of de energieleverancier die met het bedrijf verbonden was); van de leden werd eigenlijk geen betrokkenheid verlangd. Wat wel onderscheidend was en is, is dat dit soort 'satelliet' coöperaties vaak niet de ICA-beginselen en het charter van energiecoöperaties onderschrijven en deel laten uitmaken van de statuten.²⁶

En ook bedrijven ontdekken het voordeel en het nut om samen te werken in energiecoöperaties. Die coöperaties zijn vaak lokaal en opgericht door bedrijven om en nabij een bedrijventerrein die samen of zonne-energie of windenergie willen opwekken.²⁷

Conclusie

Het speelveld van duurzame energieprojecten en de rol die een energiecoöperatie daarop speelt, zijn de afgelopen jaren behoorlijk veranderd. De simpele onderverdeling zoals die er was in windmolencoöperaties en energiecoöperaties zonder opwekvermogen gaat niet meer op. Het beeld wat een energiecoöperatie momenteel is, is diffuser geworden. Het verdient aanbeveling dat als een energiecoöperatie zich meldt, het waterschap zich de vraag stelt met wat voor een soort energiecoöperatie men van doen heeft. Een studie van de doelen van een energiecoöperatie geeft snel antwoord op deze vraag.

Meer informatie

- *De Duurzame Energiecoöperatie*, Geert Stoeldraaijers, Masterscriptie Ondernemingsrecht, Tilburg University, 27 augustus 2014

25 Zie <www.agem.nl> [11 oktober 2021]

26 Zonnehub (van Eneco), zie <<https://www.zonnehub.nl/>>, [27 september 2021]. Solar Green Point, zie <<https://www.solargreenpoint.nl/>> [27 september 2021]

27 Cooperatie Escoss, zie <<https://escoss.nl/>> [27 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Intermezzo

Van Regeling Verlaagd Tarief (a.k.a. 'de Postcoderoos-regeling') naar de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE)

In 2014 werd in Nederland een fiscale regeling met de naam 'Regeling Verlaagd Tarief Collectieve Opwek', ook wel de postcoderoos-regeling van kracht. De idee was om leden van coöperaties en verenigingen van eigenaren (VVE) die over een kleinverbruikersaansluiting (maximaal 3*80A) beschikken, de mogelijkheid te geven om een korting te krijgen op de energiebelasting die ze betalen. De idee was dat als een energiecoöperatie of een VVE een productie-installatie in het bezit heeft, de hoeveelheid elektriciteit die aan een lid van een coöperatie of de VVE is toe te rekenen, door het lid voor 15 jaar mag worden aangewend voor een fiscale korting op de energiebelasting. Om voor deze korting op de energiebelasting in aanmerking te komen, moesten de leden en de coöperatie wel aan een groot aantal voorwaarden voldoen. Een voorwaarde was dat een lid in dezelfde 'postcoderoos' diende te wonen, als waar de productie-installatie van de coöperatie was gevestigd.

Voorbeeld: Een zonnedak staat in een bepaald 4-cijferig postcodegebied. Alle leden moeten ofwel in datzelfde postcodegebied wonen, of in één van de aangrenzende postcodegebieden. De productie-installatie kan in het midden van de postcoderoos gerealiseerd worden of in één van de 'blaadjes' van de roos. In dat laatste geval wordt het ook wel de 'postcoderups' genoemd. De deelnemers moeten allemaal binnen de vastgestelde postcoderoos wonen of gevestigd zijn. Bedrijven die in de postcoderoos gevestigd zijn mogen als lid in de energiecoöperatie meedoen, onder de voorwaarde dat ze een kleinverbruikersaansluiting hebben.

Een andere voorwaarde was dat tot een maximum van het eigen verbruik en maximaal 10.000 kWh per jaar gebruik kon worden gemaakt van de korting. Omdat de energiebelasting door leveranciers in rekening werd gebracht, moesten ook de leveranciers meewerken aan het geven van de korting.

Bij de start van de regeling was er veel kritiek op de regeling en niet alle leveranciers konden de korting in hun (facturatie)systemen kwijt. Maar, na verloop van tijd kregen energiecoöperaties en leveranciers het onder de knie en er bestonden service centers die coöperaties en VVE's hielpen. Dit zorgde ervoor dat veel meer (kleinere) energiecoöperaties ook (kleinere) energieprojecten ontwikkelden.

Voor het Ministerie van Financiën was de postcoderoos-regeling een doorn in het oog, want met de korting op de energiebelasting, liep het inkomsten mis, welk verlies lastig te voorspellen was. Voor het Ministerie was het namelijk ongewis met welke vermindering van belastinginkomsten het rekening diende te houden omdat het geen zicht had op het aantal postcoderoosprojecten en de omvang daarvan. Elk jaar opnieuw was het dan ook maar de vraag of de postcoderoosregeling wel of niet werd voortgezet.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE)

lokaal actief

lokale stichtingen

Dit was nu niet het bestendige beleid waar energiecoöperaties en VE's een perspectief aan konden ontleenen. Uiteindelijk is de postcoderoos-regeling in april 2021 vervangen door de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE).

De SCE op haar beurt is wederom een regeling voor het lokaal en gezamenlijk opwekken van hernieuwbare elektriciteit. Maar nu draait het niet om het geven van een fiscale korting, maar om het verstrekken van subsidie. Net als bij de SDE(+) ontvangen gebruikers van de subsidie per opgewekte MWh een bepaald bedrag. Aan de SCE kunnen wederom alleen coöperatieve verenigingen en VE's meedoen en ook de eis van het wonen/gevestigd zijn in de postcoderoos blijft bestaan. In tegenstelling tot de postcoderoos-regeling, komen nu zowel grootverbruikers als kleinverbruikersaansluitingen in aanmerking om gebruik te maken van de regeling.

Het subsidiebedrag (per MWh) is gegarandeerd en staat vast voor 15 jaar. Elk jaar wordt vastgesteld hoeveel geld er beschikbaar is voor de regeling. Voor de SCE is in de openstellingsperiode 2021 92 miljoen euro beschikbaar. Mocht het budget overtekend raken, dan wordt er geloot onder de projecten die zijn ingediend. De loting bepaalt dan welke aanvragen voor subsidie in aanmerking komen.

Meer informatie

- Kennisdossier HIER Opgewekt²⁸
- Informatiepagina RVO over de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking²⁹

A.7 SAMENWERKEN MET OVERIGE ORGANISATIES

Uit het voorgaande volgt dat energiecoöperaties in de regel lokaal actief zijn en in de regel bestaan uit lokale bewoners die vanuit idealistische doelen een duurzaam energieproject willen realiseren en de revenuen daarvan laten terugvloeien naar de lokale leden. Daardoor landen de lusten van een project in dezelfde omgeving als de lasten. Zodoende kan het samenwerken met een energiecoöperatie wat betreft een duurzaam energieproject bijdragen aan de vergroting van draagvlak voor en acceptatie van een project.

Maar, de energiecoöperatie is niet de enige verschijningsvorm waarmee burgers mee kunnen doen als het gaat om duurzame energieprojecten. In de Lokale Energiemonitor waar al in paragraaf A van dit Hoofdstuk 1 naar werd verwezen, worden bijvoorbeeld ook lokale stichtingen genoemd als initiatiefnemers. Want ook een samenwerking tussen een waterschap en een

²⁸ Zie <<https://www.hieropgewekt.nl/kennisdossiers/faq-subsidieregeling-cooperatieve-energieopwekking-regeling-in-het-kort#:~:text=Bij%20de%20postcoderoosregeling%20krijgen%20de,energieco%C3%B6peraties%20en%20vve%27s%20te%20ondersteunen>> [19 september 2021]

²⁹ Zie <<https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/sce>> [19 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

stichting of andere rechtspersoon die de belangen van burgers in de energietransitie vertegenwoordigt, kan tot hetzelfde resultaat leiden.³⁰

In dat kader is het zinvol ervan doordrongen te zijn dat een toenemend aantal decentrale overheden (waaronder ook waterschappen) aan het nadenken zijn over publiek(e) (private) ontwikkelbedrijven of dit vanuit een gemeenschappelijke regeling willen initiëren of daar zelfs al stappen mee hebben ondernomen.³¹

In dat kader is het ook goed het oog te houden op ontwikkelingen inzake de zogenaamde energiegemeenschappen waarover meer in paragraaf D van dit Hoofdstuk 1 over Energiegemeenschappen.

Conclusie

In deze handreiking wordt de verzamelterm 'energiecoöperatie' gebruikt voor coöperatieve verenigingen en andere rechtsvormen die zich richten op (a) de eigen leefomgeving en gemeenschap, die (b) energiedoelen combineren met (c) sociale, maatschappelijke en economische doelen. Ook lokale initiatieven die zich nog niet in een rechtsvorm hebben georganiseerd vallen onder deze verzamelterm.

Les voor de praktijk

Als een energiecoöperatie duurzame energieprojecten ontwikkelt, worden die projecten in veel gevallen ontwikkeld in of vanuit een aparte rechtspersoon, vaak een BV. Dit vanwege risicospreiding en aansprakelijkheid. De energiecoöperatie houdt dan alle aandelen in de BV en is (vaak) de enige bestuurder.

De samenwerking van een waterschap met een energiecoöperatie, zal in de praktijk dus vaak een samenwerking met de BV van de energiecoöperatie zijn.

Door het aandeelhouderschap/bestuursfunctie van de energiecoöperatie in de BV, is geborgd dat de doelen en principes van de energiecoöperatie ook 1-op-1 doorwerken in het beleid en handelen van de BV.

³⁰ Wij wijzen graag op het voorstel voor het incorporeren in het wetboek van de zogenaamde 'maatschappelijke BV' waarvan de internetconsultatie in mei 2021 af is gerond. Zie <<https://www.internetconsultatie.nl/bvm>> [27 september 2021]

³¹ Greenport Venlo (publiek/privaat), <<https://www.change.inc/energie/energietransitie-samenwerking-30715>> [27 september 2021]. Windpark Lorentz (publiek/publiek), <<https://www.harderwijk.nl/over-de-gemeente/projecten-in-harderwijk/windenergie>> [27 september 2021]. Zonnepark de Achterste Groes (gemeenschappelijk regeling), <https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.1721.OVZonneparkHSC-ow01/b_NL.IMRO.1721.OVZonneparkHSC-ow01_tb1.pdf> [27 september 2021]. Zuiver van Twente (eigen ontwikkelbedrijf), <<http://zuiverhvt.nl/>> [27 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

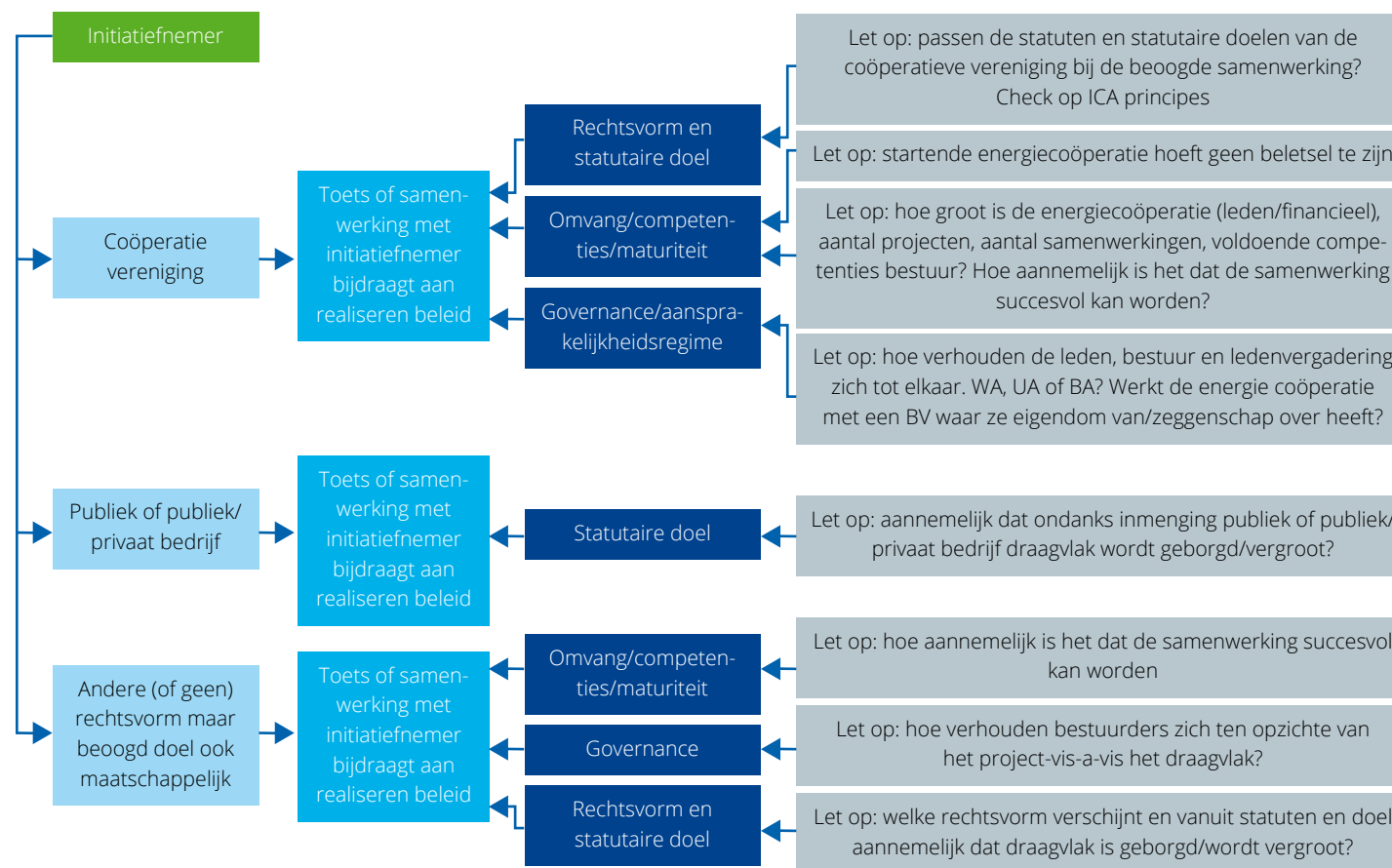
A.8 HOE EEN INITIATIEFNEMER TE BEOORDELEN

Het is dus van belang om een initiatiefnemer waarmee een waterschap wil of moet gaan samenwerken – ongeacht de juridische vorm van die initiatiefnemer - op zijn of haar merites te beoordelen. Met wie heeft het waterschap te maken en welke aspecten neemt het mee in die beoordeling of en hoe samen te werken?

De volgende beoordelingsmatrix is in dat kader te maken.

op zijn of haar merites te beoordelen

beoordelingsmatrix

Infographic 4: Beoordelingsmatrix initiatiefnemer

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Als een waterschap samen gaat werken met een coöperatieve vereniging of een andersoortige initiatiefnemer, is het zinvol die initiatiefnemer (statutair) te beoordelen om daarmee bijvoorbeeld te borgen dat het beleidsdoel van een waterschap (bijvoorbeeld draagvlak en een eerlijkere verdeling van lusten en lasten) dat wordt beoogd met de samenwerking ook daadwerkelijk tot stand komt.

B. BELEIDSCONTEXT

In het thema *Juridisch-beleidsmatige positie Waterschap* - dat deel uitmaakt van deze handreiking - wordt in detail beschreven of een waterschap - vanuit zijn wettelijke taak bekeken - mee kan werken aan duurzame energieprojecten (van derden) en de daaruit volgende conclusie is de volgende.

Conclusie

Vanuit de wet- en regelgeving kan en moet geconcludeerd worden dat waterschappen - binnen beperkingen - mogen meewerken aan, participeren in of het initiatief mogen nemen voor duurzame energieprojecten, voor zover daarmee maar niet de wettelijke taken in het gedrang komen.

Het streven is om met projecten die een waterschap zelf initieert of die op zijn gronden of assets bevinden, in 2025 de energieneutraliteit van een waterschap te bereiken. Als met de CO2-reductie van de projecten waar een waterschap aan meewerkt, in participeert of zelf in investeert klimaatneutraliteit van een waterschap wordt bereikt, is dat de bovengrens voor wat betreft de projecten waar een waterschap in participeert of zelf in investeert.

Als een waterschap alleen vanuit publiekrechtelijke bevoegdheden meewerkt aan de totstandkoming van een project, telt zo een project niet mee ter bepaling van energie- of klimaatneutraliteit van een waterschap.

Het staat waterschappen dus vrij met energiecoöperaties binnen die beperkingen de samenwerking aan te gaan wat betreft duurzame energieprojecten.

**mogen meewerken aan, participeren in
of het initiatief mogen nemen voor
duurzame energieprojecten**

**in 2025 de energieneutraliteit
waterschap**

publiekrechtelijke bevoegdheden

samenwerking

De kaders voor een waterschap wat betreft of en hoe samen te werken met energiecoöperaties, worden vooral bepaald vanuit beleid. Dat laatste kan nationaal of regionaal beleid zijn of het eigen (grond) beleid van het waterschap. In deze paragraaf B wordt ingegaan op

- het beleid dat verbonden is met het Klimaatakkoord,
- het beleid van waterschappen zelf en
- of vanuit de RES er specifieke beleidskaders zijn.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJSTELLEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

In Paragraaf C van dit Hoofdstuk 2 wordt ingegaan op relevante wet- en regelgeving wat betreft de omgevingsparticipatie, die mogelijk kaders stelt wat betreft de omgang met energiecoöperaties bij duurzame energieprojecten.

Tot slot wordt in Paragraaf D van dit Hoofdstuk 2 een sprong in de tijd genomen om een nieuw begrip toe te lichten dat de komende jaren van belang wordt als het gaat om duurzame energieprojecten en het samenwerken in dat kader. Te weten de zogenaamde energiegemeenschappen.

Intermezzo

Klimaatverandering en ongeschreven zorgvuldigheidsnormen

De rechtbank Den Haag heeft recent geconcludeerd dat Shell onrechtmatig handelt door te weinig maatregelen te nemen om haar CO₂-uitstoot tegen te gaan en dat zij haar ambities naar boven moet bijstellen als het gaat om het verminderen van CO₂-emissies.³² Shell handelde in strijd met een (ongeschreven) zorgvuldigheidsnorm voor wat betreft hoe zij zich ten opzichte van de mensheid moet gedragen.

Ten gevolge van de zaak die Milieudefensie aan heeft gespannen tegen Shell en de uitspraak van de rechter (in eerste aanleg), is het raadzaam voor de waterschappen om oog te hebben voor de ontwikkeling van de rechtspraak betreffende klimaatverandering en de invulling van de zorgvuldigheidsnorm om gevaarlijke klimaatverandering tegen te gaan.

Het zal niet zo een vaart lopen dat ook waterschappen zullen worden aangesproken door bijv. Milieudefensie dat zij te weinig doen bekeken vanuit genoemde zorgvuldigheidsnorm. Maar het vonnis geeft wel aan dat waterschappen niet alleen beducht moeten zijn voor wetgeving vanuit Den Haag, maar ook voor uitspraken van rechters. Evengoed gaat de Shell-zaak niet over acceptatie, draagvlak en participatie bij duurzame energieprojecten maar alleen om het harde realiseren van CO₂-reductie.

B.1 KLIMAATAKKOORD EN LOKAAL EIGENDOM

Over het *Klimaatakkoord* en het begrip *Lokaal Eigendom* zijn aparte thema's beschikbaar die in detail op deze onderwerpen ingegaan. Voor deze paragraaf volstaat om alleen de belangrijke conclusies uit het Klimaatakkoord uit te lichten die voor de beleidscontext relevant zijn. Deze paragraaf sluit af met een antwoord op de vraag of en zo ja hoe, het 'lokale eigendom' als benoemd

³² Zie <<https://nl.wikipedia.org/wiki/Co%C3%B6peratiehttps://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Royal-Dutch-Shell-moet-CO2-uitstoot-terugbrengen.aspx>> [8 juni 2021]. Dit betreft een uitspraak in eerste aanleg en Shell heeft al aangekondigd in hoger beroep te gaan. De door de rechtbank aangenomen schending van een norm hoeft dus niet overleind te blijven.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN RECELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

in het Klimaatakkoord een waterschap een (verplicht?) kader biedt voor het samenwerken met een energiecoöperatie.

B.1.1 KLIMAATAKKOORD

Als benoemd worden de relevante kaders voor een waterschap of en hoe nu samen te werken (met energiecoöperaties wat betreft duurzame energieprojecten) door beleid bepaald. Dat nationale beleid is (primair) tot stand gekomen door het Klimaatakkoord. Maar wat is nu dat Klimaatakkoord?

Het Klimaatakkoord is een overeenkomst die een groot aantal partijen ondertekend hebben. De ondertekenaars zijn logischerwijs gehouden aan die afspraken (als die al concreet genoeg zijn om er een directe verplichting op te baseren).

Het grote doel van het Klimaatakkoord is om de wereldwijde klimaatverandering te beperken door de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van het niveau van 1990. En de ambitie is om met duurzame energie uit wind en zon, ook wel 'hernieuwbaar op land', te komen tot een productie van 35 TWh in 2030. De Unie van Waterschappen en met haar de waterschappen hebben zich aan het akkoord gecommitteerd.³³

Vanuit het Klimaatakkoord zijn er een aantal concrete verplichtingen te distilleren waar onder-tenaars – en dus ook de waterschappen - aan gehouden zijn. Allereerst is dat een algemene plicht om mee te helpen om draagvlak voor en acceptatie van de energietransitie te vergroten. Een middel dat daarvoor ingezet kan worden is om de lusten en lasten van de energietransitie eerlijker te verdelen en om transparant daarover te zijn. Meer specifiek gaat het er dan om, om burgers te betrekken bij de plannen, hen mee te laten denken en ook hen te laten meeprofiteren.

Het (doen) laten participeren van omwonenden bij duurzame energieprojecten, meer specifiek zon- en windprojecten, is van belang. Er is in het Klimaatakkoord afgesproken dat alle onder-tenaars zich wat betreft dit soort projecten conformeren aan het streven naar “50 % *eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven)*”.

Het ‘streven naar 50% lokaal eigendom’ als gebruikt in het Klimaatakkoord dient beperkt te worden tot duurzame energieprojecten op land waarmee elektriciteit wordt opgewekt. Dus voor bijv. projecten waarbij elektriciteit op zee wordt opgewekt of die betrekking hebben op duurzame warmte (TEA, TEA) en waterkracht kan niet aangenomen worden dat het streven naar lokaal

nationale beleid is (primair) tot stand gekomen door het Klimaatakkoord

wereldwijde klimaatverandering te beperken

concrete verplichtingen

draagvlak voor en acceptatie van de energietransitie de lusten en lasten van de energietransitie

participeren van omwonenden

tot duurzame energieprojecten op land waarmee elektriciteit wordt opgewekt

33 Zie <<https://www.uvw.nl/waterschappen-stemmen-unaniem-in-met-het-klimaatakkoord/>> [8 juni 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

eigendom ook daarop van toepassing is. Evenwel is het uitgangspunt om te streven naar participatie, van toepassing op alle projecten waarmee hernieuwbare energie³⁴ wordt geproduceerd.

Conclusie

Het samenwerken met energiecoöperaties is een goede manier voor waterschappen om zorg te dragen voor draagvlak en acceptatie van duurzame energieprojecten om daarmee de energietransitie uit te voeren en te laten slagen (en om daarmee ook de klimaatverandering tegen te gaan).

B.1.2 BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN

In het Klimaatakkoord staat expliciet vermeld dat waterschappen een uitzonderingspositie hebben wat betreft het streven naar 50% 'lokaal eigendom'. Deze bijzondere positie van de waterschappen is terug te voeren op de rol van de waterschappen als functionele overheid en de ambitie van de waterschappen in dat kader om per 2025 energieneutraal te zijn en om de uitstoot door een waterschap van voor het klimaat c.q. milieuschadelijke stoffen te compenseren en in dat kader klimaatneutraliteit na te streven. Een waterschap zal zich dus een mening moeten gaan vormen hoe zijn 'bijzondere positie' zich verhoudt ten opzichte van het voornoemde streven naar 'lokaal eigendom'. Het streven naar 'lokaal eigendom' hoeft mogelijk dus niet altijd te gelden voor een waterschap.

Dat nu is een belangrijk uitgangspunt voor beleid van vele waterschappen. Vanuit de bijzondere positie van waterschappen kan een waterschap dan ook afzien om aangaande wind- en zonne-energie projecten te streven naar 50% 'lokaal eigendom' en om projecten geheel in eigen beheer en eigendom te ontwikkelen.

³⁴ Als het over hernieuwbare energie gaat, is er niet precies bepaald wat voor een energie dat dan is. Vanuit de context van het Klimaatakkoord gaat het logischerwijs over duurzame energie, en dat is dan breder dan alleen elektriciteit. Ook warmte uit hernieuwbare bronnen valt hier dan onder.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land

In deze monitor komt naar voren dat bij zonneparken waarbij waterschappen het project-eigendom hebben veelal geen sprake is van mede-eigendom van de bredere omgeving (burgers, bedrijven).³⁵

Als waterschappen zonne-energieprojecten faciliteren (op grond of gebouwen), is er wel degelijk sprake van het faciliteren van energiecoöperaties of pogingen om hen een positie te geven.

Bij windparken lijkt de situatie anders. Van de windparken waar waterschappen in participeren en/of investeren, is er wel degelijk sprake van het mede mogelijk maken van lokaal eigendom. Als een waterschap grondposities heeft voor windturbines, blijkt uit voorbeelden dat daarvoor actief de samenwerking met energiecoöperaties of andere lokale initiatieven wordt gezocht.

Meer informatie

- *Klimaatakkoord*, 28 juni 2019, een veelheid aan maatschappelijke organisaties committeren zich namens hun achterban³⁶
- *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land, Resultaten nulmeting Wind op land en niet-gebouwgebonden zon*, 30 juni 2020, ASISEARCH en Bosch & van Rijn, geschreven in opdracht van Ministerie van Economische Zaken en Klimaat³⁷

In het thema *Lokaal Eigendom* bij deze handreiking wordt op de bijzondere positie van de waterschappen wat betreft lokaal eigendom verder ingegaan.

35 *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land, Resultaten nulmeting Wind op land en niet-gebouwgebonden zon*, 30 juni 2020, pag. 25, ASISEARCH en Bosch & van Rijn, geschreven in opdracht van Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Zie <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-954761>> [20 september 2021]

36 Zie voor ondertekenaars, <<https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/09/19/ondertekenaars-klimaatakkoord>> [30 september 2021]

37 Zie <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-954761>> [20 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Voorbeeld

Beleidskeuze waterschap Aa en Maas

Aa en Maas zet volop in om energieneutraal te worden met als belangrijke stip aan de horizon het doel om in 2025 energieneutraal te zijn. De focus ligt anno 2021 dan ook op het voldoen aan de sectorale afspraken en daarvoor zijn veel projecten nodig. Als er echter kansen liggen om met energiecoöperaties samen te werken aan die duurzame energieprojecten, worden die aangegrepen als dat meerwaarde heeft. Zie in het kader van deze handreiking het voorbeeld in subparagraaf B.1 van Hoofdstuk 2 van Deel II van deze handreiking.

Als de meerwaarde er overigens niet is en het waterschap besluit zelfstandig een project te ontwikkelen, kunnen de revenuen van wind- en/of zonneparken nog steeds ten goede komen aan de lokale omgeving. Dit is het geval omdat met de opbrengsten van duurzame energieprojecten de waterschapslasten naar beneden kunnen gaan. En het verlagen van de waterschapstarieven draagt vervolgens ook bij aan draagvlak voor de energietransitie en een eerlijkere verdeling van lusten en lasten.

Dit voorbeeld laat zien hoe een waterschap zijn bijzondere positie nader invult.

B.1.3 PARTICIPATIE

Op deze plek is het verder goed kort stil te staan bij het begrip ‘participatie’ dat op heel veel plekken in het Klimaatakkoord terugkomt en zich lastig in een definitie laat vatten. Het is namelijk een nogal breed en onbepaald begrip. In de Participatiewaaiër³⁸ die het Klimaatakkoord handen en voeten wil geven, wordt participatie verder uitgewerkt. Ook ‘lokaal eigendom’ komt in die waaier terug, maar dan onder de noemer ‘mede-eigenaarschap’.

38 De Participatiewaaiër is bedoeld als een menukaart voor projectparticipatie, waaronder financiële participatie. Alle opties uit de waaier staan naast elkaar, er is dus geen sprake van prioritering. Ieder project is immers maatwerk, geen project is hetzelfde. De Participatiewaaiër is tot stand gekomen naar aanleiding van een afspraak in het Klimaatakkoord (aan de Elektriciteitstafel) en is gepubliceerd in november 2019. Dit is een gezamenlijk product van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE, coördinerend), Energie Samen, de Natuur- en Milieufederaties (NMF's), Hier Opgewekt, Holland Solar, de Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA), Energie Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). Zie <<https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/11/18/participatiewaaier>> [24 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

PARTICIPATIEWAAIER

Opties voor projectparticipatie bij zon- en windprojecten op land

november 2019

PROCESPARTICIPATIE IN HET PROJECT

De initiatiefnemer doorloopt samen met de omgeving een proces om te komen tot een wenselijke en haalbare vormgeving van participatie. Hieruit volgen afspraken over het ontwerp van het energieproject, over de ruimtelijke inpassing en/of over financiële participatie en opbrengsten voor de omgeving.

Omwonenden profiteren mee als mede-eigenaar van een wind- en zonneproject, via een vereniging of coöperatie	Omwonenden nemen risicodragend deel aan een project, bijvoorbeeld door aandelen, certificaten of obligaties	Een deel van de opbrengsten komt ten goede aan maatschappelijke doelen in de buurt, zoals een sportclub of wijkvereniging	Direct omwonenden ontvangen voordeel, bijvoorbeeld in de vorm van verduurzaming van hun woning of korting op groene stroom
Mede-eigenaarschap	Financiële deelneming	Omgevingsfonds	Omwonenden-regeling

Afbeelding: Opties projectparticipatie

standaard inspraak-, bezwaar- en
beroepsprocedures
Procesparticipatie

Het is goed te beseffen dat 'participatie' niet in de plaats komt van de standaard inspraak-, bezwaar- en beroepsprocedures die vanuit de Algemene Wet Bestuursrecht bij duurzame energieprojecten een rol spelen. Procesparticipatie moet dus niet verward worden met het voorgeschreven bestuursrechtelijke proces dat eventueel doorlopen moet worden bij een duurzaam energieproject.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

B.1.4 HANDELINGSPERSPECTIEF VOOR EEN WATERSCHAP OP BASIS VAN HET KLIMAATAKKOORD

Conclusie

Het Klimaatakkoord en de daarin genoemde onderwerpen participatie en lokaal eigendom, is voor een waterschap zeer relevant als het bij duurzame energieprojecten een sturende of faciliterende rol heeft. Op basis van onderstaande redeneringen en conclusies, laat dat zich vertalen in een schematische weergave van een concreet handelingsperspectief. Dat schema is aan het eind van deze subparagraaf te vinden.

Het schema geeft weer hoe een waterschap - als het of faciliterend of sturend optreedt (bij wind- en zonprojecten) - om kan of dient te gaan met (a) de noodzaak tot bevorderen van acceptatie en draagvlak, meer in het bijzonder (b) door daarbij te streven naar 50% lokaal eigendom.

Het handelingsperspectief wat daar het gevolg van is kan dan helpen om wellicht de energiecoöperatie een positie te geven die het eerst niet had.

In de thema's *Klimaatakkoord* en *Lokaal Eigendom* wordt in detail ingegaan op deze onderwerpen en het verdient aanbeveling dat men, voordat deze subparagraaf wordt gelezen, eerst kennisneemt van die thema's.

De redeneringen en conclusies die tot het handelingsperspectief leiden zijn als volgt.

Allereerst volgt uit het Klimaatakkoord de algemene verplichting om acceptatie en draagvlak - middels onder meer een eerlijke verdeling van lusten en lasten en een transparant proces - na te streven. Het waterschap kan (en moet?) met elke initiatiefnemer, ongeacht het instrument dat het waterschap inzet en ongeacht het duurzame energieproject, over deze twee onderwerpen het gesprek aangaan.

Een tweede punt is dat bij elk duurzaam energieproject (ongeacht het instrument) aan een goede procesparticipatie moet worden voldaan en dat is dus ook een onderwerp dat geadresseerd moet worden. Wat dan die goede procesparticipatie precies is, is onbepaald en dient per geval bepaald te worden.

Een derde punt is dat het waterschap verder - als het bijvoorbeeld in het kader van een duurzaam energieproject een asset ter beschikking stelt - het 'lokaal eigendom' als verplichting kan opleggen aan de initiatiefnemer die gebruik wenst te maken van de asset. In dat kader wordt er dan een verregaande juridische afdwingbare verplichting opgelegd, waarmee wordt beoogd het project te sturen. In het kader van deze handreiking betreft het dan het gebruik maken van zijn sturende rol

participatie en lokaal eigendom

handelingsperspectief

eerlijke verdeling van lusten en lasten en een transparant proces

procesparticipatie

asset ter beschikking stelt

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

en dan het instrument contracteren. In dat geval is het wel zaak om na te gaan of door die eis er niet een verplicht aan te besteden overheidsopdracht is ontstaan.

publiekrechtelijk medewerking

Een vierde punt is dat als een waterschap via een vergunning of anderszins publiekrechtelijk medewerking verleent, dat dan het waterschap (op dit moment) niet langs juridische weg een inspanningsplicht inzake het lokaal eigendom voor initiatiefnemers kan koppelen aan zijn publiekrechtelijke medewerking. Bij zon- en windprojecten heeft de gemeente als bevoegd gezag wat betreft ruimtelijke ordening overigens wel die mogelijkheid. In het thema *Lokaal Eigendom* wordt deze mogelijkheid voor gemeenten nader besproken.

schaars publiek recht of privaat recht

Verder zijn er mogelijkheden om als er sprake is van een zogenaamd schaars publiek recht of privaat recht (dat is aan de orde als er meer vraag is van geïnteresseerden voor dat recht dan aanbod), om een maatschappelijke tender te gebruiken om daarmee het 'lokaal eigendom' te realiseren.³⁹ Bij die oplossingsrichting worden dus publieke of private rechten 'schaars' gemaakt. Ze worden beleidsmatig in aantal beperkt en worden vervolgens in concurrentie uitgegeven. Bij de selectie uit de gegadigden voor dat recht, kan dan 'lokaal eigendom' een factor zijn die meespeelt om te bepalen wie de beste partij is uit de gegadigden, die aanspraak op dat schaarse recht maakt.

concurrentie

nieuwe Omgevingswet

Een zesde punt is dat in de nieuwe Omgevingswet 'participatie' expliciet als eis wordt benoemd, zijnde *"het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit."* Als de nieuwe Omgevingswet van kracht wordt, dan kan een waterschap mogelijk acceptatie en draagvlak, en dus ook het onderwerp 'lokaal eigendom', bij zijn vergunningverlening wat betreft duurzame energieprojecten een rol geven. Daarvoor zal wel participatie (en dan vertaald in bijv. participatie in de vorm van 'lokaal eigendom') in het waterschapsbeleid wat betreft vergunningverlening een plek moeten krijgen. Deze mogelijkheid vraagt nog wel verdere uitwerking in de praktijk. In subparagraaf C.3 van dit Hoofdstuk 1 is meer te lezen over de nieuwe Omgevingswet.

En tot slot kan het waterschap - als het zelf een zon- of windproject (mede) ontwikkelt - geconfronteerd worden met eisen van gemeenten die 'lokaal eigendom' als inspanningsplicht koppelen aan het verkrijgen van planologische medewerking wat betref dat project. In het thema *Lokaal Eigendom* is daar meer over te vinden. In dat geval en als een waterschap in het concrete geval geen ruimte ziet om samen te werken met lokale initiatieven, kan een waterschap in overleg gaan met de gemeente om na te gaan of de bijzondere positie van het waterschap met zich mee kan brengen dat het waterschap in zo een geval niet gehouden is aan die inspanningsplicht.

³⁹ In subparagraaf C.1.6 van Hoofdstuk 3 van deel II van de handreiking wordt de maatschappelijke tender nader uitgewerkt.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Handelingsperspectief voor waterschappen wat betreft lokaal eigendom

Het voorbeeld is dat een initiatiefnemer zich meldt om op een dijklichaam van het waterschap vier windturbines te ontwikkelen. Het waterschap heeft dan niet alleen een grondpositie te vergeven, maar verkeert ook in de positie om publiekrechtelijk mee te werken. Kan het waterschap zijn instrumenten aanwenden om een '50% lokaal eigendom' gedaan te krijgen van de initiatiefnemer?

Het waterschap zou als voorwaarde bij de gronduitgifte kunnen stellen dat een minimum percentage van 50% lokaal eigendom gehaald moet worden. Wel zal het waterschap moeten beoordelen of er door die eis een aanbestedingsplichtige overheidsopdracht ontstaat. Als dat het geval is, zal geen medewerking aan de initiatiefnemer kunnen worden verleend en moet er eerst aanbesteed worden. In de *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten* wordt beargumenteerd waarom echter niet al te snel een overheidsopdracht moet worden aangenomen als een waterschap bepaalde eisen stelt. Daar is meer voor nodig dan alleen een eis betreffende een percentage lokaal eigendom.

Als de eis van een minimum percentage van 50% lokaal eigendom bij het verlenen van de watervergunning wat betreft het dijklichaam waarop gebouwd wordt gesteld, dan valt dat niet goed te rijmen met het wettelijke kader.

Als evenwel het waterschap in het (grond)beleid bij de uitgifte van vergunning lokaal eigendom belangrijk acht, dan zou in ieder geval onder de nieuwe Omgevingswet het mogelijk kunnen zijn een inspanningsplicht aan de initiatiefnemer op te leggen om dat percentage te bereiken.

En als het waterschap voor de posities op de dijk meerdere aanvragen van initiatiefnemers kreeg, kan het waterschap wellicht die watervergunning of die grondpositie die schaars is tenderen en daar de eis aan koppelen dat het verkrijgen van een bepaald percentage aan lokaal eigendom een (inspannings)plicht is. Het waterschap kan ook zonder aanvragen van initiatiefnemers zelf besluiten het publieke of private recht dat het heeft te vergeven tenderen en het 'lokale eigendom' in die tender als (selectie- of gunnings)criterium een plek geven.

Tot slot, als het waterschap zelf besluit de windturbines te ontwikkelen, dan kan het zijn dat de gemeente aan de uitgifte van de noodzakelijke omgevingsvergunning de verplichting voor het waterschap koppelt om zich in te spannen om een minimum percentage lokaal eigendom te realiseren.

grondpositie positie om publiekrechtelijk mee te werken

gronduitgifte

Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten

watervergunning

(grond)beleid

schaars

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

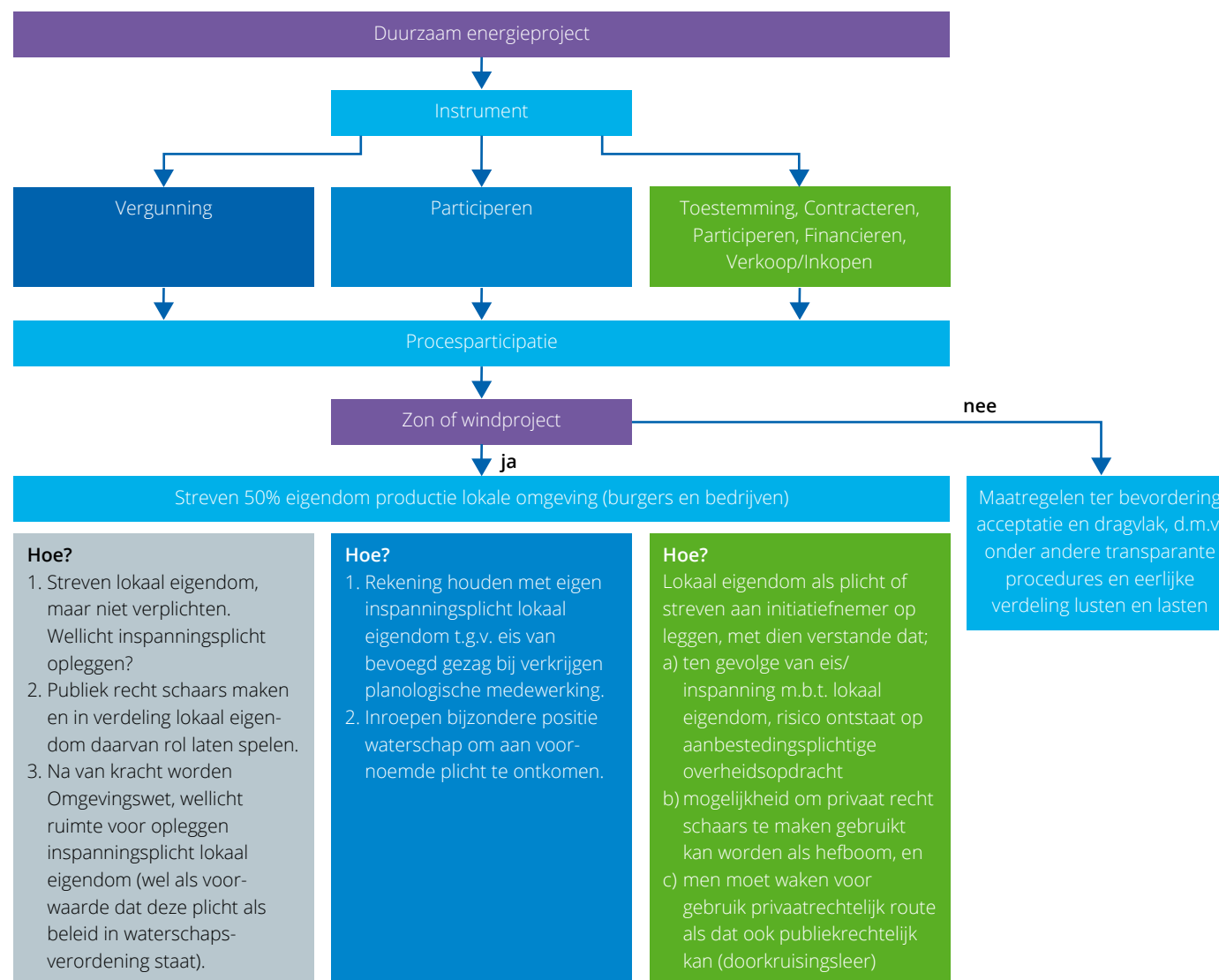
1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Al met al leidt dat tot onderstaande schematische weergave:

Infographic 5: Handelingsperspectief waterschap vanuit het Klimaatakkoord

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

juridische afdeling

geen specifiek beleid vanuit de Unie van Waterschappen

Les voor de praktijk

Als de wens van het waterschap is om bij een project het 'lokaal eigendom' een positie te geven als plicht of als streven, is het verstandig om aan de hand van het schema dat bij deze paragraaf hoort in samenspraak met de juridische afdeling te bepalen wat mogelijk is.

B.2 WATERSCHAPSBELEID

B.2.1 ALGEMEEN BELEID

Op dit moment is er geen specifiek beleid vanuit de Unie van Waterschappen voor het samenwerken met energiecoöperaties in duurzame energieprojecten. Het beleid is dus hetgeen dat in het Klimaatakkoord in dat kader werd benoemd. Subparagraaf B.1.4 van Hoofdstuk I van Deel II geeft schematisch de (on)mogelijkheden weer.

Er is er dus weliswaar geen algemeen beleid, maar bepaalde waterschappen hebben al wel stappen gezet om beleid wat betreft participatie bij projecten - en dus ook duurzame energieprojecten - te formuleren. Zonder uitputtend te zijn worden hieronder een aantal voorbeelden *weergegeven*.

Voorbeeld

Waterschap Rivierenland

Het waterschap heeft voor zichzelf weergegeven wat zijn rol is, afhankelijk van wie een initiatief neemt tot een project en welke participatie daarbij hoort.

Initiatief bij	Overheid Directieve coalitie	Samen Collectieve coalitie	Bewoners Connectieve coalitie
Overheid	Regisseren Initiatief bij overheid Besluitvormingsgericht	Coproductie / co-creatie Samenwerkingspartners Nieuwe arena/nieuw initiatief	Stimuleren e/o faciliteren Overheidsparticipatie Uitdraagrecht
Bewoners	Rol van stakeholders Participatieladder Afhankelijk van overheid	Verdeelde verantwoordelijkheid Gelijkwaardige inbreng Rol van shareholders	Initiatief uit samenleving Eigenaarschap Zelforganisatie

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

meekoppelkansen

Het Waterschap hanteert daarbij meerdere vormen van participatie:

- Als het gaat om waterveiligheid moet het waterschap voldoen aan wettelijke veiligheidseisen; daarbij past de linkse kolom in de figuur.
- Als het gaat om meekoppelkansen ligt de financiering en daarmee het primaat bij bewoners, gemeente en/of bedrijven en niet bij het waterschap. Het waterschap toetst alleen op risico's voor de waterveiligheid. Hier past de rechtse kolom in de figuur.
- Als het gaat om bijv. het inpassen van de dijk in het landschap wil het waterschap graag samenwerken met bewoners. Hierbij past de middelste kolom in de figuur.⁴⁰

Voorbeeld

Waterschap Vallei en Veluwe

Het Waterschap Vallei en Veluwe wil zich positioneren als waterschap met aandacht voor klimaat. Circulaire Economie en Energietransitie zijn twee belangrijke pijlers om een energie- en klimaatneutraal waterschap te zijn. De verschillen tussen beide thema's vragen wel om een eigen benadering. Vandaar dat er twee aparte beleidskaders zijn opgesteld.

Ambitie met betrekking tot de energietransitie is dat het waterschap de lat hoog legt en verder wil gaan dan gemaakte nationale afspraken.

De volgende voorkeursvolgorde komt naar voren:

- Energie besparen
- Energie duurzaam opwekken
- Energie duurzaam inkopen

Voor energieopwekking via zon en wind geldt dat met windturbines grote bijdrages zijn te halen van de ambities. Om het huidig verbruik op te wekken zijn ongeveer 10 windmolens of 40 ha zonnepanelen nodig. Om deze redenen ligt het voor de hand om de gestelde ambitie met name te realiseren vanuit de bronnen zon en wind. Voor realisatie is nadrukkelijk afstemming met gemeenten, inwoners en bedrijven noodzakelijk. Ruimtelijke inpasbaarheid is een belangrijk thema.⁴¹

40 Zie <https://www.waterschapprivierenland.nl/welke-vormen-van-participatie-zijn-er-en-welke-vorm-kiest-het-waterschap-voor-dit-project> [12 oktober 2021]

41 Zie https://www.vallei-veluwe.nl/publish/pages/25799/beleidsnotitie_energietransitie.pdf [13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

inkoopbeleid
wensen en eisen
Inspanningsverplichting Duurzame opwekking
B.2.2 INKOOPBELEID VOOR ENERGIE

Er is dus geen algemeen beleid van de waterschappen hoe nu om te gaan met het samenwerken met energiecoöperatie. Evenwel kan een waterschap met zijn inkoopbeleid invloed hebben en sturing geven aan het verduurzamen van de energievoorziening maar ook de mate waarin energiecoöperaties daarbij een rol kunnen spelen.

Omdat bij inkoop eisen kunnen worden gesteld aan de opdrachtnemer of de wijze waarop de opdracht wordt ingevuld, kan het waterschap dus de inkoop van energie gebruiken om daarmee beleid uit te voeren hoe het wil dat de duurzame energieprojecten - van waaruit de energie wordt opgewekt of wordt geleverd - tot stand komen. Bij die inkoop kunnen dan ook wensen en eisen worden naar voren worden gebracht. Die wensen en eisen kunnen dan betrekking hebben op bijv. draagvlak, acceptatie en een eerlijkere verdeling van lusten en lasten.

Voorbeeld
Elektriciteitsinkoop Brabantse waterschappen

Dat niet alleen lokaal eigendom een rol heeft als een waterschap een duurzaam energieproject zelf ontwikkelt of daarin participeert, mag blijken uit de tender die de drie Brabantse waterschappen hebben uitgeschreven. Het gaat daarbij om de inkoop en levering van duurzame elektriciteit voor minimaal 10 jaar.⁴²

In de aanbestedingsleidraad stond het volgende:

“Inspanningsverplichting Duurzame opwekking

Naast bovengenoemde eisen dient de Inschrijver rekening te houden met het volgende:

[...]

- *Inschrijver is gehouden zich in te spannen voor een samenwerking met lokale partijen, in de lijn van de RES, ten behoeve van het creëren van lokaal en regionaal draagvlak. Hier dient in het bijzonder acht geslagen te worden op het betrekken van bewonersinitiatieven en of het zoeken van aansluiting met lokale energiecoöperaties. Indien mogelijk zal Inschrijver zich inspannen om binnen de provincie Noord-Brabant het mogelijk te maken voor omwonenden en/of lokale energiecoöperaties en/of lokale overheden en/of lokale bedrijven om voor minimaal 50% financieel te participeren in de realisatie van projecten. Daar waar mogelijk zal Aanbestedende Dienst faciliteren bij het verkrijgen van voldoende draagvlak voor de initiatieven van Inschrijver.*

42 Zie <<https://www.tenderned.nl/tenderned-tap/aankondigingen/215919;section=3>> [12 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

nieuwe energieparks

afstand tot de arbeidsmarkt inkoopbeleid aangaande duurzaamheid

overheidsopdrachten

• Per potentieel project dient Inschrijver ook Aanbestedende Dienst in een zo vroeg mogelijk stadium te informeren en navraag te doen of er m.b.t. die specifieke locatie en project mogelijkheid is voor participatie vanuit Aanbestedende Dienst. Hierbij dient er aan de kant van Aanbestedende Dienst een keuzevrijheid te bestaan, per Deelnemer, wel of niet participeren, als ook over de omvang van de participatie.”

Uiteindelijk zijn de waterschappen een samenwerking van 10 jaar aangegaan met Greenchoice. Greenchoice heeft zich verplicht om naast de levering van elektriciteit zich in te spannen om nieuwe energieparks in Brabant te ontwikkelen. Voorwaarde voor deze energieparks is dat ze in samenwerking met de omgeving worden gerealiseerd. Zo moet bij elk energiepark minimaal 50% lokale participatie worden toegepast. Het gaat hier concreet om de levering van ruim 100 GWh elektriciteit, op te wekken door circa 15 windturbines en/of 160 ha zonneweides.⁴³

Waterschappen: Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel

PIANOo

PIANOo, het expertisecentrum Aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, heeft meerdere onderzoeken gedaan naar hoe een aanbestedende dienst inkoopbeleid kan gebruiken om maatschappelijke doelen te bereiken. Bijvoorbeeld hoe mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in aanbestedingen van overheidsopdrachten met voorrang worden ingezet. Ook inkoopbeleid aangaande duurzaamheid heeft geleid tot een aantal nuttige publicaties.

In een aantal van die publicaties komt aan bod hoe het mogelijk kan worden gemaakt dat ook lokale initiatieven die met energieopwek bezig zijn, gekoppeld kunnen worden aan de eigen inkoop van een waterschap van energie. PIANOo heeft dat in een aantal casussen beschreven. Met die casussen in de hand blijkt dat het mogelijk is om binnen de kaders van het aanbesteden van overheidsopdrachten te komen tot structuren waarbij met de inkoop van energie (1) nieuwe duurzame lokale (wind of zon) energiebronnen kunnen worden afgedwongen (2) waarbij burger-initiatieven in de omgeving een rol kunnen spelen.

⁴³ Zie <<https://www.dommel.nl/brabantse-waterschappen-kopen-samen-groene-stroom-in>> [12 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Den Haag gaat voor lokale energie en extra opwekcapaciteit

De Gemeente Den Haag heeft in 2017 haar energie innovatief aanbesteed en heeft bij die aanbesteding een tweede perceel (10% van het volume) op de markt gezet met als eis dat de energie die binnen dat perceel aangeleverd diende te worden, lokaal binnen de gemeentegrens moest worden opgewekt, in samenwerking met burgerinitiatieven. Voor het andere perceel gold dat alle elektriciteit in Nederland moest worden opgewekt en hernieuwbaar was.

De leveranciers die op de tender in wilden schrijven, dienden te investeren in nieuwe additionele opwekcapaciteit en moesten wel zelf opwekgronden vinden, maar ze konden hierbij wel de hulp inroepen van de gemeente als het ging om contacten of de aanvraag van vergunningen. De leveranciers werden beoordeeld op een roadmap naar 100% energie uit nieuwe hernieuwbare energiebronnen en op de afstand van een bron tot Den Haag; hoe dichter bij Den Haag, hoe beter. Alle stroom moest dus worden voorzien van Nederlandse garanties van oorsprong.

Op beide percelen kwam slechts 1 inschrijving binnen. Perceel 1 werd gegund aan Eneco. Eneco had een plan gemaakt om al in 2021 100 procent hernieuwbare energie te leveren uit regionale bronnen. Daarnaast had Eneco als extra ambitie om 10 procent lokaal te willen gaan opwekken. Het tweede perceel werd gegund aan energiecoöperatie 070Energiek, een onderdeel van energielocatie OM. Bewoners van Den Haag kunnen lid worden van deze energiecoöperatie en zo investeren in lokale energieprojecten als collectieve zonnedaken. De energie die met deze initiatieven wordt opgewerkt, wordt vervolgens geleverd aan de gemeente.

Meer informatie

- *Elektriciteit: integratie van inkoop en opwek nieuwe contractstrategieën: van inkoper naar handelspartner*, PIANOo, augustus 2020⁴⁴
- *Den Haag gaat voor lokale energie en extra opwek capaciteit*, PIANOo, juli 2019⁴⁵

⁴⁴ Zie <https://www.piano.nl/sites/default/files/media/documents/Electriciteit_integratie_van_inkoop_en_opwek_augustus2020.pdf> [21 september 2021]

⁴⁵ Zie <<https://www.piano.nl/sites/default/files/media/documents/Den-Haag-voor-lokale-energie-en-extra-opwekcapaciteit-juli2019.pdf>> [21 september 2019]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Burgerinitiatieven en het aanbestedingsrecht

vijf mogelijke routes

overheidsopdracht

intensieve samenwerking

aanbesteding

aanbesteding burgerinitiatief-proof

hulp bieden bij aanbestedingen

Handreiking Democratie in Actie

Tot slot van deze subparagraaf wordt aandacht besteed aan de handreiking 'Burgerinitiatieven en het aanbestedingsrecht' die in het kader van het Programma Democratie in Actie is opgesteld (zie over dat programma ook subparagraaf B.4 van Hoofdstuk 1 van Deel II).

De aanleiding voor die handreiking was dat juridische regels, meer specifiek het aanbestedingsrecht, één van de belangrijkste knelpunten vormen voor burgerinitiatieven - en dus energiecoöperaties - om succesvol te worden. Initiatieven zijn bijvoorbeeld niet bekend met de werking van deze regels en inschrijven op een aanbesteding is vaak een uitdaging. De handreiking die is gemaakt (primair gericht op gemeenten, maar het programma beoogt ook waarde te hebben voor waterschappen) geeft vijf mogelijke routes, die kunnen worden gebruikt om samen te werken met burgerinitiatieven. In het onderstaande wordt een kort overzicht gegeven van de mogelijke routes die bij inkoopbeleid voor energie van waterschappen van pas kunnen komen:

- Route 1: Één-op-één gunning van een overheidsopdracht. Geschikt om een relatief kleine opdracht zonder competitie aan een burgerinitiatief te gunnen.
- Route 2: Een burgerinitiatief stimuleren door een intensieve samenwerking aan te gaan met het initiatief. De samenwerking wordt dan vormgegeven in een aparte rechtspersoon, zoals een besloten vennootschap, die onder toezicht staat van de overheid
- Route 3: Een voorbehouden aanbesteding organiseren voor burgerinitiatieven (1) met een personeelsbestand dat voor een groot deel bestaat uit gehandicapten en "kansarmen" of (2) die specifieke sociale, culturele of zorg-gerelateerde diensten aanbieden
- Route 4: Een aanbesteding burgerinitiatief-proof in de markt te zetten, door de vormgeving van een aanbesteding anders in te richten. Zoals: (1) het organiseren van een marktverkenning om kennis van de samenstelling van een markt verkrijgen, (2) een overheidsopdracht opdelen in verschillende (kleinere) opdrachten (percelen), of (3) het beschikken over lokale kennis als voorwaarde stellen in de aanbesteding; kennis die burgerinitiatieven vaak al bezitten.
- Route 5: Burgerinitiatieven hulp bieden bij aanbestedingen, bijvoorbeeld door het organiseren van marktdagen waarbij wordt gesproken over ontwikkelingen in de markt en de relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

Meer informatie

- *Handreiking: Burgercollectieven en het aanbestedingsrecht*, Programma Democratie in Actie, december 2020⁴⁶

46 Handreiking burgerinitiatieven en het aanbestedingsrecht, <<https://lokale-democratie.nl/file/download/b6b2207e-0207-4398-85f7-b6279ebd6f66>> [21 september 2019]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

B.2.3 GRONDBELEID

De meeste waterschappen hebben grondbeleid, vaak vastgelegd in een nota. Die nota geeft dan aan hoe en welke publiekrechtelijke en privaatrechtelijke instrumenten het waterschap inzet bij de verwerving van gronden en wat het beleid in dat kader is. In de nota wordt beschreven hoe het waterschap zich opstelt als het eigendommen verwerft, in beheer geeft of verkoopt en welke vergoedingen dan wel schadevergoedingen daarbij horen.

In veel nota's wordt dan ook aandacht besteed aan of en hoe derden (mede) gebruik kunnen maken van eigendommen van een waterschap en welke beleidsruimte een waterschap in dat kader wil nemen. Dat beleid kan bijvoorbeeld zijn dat het waterschap als een doelmatige overheid zakelijk met eigendommen omgaat.

Met derden die gebruik maken van de eigendommen, wordt logischerwijs gekomen tot een overeenkomst inzake het gebruik en oneigenlijk gebruik moet voorkomen worden. Sterker nog; de Waterschapswet verplicht het dagelijks bestuur om oneigenlijk gebruik tegen te gaan omdat verjaring en verlies van recht of bezit voorkomen moet worden. In de nota is veelal ook een paragraaf opgenomen, die toeziet op de prijzen bij gronduitgifte en dat die marktconform dienen te zijn om zowel verboden staatssteun te voorkomen als in lijn te blijven met de Wet Markt en Overheid.

Voorbeeld

Windturbines op de Oostpolderdijk

Nabij de Eemshaven (provincie Groningen) ligt de primaire waterkering Oostpolderdijk. Het Waterschap Noorderzijlvest is de eigenaar van deze zeedijk en het verantwoordelijke bestuursorgaan voor het garanderen van de waterveiligheid in deze regio.

Begin 2014 heeft het waterschap besloten om de Oostpolderdijk te versterken. Voor deze versterkingsopgave is in augustus 2014 een 'koppelkans' geconstateerd op het gebied van windenergie, naast allerlei koppelkansen ten behoeve van natuur en recreatie. De koppelkans hield in dat er, onder strikte voorwaarden van het waterschap, de mogelijkheid was voor het bouwen van windturbines op de dijk. Een windturbine-exploitant had zich al in 2011 bij het Waterschap gemeld om de mogelijkheden voor het ontwikkelen van turbines op de zeedijk te inventariseren.

grondbeleid

doelmatige overheid

koppelkans

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

geen specifiek grondbeleid

Het waterschap had geen specifiek grondbeleid inzake het ter beschikking stellen van gronden of assets voor een duurzaam energieproject. Vragen over een mogelijke aanbestedingsplicht en de verdeling van schaarse publieke- en private rechten kwamen aan de orde. Het kostte moeite het waterschap om in deze complexe materie te komen en om - met inachtneming van wet- en regelgeving - tot een juiste koers op basis waarvan aan de windturbine-exploitant de positie kon worden vergeven.

Na afronding van het project was op basis van bovenstaande bevindingen de conclusie dat grondbeleid geholpen zou hebben bij het maken van de keuzes. Ook had dat beleid complexiteit kunnen voorkomen. Met grondbeleid had bijvoorbeeld al bij voorbaat een 'level playing field' kunnen ontstaan. Alle ontwikkelaars hadden dan zelf konden nagaan welke mogelijke locaties het waterschap bezat voor duurzame energie en welke voorwaarden aan het ontwikkelen van een gewenst project werden gesteld en op welke wijze de marktconforme tarieven werden vastgesteld.

Het project met de windturbines op de Oostpolderdijk laat de noodzaak zien om grondbeleid op te stellen wat betreft het faciliteren van duurzame energieprojecten. Het grondbeleid had ook een hefboom kunnen zijn om flankerend beleid van het waterschap wat betreft participatie en draagvlak tot uitvoering te brengen.

Waterschap Noorderzijlvest

Les voor de praktijk

De nota grondbeleid zou een plek kunnen zijn voor een waterschap om specifiek te benoemen of en zo ja, op welke wijze, het zijn assets of grondposities ter beschikking wenst te stellen voor duurzame energieprojecten.

In die nota kan ruimte gevonden worden om beleid te formuleren op welke wijze acceptatie en draagvlak, onder meer door een eerlijke verdeling van lusten en lasten, voor die projecten wordt vergroot. In zo een nota kan bijvoorbeeld een inspanningsverplichting – en wellicht zelfs ook een resultaatverplichting - worden opgenomen om die projecten door of tezamen met energiecoöperaties te ontwikkelen.

Van belang hierbij is natuurlijk wel dat er geen aanbestedingsplichtige overheidsopdracht ontstaat of dat een waterschap in strijd handelt met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

nota grondbeleid

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Meer informatie

- *Grondbeleid Vechtstromen 2020*, Waterschap Vechtstromen⁴⁷
- *Grondbeleid 2020*, Waterschap Drents Overijsselse Delta⁴⁸

Conclusie

Deze twee voorbeelden van operationeel beleid geven aan dat waterschappen ook zonder overkoepelend beleid wat betreft duurzame energieprojecten en de acceptatie en draagvlak in dat kader, op verschillende niveaus en met verschillende instrumenten de samenwerking met en energiecoöperaties (en meer in het bijzonder het streven naar lokaal eigendom) mogelijk kunnen maken.

B.2.4 VOORBEELDEN SPECIFIEK WATERSCHAPSBELEID EN CONCLUSIE

Onderzoek van de Unie van Waterschappen uit het begin van 2021 onder waterschappen naar de vraag (1) of participatie van derden in energieprojecten, meer in het bijzonder energiecoöperaties, bij een waterschap aan de orde was en (2) of er dienaangaande beleid was, leverde een diffuus beeld. In het thema *Waterschapsbeleid Samenwerken Energiecoöperaties* is een korte weergave te vinden van dit onderzoek en wordt per waterschap dat reageerde aangegeven hoe de vraag werd beantwoord.

Conclusie

Ondanks de bijzondere positie van waterschappen en zijn eigen energie- en klimaatneutraliteitsambities, zien de waterschappen het belang van samenwerken met energiecoöperaties in duurzame energieprojecten om daarmee acceptatie en draagvlak mogelijk te maken. Waterschappen lijken er de voorkeur aan te geven om te faciliteren middels het geven van toestemming of om te contracteren, dan om te participeren als het om die samenwerking gaat. En sommige waterschappen kiezen ervoor om eerst te focussen op het behalen van energieneutraliteit alvorens men eraan toe komt om met energiecoöperaties samen te werken. Het ontbreekt bij de meeste waterschappen aan beleid wat betreft het samenwerken met energiecoöperaties in duurzame energieprojecten. Inkoopbeleid en grondbeleid zijn goede kapstokken daarvoor.

ook zonder overkoepelend beleid

voorkeur

Inkoopbeleid en grondbeleid

47 Zie <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/wsb-2021-5001.html>> [12 oktober 2021]

48 Zie <https://www.wdodelta.nl/_flysystem/media/wdodelta-grondbeleid-2020.pdf> [12 oktober]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

dertig energieregio's

regionale energiestrategie

ruimtelijke inpassing van de energie-
transitie met maatschappelijke
betrokkenheid

product
energiedoelstellingen

nationale doelstellingen

decentrale overheden

bestuurlijk bindend

instrumentarium van de nieuwe
Omgevingswet

B.3 BELEID VANUIT DE REGIONALE ENERGIESTRATEGIE

In navolging van het Klimaatakkoord zijn er dertig energieregio's gecreëerd, die invulling geven aan de afspraken die zijn gemaakt aan de sectortafels voor Elektriciteit en Gebouwde omgeving. De doelstelling is tenminste 35 Terawattuur (TWh) aan 'hernieuwbare energieopwekking op land' in 2030. Maatschappelijke partners, bedrijfsleven, overheden en inwoners moeten in die regio komen tot een regionale energiestrategie. Ook wel 'RES' genoemd.

De RES is een instrument om de ruimtelijke inpassing van de energietransitie met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren. De RES is ook een manier om langjarige samenwerking tussen alle regionale partijen te organiseren, onder andere bij de voorbereiding en de realisatie van projecten. Deze samenwerking tussen provincie, waterschappen, gemeenten, de netbeheerders, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven, kan gezamenlijk gedragen keuzes bevorderen. De Unie van Waterschappen heeft in dit kader een brede set handreikingen opgesteld waarmee onder andere waterschapbestuurders kunnen bepalen hoe te handelen.⁴⁹

De RES is tot slot ook een product. Het is een document waarin elke regio beschrijft welke energiedoelstellingen zij zal halen en op welke termijn. En welke aanpak/strategie de regio hanteert om deze energiedoelstellingen te bepalen en te halen.

Op dit moment zijn de zogenaamde RES'en 1.0 voor alle dertig regio's opgesteld. Nadat de Gemeenteraden, Provinciale Staten en de Algemene Besturen de RES 1.0 hebben vastgesteld, zijn deze samen ingediend bij het Nationaal Programma RES (NPRES). Alle RES'en die zijn ingediend bij het NPRES worden doorgerekend door het Planbureau voor de Leefomgeving. Zo wordt bepaald of de optelsom van de RES'en van alle dertig RES-regio's voldoende is om de nationale doelstellingen van 35 TWh in 2030 te halen.

Naar nu blijkt zal dat het geval zijn: De regio's leggen in hun RES'en 1.0 nog een hogere ambitie neer dan zij deden: zo'n 55 TWh in 2030. Het is vervolgens deze RES waarin decentrale overheden (waaronder de waterschappen), netbeheerders, maatschappelijke organisaties, energiecoöperaties en inwoners elkaar weten te vinden op het gebied van klimaat. Elke twee jaar wordt de RES aangepast aan de meest recente ontwikkelingen. In 2023 wordt de RES 2.0 vastgesteld.

De RES 1.0 is bestuurlijk bindend, hetgeen betekent dat het bindend is voor de instantie zelf, maar dat er geen juridische rechten/plichten aan kunnen worden ontleend. Dat kan pas indien het geformaliseerd wordt via het instrumentarium van de nieuwe Omgevingswet (omgevingsplan, projectbesluit en/of omgevingsvergunning).

49 Zie <<https://www.uvw.nl/informatiekaarten-regionale-energiestrategie-voor-waterschapsbestuurders>> [12 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Nationaal Programma RES

leeromgeving voor participatie

Regionaal en per RES wordt het perspectief geschapen wat betreft de acceptatie en draagvlak, voor duurzame energieprojecten. Evenwel heeft het Nationaal Programma RES een aantal middelen ontwikkeld om acceptatie en draagvlak bij hernieuwbaar op land te vergroten. Een middel is een leeromgeving voor participatie bij het opwekken van duurzame energie. Die leeromgeving is te vinden op www.energieparticipatie.nl. Die leeromgeving – die wel vooral gericht is op gemeenten -helpt gebruikers (en dus ook waterschapsmedewerkers) om:

- kennis op te doen over de mogelijkheden, vormen en doelen van participatie;
- weloverwogen keuzes te maken bij het inrichten en organiseren van participatie; en
- te leren van ervaring uit de praktijk en elkaar te vinden voor onderling contact.

Les voor de praktijk

In elke RES komt acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten middels een eerlijkere verdeling van lusten en lasten terug. Logisch ook omdat de RES een vervolg is op het Klimaatakkoord waarin dit zeer belangrijke thema's zijn.

Elke RES is anders en er is niet één conclusie te trekken over de manier waarop bij duurzame energieprojecten deze thema's concreet worden gemaakt in een regio. De RES 1.0 is medio 2021 vastgesteld voor elke RES. Het algemeen bestuur van een waterschap heeft logischerwijs dan ook die RES 1.0 omarmd.

Het handelingsperspectief voor elk waterschap is om voor zijn gebied na te gaan of vanuit de RES 1.0 er verplichtingen zouden kunnen volgen wat betreft het samenwerken met energiecoöperaties. Het verdient wel aanbeveling om het niet bij een check van het RES-beleid te laten. In combinatie met een check op RES-beleid zal ook gemeentelijk en provinciaal beleid wat betreft acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten beoordeeld moeten worden.

B.4 GEMEENTELIJK EN PROVINCIAAL BELEID

Zoals eerder beschreven zal een waterschap de gevolgen ondervinden van beleid van gemeenten en provincies wat betreft het vergroten van acceptatie van en draagvlak voor duurzame energieprojecten, als dat beleid wordt toegepast bij de uitoefening door gemeenten en provincies van hun ruimtelijke bevoegdheden. Een provincie kan bijvoorbeeld in omgevingsverordeningen en een gemeente in beleidskaders voor wind- en zonne-energie aangeven hoe deze thema's een rol dienen te spelen als initiatiefnemers een duurzaam energieproject willen gaan ontwikkelen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Als een waterschap sturend of faciliterend optreedt in een duurzaam energieproject, is gemeentelijk en/of provinciaal beleid wat betreft draagvlak en acceptatie (middels bijv. een eerlijkere verdeling van lusten en lasten) van belang.

Dat gemeentelijk en/of provinciaal beleid kan in voorkomende gevallen een randvoorwaarde zijn voor wat betreft de bepaling van wat de eigendomsverhoudingen dienen te zijn bij een duurzaam energieproject waarin een waterschap participeert.

Als een waterschap bijv. faciliteert door grond ter beschikking te stellen waarop een zonnepark of windpark wordt gerealiseerd, zal gemeentelijk en/of provinciaal beleid door degene die de grondpositie verkrijgt moeten worden nageleefd.

Overigens kan beleid van de RES aangaande acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten gelijk zijn aan het gemeentelijke en/of provinciale beleid. Maar het kan ook goed zijn dat wat er in de RES is afgesproken, afwijkt van wat bijv. een gemeente beoogt. Dit kan ontstaan als de ambities van een gemeente of provincie aan de ene kant en de samenwerkende partijen in de RES-regio aan de andere kant wat betreft deze thema's ver uit elkaar liggen. Zo kan een specifieke gemeente meer draagvlak en een eerlijkere verdeling van lusten nastreven dan waarvoor op regioniveau de consensus was.

In de *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land* over het jaar 2019 zijn in de bijlagen B1 (voor wind) en B2 (voor zon) de beleidskaders van een aantal gemeenten en provincies weergegeven

Meer informatie

- *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land, Resultaten nulmeting Wind op land en niet-gebouwgebonden zon*, 30 juni 2020, ASISEARCH en Bosch & van Rijn, geschreven in opdracht van Ministerie van Economische Zaken en Klimaat⁵⁰
- *Handreiking Financiële Participatie*, maart 2021, Energie Samen en Bosch en Van Rijn i.o.v. Provincie Zuid

50 Zie <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-954761>> [20 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN RECELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

**gemeentelijke of provinciale
randvoorwaarden**
beleidskeuzes conflicteren
‘Democratie in Actie’ (DiA)
Democratische Energietransitie
**energietransitie en de overgang naar
aardgasvrije wijken**
Les voor de praktijk

Het is zinvol dat een waterschap - voordat het een duurzaam energieproject faciliteert of daarop stuurt - kennis neemt van gemeentelijke of provinciale randvoorwaarden wat betreft acceptatie en draagvlak voor deze projecten en welke positie deze overheden innemen wat betreft een eerlijkere verdeling van lusten en lasten.

Zonder kennis te hebben van die randvoorwaarden, kan namelijk de situatie ontstaan dat de door het waterschap gemaakte keuzes (wat betreft acceptatie, draagvlak en een eerlijkere verdeling van lusten en lasten) niet in overeenstemming zijn met het beleid van andere overheden.

Als de gemaakte beleidskeuzes conflicteren, komt de vraag aan de orde welk beleid dan prevaleert; dat van de provincie of een gemeente (mede gevormd door de jurisprudentie) of dat van een waterschap (dat gebaseerd is op het Klimaatakkoord).

Door vroegtijdig met mede-overheden in gesprek te gaan over het beleid over acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten, kan ook de bijzondere positie van de waterschappen voor het voetlicht worden gebracht. Daarmee wordt voorkomen dat mede-overheden elkaar ongewild dwars zitten wat betreft de eisen die gesteld worden aan de acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten en de rol die energiecoöperaties en waterschappen daarbij spelen.

Democratie in Actie

In het kader van de energietransitie en de RES die die transitie beoogt in goede banen te leiden, is het programma ‘Democratie in Actie’ (DiA) van belang. Dit programma is een initiatief van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de beroeps- en belangenverenigingen van raadsleden, griffiers, wethouders, gemeentesecretarissen en burgemeesters. Meer specifiek gaat het dan over het thema Democratische Energietransitie.

DiA richt zich op het versterken en vernieuwen van de lokale democratie, primair voor gemeenten en waar mogelijk ook voor provincies en waterschappen omdat dit noodzakelijk is. Ondermeer vanwege de energietransitie en de overgang naar aardgasvrije wijken. Het project is gericht op volksvertegenwoordigers; voor de waterschappen dus de leden van het Algemeen Bestuur. Met het project wil men via de volksvertegenwoordigers borgen dat inwoners (betere) mogelijkheden krijgen om invloed uit te kunnen oefenen op en zeggenschap te kunnen hebben in de lokale democratie die over onder ander duurzame energieprojecten gaat.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Een thema binnen dit project is als genoemd de Democratische Energietransitie. Dit omdat lokale overheden door invulling te geven aan de RES en de Transitievisie Warmte de energietransitie mede vorm te geven. DiA biedt kennis, expertise en instrumenten om volksvertegenwoordigers in hun rol en positie te versterken binnen de energietransitie. Ook ondersteunt het programma gemeenten, provincies en waterschappen om het participatieproces vorm te geven, zodat inwoners invloed kunnen uitoefenen op de keuzes die in deze transitie worden gemaakt.

Vanuit het programma kan aan volksvertegenwoordigers ondersteuning worden geboden en biedt het programma kennis en ervaringen uit de praktijk door dit bij lokale overheden op te halen en actief te delen.

Meer informatie

- *Programma 'Democratie in Actie'(DiA)*, Ministerie van BZK, VNG en beroeps- en belangenverenigingen van diverse lokale ambtsdragers en volksvertegenwoordigers, augustus 2021⁵¹

Democratie in Actie, Burgercollectieven in de Energietransitie

In het kader van de energietransitie is vanuit het programma een handreiking verschenen waar ook waterschappen hun voordeel mee kunnen doen. Onder de titel: *"Burgercollectieven in de Energietransitie; 7 lessen voor de uitnodigende ambtenaar"* wordt een palet aan beleidsmaatregelen gepresenteerd hoe om te gaan met duurzame energieprojecten waarbij bewoners (en dus energiecoöperaties) zelf het initiatief nemen om te verduurzamen en hernieuwbare energie op te wekken. De handreiking schetst dat groepen mensen niet langer genoegen nemen met hun positie als consument of passieve burger, maar eigenaarschap nemen en de rol innemen van 'prosumenten'. Prosumenten zijn actieve consumenten die energie produceren voor eigen gebruik, die elektriciteit op slaan en die vervolgens de elektriciteit mogelijk ook uitwisselen. De waarde van deze burgercollectieven wordt groot geacht. Deze collectieven geven handelingsperspectief op verduurzaming en energieopwekking, vergroten betrokkenheid van bewoners en komen met passende oplossingen.

Burgercollectieven in de Energie- transitie; 7 lessen voor de uitnodigende ambtenaar

prosumenten

51 Democratie in Actie, Zie <<https://lokale-democratie.nl/>> [21 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

zeven lessen aan ambtenaren

De handreiking geeft zeven lessen aan ambtenaren mee die belangrijk genoeg zijn om hierbij integraal te vermelden:

1. Geef erkenning aan burgercollectieven
2. Sluit aan bij wat er leeft in de wijk en bij de netwerken die er zijn
3. Bied de juiste ondersteuning
4. Zet in op een prettige samenwerkingsrelatie
5. Werk integraal en betrek andere beleidsdomeinen
6. De ambtenaar 2.0
7. Bewaak de democratische principes

Onderdeel van de handreiking is ook een koppeling met een aparte handreiking hoe in het kader van het aanbesteden burgercollectieven kansen kan worden geboden. Die handreiking Burgerinitiatieven en het Aanbestedingsrecht wordt behandeld in subparagraaf B.2.2 van dit Hoofdstuk 1.

Meer informatie

- *Handreiking: Burgercollectieven in de Energietransitie (7 lessen voor de uitnodigende ambtenaar), Programma Democratie in Actie, september 2021*

C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING; DE OMGEVINGSPARTICIPATIE

Wat ook een kader stelt, is de omgevingsparticipatie bij grootschalige duurzame energieprojecten. Daarbij gaat het om de (proces)participatie waarbij burgers, bedrijven en andere belanghebbenden worden betrokken bij (ruimtelijke) plannen voor die projecten. Vanuit de aankomende Omgevingswet en de jurisprudentie zijn kaders te deduceren, die van invloed zijn op duurzame energieprojecten en wat dat betekent voor wat betreft het samenwerken met energiecoöperaties. Deze kaders overlappen deels ook de kaders die vanuit de beleidscontext ontstaan.

Wat zijn nu die kaders voor duurzame energieprojecten, meer specifiek voor zon- en windprojecten? In grote lijnen zijn die maatregelen onder te verdelen in (a) maatregelen die betrekking hebben op betrokkenheid bij besluit- en ontwikkelingsprocessen en (b) maatregelen die betrekking hebben hoe burgers en bedrijven (financieel) kunnen deelnemen in die projecten. Er is dan sprake van procesparticipatie en financiële participatie. Dit sluit aan bij de onderverdeling die in de Participatiewaai wordt gebruikt en die in paragraaf B.1.3 van dit Hoofdstuk 1 wordt gebruikt.

Burgerinitiatieven en het Aanbestedingsrecht

omgevingsparticipatie bij grootschalige duurzame energieprojecten

kaders voor duurzame energieprojecten betrokkenheid bij besluit- en ontwikkelingsprocessen hoe burgers en bedrijven (financieel) kunnen deelnemen

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Conclusie

De vraag bij omgevingsparticipatie is hoe de omgeving bij de (ruimtelijke) totstandkoming van een duurzaam energieproject kan worden betrokken. Als het in deze handreiking over omgevingsparticipatie gaat, gaat het over proces- en financiële participatie gezamenlijk.

C.1 BEVOEGD GEZAG EN OMGEVINGSPARTICIPATIE

Omgevingsparticipatie is op dit moment geen verplicht onderdeel in het publiekrechtelijke proces dat doorlopen moet worden voor een duurzaam energieproject, ongeacht of het nu een windenergie, zonne-energie of bijv. biomassa project betreft.

Het bevoegd gezag in kwestie⁵² is natuurlijk wel gebonden aan de normale wettelijke procedures van inspraak en bezwaar en beroep (met voorafgaande zienswijzen). Ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur die op het voorbereiden van besluiten van toepassing zijn spelen een rol.⁵³ Als in deze handreiking het om omgevingsparticipatie gaat, gaat het niet over die onderdelen van het publiekrechtelijke proces.

Conclusie

Uit de wet, en dan specifiek de Wet Ruimtelijke Ordening, of uit de algemene beginselen van behoorlijk bestuur valt nergens een expliciete plicht te destilleren dat het bevoegd gezag verplicht is om omgevingsparticipatie toe te passen of om dat af te dwingen bij een initiatiefnemer voor een duurzaam energieproject. Maar de status van de jurisprudentie van de Raad van State is op dit moment dat vanuit het ruimtelijke spoor het bevoegd gezag van een initiatiefnemer wel mag verlangen dat deze niet alleen omwonenden informeert over een duurzaam energieproject, maar ook inspanningen verricht om acceptatie en draagvlak te creëren en te vergroten.⁵⁴ Belangrijk is dat het in dat kader niet gaat om een resultaatsverplichting op te leggen wat betreft bijvoorbeeld een minimaal draagvlak of een bepaalde mate waarin burgers financieel participeren. De rechtspraak geeft enkel aan dat het antwoord op de vraag of er voldoende

⁵² Dat kan de gemeente zijn (bij. een omgevingsvergunning) maar ook de Provincie maar ook een waterschap als deze een vergunning dient te verlenen.

⁵³ Voor het proces van voorbereiding en besluitvorming inzake duurzame energieprojecten zal een decentrale overheid onder andere gehouden zijn aan de plicht om een en ander zorgvuldige voor te bereiden, om niet vooringenomenheid of partijdigheid te zijn en om geen procedure te volgen die niet voor het besluit bestemd is. Zie <<https://www.infomil.nl/vaste-onderdelen/onderwerpen/luht-water/handboek-water/handreiking-lozingen/procedure-keuze-rechtsbescherming/algemene-beginselen-behoorlijk-bestuur/>> [8 juni 2021]

⁵⁴ Zie ABRvS 23-10-2019, ECLI:NL:RVS:2019:3580 (Zonnepark Daalkampen), ABRvS 18-12-2019, ECLI:NL:RVS:2019:4209 (Windpark Greenport Venlo), ABRvS 1-4-2020, ECLI:NL:RVS:2020:958 (Zonnepark Hijken), Rb. N-N 15-4-2020, ECLI:NL:RBNNE:2020:1650 (Zonnepark Fluiteberg).

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

inspanningen zijn verricht om acceptatie en draagvlak te creëren, een rol mag spelen in besluitvorming over de planologische medewerking. Maar dat is dan alleen mogelijk als het bevoegd gezag participatiebeleid in dat kader heeft vastgesteld.⁵⁵

Meer informatie

- *Verdeling onder hoogspanning; een onderzoek naar de verdeling van kosten en baten rondom wind- en zonneparken*, Noordelijke Rekenkamer, maart 2020⁵⁶
- *Lokaal eigendom en omgevingsbijdragen voor zonneparken, juni 2020*, IBR in opdracht van Holland Solar, Prof. dr. ir. A.G. Bregman Mr. J.J. Karens⁵⁷
- *Participatie regelen met beleid*, Energie Samen, april 2020⁵⁸

C.2 WATERSCHAPPEN ALS BEVOEGD GEZAG EN OMGEVINGSPARTICIPATIE

De jurisprudentie waarnaar verwezen werd, is van toepassing op bestuursbesluiten die genomen zijn of moeten worden in relatie tot de ruimtelijke ordening. Waterschappen hebben in hun rol als bevoegd gezag nu niet primair de ruimtelijke aspecten te wegen. Waterschappen richten zich op publieke taken betreffende waterveiligheid en -kwaliteit. De vraag is dan ook of de jurisprudentie zoals die aan werd gehaald in subparagraaf C.1 van dit Hoofdstuk I ook op de waterschappen van toepassing is als het waterschap vanuit zijn publieke taken bestuursbesluiten neemt in het kader van duurzame energieprojecten.

Conclusie

Gesteld kan worden - waarbij de jurisprudentie van de Raad van State beperkt wordt uitgelegd - dat als een waterschap bevoegd gezag is bij duurzame energieprojecten, de omgevingsparticipatie geen aspect is dat meegenomen moet (of kan) worden in de vergunningverlening. Aan de andere kant; vanuit het Klimaatakkoord volgt voor waterschappen, ook als het bevoegd gezag is, het doel om acceptatie en draagvlak te creëren voor duurzame energieprojecten. Daar past dan wel weer omgevingsparticipatie bij.

55 Zie mr. D.S.P. Roelands-Fransen en mr. J. Zweers, Annotatie bij uitspraak Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State 18-12-2019, 19 februari 2020 <https://www.ogr-updates.nl/commentaar/209182?skip_boomportal_auth=1> [8 juni 2021]

56 Zie <<https://www.nvrr.nl/rekenkamerrapport/4073/verdeling-onder-hoogspanning/>> [28 september 2021]

57 Zie <<https://hollandsolar.nl/u/files/lokaal-eigendom-en-omgevingsbijdragen-voor-zonneparken-definitief-1.pdf>> [28 september 2021]

58 Zie <https://energiesamen.nu/verhalen/22/participatie-regelen-met-beleid> [28 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

C.3 DE NIEUWE OMGEVINGSWET, OMGEVINGSPARTICIPATIE EN HET WATERSCHAP

Voor wat betreft het voorgaande gaat het hele systeem ten gevolge van de nieuwe Omgevingswet op de schop. Die wet gaat over de gehele fysieke leefomgeving en neemt alle aspecten mee; zowel de ruimtelijke aspecten maar ook die inzake waterveiligheid en -kwaliteit. En die Omgevingswet gaat niet alleen gelden voor gemeenten, maar ook voor waterschappen. Omgevingsparticipatie is een belangrijke pijler van die wet.⁵⁹

Met participatie wordt in de Omgevingswet bedoeld *“het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit”*. Doel is om tijdig belangen, meningen en creativiteit op tafel te krijgen. Wat het ‘betrekken’ inhoudt, kan variëren van informeren tot meebeslissen. De Omgevingswet schrijft bewust niet voor hoe participatie moet plaatsvinden.

In de Omgevingswet staan geen regels over participatie voor wat betreft handelingen die gebaseerd zijn op de Keur.⁶⁰ Dat betekent dat het aan het waterschap is te bepalen wat het met participatie wil doen en dat vrij kan invullen. Een waterschap kan er wel voor kiezen om participatie als beleid in de Keur op te nemen.

“Met participatie bij een waterschapsverordening, wil een waterschap de kwaliteit van de regels verbeteren én het draagvlak voor deze regels vergroten. Een waterschap gaat dus op zoek naar opvattingen en overtuigingen van bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen. Bijvoorbeeld door bij hen argumenten op te halen en concrete regels te toetsen. Het waterschap kan duidelijk maken waar de grenzen liggen van wat mogelijk is. En welke risico's er zijn in een gebied of voor specifieke groepen. Een mogelijke werkvorm daarvoor is standpunten uitwisselen aan de hand van stellingen.”⁶¹

Wel dient er rekening mee gehouden te worden, dat onder de Omgevingswet als er een samenloop is van bevoegdheden van bijv. een gemeente of een waterschap bij een project, de gemeente het bevoegd gezag is.

⁵⁹ Zie <<https://iplo.nl/participatieomgevingswet/>> [8 juni 2021]

⁶⁰ De Keur is een verordening met de regels die een waterschap hanteert bij de bescherming van waterkeringen, watergangen en bijbehorende gemalen, stuwen, sluizen, enz. Na inwerkingtreding van de Omgevingswet worden alle regels die het waterschap binnen zijn beheergebied stelt over de fysieke leefomgeving, opgenomen in de Waterschapsverordening.

⁶¹ Zie <https://iplo.nl/participatieomgevingswet/participatie-instrumenten/participatie-waterschapsverordening/> [31 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Het kan dus mogelijk worden om als waterschap in de Keur omgevingsparticipatie op te nemen als verplichte procesgang bij vergunningverlening. Diezelfde verordening zou ook een kapstok kunnen zijn voor separaat (grond)beleid van een waterschap als het zijn grond ter beschikking stelt aan een initiatiefnemer die op die grond een duurzaam energieproject wenst te realiseren.

Conclusie

Met ingang van de inwerkingtreding van de Omgevingswet zal een waterschap - wat betreft een energieproject waar het zelf publiekrechtelijke bevoegdheden heeft - zorg moet dragen voor participatie. Het waterschap kan zelf uitwerken wat het daar onder verstaat en zal met mede-overheden dat moeten afstemmen als beiden een publiekrechtelijke verantwoordelijkheid hebben. Als een waterschap ruimte ziet om eisen of wensen inzake omgevingsparticipatie vast te leggen, is wel een voorwaarde dat in de Keur daar de kaders voor worden opgenomen. Tot het moment van ingang van die wet, zijn er voor een waterschap - als het bevoegd gezag is bij een duurzaam energieproject - geen verplichte juridische kaders om omgevingsparticipatie in te richten (dan wel om bij gebrek aan omgevingsparticipatie te weigeren een vergunning te verstrekken).

Les voor de praktijk

Het Klimaatakkoord heeft als doel om acceptatie en draagvlak te creëren voor duurzame energieprojecten en daar past omgevingsparticipatie bij. Een waterschap zou dus niet hoeven te wachten tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet om aan de slag te gaan met omgevingsparticipatie.

Al met al ontstaat onderstaand handelingsperspectief voor een waterschap als deze aan de gang wil (of moet) met omgevingsparticipatie.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

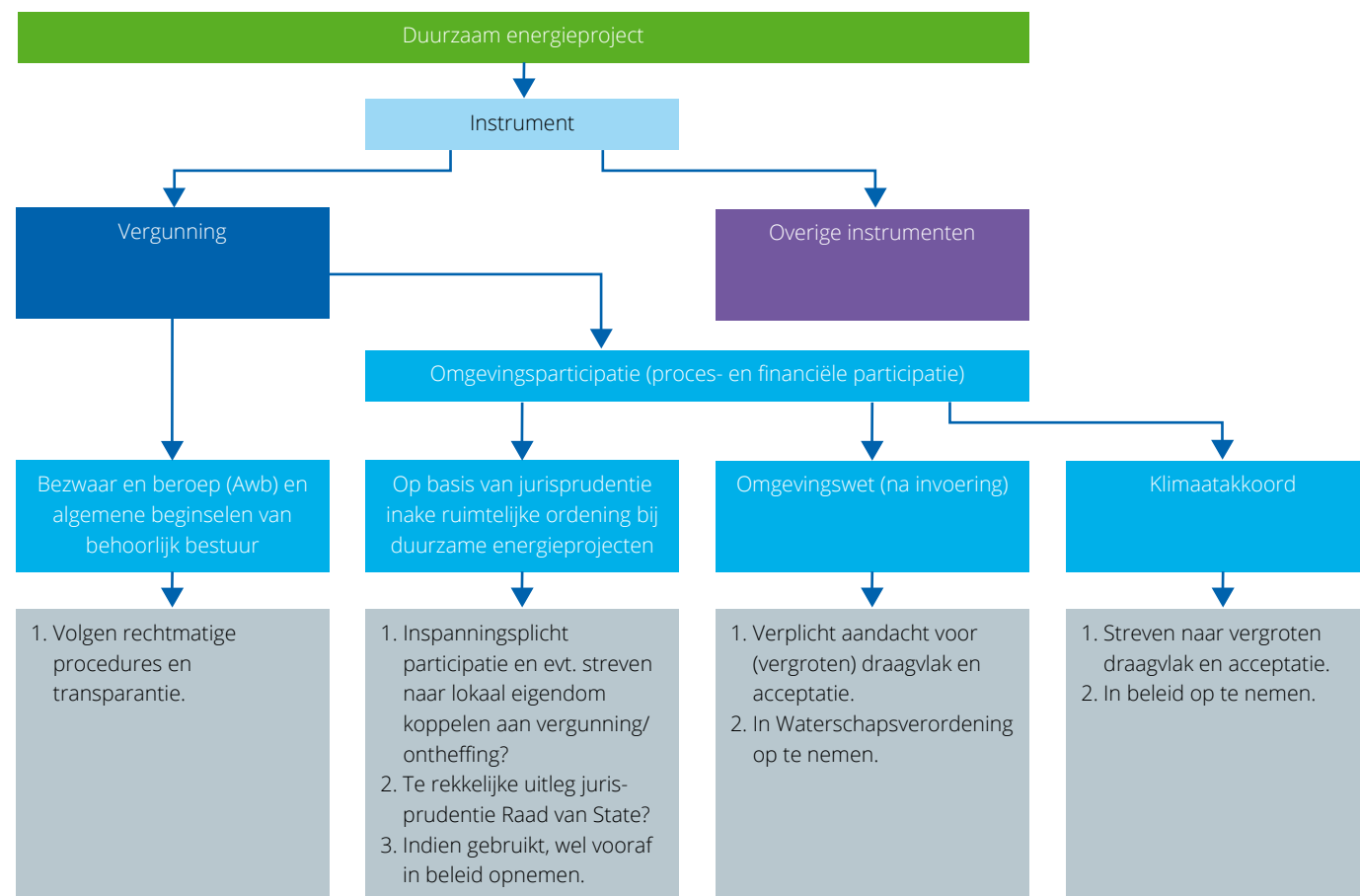
1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

HANDELINGSPERSPECTIEF WATERSCHAP ALS BEVOEGD GEZAG BIJ DUURZAAM ENERGIEPROJECT WAT BETREFT HET (IMPLEMENTEREN VAN) OMGEVINGSPARTICIPATIE

Infographic 6: Handelingperspectief waterschap als bevoegd gezag wat betreft draagvlak en eerlijke verdeling lusten en lasten

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

C.4 ANDERE INSTRUMENTEN EN OMGEVINGSPARTICIPATIE

Omgevingsparticipatie kan ook een rol spelen als een waterschap niet het bevoegd gezag is, maar op basis van andere instrumenten samenwerkt met een energiecoöperatie. Zie voor een overzicht van de andere faciliterende en sturende instrumenten de paragrafen C en D van Hoofdstuk 3 van Deel II van de handreiking.

Als een waterschap bijvoorbeeld eigenaar is van gronden (of andere assets) waarop, in, aan of onder een duurzaam energieproject wordt gerealiseerd (het instrument toestemming) of indien het waterschap sturing geeft aan een samenwerking door middel van het ter beschikking stellen van financiering, dan staat het een waterschap vrij een bepaalde vorm van omgevingsparticipatie voor te schrijven.

Les voor de praktijk

Bij het overwegen van de inzet van een ander instrument dan vergunningverlening om daarmee omgevingsparticipatie mogelijk te maken, zal een waterschap zich moeten afvragen of er geen sprake is van een onaanvaardbare doorkruising van het publiekrecht. Dit volgt uit de door de Hoge Raad in een aantal arresten geformuleerde doorkruisingsleer. In paragraaf C van het thema *Juridisch handelingsperspectief: publiek en privaatrecht* wordt dit nader uitgewerkt. Een andere zorg is om goed na te gaan of de (omgevings)participatie die wordt voorgeschreven zich goed verhoudt met verplichtingen van een waterschap vanuit het aanbesteden van overheidsopdrachten en het leerstuk van schaarse (publieke of private) rechten. Ook zal het waterschap rekening moeten houden met het verbod op het geven staatssteun en de toepasselijkheid van de Wet Markt en Overheid. In de thema's *Aanbesteden*, *Schaarse Rechten* en *Mededinging en Wet Markt en Overheid* die deel uitmaken van Deel III van de handreiking komen deze onderwerpen aan de orde.

D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN

In het voorgaande werd duidelijk waarom het samenwerken met een energiecoöperatie in een duurzaam energieproject zich goed verhoudt met de noodzaak om wat betreft de energietransitie te komen tot meer acceptatie en draagvlak. Bij wind- en zonne-energie projecten is er een streven naar 50% eigendom van de productie voor de lokale omgeving (met inachtneming van de bijzondere positie van de waterschappen).

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

energiegemeenschap

Clean Energy Package

Richtlijn Hernieuwbare Energie

Richtlijn voor de Interne Markt voor Elektriciteit

op gelijke voet te concurreren met andere producenten

Ook werd eerder genoemd dat een waterschap zich niet blind hoeft te staren of een partner in het project nu 'coöperatie' of 'coöperatief' in de handelsnaam heeft staan. Deze woorden zijn niet het enige kenmerk om te bepalen of met een samenwerkingspartner de acceptatie van en draagvlak voor een duurzaam energieproject kan worden vergroot. Een samenwerking met een partner met een andere juridische vorm dan de coöperatieve vereniging maar met hetzelfde doel kan immers tot minstens net zoveel acceptatie en draagvlak leiden.

Een relevante en in Nederland nog enigszins onbekende (nieuwe) vorm in dat kader is de zogenaamde energiegemeenschap. In het onderstaande wordt dat concept nader toegelicht en wordt duidelijk dat in de nabije toekomst ook deze energiegemeenschappen een samenwerkingspartner van een waterschap kunnen worden als het gaat om duurzame energieprojecten.

D.1 EUROPESE RICHTLIJNEN

In 2018 en 2019 zijn twee richtlijnen tot stand gekomen in het kader van het programma Clean Energy Package. In beide richtlijnen komt het concept van de 'energiegemeenschap' terug. In de Richtlijn Hernieuwbare Energie⁶² komt die terug als de zogenaamde 'hernieuwbare energiegemeenschap'. Hernieuwbare energie wordt in dat kader uitgelegd als *“energie uit hernieuwbare niet-fossiele bronnen, namelijk windenergie, zonne-energie (thermische zonne-energie en fotovoltaïsche energie) en geothermische energie, omgevingsenergie, getijdenenergie, golfslagenenergie en andere energie uit de oceanen, waterkracht, en energie uit biomassa, stortgas, gas van rioolzuiveringsinstallaties, en biogas”*. In de Richtlijn voor de Interne Markt voor Elektriciteit⁶³ spreekt men over de 'energiegemeenschap van burgers' en logischerwijs gaat die richtlijn alleen over elektriciteit (ongeacht of deze nu wel of niet uit duurzame bron afkomstig is). Beide richtlijnen moeten nog omgezet worden in Nederlandse wetgeving (uiterlijk 31 december 2020) en dat is nog niet gebeurd.

In de preambule van de Richtlijn Hernieuwbare Energie is het duidelijk wat het doel is van de (hernieuwbare) energiegemeenschap:

“De participatie van lokale burgers en autoriteiten aan projecten op het gebied van hernieuwbare energie [...] heeft tot aanzienlijk meer lokaal draagvlak voor hernieuwbare energie en toegang tot extra particulier kapitaal geleid, met als resultaat lokale investeringen, meer keuze voor de consument en meer participatie van burgers in de energietransitie. Deze lokale betrokkenheid is des te essentiëler wanneer de hernieuwbare-energiecapaciteit toeneemt. Maatregelen om hernieuwbare-energiegemeenschappen in staat te stellen op gelijke voet te concurreren met andere producenten, hebben

62 RICHTLIJN (EU) 2018/2001 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (herschikking)

63 RICHTLIJN (EU) 2019/944 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 5 juni 2019 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

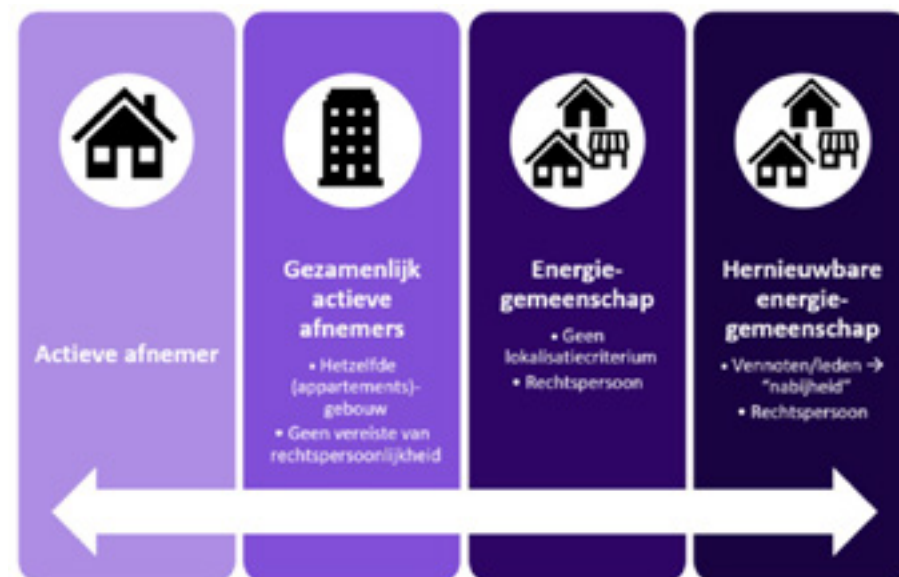
1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

hernieuwbare energiegemeenschap

ook ten doel de participatie van plaatselijke burgers aan projecten op het gebied van hernieuwbare energie, en bijgevolg ook het draagvlak voor hernieuwbare energie, te doen toenemen.”

Brussel geeft ook aan dat Lidstaten de energiegemeenschap dienen te ondersteunen en in positie moeten brengen. Van belang is te beseffen dat de hernieuwbare energiegemeenschap een concept is dat niet alleen speelt op de elektriciteitsmarkt, maar ook speelt op bijv. de markt van (groen)gas en duurzame warmte.

Het bredere doel van beide richtlijnen is om de actieve afnemer meer handelingsperspectief te bieden. Als we dat grafisch weergeven ontstaat dit plaatje.⁶⁴

Afbeelding: Positie energiegemeenschappen, bron: Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG)

64 *Beleidsplatform; consultatie energiegemeenschappen*, Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG), 2 december 2019, pag. 8.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

D.2 ENERGIEWET EN WARMTEWET 2.0

In de internetconsultatie van de Energiewet⁶⁵ komen logischerwijs ook deze begrippen betreffende de 'energiegemeenschappen' terug. Wel moet worden beseft dat deze wet over elektriciteit en gas gaat, en dus weer niet over bijv. (duurzame) warmte.

Te verwachten was verder dat in het voorstel voor de Warmtewet 2.0 (Wet Collectieve Warmtevoorziening) het begrip 'energiegemeenschap' ook terug zou komen. Dat is echter niet het geval; het concept Energiegemeenschap ontbreekt in dat voorstel.

Energie Samen heeft als reactie op de Warmtewet 2.0 betoogd dat het wenselijk is om een duidelijk onderscheid te maken tussen (1) marktpartijen én (2) groepen burgers, gemeenten of kleine ondernemingen, die zich als lokale partij gaan bewegen in de warmtemarkt. Energie Samen stelt voor om het begrip Warmte Energie Gemeenschap te definiëren in de Warmtewet 2.0. Hierin wordt aangesloten bij de Europese definitie van energiegemeenschappen.⁶⁶

Als we inzoomen op de Energiewet, wordt duidelijk wat de wetgever voor ogen heeft met de energiegemeenschap:

“Definitie Energiegemeenschap: rechtspersoon die ten behoeve van haar leden of aandeelhouders activiteiten op de energiemarkt verricht en als hoofddoel heeft het bieden van milieuvoordelen of economische of sociale voordelen aan haar leden of aandeelhouders of aan de plaatselijke gebieden waar ze werkzaam is, en niet het maken van winst”

en

“Artikel 2.1.5 voorwaarden energiegemeenschap

1. Een energiegemeenschap borgt in haar statuten ten minste dat:
 - a. de participatie in de energiegemeenschap open en vrijwillig is;
 - b. de leden of aandeelhouders het recht hebben de energiegemeenschap te verlaten, en
 - c. de feitelijke zeggenschap over de energiegemeenschap is gelegen bij leden of aandeelhouders die natuurlijke personen, kleine ondernemingen of lokale autoriteiten zijn.

⁶⁵ Zie <<https://www.internetconsultatie.nl/energiewet>> [23 juni 2021]. Beoogd is dat deze wet in 2022 van kracht wordt.

⁶⁶ Energie Samen, Reactie op consultatie Warmtewet 2.0, zie <<https://energiesamen.nu/nieuws/97/reactie-consultatie-warmtewet-20-3-kansen-tot-verbetering>> [28 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

hernieuwbare energieprojecten

2. Een energiegemeenschap die hernieuwbare energieprojecten ontwikkelt, kan
 - a. in aanvulling op het eerste lid, in de statuten borgen dat de leden of aandeelhouders van de energiegemeenschap enkel natuurlijke personen, lokale autoriteiten of kleine ondernemingen of middelgrote ondernemingen zijn, en
 - b. in afwijking van het eerste lid, onderdeel c, de feitelijke zeggenschap over de energiegemeenschap bij die leden of aandeelhouders van de rechtspersoon ligt, die in de nabije omgeving van de hernieuwbare-energieprojecten zijn gevestigd.

Uit het voorgaande blijkt dat een burgercollectief, dat in de vorm van een stichting actief is, zich niet als een energiegemeenschap kwalificeert. Een stichting kent immers geen leden of aandeelhouders.

Als de beide soorten energiegemeenschappen worden vergeleken, ontstaat dit overzicht⁶⁷:

	Energiegemeenschap	Energiegemeenschap die hernieuwbare energieprojecten ontwikkelt
Rechtsvorm	Rechtspersoon, met leden of aandeelhouders	
Hoofddoel	Heeft het bieden van milieuvoordelen of economische of sociale voordelen aan haar leden of aandeelhouders of aan de plaatselijke gebieden waar ze werkzaam is, en niet het maken van winst	
Activiteit	Ten behoeve van leden / aandeelhouders activiteiten op de energiemarkt verrichten	
Randvoorwaarde deelname	Open en vrijwillige deelname en mogelijk beëindigen deelname	
Wie nemen deel	Iedereen (ongeacht omvang en juridische vorm) kan lid of aandeelhouder worden	Zelfde als Energiegemeenschap, maar te beperken tot natuurlijke personen, lokale autoriteiten, kleine ondernemingen of middelgrote ondernemingen
Zeggenschap	Natuurlijke personen, kleine ondernemingen of lokale autoriteiten	Zelfde als Energiegemeenschap, maar uit te breiden tot alle leden of aandeelhouders (dus ook bijv. grote ondernemingen), mits die leden en aandeelhouders in de nabije omgeving van de hernieuwbare energieprojecten zijn gevestigd

Tabel: Energiegemeenschappen vs. hernieuwbare energiegemeenschappen

67 Ibid. voetnoot 61, pag. 12.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDELING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

D.3 SO WHAT?

De vraag is nu wat het nut is van het opnemen in de richtlijnen en het voorstel voor de Energiewet van het concept 'energiegemeenschap' en of het bijv. erg is dat het in de Warmtewet 2.0 ontbreekt. Want een feit is dat bijv. energiecoöperaties eigenlijk al wel in Nederland alle rollen kunnen invullen op de energiemarkt. Dit met uitzondering van de rol van het zijn van netbeheerder voor gas en elektriciteit want die rol is momenteel voorbehouden aan de daartoe aangewezen overheids-bedrijven.

Het belang van het opnemen van het concept 'energiegemeenschappen' zit in het volgende. Allereerst is vanuit Brussel duidelijk gemaakt dat zij wil dat energiegemeenschappen alle rollen kunnen invullen op de energiemarkt. Zonder goede rechtvaardiging zou een energiegemeenschap niet buiten mogen worden gesloten van een rol op die markt. Het gevaar is immers, nu er steeds meer duurzame energieprojecten in Europa bijkomen, dat burgerinitiatieven wel worden uit- of buitengesloten van delen van de energiemarkt. De belangenbehartiger van de Europese energie communities (REscoop) heeft daarom getracht de positie van energiegemeenschappen te borgen. Op die manier kunnen energiegemeenschappen dezelfde toegang tot de energiemarkt krijgen als bijv. grote internationale bedrijven.

Conclusie

In Nederland lijkt vooralsnog de wetgever voor wat betreft de Energiewet geen plek te zien voor energiegemeenschappen als het gaat om het beheren van gas- en elektriciteitsnetten. Die moeten in handen van de overheid zijn. Voor de Warmtewet 2.0 is het onduidelijk wat de overheid voor een rol ziet voor de energiegemeenschappen. Simpelweg, omdat in dat wetsvoorstel dat concept afwezig is.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

D.4 IS EEN ENERGIEGEMEENSCHAP ALTIJD EEN ENERGIECOÖPERATIE EN VICE VERSA?

Het antwoord op deze vraag is simpel en aan de hand van een aantal voorbeelden te duiden.

Voorbeeld

Duiding Energiegemeenschap

Als een burgerinitiatief met een duurzaam energieproject op termijn de 'BV-maatschappelijk'⁶⁸ als vehikel gebruikt, dan is dat een energiegemeenschap maar geen coöperatieve vereniging. Immers, een BV kent aandeelhouders en de burgers houden de aandelen in de BV. Voor deze handreiking zou mogelijk de 'BV-maatschappelijk' wel weer onder het begrip 'energiecoöperatie' kunnen vallen.

Elke coöperatieve vereniging van burgers is altijd ook een energiegemeenschap. Dat komt omdat een coöperatieve vereniging leden heeft.

Een coöperatieve vereniging van bedrijven zou in Nederland ook een energiegemeenschap kunnen zijn. Dat is het geval omdat de bedrijven lid zijn van de coöperatieve vereniging, maar alleen als de productie-installaties van de coöperatie weer in de buurt staan van waar de leden de productie gebruiken.

Maar niet elke coöperatieve vereniging is een energiegemeenschap. Als het namelijk zo is dat de zeggenschap van een coöperatieve vereniging niet bij natuurlijke personen, decentrale overheden of kleine bedrijven rust, is het in principe geen energiegemeenschap.

Een burgercollectief in de vorm van een stichting dat maatschappelijke doelen nastreeft en zich bezighoudt met energie, is geen energiegemeenschap, want het heeft geen leden. Voor deze handreiking vallen dit soort collectieven dan wel weer onder het begrip 'energiecoöperatie'.

Conclusie

Het nut voor een waterschap van deze kennis is erin gelegen dat als een partner om samen te werken in een duurzaam energieproject zich aandient, het waterschap direct weet of het te maken heeft met een zogenaamde energiegemeenschap en daar consequenties aan kan verbinden. Zie in dat kader ook subparagraaf A.8 van Hoofdstuk 1 van Deel II met een matrix hoe een waterschap verschillende initiatiefnemers kan duiden.

⁶⁸ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/03/05/consultatie-maatschappelijke-bv-bvm-volgende-stap-in-erkenning-sociale-ondernemers>> [11 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Les voor de praktijk

Wellicht kan het zijn van een energiegemeenschap - waarbij de feitelijke zeggenschap is gelegen bij leden of aandeelhouders die natuurlijke personen, kleine ondernemingen of lokale autoriteiten zijn - weleens de lakmoesproef zijn voor een waterschap om te bepalen wat de juiste samenwerkingspartner is als het gaat om het vergroten van acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten.

E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN

Ervan uit gaande dat het samenwerken met energiecoöperaties is ingegeven door een (veronderstelde) relatie tussen een project-ontwikkende energiecoöperatie en het vergroten van acceptatie en draagvlak voor duurzame energieprojecten - met de daarbij behorende eerlijke verdeling van lusten en lasten - is het zaak dat het waterschap (vooraf) beoordeelt of niet ook andere samenwerkingsvormen dan de energiecoöperatie kunnen bijdragen aan deze acceptatie en draagvlak.

Want wellicht wil een waterschap wel zelf deel gaan nemen in een ontwikkelende entiteit die geen energiecoöperatie is die gelijktijdig ook het (vergroten van) draagvlak en een eerlijkere verdeling bewerkstelligt. In Subparagraaf A.5 van dit Hoofdstuk 1 van deze handreiking werd hier al aandacht aan besteed. Ook de energiegemeenschap zoals beschreven in subparagraaf D van dit Hoofdstuk 1 kan een verschijningsvorm van zo een publiek/private samenwerking zijn. Overheden, lokale bedrijven en burgers werken samen in zo een gemeenschap en hebben de zeggenschap.

In toenemende mate zijn er ook publiek/publieke samenwerkingen aan het ontstaan wat betreft het ontwikkelen en realiseren van duurzame energieprojecten.⁶⁹ Een gemeente kan zich bijvoorbeeld melden met de vraag om te gaan samenwerken in zo een ontwikkelbedrijf, waarbij het waterschap (voor eigen rekening en risico) mee kan gaan doen.

Een waterschap kan bij de een duurzaam energieproject waarin het wil participeren (en dus wil samenwerken) afhankelijk van de omstandigheden van het geval kiezen:

1. om samen te werken met een energiecoöperatie (in een publiek/privaat bedrijf);
2. om samen te werken met een overheid (in een publiek/publiek bedrijf);

andere samenwerkingsvormen dan de energiecoöperatie

publiek/private samenwerking

ontwikkelbedrijf

**participeren
kiezen
energiecoöperatie
overheid**

⁶⁹ Zie de voorbeelden AGEM (paragraaf A.6) en Zuiver Hof van Twente (paragraaf A.7, voetnoot). Zie tevens de Lokale Energie Monitor 2020, hoofdstuk 'Gemeente als eigenaar, namens de lokale gemeenschap', pagina 68.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

publiek/privaat bedrijf

zelf te ontwikkelen

3. om samen te werken met een partij, niet zijnde een energiecoöperatie of een overheid (in een publiek/privaat bedrijf); of
4. om niet samen te werken maar om zelf te ontwikkelen (door gebruik te maken van het instrument investeren).

De keuze zal dan bepaald worden door na te gaan:

- met welke partner de acceptatie en het draagvlak voor een duurzaam energieproject (met de daarbij behorende eerlijke verdeling van lusten en lasten) het beste is gediend en
- welke partner het beste aansluit bij het doel van een waterschap om met die projecten energie- en klimaatneutraliteit te bereiken.

publiek/publieke samenwerking

Wellicht dat een publiek/publieke samenwerking de beste vorm is vanwege de 'bijzondere positie van het waterschap'? Wellicht dat een waterschap voor zichzelf een rol ziet als een ontwikkelende partij, maar dat het wel de energiecoöperatie aan boord wil halen als mede-ontwikkelaar? De omstandigheden van het geval zullen het bepalen.

Voorbeeld

Windpark Lorentz: een publiek/publieke samenwerking

Het Waterschap Vallei en Veluwe heeft grote ambities op het gebied van duurzaamheid en wil in 2020 energieneutraal zijn en in 2050 volledig circulair. In Harderwijk werken de gemeente Harderwijk en het waterschap samen aan het plaatsen van 3 windturbines op het bedrijventrein Lorentz. Dit windpark is uniek, omdat dit het eerste windpark is waar een gemeente en een waterschap in een publiek/publieke samenwerking zelf ontwikkelen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De gemeente is dit project gestart in 2014 met het vaststellen van de routekaart Wind. Het waterschap is sinds 2018 in beeld. Het voornemen is om in totaal drie windturbines te plaatsen. Het waterschap heeft samen met de gemeente de rol van ontwikkelaar gekozen en is vol aan de slag. Of ze ook zullen investeren zal blijken na de ontwikkelfase, hierover is nog niet besloten. Twee van de te plaatsen windturbines komen op gemeentegrond. De andere windturbine komt op grond van het waterschap, op de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI).

Het waterschap en de gemeente onderzoeken verschillende mogelijkheden van participatie. Mogelijk zal het waterschap zelf investeren in de windturbine die op het terrein komt van het waterschap. In dat geval wenst het waterschap zelf de elektriciteit af te nemen ten behoeve van het verbruik van de RWZI, en het restant zou het aan het net willen leveren. De andere mogelijkheid is om de grondpositie ter beschikking te stellen aan de gemeente Harderwijk of een derde (door bijvoorbeeld het verlenen van een recht van opstal).

De projectpartners willen verschillende vormen van financiële participatie mogelijk maken. De keuze is aan burgers om of geld uit te lenen, of om een aandeel te kopen in (een deel van) het windpark of om met een winddeel een recht te hebben op een korting op de energierekening. Er wordt tevens een omgevingsfonds gecreëerd.

Waterschap Vallei en Veluwe

Les voor de praktijk

Als er beleid is van een waterschap dat erover gaat hoe het beste in samenwerkingen wat betreft duurzame energieprojecten:

- acceptatie en draagvlak (door onder meer een eerlijke verdeling van lasten en lusten), en/of
 - de bijzondere positie van de waterschappen,
- wordt geborgd, is de keuze uit de eerder genoemde opties (1), (2), (3) of (4) de resultante van dat beleid. Zonder voorafgaand beleid is de keuze lastiger en bestaat de kans dat een waterschap vast loopt.

Het verdient aanbeveling om als waterschap beleid te vormen aan welke eisen de samenwerkingspartner wat betreft het instrument 'participeren' dient te voldoen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES; KENMERKENDE ELEMENTEN

A. INLEIDING

Deze handreiking volgt als eerder ook gemeld de reis van een energievooperatie die zich meldt bij een waterschap met het verzoek om samen te werken. Of die van een waterschap die zelf de samenwerking zoekt. Daarbij komt naar voren welke afwegingen en stappen een waterschap maakt om te beoordelen of, en zo ja, op welke wijze het mee wil doen in die samenwerking en over welke kennis men van elkaar moet beschikken.

In Stap 1 is er sprake van een initiatief voor een duurzaam energieproject, waarbij er een samenwerking mogelijk is of gaat ontstaan tussen een waterschap en een energievooperatie. Het waterschap beoordeelt vervolgens of en hoe het vanuit de wettelijke taak, het beleid en algemene juridische aspecten met die samenwerking (en de samenwerkingspartner) om gegaan dient te worden.

Voor Stap 2 is het startpunt dat tot een samenwerking kan worden gekomen. Alvorens daadwerkelijk tot die samenwerking over te gaan, is het zinvol dat zowel het waterschap als de energievooperatie elkaars 'eigenaardigheden' kennen. Voor een waterschap is het zinvol kennis te

**initiatief voor een duurzaam
energieproject**

**startpunt dat tot een samenwerking
kan worden gekomen**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

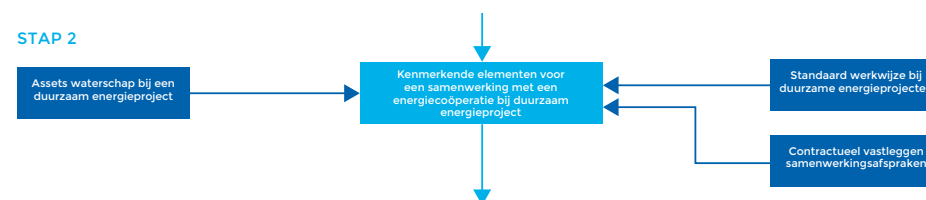
DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

nemen van de beginselen wat betreft projectontwikkeling van duurzame energieprojecten en langs welke lijnen een samenwerking met een energiecoöperatie veelal vorm krijgt en wordt vastgelegd. Een energiecoöperatie is gebaat met een goed inzicht met betrekking tot welke assets of producten een waterschap normaliter kan samenwerken. In dit Hoofdstuk 2 van Deel II komen die elementen aan de orde.

Het voorgaande laat zich vertalen in onderstaand schema.

B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE

In het voorgaande is vooral vanuit de theorie aandacht besteed aan energiecoöperaties, duurzame energieprojecten en het beleidsmatige en juridische kader van waaruit een waterschap dient te redeneren als het wil samenwerken. Maar hoe ziet nu een samenwerking van een waterschap met een energiecoöperatie in een duurzaam energieproject er in de praktijk uit? Is er een standaard werkwijze of is elk project en elke samenwerking nu dermate specifiek dat er geen grote lijn is weer te geven?

Het antwoord is dat elk duurzaam energieproject en elke samenwerking uniek is, omdat bij elke samenwerking het waterschap telkens een ander instrument (of combinatie daarvan) toepast. Maar wat wel telkens hetzelfde is, is het feit dat het een duurzaam energieproject betreft en dat bij dit soort projecten er sprake is van een standaard projectfasering. En elke samenwerking kent, ongeacht het instrument dat een waterschap inzet zet, altijd een (contractuele) start en een eindpunt.

In de onderstaande subparagrafen wordt dan ook ingegaan op de (standaard) fasering die bijna elk duurzaam energieproject kent en de (standaard) contractuele reis die samenwerkingspartners afleggen wat betreft dit soort projecten.

samenwerking van een waterschap met een energiecoöperatie

**duurzaam energieproject
standaard projectfasering**

**fasering
contractuele reis**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

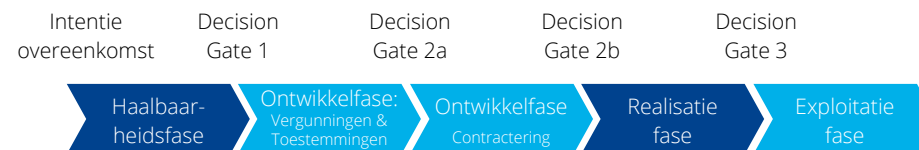
decision gates

idee voor een project getoetst op haalbaarheid

ontwikkelfase toestemmingen en vergunningen contracten

B.1 PROJECTFASERING DUURZAME ENERGIEPROJECTEN

In deze subparagraaf worden de verschillende fasen in een duurzaam energieproject beschreven op basis van onderstaande indeling. Er zijn veel indelingen mogelijk, dus deze indeling van de verschillende fasen is geen absolute waarheid maar een hulpmiddel om processen in een project te structureren. Elke projectfase kent verder zogenaamde mijlpalen die aan het einde van een fase moeten zijn bereikt. Aan het einde van elke fase is er een 'go / no-go' moment waarbij het behalen van mijlpalen cruciaal is. Eerst nadat alle mijlpalen die voor een fase zijn gedefinieerd zijn bereikt, kan het project verder gaan. Deze methodiek is zinvol, omdat de kosten van een project zo in de greep gehouden kunnen worden. Tussen elke fase zit dus een 'poort' om naar de volgende fase te gaan. Die poorten worden ook wel 'decision gates' genoemd.

Schema: Projectfasering duurzame energieprojecten

Projectfasering

Elk project start met een idee voor een project. Dat idee wordt door een initiatiefnemer dan getoetst op haalbaarheid en het is ook in deze fase dat de initiatiefnemer op zoek gaat naar partners (om bijv. een grondpositie of financiering te verwerven of om ondersteuning te verkrijgen waarmee draagvlak kan worden vergroot). Als er voldoende comfort is dat het project door kan gaan, start de ontwikkelfase. Voor deze handreiking is die fase gesplitst in een subfase waarin alle toestemmingen en vergunningen geregeld worden en vervolgens de fase dat met de aannemers die het duurzaam energieproject gaan realiseren de contracten worden gesloten. Als dat is afgerond en er is voldoende kapitaal verkregen (door bijv. een projectfinanciering aan te gaan), start de realisatiefase. Het eind van de realisatiefase is de zogenaamde 'take-over'. Dat is het moment dat de realisatie eindigt en het duurzaam energieproject gaat doen waar het voor bedoeld is, duurzame energie produceren. Als een duurzaam energieproject in bedrijf is gegaan, vergt een project substantieel minder aandacht en gaat een energiecoöperatie vaak op zoek naar nieuwe projecten (als die niet al eerder werden opgestart).

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Mijlpalen

Belangrijke mijlpalen voor een duurzaam energieproject zijn in ieder geval:

- het verkrijgen van een grondpositie,
- het zekerstellen van een subsidie (veelal SDE++),
- een herroepelijke (en vervolgens onherroepelijke) omgevingsvergunning,
- een aansluiting op het net (voorafgegaan tegenwoordig door het überhaupt kunnen beschikken over transportcapaciteit),
- goedkeuring van het definitieve investeringsvoorstel (ook wel 'final investment decision' of FID genoemd),
- het verkrijgen van onvoorwaardelijke projectfinanciering (ook wel 'financial close' genoemd), en
- take-over.

In het onderstaande overzicht van de fases tot en met de realisatie worden belangrijke mijlpalen ingedeeld bij de projectfase waarin de mijlpaal moet worden bereikt. Het is duidelijk dat vooral in de eerste fases er veel te behalen mijlpalen zijn.

Haalbaarheid	Ontwikkeling <i>Vergunningen en Toestemmingen</i>	Ontwikkelfase <i>Contractering</i>	Realisatie
Locatie onderzoek / grondpositie zekerstellen	Bestemmingswijziging	Onherroepelijke vergunningen	Take over
Analyse technische-, netinfra- en milieu belemmeringen	Herroepelijke vergunningen	Ontwerp en engineering finaal	
Financieel model	Omgevingscommunicatie / participatie / draagvlak afgerond	Contracten voor bouwen gereed	
Concept ontwikkelplan	Technisch ontwerp gereed	Financieel model gereed en goedgekeurd	
Intentieovereenkomst partners samenwerking	Aanvraag SDE++	Aansluit en transportovereenkomst gereed	
Juridische en fiscal check	Definitieve overeenkomst partners samenwerking	SDE++ verkregen	
Analyse mogelijkheden participatie en draagvlak	Vastleggen wijze participatie en draagvlak	Leveringsovereenkomsten energie gereed	
	Grondovereenkomst	Verzekeringen gereed	
		Zakenrechtelijke vastlegging grondpositie (opstalrecht/erfpacht)	
		Final investment decision	
		Financial close	

Schema: Mijlpalen en projectfasering

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Les voor de praktijk

In het model van de samenwerkingsovereenkomst dat deel uitmaakt van deze handreiking is als bijlage een plan van aanpak opgenomen. Op basis van dit plan van aanpak kunnen de faseringen en de mijlpalen van een project worden vorm gegeven. Dit plan van aanpak kan dan helpen om grip te houden op de voortgang van een project.

kosten van een project

De kosten van een project zijn niet gelijk verdeeld over de fases en ook het risico dat het project niet doorgaat is niet in elke fase hetzelfde. De onderstaande grafiek laat goed zien hoe per fase de verdeling van risico's, rendementen en waarde is. Ook zijn enkele mijlpalen in die projectfasering geplaatst. Zo is het duidelijk dat om naar de ontwikkelfase te gaan, de grondposities als mijlpaal zeker gesteld moeten zijn. En de realisatiefase kan enkel starten als financial close wordt bereikt.

decision gates

Ook zichtbaar is dat hoe meer 'decision gates' een project weet te slechten, hoe meer het project waard wordt. En, hoe eerder een partij (met risicodragend kapitaal) betrokken is in een project, hoe hoger het verwachte rendement op het ingebrachte kapitaal is. Dus hoe eerder een energiecoöperatie betrokken wordt bij een project en daar ook de (risicodragende) financiering voor heeft, hoe hoger ook het rendement (en het risico) van de energiecoöperatie op die investering.

streven naar 50% lokaal eigendom

Dat laatste is dan ook één van de redenen geweest waarom de lobby van energiecoöperaties in heeft gezet op het 'streven naar 50% lokaal eigendom'. Hoe eerder een energiecoöperatie mee doet en eigendom/zeggenschap verwerft, hoe hoger de rendementen zijn die behaald kunnen worden. Als een energiecoöperatie bijv. pas in een project in stapt als de realisatiefase is afgerond, kan het minder rendement op het ingebrachte kapitaal verwachten dan als men vanaf de start mee deed.

risico's

Als opgemerkt speelt wel mee dat hoe eerder een energiecoöperatie in stapt, hoe groter ook de risico's zijn dat het project niet doorgaat. Stapt een energiecoöperatie in de haalbaarheidsfase in, dan is het onzeker of belangrijke mijlpalen kunnen worden behaald en of het project dus de eindstreep haalt. Vanuit een marktmodel is dit allemaal volstrekt logisch; als iemand risico's wil nemen, mag die persoon ook hoge rendementen verwachten. Is iemand risico-avers, dan is ook het rendement op een investering beperkt. Vergelijk het met geld beleggen versus geld op de bank zetten.

rendementen

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

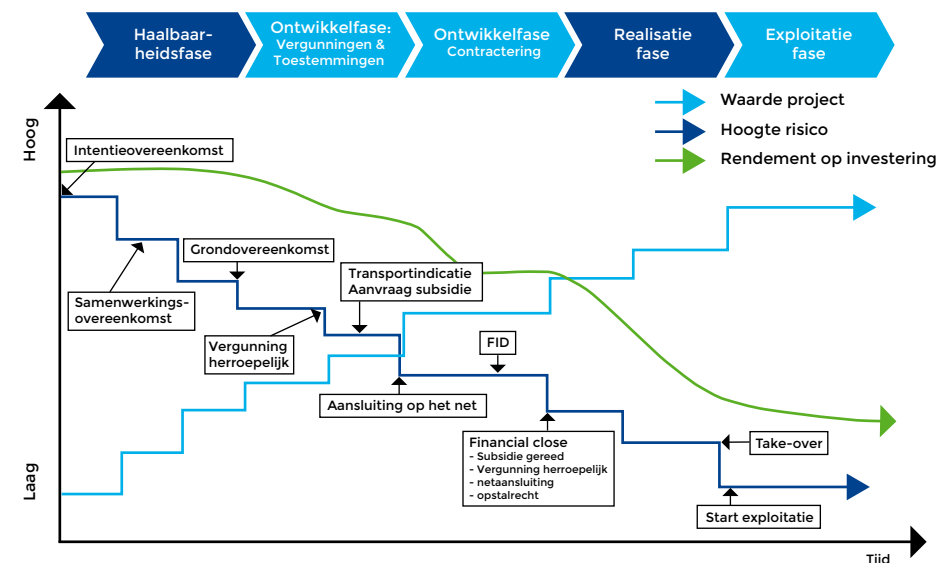
1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

ontwikkelfinanciering

projectfasering en de mijlpalen

Handreiking Samenwerking Energiecoöperaties

In toenemende mate komt er ontwikkelfinanciering beschikbaar voor energiecoöperaties om de risicovolle eerste fases van een project te doorlopen. Zo kunnen energiecoöperaties aankloppen bij het recent tot stand gekomen Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties.⁷⁰ Dat is een fonds dat door Energie Samen samen met het ministerie van EZK, InvestNL en het Groenfonds is opgezet.

Grafiek: Verdeling van risico's, rendementen en waarde van duurzame energieprojecten over projectfases

Les voor de praktijk

Aan de hand van de projectfasering en de mijlpalen die bij elke fase horen, kunnen waterschappen en energiecoöperaties in gezamenlijk doordenken wie verantwoordelijk is voor welke inspanning en welk resultaat op welk moment gedurende het project geboekt moet worden. Welke mijlpalen worden gedefinieerd en hoe men samenwerkt, hangt natuurlijk zeer nauw samen met het instrument dat wordt ingezet. Bij het verlenen van een vergunning zal een waterschap niet veel af te spreken hebben met een energiecoöperatie, maar bij participeren juist wel.

⁷⁰ Zie <<https://energiesamen.nu/pagina/77/ontwikkelfonds-voor-energiecooperaties>> [28 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

omvang van kosten, risico's en rendementen

toestemming en contracteren

De omvang van kosten, risico's en rendementen van een project verschillen behoorlijk per projectfasen. Dit is een gegeven dat een waterschap mee kan nemen als het besluit de instrumenten financieren of participeren in te zetten.

Voor de instrumenten toestemming en contracteren is het van belang te weten dat een energiecoöperatie niet al heel vroeg in het project een notarieel vastgelegd opstalrecht nodig heeft, maar dat dit pas later in de tijd een noodzaak wordt. De toezegging dat een project op termijn welkom is op een asset met de kaders van het opstalrecht volstaat vaak al.

Voorbeeld

Bossche Windmolen West

De coöperatieve vereniging Bossche Windmolen West (coöperatie BWW) exploiteert één windturbine in een windpark van vier windturbines, te weten Windpark De Rietvelden. Pure Energie is de exploitant van de andere drie windturbines.

Pure Energie is met de plannen begonnen voor het windpark nadat Heineken aan had gegeven dat het behoefte had aan groene stroom die opgewekt werd in haar directe omgeving. Heineken had al eerder haar gasverbruik vergroend door samen te werken met waterschap Aa en Maas die biogas van de RWZI aan Heineken is gaan leveren (zie het projectfiche wat betreft de Energiefabriek Den Bosch).

Pure Energie en coöperatie BWW zijn in een vroeg stadium met elkaar overeengekomen dat coöperatie BWW niet risicodragend wilde in stappen (en pas op financial close risico zou lopen). Coöperatie BWW verkreeg dan ook het recht om de windturbine te bouwen en hoefde pas op 'financial close' af te rekenen met Pure Energie. Coöperatie BWW heeft zich echter al wel vanaf de haalbaarheidsfase - als partner van Pure Energie in het project - bezig gehouden met het verwerven van draagvlak en acceptatie. Coöperatie BWW en Pure Energie hebben de zogenaamde 'community engagement' samen opgepakt. Uiteindelijk zijn 540 Bossche burgers lid geworden. Daarmee heeft coöperatie BWW Pure Energie werk uit handen genomen om voor draagvlak en acceptatie te zorgen. De gemeente vroeg namelijk wel aan Pure Energie - en als conditie voor planologische medewerking - om voor participatiemogelijkheden te zorgen. Pure Energie en coöperatie BWW zijn dus overeengekomen dat de coöperatie BWW aan Pure Energie op financial close - als de meeste projectrisico's uit het project zijn - een succesfee betaalde. Dat is een lumpsum bedrag geweest gebaseerd op een pro rata parte deel van de gemaakte kosten van het project (leges, onderzoeken, adviseurs), waarin ook is verdisconteerd dat Pure Energie het gehele projectrisico (met inbegrip van het planschaderisico) tot aan financial close heeft gelopen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Mede vanuit het beleid van het waterschap Aa en Maas om waar mogelijk samen te werken met energiecoöperaties, zijn de coöperatie BWW en het waterschap in overleg getreden om te beproeven of (1) Aa en Maas bij kon dragen in de financiering, (2) kon participeren en of (3) Aa en Maas op enige wijze de garanties van oorsprong GvO's - die de BWW-windturbine produceert - zou kunnen kopen. Met die lokale GvO's kon het waterschap een gedeelte van de aansluitingen van Aa en Maas 'vergroenen'.

Aa en Maas kon de coöperatie BWW niet financieren (met een lening) omdat het verstrekken van een lening niet valt te rijmen met de publieke taak van het waterschap. Vanwege de eigendomssituatie van de windturbine was het ook niet mogelijk dat Aa en Maas in het project kon deelnemen; de optie participeren was dus ook niet mogelijk. Uiteindelijk is er wel een rechtmatige manier gevonden waarop de levering van GvO's door BWW aan het waterschap mogelijk kon worden. Maar ook de levering van GvO's kon niet doorgaan. De complexiteit van die transactie was een belangrijke reden.

Waterschap Aa en Maas

Les voor de praktijk

Alle goede bedoelingen van zowel een waterschap als een energiecoöperatie ten spijt, kan het voorkomen dat een samenwerking in een duurzaam energieproject niet mogelijk is of geen meerwaarde heeft. Dat kan ook de uitkomst zijn van een gezamenlijk traject dat een waterschap en een energiecoöperatie doorlopen en zal geaccepteerd moeten worden.

B.2 CONTRACTUELE VASTLEGGING SAMENWERKING

Afhankelijk van het betrokken instrument, kan het wenselijk dan wel noodzakelijk zijn dat een waterschap en de energiecoöperatie waarmee het samenwerkt afspraken schriftelijk vastleggen. Dit om ervoor te zorgen dat er geen misverstand bestaat over wat is overeengekomen. Maar een contract dient ook om een 'stip aan de horizon' te hebben om naar toe te werken.

Algemeen

Het schriftelijk vastleggen van de samenwerking, zelfs als dat het maken van afspraken over de uitoefening van publiekrechtelijke bevoegdheden door een waterschap betreft, is privaatrechtelijk handelen. Overeenkomsten zelf zijn veelal vormvrij, maar ook als een waterschap privaatrechtelijk handelt, zijn de algemene beginselen van behoorlijk bestuur van toepassing. In het thema *Juridisch handelingsperspectief; publiek- en privaatrecht* dat deel uitmaakt van Deel III wordt dit nader uitgelegd.

afspraken schriftelijk vastleggen

privaatrechtelijk handelen

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDVEREENKOMST

COLOFON

mondelinge afspraken

Overigens dienen zowel het waterschap als de energiecoöperatie zich ervan bewust te zijn dat ook mondelinge afspraken bindend kunnen zijn (als het bestaan van die afspraken aangetoond kan worden). In dat kader is het van belang of er een aanbod is gedaan en dat dit aanbod ook aanvaard is. Daarbij speelt een rol of partijen de wil hebben gehad tot dat aanbod en die aanvaarding te komen en dat dit ook als zodanig is verklaard door partijen.

mailwisseling

Ook een mailwisseling met toezeggingen kan tot verplichtingen leiden. De les is dan ook dat er wellicht in het kader van een samenwerking eerder een overeenkomst tot stand komt dan dat de meesten denken.

grondovereenkomst (toestemming) samenwerkingsovereenkomst (contracteren)

Overeenkomsten en instrumenten

Bij de instrumenten toestemming en contracteren is het schriftelijk vastleggen wat is afgesproken gemeengoed. Vaak zal het dan gaan om een grondovereenkomst (toestemming) of een samenwerkingsovereenkomst (contracteren). Bij toepassing van het instrument participeren is het ook evident dat het sluiten van een samenwerkingsovereenkomst nodig is, terwijl bij gebruik van het instrument financieren vroeg of laat er een lenings- of garantieovereenkomst dient te komen om de afspraken vast te leggen.

geheimhoudingsovereenkomst

non disclosure agreement

Tot slot is het zinvol om waar nodig - en wellicht al voorafgaand aan een eerste kennismaking - te komen tot een geheimhoudingsovereenkomst. Dat alleen natuurlijk als een waterschap en de energiecoöperatie het wenselijk achten om in de haalbaarheidsfase nog geen kenbaarheid te willen geven aan een mogelijke samenwerking. Zo een overeenkomst wordt ook wel een 'non disclosure agreement' of 'NDA' genoemd.

Les voor de praktijk

Denk niet te licht over het feit dat als afspraken niet schriftelijk vastliggen, er dan nooit verplichtingen over en weer kunnen zijn overeengekomen. Ook mondelinge afspraken, bijv. de toezegging om op een bepaalde manier te handelen, (als die afspraken of toezeggingen aan te tonen zijn) kunnen tot verplichtingen leiden.

Als er dan ook een mogelijkheid bestaat dat een samenwerking (snel) tot verplichtingen over en weer kan leiden of dat het delen van vertrouwelijke informatie over en weer nodig is, treed dan in overleg met de juridische afdeling over welk soort overeenkomst het best gebruikt kan worden.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

intentieovereenkomst
is geheimhouding en exclusiviteit
voorovereenkomst
definitieve overeenkomst
toestemming, contracteren en participeren
Intentieovereenkomst

Hoe complexer het project en hoe langer de tijd tussen haalbaarheid en exploitatie, hoe sterker de noodzaak om ook de overeenkomst in fases op te knippen. Een overeenkomst waarmee de eerste onzekere projectfase kan worden bestreken is de intentieovereenkomst. De inhoud van zo een overeenkomst is vaak algemeen van aard en gaat over de intenties van ieder. In de intentieovereenkomst is het bijv. voldoende om met een energiecoöperatie overeen te komen dat in goed vertrouwen wordt bekeken of en hoe een samenwerking vorm kan krijgen. Vaak beschrijft de intentieovereenkomst het doel van de samenwerking duidelijk, alsmede de brede contour hoe men zich tot elkaar verhoudt. Maar de details van een project zijn nog geenszins bekend. Ook is het niet duidelijk of het project nu wel of niet doorgaat. Ook worden er vaak geen of zeer beperkte financiële commitments gegeven. Veelal bestaat de inbreng over en weer uit de uren die een waterschap of een energiecoöperatie hebben te maken. Waar wel in voorkomende gevallen een commitment op wordt aangegaan is geheimhouding en exclusiviteit. En dat partijen overeenkomen om in redelijkheid en met oog voor elkaars gerechtvaardigde belangen samen te werken naar een meer definitieve overeenkomst als sluitstuk. De afspraken die gemaakt worden zijn ook vaak geldig voor kortere duur en eindigen ook als voor een bepaalde datum het doel – te weten nieuwe en meer precieze afspraken – niet is bereikt.

Les voor de praktijk

De intentieovereenkomst heet in juridisch jargon ook wel een voorovereenkomst, 'letter of intent' of 'LOI'. Maar dat een intentieovereenkomst omwille van het woord 'intentie' in de naam niet bindend kan zijn is een misvatting. Ook in een intentieovereenkomst staan vaak bindende afspraken.

Tweetrapsraket; van intentie- naar definitieve overeenkomst

Als gezegd zijn intentieovereenkomsten vaak tijdelijk van aard en werken ze toe naar het tot stand komen van een definitieve overeenkomst over het onderwerp waar de intentieovereenkomst over gaat. Als die definitieve overeenkomst wordt aangegaan en getekend, vervalt meestal automatisch de intentieovereenkomst. De tweetrapsraket waarbij de intentieovereenkomst wordt gevolgd door een definitieve overeenkomst, is gebruikelijk bij de inzet van de instrumenten toestemming, contracteren en participeren.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDVEREENKOMST

COLOFON

Dat nu geen andere instrumenten worden genoemd betekent niet dat de intentieovereenkomst ook dan niet ingezet kan worden. Maar vaak zijn de afspraken minder complex en is de looptijd minder lang zodat een intentieovereenkomst alleen maar ballast is. Het is evident dat als instrumenten worden gecombineerd, dit complexiteitverhogend werkt en dat een contractuele tweetrapsraket zinvol is om te gebruiken.

Indien het voorgaande schematisch wordt weergegeven, ontstaat per instrument het volgende overzicht van mogelijke (noodzakelijke) overeenkomsten. Daarbij dient opgemerkt te worden dat de naam van een overeenkomst geen enkele waarde heeft. De inhoud kan over een geheel ander onderwerp gaan dan dat de titel doet vermoeden. Juristen zouden schrijven dat aan de titel zelf geen rechten kunnen worden ontleend en dat de titel enkel een indicatie is van wat verwacht mag worden dat de inhoud zal zijn.

Instrument	Naam (definitieve) overeenkomst	Intentieovereenkomst zinvol?	Geheimhoudings-overeenkomst zinvol?
Vergunning	-	Nee	Nee
Toestemming	Grondovereenkomst, recht van opstal, erfpacht	Afhankelijk complexiteit	Afhankelijk complexiteit
Contracteren	Samenwerkingsovereenkomst, Grondovereenkomst, recht van opstal, erfpacht	Ja	Ja
Participeren	Samenwerkingsovereenkomst, Grondovereenkomst, recht van opstal, erfpacht	Ja	Ja
Financieren	Leningsovereenkomst, garantieovereenkomst	Neutraal	Neutraal
Verkopen/Inkopen	Leveringsovereenkomst, afname overeenkomst	Neutraal	Neutraal

Tabel: Instrumenten en relevante overeenkomsten

C. WAT HEBBEN EEN WATERSCHAP EN EEN ENERGIECOÖPERATIE ELKAAR TE BIEDEN?

Een waterschap heeft wat te bieden als samenwerkingspartner. Naast het verlenen van een vergunning (of ontheffing) op basis van een publiekrechtelijke regeling, kan een waterschap ook als private eigenaar of bronhouder faciliterend of sturend optreden door bij het gebruik van de instrumenten toestemming, contracteren en participeren grondposities en/of assets ter beschikking te stellen. En bij het instrument financiering biedt het mogelijk toegang tot kapitaal. Verder treedt een waterschap als functionele overheid op zodat het zowel zaken inkoopt als verkoopt.

samenwerkingspartner

private eigenaar of bronhouder

**toegang tot kapitaal
functionele overheid**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

eigen vermogen relatie met de omgeving draagvlak en acceptatie verdeling van lusten en lasten

potentieel aan gronden en assets

bronhouder

Zeker als gebruik wordt gemaakt van het instrument participeren, is het in het belang van een waterschap om niet alleen te kijken wat het zelf kan brengen, maar ook wat het kan halen bij de energiecoöperatie. Want ook een energiecoöperatie heeft wat te bieden als een waterschap in een duurzaam energieproject wenst samen te werken. Dan valt te denken aan het feit dat een energiecoöperatie mede zorg kan dragen voor eigen vermogen, dat het goed is gepositioneerd om een directe relatie met de omgeving tot stand kan brengen en dat een energiecoöperatie kan zorgen voor (meer) draagvlak en acceptatie, door middel van een eerlijke verdeling van lusten en lasten.

Op het aanbod van energiecoöperaties wordt overigens in deze paragraaf C niet specifiek ingegaan. Vooral omdat deze handreiking al de impliciete boodschap in zich draagt dat energiecoöperaties wat relevants te bieden hebben en dat dit hen de moeite waard maakt om mee samen te werken.

C.1 AANBOD VAN ASSETS EN BRONNEN

De waterschappen beschikken over een groot potentieel aan gronden en assets die gebruikt kunnen worden voor duurzame energieprojecten. Ook is een waterschap in voorkomende gevallen bronhouder (van water of warmte). Het waterschap stelt dan de bron onder voorwaarden beschikbaar aan een afnemer om bijv. warmte uit die bron te onttrekken. Deze gronden of assets kunnen bij de instrumenten toestemming, contracteren, participeren onderdeel zijn van de samenwerking met een energiecoöperatie.

Gebaseerd op de in de praktijk meest voorkomende duurzame energieprojecten, zijn de volgende 'assets' en bronnen te onderscheiden in relatie tot een mogelijke samenwerking met een energiecoöperatie. Het overzicht is dan ook niet uitputtend en het is een indicatie van wat mogelijk is met assets en bronnen. Niet in het overzicht staan overigens duurzame energieprojecten met betrekking tot welke een waterschap geen asset of bron aan biedt, maar wel een vergunning of ontheffing verleent. Denk bijvoorbeeld aan een lozingsvergunning bij een geothermieproject.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Duurzaam energie-project	Assets	Bronhouder
Windenergie	• Posities voor windturbines boven/onder/in/langs dijklichamen en andere waterstaatswerken • Gronden geschikt voor windturbines, anders dan het voorgaande	N.v.t.
Zonne-energie op land	• Posities voor zonneparken boven / onder / in / langs dijklichamen en andere waterstaatswerken • Gronden geschikt voor zonnepanelen, anders dan het voorgaande, bijv. RWZI en AWZI's • posities op gebouwen of waterbassins van het waterschap, geschikt voor zonneparkenpanelen	N.v.t.
Zonne-energie op water	• Posities voor zonneparken boven / onder / in / langs waterwegen en plassen	N.v.t.
Waterkracht	• Posities voor waterkracht-turbines boven / onder / in / langs waterwegen, op stuwen, sluizen maar ook op de wal	Toegang tot het water
Aquathermie, TEO	• Posities voor warmtewisselaars / warmtepompen boven / onder / in / langs gronden, gebouwen en/of waterwegen en plassen	Toegang tot het water / warmte
Aquathermie, TEA	• Posities voor warmtewisselaars / warmtepompen boven / onder / in / langs gronden, gebouwen en/of anderszins op of in de nabijheid van RWZI's en AWZI's en/of in de nabijheid van influent/effluent leidingen	Toegang tot het water / warmte
Biogas / groengas (productie)	• Posities voor vergisters / zuiveraarsbuffers / compressoren en anderszins boven/onder/in/langs gronden, gebouwen en/of anderszins op of in de nabijheid van RWZI's en AWZI's en/of in de nabijheid van influent- en/of effluent leidingen	N.v.t.
Energie uit biomassa	• Posities voor productie / opslag / transport van energie uit (uit zuiveringsprocessen) gewonnen biomassa boven / onder / in / langs gronden, gebouwen en/of anderszins op of in de nabijheid van RWZI's en AWZI's	N.v.t.
Getijde-energie	• Posities voor getijde-energie turbines boven / onder / in / langs waterwegen, op stuwen, sluizen maar ook op de wal	Toegang tot het water
Energie uit zoutgradiënt (blue energy)	• Posities voor productie-installaties boven / onder / in / langs waterwegen, op stuwen, sluizen maar ook op de wal op plekken waar zout en zoet water elkaar tegenkomen	Toegang tot het water

Tabel: Assets en bronnen van waterschappen te gebruiken bij duurzame energieprojecten

Meer informatie

- *Juridisch kader aquathermie 2019, speelruimte voor de praktijk*, Stowa 2019-28⁷¹
- *Bouwstenen voor waterschappen in de regionale energiestrategie (2020)*, Unie van Waterschappen.⁷²

⁷¹ Zie <<https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/PUBLICATIES/Publicaties%202019/STOWA%202019-28%20Aquathermie%20Juridisch.pdf>> [12 oktober 2021]

⁷² Zie <<https://www.uwv.nl/publicatie/bouwstenen-voor-waterschappen-in-de-regionale-energiestrategie/>> [11 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Intermezzo

Schaarse transportcapaciteit en alternatieven

Netbeheerders, die geacht worden om afnemers en producenten aan te sluiten op het net, in het bijzonder duurzame energieprojecten die elektriciteit opwekken, worden in toenemende mate geconfronteerd met schaarse transportcapaciteit.⁷³ Dat betekent in sommige gevallen dat er congestie op treedt en dat zonneparken en windparken de opgewekte elektriciteit niet kwijt kunnen op het net. In sommige gevallen wordt voorzien dat pas over 5-10 jaar de congestie op het net is opgelost. Dat is de standaard doorlooptijd die nodig is voordat een net en de daarbij behorende (onder)stations zijn verzaamd of uitgebreid. Bij de ontwikkeling van duurzame energieprojecten zal hier dus rekening mee moeten worden gehouden.

Wel zijn er alternatieven in ontwikkeling om het transportschaarste-probleem tijdelijk op te lossen. Zo kan de elektriciteit die wordt geproduceerd mogelijk opgeslagen worden in batterijen, of kan de elektriciteit direct gebruikt worden in het productieproces van het waterschap. Ook zijn er mogelijkheden om wind- en zonne-energie projecten die in elkaars buurt liggen gebruik te laten maken van één aansluiting. Het zogenaamd 'cable-pooling'.

Meer informatie

- *Factsheet Opschaalbare oplossingen voor transportschaarste*, Netbeheer Nederland, NVDE, Holland Solar, EnergieSamen en Energie Nederland, december 2020⁷⁴

Les voor de praktijk

Als een waterschap in gesprek is met een energiecoöperatie wat betreft duurzame energieprojecten die elektriciteit produceren, zal besproken moeten worden of de schaarste op de (transport)netten van invloed is op de haalbaarheid en de planning van projecten. Als de optie die op tafel ligt enkel bestaat uit het leveren van elektriciteit op het net, kan het verstandig zijn om in samenspraak met de netbeheerder alternatieven te bespreken waarmee het project wellicht wel (tijdig) door kan gaan. Bijvoorbeeld de directe levering aan het waterschap of energieopslag.

⁷³ Zie <<https://capaciteitskaart.netbeheernederland.nl/>> waarop wordt aangegeven of transport van elektriciteit in een regio nog mogelijk is. [14 juli 2021]

⁷⁴ Zie <https://www.netbeheernederland.nl/_upload/Files/Netcapaciteit_60_9550851fb4.pdf> [14 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

C.2 AF TE NEMEN OF TE VERKOPEN PRODUCTEN

Er is een veelheid van combinaties te bedenken waar waterschappen in samenwerking met energiecoöperaties over en weer verkoop- c.q. inkooptransacties kunnen uitvoeren. Dit kan als volgt worden weergegeven. Het overzicht is niet uitputtend en het is een indicatie van wat mogelijk is.

Welke zaak of recht	Soort duurzaam energieproject	Verkoper	Inkopen of verkopen
Garanties van Oorsprong (of vergelijkbare certificaten, bijv. HBE)	- windenergie - zonne-energie - waterkracht - duurzame warmte (TEA, TEO maar ook aardwarmte) - biogas	Energiecoöperatie (inclusief PPS-verband, waarin waterschap participeert)	Inkopen
Warmte	Duurzame warmte, specifiek TEA, TEO (als waterschap voor eigen rekening en risico warmte produceert) en warmte geproduceerd met een WKK	Waterschap of energiecoöperatie (inclusief PPS-verband, waarin waterschap participeert)	Verkopen of inkopen
Elektriciteit	- windenergie - zonne-energie - waterkracht - getijde-energie - blue energy - WKK	Waterschap of Energiecoöperatie (inclusief PPS-verband, waarin waterschap participeert)	Verkopen of Inkopen
Biogas/groen gas	Biogas/groengas opwekking (incl bioCNG, bioLNG)	Waterschap	Verkopen
Biomassa	Resultaat van digestaat vergister, maaisel (nat/droog), materiaal vloedmerk, hout, te gebruiken voor bijv. biomassacentrale of vergister	Waterschap of Energiecoöperatie (inclusief PPS-verband, waarin waterschap participeert)	Verkopen of inkopen
Andere duurzaam te produceren gassen	Bijv. Waterstof (H2), Ammoniak (NH3), Zuurstof (O2)	Waterschap of Energiecoöperatie (inclusief PPS-verband, waarin waterschap participeert)	Verkopen of Inkopen

Tabel: Indicatief overzicht verkoop- of inkooptransacties van waterschappen bij duurzame energieprojecten

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES

A. INLEIDING

In de Stappen 1 en 2 werd aangegeven waarom tot een samenwerking met een energievooperatie kan of moet worden gekomen en met welke kenmerkende eigenschappen wat betreft de samenwerking in een project een waterschap rekening dient te houden.

En die samenwerking ziet natuurlijk op de rol die een waterschap in de samenwerking heeft te vervullen. Gaat de energievooperatie gebruik maken van gronden van een waterschap of wil het een lening ontvangen? Of heeft zij een vergunning nodig? Kortom, wat is de (klant)vraag en welke rol dient het waterschap te spelen.

Inzoomend op die rol, heeft het waterschap eigenlijk maar twee keuzes als het mee wil (of moet) werken. Of (1) het waterschap kan besluiten dat het de samenwerking (of de samenwerkingspartner) wil faciliteren of (2) het waterschap kan besluiten dat het wil sturen wat betreft de samenwerking en/of het daarmee verbonden het duurzaam energieproject. Afhankelijk van welke keuze een waterschap daarin maakt, sturen of faciliteren, staan het waterschap meerdere instrumenten ter beschikking.

**faciliteren
sturen**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

zes instrumenten

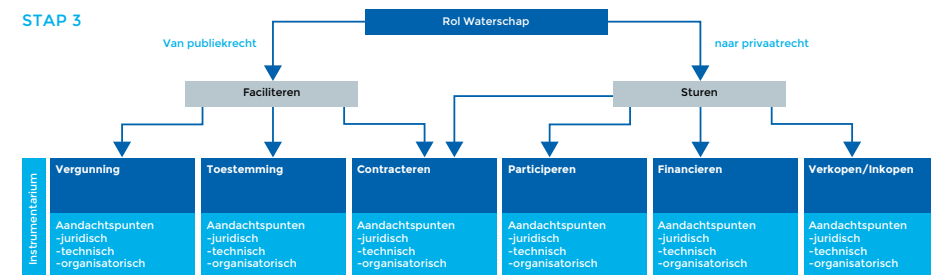
Het waterschap heeft de volgende zes instrumenten tot zijn beschikking:

- vanuit haar faciliterende rol:
 1. het verlenen van een *vergunning* (of een ontheffing) en/of
 2. het geven van *toestemming*
- vanuit de sturende rol:
 3. *contracteren*,
 4. *participeren*,
 5. *financieren*, en/of
 6. *verkoopen of inkopen*.

Het spreekt voor zich dat per instrument er aandachtspunten zijn (juridische, technische of organisatorische) waar het waterschap rekening mee houdt in het kader van de samenwerking.

Tot slot is het van belang dat het waterschap beseft dat het publiekrecht en het privaatrecht de juridische kaders bepalen op welke wijze invulling wordt gegeven aan de faciliterende en/of de sturende rol.

Het voorgaande laat zich vertalen in onderstaand schema.

De instrumenten worden besproken in dit hoofdstuk 3. In de paragrafen C en D zijn die instrumenten onderverdeeld per rol. Per instrument wordt uitgewerkt waar het waterschap rekening mee moet houden en dit wordt ondersteund met voorbeelden uit de praktijk. In Paragraaf B wordt echter eerst een uiteenzetting gegeven waarom het zinvol is om op een gestructureerde manier te bepalen welke rol een waterschap wenst of moet spelen als het om een samenwerking met een energiecoöperatie gaat.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
- B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT**
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT

Het belang om zorgvuldig het proces te doorlopen dat tot een in te zetten instrument leidt, mag niet onderschat worden. Door immers vooraf de vragen te beantwoorden (1) of een waterschap wenst te sturen of te faciliteren en (2) welk instrument dan wordt ingezet, om dan (3) vast te stellen met welke aandachtspunten rekening gehouden moet worden, wordt de kans verkleind dat een verkeerd instrument wordt gekozen.

Voorbeeld

BENG!

In De Bilt is de coöperatie BENG! actief. De Stichtse Rijnlanden zocht in 2014 contact met de coöperatie omdat het een stuk grond vrij had en kansen voor een zonnepark (van ca. 1.000 zonnepanelen) zag maar zelf niet wilde investeren. BENG! greep deze kans met beide handen aan en nam het initiatief graag over. De afspraak was dat BENG! het project voor eigen rekening en risico zou ontwikkelen en exploiteren en de elektriciteit en garanties van oorsprong tegen een bepaalde prijs zou leveren aan het waterschap.⁷⁵ Maar, de afspraken bleken op gespannen voet te staan met aanbestedingsverplichtingen van het waterschap wat betreft de elektriciteit en garanties van oorsprong. Bovendien zou er mogelijk sprake zijn van staatssteun als het waterschap voor de elektriciteit meer zou betalen dan dat de markt doet. Daardoor kwam het project op losse schroeven te staan. Uiteindelijk heeft het waterschap besloten de ontwikkeling van BENG! over te nemen waarbij BENG! is gecompenseerd voor de gemaakte kosten en uren. De instrumenten die het waterschap inzette bij het project waren toestemming en inkopen. BENG! kreeg toestemming voor het zonnepark op het terrein van het waterschap en het waterschap zou de elektriciteit en garanties van oorsprong gaan afnemen. Een aandachtspunt bij inkopen is dat er al snel een aanbestedingsplichtige overheidsopdracht kan ontstaan. Had het waterschap deze complexiteit bij de start onderkend, dan zou BENG! wellicht alleen gefaciliteerd zijn door hen een grondpositie ter beschikking te stellen en het daar bij te laten. De vraag zou dan zijn wel geweest of het project haalbaar was geweest voor BENG!. Als dat niet het geval zou zijn geweest, had het waterschap al vanaf de start kunnen besluiten het zonnepark zelf te ontwikkelen, het samen te doen (participeren) of om het na te laten.

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

⁷⁵ Zie <<https://www.hdsr.nl/@15329/waterschap-beng!/>> [12 oktober 2021]

WOORD VOORAF
INLEIDING
DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON
quickscan
samenwerking haalbaar
watersysteem
Les voor de praktijk

Het is aan te bevelen om een quickscan te maken van de (juridische) consequenties van een bepaald instrument dat bij het samenwerken met een energiecoöperatie in een duurzaam energieproject wordt ingezet. Die quickscan kan bijv. als onderdeel van een niet bindende intentieovereenkomst worden uitgevoerd. Die quickscan in een haalbaarheidsfase (wanneer er nog weinig tot geen verplichtingen over en weer zijn) biedt de kans om de voor- en nadelen van de samenwerking en het betreffende instrument in kaart te brengen en tegen elkaar af te zetten.

Nadat duidelijk is komen vast te staan dat een instrument rechtmatig kan worden ingezet en onder welke voorwaarden (of dat geconstateerd wordt dat het instrument in die vorm niet kan worden ingezet) zal door het waterschap en de energiecoöperatie finaal beoordeeld moeten worden of een samenwerking haalbaar is. Is het haalbaar, dan worden de finale afspraken vastgelegd in bijv. een grondovereenkomst (toestemming), samenwerkingsovereenkomst (contracteren, participeren), leveringsovereenkomst (inkopen of verkopen) of leningsovereenkomst (financieren).

Als de samenwerking in de gedachte vorm niet plaats kan vinden, zal de harde consequenties aanvaard moeten worden dat in het concrete geval een samenwerking niet mogelijk is.

Wordt de quickscan nagelaten of komt die te laat en zijn er al enige bindende afspraken, dan moet geaccepteerd worden dat het waterschap en de energiecoöperatie niet zonder scheur in de broek van tafel kunnen lopen en dat de ontmanteling van de afspraken kruim kost.

C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
C.1 VERGUNNING VERLENING
C.1.1 INLEIDING

In beginsel zijn alle handelingen van derden (ook van het waterschap zelf) wat betreft het watersysteem vergunningplichtig en het waterschap is verantwoordelijk voor dat watersysteem.⁷⁶ Onder watersysteem wordt verstaan de zorg voor de waterkering en de zorg voor de waterhuishouding (incl. de zorg voor de waterkwaliteit). Deze afzonderlijke taken van het waterschap inzake het watersysteem moeten als één integrale taak worden uitgevoerd. Ook als een handeling van een derde betrekking heeft op onderwerpen die een waterschap op basis van

⁷⁶ Voor deze paragraaf is gebruik gemaakt van informatie te vinden op Infomil: <<https://www.infomil.nl/onderwerpen/lucht-water/handboek-water/wetgeving/waterwet/handelingen/vergunningplichtig/>> en <<https://www.infomil.nl/onderwerpen/lucht-water/handboek-water/wetgeving/waterschapswet-0/inhoud/waterschapsverordening/>> [3 juni 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Keur

zijn Keur⁷⁷ tot zijn bevoegdheid heeft gemaakt, zijn die handelingen per definitie onderhevig aan de plicht om daarvoor een (water)vergunning of ontheffing te ontvangen.

bevoegd gezag

Conclusie

Het waterschap is dus bevoegd gezag als er sprake is van handelingen inzake het watersysteem of als in de Keur zo een vergunningplicht bestaat. Deze handelingen kunnen ook betrekking hebben de realisatie van een duurzaam energieproject, bijvoorbeeld aquathermie of zon-op-water.

C.1.2 KEUR

Waterschappen hebben op basis van artikel 59 lid 1 en artikel 78 lid 1 Waterschapswet een verordende bevoegdheid. De beheerverordening van waterschappen wordt ook wel de Keur genoemd. Deze bevoegdheid is beperkt tot de specifiek opgedragen taak aan de waterschappen. In de Keur staan de regels (met name geboden en verboden) die een waterschap hanteert bij de bescherming van onder andere waterkeringen, watergangen en bijbehorende kunstwerken. Deze regels voorkomen dat dijken en oevers beschadigen. Ook zijn er regels voor het onderhoud van sloten, beken, rivieren en andere waterlopen om de waterafvoer in dit oppervlaktewater te waarborgen. Daarnaast is met de komst van de Waterwet het waterschap bevoegd gezag geworden voor de regulering van grondwateronttrekkingen en infiltraties (op een aantal onder de provinciaal bevoegdheid vallende categorieën na; zie art. 6.4 Waterwet). De meeste grondwateronttrekkingen, zoals bronneringen of onttrekkingen voor bodem- en grondwater-sanering of beregening, zijn nu gereguleerd via de Keur van het waterschap en daarvoor geldt in principe een verbod om zonder vergunning of melding te onttrekken. De legger(s) van waterschappen geeft aan waar de Keur van toepassing is. In de legger zijn de waterstaatswerken (ligging, vorm, afmeting en constructie) binnen het gebied van het waterschap opgenomen. Er kunnen leggers zijn opgesteld voor waterkeringen, oppervlaktewater-lichamen, bergingsgebieden en ondersteunende kunstwerken.

⁷⁷ Met inwerkingtreding van de Omgevingswet spreken we niet meer van een Keur maar van de Waterschapsverordening, die dan ook een andere wettelijke grondslag. In deze handreiking wordt hier nog niet op geanticipeerd en wordt gekozen voor gebruik van de term Keur.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

C.1.3 OVERZICHT PUBLIEKRECHTELIJK PERSPECTIEF

Handeling	Bevoegd gezag	Vindplaats wet-/regelgeving	Relevant voor type projecten
Lozen van stoffen in een oppervlaktewaterlichaam	Bestuur waterschap of minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)	6.2 lid 1, Waterwet	TEO
Lozen van stoffen of water op een zuiveringstechnisch werk (RWZI)	Beheerder van het zuiveringstechnisch werk	6.2 lid 2, Waterwet	TEA
Onttrekken of infiltreren van grondwater	Gedeputeerde Staten van de provincie, bestuur waterschap of minister van IenW	6.4 Waterwet 6.5 onder b Waterwet 6.10a Waterbesluit	bodemenergie-opslag
Brengen van water in of onttrekken van water uit een oppervlaktewater-lichaam	Minister van IenW of bestuur waterschap	6.5 Waterwet onder a, 6.16 Waterregeling	TEO
Gebruik maken van waterstaatswerken	Minister van IenW of bestuur waterschap	6.5 Waterwet onder c, 6.12 - 6.14 Waterbesluit	wind, zon

Tabel: Overzicht vergunningen en/of ontheffingen

C.1.4 VERGUNNINGPLICHT VERSUS ALGEMENE REGELS

Zijn alle bovengenoemde handelingen daadwerkelijk vergunningplichtig? Dit hangt af van de vraag of er voor die handeling mogelijk vergunning vervangende algemene regels zijn vastgesteld. Als dat het geval is, is een vergunning of ontheffing niet nodig.

De algemene regels zijn opgenomen in het Waterbesluit, de Waterregeling of andere (deels) op de Waterwet gebaseerde algemene maatregelen van bestuur (AMvB's).

Ook in de verordeningen van provincies en waterschappen (Keur) kunnen algemene regels zijn opgenomen. Het is verstandig dit altijd even na te gaan.

Voor het lozen van stoffen in een oppervlaktewaterlichaam of op een zuiveringstechnisch werk zijn veel AMvB's met algemene regels vastgesteld. Het brengen van water in of het onttrekken van water aan oppervlaktewater is in veel gevallen niet vergunning plichtig. Alleen in de gevallen genoemd in artikel 6.16 van de Waterregeling is wel een watervergunning vereist.

Voor het gebruik maken van (rijks)waterstaatswerken zijn algemene, vergunning vervangende regels opgenomen in het Waterbesluit en de Waterregeling.

Handelingen die weinig invloed hebben op de bergende of afvoerende capaciteit van de (rijks) wateren zijn vrijgesteld van een vergunningplicht.

De waterbeheerder is bevoegd gezag voor alle directe lozingen in het oppervlaktewater. Voor de rijkswateren is dit Rijkswaterstaat, namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat en voor de andere wateren is dat een waterschap. Dit is lozen als bedoeld in artikel 6.2, lid 1 van de Waterwet.

vergunningplichtig

algemene regels

waterbeheerder is bevoegd gezag

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

waterschap bevoegd gezag

Het verlenen van vergunningen en ontheffingen waarvoor een waterschap bevoegd gezag is, kan overigens in de praktijk samenlopen met het vereiste van een omgevingsvergunning waarvoor de gemeente bevoegd gezag is. Denk daarbij aan het voorbeeld van een windturbine die op een dijk wordt gerealiseerd of een zonnepark dat in een meer moet komen te liggen. Het valt buiten de context van deze handreiking om die samenloop te adresseren en op internet zijn goede bronnen te vinden om na te gaan hoe dit nu precies zit.⁷⁸

Voorbeeld

Windpark IJsselwind en het waterschap als bevoegd gezag en initiatiefnemer

Windpark IJsselwind (3 windturbines van elk ongeveer 3 MW) is al een aantal jaren in ontwikkeling. Vier energiecoöperaties ontwikkelen het samen met het Waterschap Rijn en IJssel. De coöperaties en het waterschap trekken gezamenlijk op als projectontwikkelaars. Twee van de drie turbines komen in handen van de coöperaties en één van het waterschap.

De eerste samenwerking ontstond op ambtelijk niveau, dat vervolgens werd bekrachtigd met de ondertekeningen van een bestuurlijke intentieverklaring van de besturen van IJsselwind en het waterschap waarin de gezamenlijke uitgangspunten zijn vastgelegd. Dit is verder uitgewerkt tot een samenwerkingsovereenkomst.

Het project is in de herfst van 2021 aan het eind van de ontwikkelfase, maar de vergunningen zijn nog niet onherroepelijk zodat nog niet tot bouw kan worden overgegaan. Directe omwonenden in Eefde hebben namelijk bij de Raad van State beroep aangetekend tegen de komst van het windpark en de Raad van State heeft de besluitvorming om tot het windpark te komen vernietigd. De gemeente Zutphen is samen met de initiatiefnemers bezig om de besluitvorming in lijn te brengen met hetgeen de Raad van State oordeelde.

Het waterschap heeft in deze drie rollen, te weten:

1. Grondeigenaar voor de eigen windturbine. Het waterschap heeft een stuk grond aangekocht van de gemeente bij de RWZI.
2. Ontwikkelaar en exploitant van de windturbine. Het waterschap wordt eigenaar van de turbine en levert stroom voor de eigen bedrijfsvoering. Dit kan direct via de eigen aansluiting of met tussenkomst van een energieleverancier.
3. Bevoegd gezag: het waterschap is bevoegd gezag voor de plaatsing van windturbines bij een waterkering en een waterbergingsgebied. De turbine van de energiecoöperatie staat in beschermingszone van de waterkering (Twentekanaal), de tweede turbine staat in waterbergingsgebied.

78 Zie bijv. <<https://envir-advocaten.com/nl/publicaties/relatie-wabo-en-waterwet/>> [3 juni 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDETINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Het vergunningentraject met het waterschap is een zelfstandige procedure. Op grond van een coördinatiebesluit is deze procedure afgestemd met de andere vergunningentrajecten van de provincie en gemeente. Alle procedures lopen tegelijkertijd, de gemeente coördineert de procedures en er kan maar een keer beroep aangetekend worden, niet voor iedere vergunning afzonderlijk.

Dit betekent dat de energiecoöperaties het waterschap in verschillende rollen tegenkomen, als partner bij de ontwikkeling en als bevoegd gezag in een toetsende rol. Het waterschap houdt de verschillende rollen goed gescheiden. Dit levert in de praktijk geen problemen op; het is wel goed dat alle partijen zich bewust zijn van deze rollen.

Waterschap Rijn en IJssel

C.1.5 OMGEVINGSWET: BELANGRIJKSTE VERANDERINGEN

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, die waarschijnlijk op 1 juli 2022 zal plaatsvinden, ontstaat het onderstaande overzicht.⁷⁹ Het dagelijks bestuur van het waterschap is bevoegd gezag voor de aanvraag om een omgevingsvergunning als de aanvraag *alleen* bestaat uit één of meer van de volgende wateractiviteiten:

- lozingsactiviteit op een oppervlaktewaterlichaam in beheer bij het waterschap
- lozingsactiviteit op een zuiveringstechnisch werk
- activiteit waarvoor in de waterschapsverordening staat dat het verrichten daarvan zonder vergunning niet mag.

Les voor de praktijk

Als er dus een combinatie is met vergunningen die door een ander bestuursorgaan moeten worden vergeven, is dat andere bestuursorgaan bevoegd gezag. Veelal wel met een adviesrecht voor het waterschap (of een plicht voor het andere bestuursorgaan dat op te halen).

Meer informatie

- *Wegwijzer van Waterwet naar Omgevingswet, een praktische handleiding*, Simon Handgraaf e.a. (Wolters Kluwer 2018)

⁷⁹ Meer informatie over waar waterschappen rekening moeten houden met de overgang van waterwet naar omgevingswet, zie Willem Wensink, VAN WATERWET NAAR OMGEVINGSWET, WATER GOVERNANCE 01/2018, <<https://edepot.wur.nl/457757>> [3 juni 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

C.1.6 AANDACHTSPUNTEN

Aanbesteden

Aanbesteden is bij de toepassing van het publiekrechtelijk instrumentarium - in de vorm van het verlenen van een vergunning of ontheffing (voor een duurzaam energieproject) op grond van een publiekrechtelijke bevoegdheid van een bestuursorgaan binnen een waterschap - niet aan de orde. Toetsing aan de aanbestedingsregels speelt enkel een rol met betrekking tot het privaatrechtelijk handelingsperspectief, waarbij het begrip overheidsopdracht centraal staat.

In het thema *Aanbesteden* is relevante achtergrondinformatie te vinden over het aanbesteden van overheidsopdrachten.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Schaarse rechten

In zijn algemeenheid kan het schaarse rechten-leerstuk met betrekking tot de inzet van het publiekrechtelijk instrumentarium, bijvoorbeeld het verlenen van een vergunning of ontheffing, een rol spelen. Het gaat daarbij in het bijzonder om schaarse publieke rechten.

In het geval het aantal beschikbare *publieke rechten* (vergunning of ontheffing) ten behoeve van een duurzaam energieproject beperkt is en dat voor een aantal te verlenen rechten – impliciet of expliciet – een plafond bestaat, kan op grond van geldende rechtspraak beargumenteerd worden dat een transparante selectieprocedure vereist kan zijn. Maar omdat de rechtspraak betrekking heeft op de gemeentepraktijk, is een zekere terughoudendheid op zijn plaats om vergunningen of ontheffingen, die door een waterschap worden verleend in het kader van bijvoorbeeld de Waterwet of de Keur, als schaarse publieke rechten aan te merken.

In het thema *Schaarse Rechten* is relevante achtergrondinformatie te vinden over schaarse private en publieke rechten.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en RenewabLAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen,
- *Juridisch kader aquathermie 2019; Speelruimte voor de praktijk*, STOWA⁸⁰, pagina 32-36

⁸⁰ Zie <<https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/PUBLICATIES/Publicaties%202019/STOWA%202019-28%20Aquathermie%20Juridisch.pdf>> [12 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Verdeling posities op stuwen in watergangen en daarbij behorende vergunningen voor waterkrachtcentrales

Het Waterschap Rijn en IJssel beschikt op diverse locaties in zijn werkgebied over stuwen in watergangen. Daarvan zijn 9 stuwlocaties mogelijk geschikt voor een waterkrachtcentrale (WKC) zo bleek uit onderzoek van het waterschap. In het vervolg hierop is het waterschap vanuit diverse gemeenten benaderd om WKC's mogelijk te maken.

Om ervaring op te doen en als eerste stap is het waterschap een pilot gestart voor de ontwikkeling van een WKC op de stuw in de Oude IJssel te Doesburg (die het meest kansrijk leek). Om in aanmerking te komen voor een positie in die stuw, is voor de uitgifte van dit recht een tender uitgeschreven.⁸¹ De winnende ontwikkelaar kreeg de daarbij behorende watervergunning, waarin ook visserij als relevant onderdeel werd meegenomen.⁸² Een marktpartij (DWE) heeft de tender gewonnen en zij werkte in het kader van die tender samen met een energiecoöperatie. Dat was eerst Energiecoöperatie Rijn en IJssel en momenteel de Doesburgse Energiecoöperatie. De WKC van DWE is nog niet gerealiseerd en is nog in ontwikkeling.

Het waterschap heeft als tweede stap ook besloten dat het andere initiatieven om een WKC te ontwikkelen positief zou ondersteunen. Het waterschap zag het exploiteren van dergelijke voorzieningen echter niet als haar primaire taak en wil dan ook slechts ruimte bieden aan initiatieven van derden en de realisatie en de exploitatie van de WKC's faciliteren. Het waterschap geeft dan ook toestemming om haar eigendom (de stuw) te gebruiken voor de WKC.

Voor de andere 8 locaties heeft het waterschap overigens besloten als verdelingsmechanisme voor de locaties en de daarbij behorende vergunningen 'wie eerst komt, die het eerst maalt' te hanteren. Geïnteresseerde partijen konden via een formulier op de website aangeven waar, hoe en voor hoe lang zij een waterkrachtcentrale wilden ontwikkelen. Het waterschap beoordeelde de ingediende informatie op juistheid en volledigheid. De partij die als eerste de juiste en volledige informatie had ingediend, mocht een plan van aanpak uitwerken. Als dit goed onderbouwd en reëel was (naar het oordeel van het waterschap), gaat het waterschap een overeenkomst met die partij aan. Voor alle locaties heeft het waterschap nu een marktpartij gevonden die een WKC wil ontwikkelen. In alle gevallen heeft die marktpartij de samenwerking gezocht met een energiecoöperatie.

Dit is een voorbeeld hoe een waterschap gebruik kan maken van transparante procedures om (eventueel schaarse) posities op stuwen en de daarbij behorende (schaarse) watervergunningen te verdelen en hoe energiecoöperaties daarbij een rol kunnen spelen. Ook geeft dit voorbeeld weer hoe het instrument vergunning kan samenlopen met het instrument toestemming.

Waterschap Rijn en IJssel

81

82 Zie <<https://www.gelderlander.nl/doesburg/waterkrachtcentrale-in-ijssel-bij-doesburg-is-nog-onzeker-a57714dd/>> [13 juli 2021]

WOORD VOORAF
INLEIDING
DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON
**aquathermie als warmtebron voor
warmtenetten**
vergunning onderhands verstrekt
Les voor de praktijk

Met de opkomst van aquathermie als warmtebron voor warmtenetten is er een behoefte van lokale energiecoöperaties aan het ontstaan om die bronnen te ontkoppelen.

Bij de uitvoering van deze energieprojecten zullen de betreffende waterschappen rekening moeten houden met het leerstuk schaarse publieke rechten bij vergunningverlening als het gaat om lozing van warmte c.q. koude en onttrekking van oppervlaktewater. Dit omdat niet oneindig warmte kan worden onttrokken uit effluent en dat ook niet onbeperkt al het oppervlaktewater kan worden onttrokken. De onttrekkingen en lozingen dienen mogelijk gereguleerd en beperkt te worden.

Aannemelijk is dat na toetsing in veel gevallen van schaarste (in de vorm van fysieke schaarste of beleidsmatige schaarste) geen sprake zal zijn. Is die schaarste er wel, dan kan er op basis van de interpretatie van jurisprudentie gekomen worden tot een gehoudenheid om een transparante verdelingsprocedure in te richten. Maar omdat de jurisprudentie betrekking heeft op de gemeentepraktijk, is een zekere terughoudendheid op zijn plaats om een verplichting tot zo een procedure aan te nemen.

Voordat een waterschap een vergunning onderhands verstrekt aan een energiecoöperatie voor wat betreft een duurzaam energieproject, zal beoordeeld moeten worden of deze vergunning wellicht schaars is. Als dat wel het geval is, zal mogelijk dat schaarse publieke recht op een andere en transparante manier verdeeld moeten worden (alhoewel terughoudendheid op zijn plaats is om te concluderen dat dit verplicht is). Daarmee bestaat dus de kans dat de energiecoöperatie alsnog niet in aanmerking komt om de vergunning te verkrijgen.

Het werkt echter ook de andere kant op. Als er sprake zou kunnen zijn van een schaars publiek recht dat een waterschap van plan zou zijn aan een marktpartij (niet zijnde een energiecoöperatie) te vergeven, zou ook hier mogelijk een transparante verdeling voor in de plaats moeten komen. Energiecoöperaties zouden in die situatie dan een kans kunnen krijgen die ze eerst niet hadden. Als een vergunning schaars is en er wordt een plicht verondersteld om de vergunning transparant te verdelen (ondanks de terughoudendheid in dat kader), zorg er dan voor dat de markt (en dus ook energiecoöperatie) vooraf geïnformeerd wordt. Zodoende kunnen energiecoöperaties zich goed en tijdig voorbereiden en allianties zoeken met derden wat betreft een inschrijving, hetgeen vervolgens de kans vergroot dat een initiatief waar een energiecoöperatie aan deel neemt de tender wint.

Maatschappelijke tender

In paragraaf B.4 van Hoofdstuk 2 van Deel II van deze handreiking is uitgewerkt dat een gemeente vanuit haar planologische bevoegdheid in het kader van de ruimtelijke ordening, aan initiatiefnemers van duurzame energieprojecten een inspanningsverplichting kan opleggen wat betreft het vergroten van draagvlak en acceptatie voor zo een project.

**planologische bevoegdheid
inspanningsverplichting**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

inspanningsplicht kan opleggen

maatschappelijke tender

maatschappelijke tender

De vraag is of een waterschap naar analogie van de jurisprudentie van de Raad van State een inspanningsplicht kan opleggen aan initiatiefnemers als het waterschap een vergunning verleent? Die vraag is nog niet beantwoord door de rechtspraak. Het is wel te kort door de bocht om aan te nemen dat wat mogelijk is voor gemeenten in het ruimtelijke spoor, ook mogelijk is voor een waterschap als het optreedt vanuit zijn rol als bevoegd gezag. Sterker nog, de belangen die meegewogen moeten worden in een ruimtelijke beoordeling zijn breder en strekken verder dan de belangen die een waterschap heeft te wegen bij zijn beoordeling. Er lijken dus weinig mogelijkheden voor waterschappen om hier de ruimte te zoeken (met gelijktijdig het risico dat er jurisprudentie wordt gecreëerd).

Wat dan ook een betere en veiligere weg lijkt, zonder dat er jurisprudentie wordt gecreëerd waarvan de uitkomst nu al te voorspellen lijkt, is om in te spelen op de mogelijkheden die er zijn om als waterschap met een zogenaamde *maatschappelijke tender* zijn publieke rechten inzake duurzame energieprojecten te verdelen. In deze situatie creëert een waterschap beleidsmatige schaarste door voor specifieke publieke rechten, bijvoorbeeld onttrekkingsvergunningen bij aquathermie of watervergunningen bij Zon op Water, het aantal vergunningen te beperken, om vervolgens de verdeling middels een transparante (selectie)procedure plaats te laten vinden.

In deze situatie kan bij die inrichting van de selectieprocedure het vergroten van acceptatie en draagvlak als bindend (en objectief) selectie- of gunningscriterium worden gehanteerd. Op basis van dit criterium wordt een selectie gemaakt uit de inschrijvers die meedingen naar de vergunning of de ontheffing. Marktpartijen die dus de vergunning willen bemachtigen, zullen - om de kans op gunning te vergroten - op zoek gaan naar een manier om goed te scoren op dit criterium. Op die manier worden de vergunningen verdeeld over de initiatiefnemers met de plannen die het beste draagvlak, acceptatie en een eerlijke verdeling van lusten en lasten borgen. Het is aannemelijk dat die plannen dan afkomstig zijn van energiecoöperaties of van marktpartijen die samenwerken met energiecoöperaties.

Les voor de praktijk

De maatschappelijke tender staat of valt met de vraag naar vergunningen; dat moet het aanbod overstijgen. Zijn de vergunningen niet schaars, dan heeft een maatschappelijk tender geen zin. En als er geen beleid met betrekking tot de maatschappelijk tender is, zal elke aanvraag voor een vergunning op een wijze moeten worden behandeld zoals dat van het waterschap als bevoegd gezag mag worden verwacht. Er kunnen dan aan de vergunning geen (inspannings) verplichtingen wat betreft draagvlak en acceptatie verbonden worden.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Meer informatie

- *Handreiking Financiële Participatie*, Maart 2021, Energie Samen en Bosch & Van Rijn, In opdracht van de provincie Zuid-Holland.⁸³
- *De maatschappelijke tender als instrument voor de borging van lokaal eigendom bij de (groot-schalige) elektriciteitsproductie op basis van wind- en zonne-energie*, Mei 2021. Het Gelders Energieakkoord (GEA), Energie Samen Gelderland (ESG) en Klimaatverbond Nederland.⁸⁴
- *Handreiking Beleidskader Hernieuwbaar Op Land, Vertrekpunten, overwegingen en voorkeursroute*, November 2020, RenewabLAW, Opgesteld in het kader van het Programma Sociale Innovatie Energietransitie, opgezet door de provincie Noord-Brabant en Enpuls B.V.⁸⁵

Vrijwillige transparantie vooraf

Het leerstuk van schaarse publieke en private rechten kan een overheid dwingen om op een transparante en non-discriminatoire manier rechten te verdelen en partijen gelijke kansen te geven. Als er evenwel een rechtvaardiging is om een recht onderhands aan een specifieke partij toe te delen, is dat ook mogelijk. Om zekerheid te hebben dat niet naderhand een partij protesteert tegen een onderhandse verdeling, kan ter meerdere zekerheid gebruik worden gemaakt van de zogenaamde procedure van 'vrijwillige transparantie vooraf'. Door die procedure te kiezen voorkomt een overheid dat zij achteraf beschuldigd wordt dat ten gevolge van een schaars recht zij voor een transparante selectieprocedure had moeten kiezen en onderhandse gunning niet was toegestaan.

De procedure mag overigens niet als stoplap gebruikt worden om wat krom is recht te maken. En er moet ook rekening mee gehouden worden dat derde partijen bezwaar kunnen maken tegen een onderhandse gunning van een publiek recht.

Deze mogelijkheid kan gebruikt worden bij zowel het instrument verlenen vergunning als toestemming.

⁸³ Zie <<https://www.zuid-holland.nl/@28576/handreiking-financiele-participatie/>> [12 oktober 2021]

⁸⁴ Zie <<https://klimaatverbond.nl/actueel/hoe-borg-je-lokaal-eigendom-van-wind-en-zonne-energie/>> [12 oktober 2021]

⁸⁵ Zie <<https://www.energiewerkplaatsbrabant.nl/werkgroepen/werkgroepen+sociale+innovatie+energietransitie2/50+participatie/juridisch+kader/32+opinie+blogs+en+brochures/32+a016+handreiking+beleidskader+hernieuwbaar+pdf+handreiking+rblaw/handlerdownloadfiles.ashx?idrv=1894467>> [12 oktober 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

C.2 TOESTEMMING

C.2.1 INLEIDING

Waar in de vorige paragraaf het waterschap met een vergunning de samenwerking met een energiecoöperatie kon faciliteren, kan het waterschap dat ook doen door eigendommen van het waterschap aan een samenwerking met een energiecoöperatie ter beschikking te stellen. Die eigendommen staan beschreven in subparagraaf C.1 van Hoofdstuk 2 van Deel II van deze handreiking.

C.2.2 BEGRIP TOESTEMMING

Nu in kaart is gebracht met welke assets/bronnen de samenwerking kan worden aangegaan, is het de vraag wat bedoeld wordt met het begrip 'toestemming'. Daaronder wordt verstaan het instrument dat het waterschap medewerking verleent aan een energiecoöperatie om op de asset (of met de bron) het duurzaam energieproject te (doen laten) ontwikkelen. Die toestemming zal vaak in de vorm zijn van een overeenkomst, die bijvoorbeeld gericht is op gronduitgifte, het verlenen van een recht van opstal, het verlenen van een recht van erfpacht of het verlenen van een gebruiksrecht. Ook denkbaar voor de praktijk is een zogeheten erfdienstbaarheid ten behoeve van een mogelijke 'overdraai' van de wieken van één of meerdere windturbines over gronden of het beheergebied van een waterschap. Toestemming is dus een privaatrechtelijke afspraak, die erop gericht is om te faciliteren. De samenwerkingspartner wordt in de praktijk onder bepaalde contractuele voorwaarden het recht verschaft om een duurzaam energieproject middels gebruik van een asset of een bron te ontwikkelen, te realiseren en te exploiteren.

Voorbeeld

Project Zonnepark Scheldezon

In oktober 2019 is het Zonnepark Scheldezon (30.100 panelen) in gebruik genomen, een initiatief van coöperatie Zeeuwind, Eneco en Hopmans Zon. Het is gerealiseerd op het terrein van de rioolwaterzuiveringsinstallatie bij Bath van het Waterschap Brabantse Delta. Met het verpachten van die vrijgekomen gronden maakt het waterschap het voor derden mogelijk om initiatieven te ontwikkelen voor het opwekken van duurzame energie.

Het plan voor een zonnepark op het terrein van de RWZI bij Rilland Bath ontstond in 2016. Eneco, Zeeuwind en Hopmans Zon exploiteerden al windturbines in het gebied en verkenden de mogelijkheden om vervanging van de bestaande windturbines te combineren met nieuwe turbines op het terrein van het waterschap. Tijdens die besprekingen kwam naar voren dat het waterschap een stuk grond vrij had liggen. Eneco, Hopmans Zon en Zeeuwind stelden voor om hier een zonnepark te ontwikkelen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Het waterschap stond daarvoor open maar was tegelijk nog zoekende naar zijn eigen rol in de energietransitie. Alle mogelijkheden zijn goed onderzocht. Van het beschikbaar stellen van de grond, de elektriciteitsaansluiting van de RWZI voor teruglevering van de zonnestroom, de stroomafname/ directe levering aan de RWZI tot aan de mogelijkheid om als waterschap mee te investeren/te participeren. Uiteindelijk is gekozen voor de meest basale samenwerkingsvariant: het beschikbaar stellen van grond, en dus het faciliteren middels het geven van toestemming. De initiatiefnemers hadden het idee zelf voorgesteld aan het waterschap en van daaruit is het project ontwikkeld. De grond is tegen een marktconforme vergoeding beschikbaar gesteld. In de grondovereenkomst zijn afspraken vastgelegd over de prijs, opstalrecht, erfdienstbaarheid, de duur, tussentijdse beëindiging, faillissement e.d.. Het waterschap heeft zich verder verplicht geen wijzigingen op het terrein aan te brengen die nadelig kunnen zijn voor het zonnepark, zoals een bomenrij planten die schaduw oplevert.

Werkafspraken over de uitvoering zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst. Dit omvatte ook de afspraken over toegang tot het terrein. Het zonnepark terrein bevindt zich op een afgebakend gebied. De aannemers en installateurs hadden toegang tot het bouwterrein via een aparte ingang. Ze mochten niet op het terrein van de RWZI zelf komen (o.a. i.v.m. gevaar voor vrijkomende gassen); dit is ook contractueel vastgelegd.

Waterschap Brabantse Delta

C.2.3 SAMENHANG INSTRUMENT TOESTEMMING EN INSTRUMENT VERGUNNING

Een relevant onderscheid dat niet moet worden vergeten is dat 'toestemming' een ander instrument is dan het verlenen van een vergunning of ontheffing. Bij dat laatste heeft het waterschap een publiekrechtelijke rol te vervullen, terwijl bij 'toestemming' daar geen sprake van is.

Het kan echter heel goed zijn dat wat betreft de samenwerking met een energiecoöperatie het waterschap meerdere petten op heeft. Zo zal bij een waterkrachtproject waarbij een energiecoöperatie een stuw gebruikt, het waterschap niet alleen toestemming moeten geven voor het gebruik van de stuw, maar zal het ook een watervergunning moeten verstrekken als er bepaalde hoeveelheden water ingenomen en uitgespuwd worden.

Ook andere combinaties zijn mogelijk. Zie bijvoorbeeld het Windpark IJsselwind uit subparagraaf C.1.4 van dit Hoofdstuk waar het waterschap zelfs drie petten op had; die van vergunningverlener, ontwikkelaar en grondeigenaar.

**toestemming
verlenen van een vergunning of
ontheffing**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

**samenloop van het instrument
vergunning verlening met het
instrument toestemming**
oogpunt van rechtmatigheid
Conclusie

De conclusie kan eigenlijk wel getrokken worden dat in het kader van de samenwerking van een waterschap met een energiecoöperatie in een duurzame energieproject, in de meeste gevallen er in de praktijk sprake zal zijn van een samenloop van het instrument vergunning verlening met het instrument toestemming. Als een waterschap een vergunning verstrekt voor een project, hoort daar dus ook de toestemming bij voor het gebruik van zijn gronden of assets. Maar er zijn dus uitzonderingen. Denk aan een windturbine die wel over beheergebied/ gronden van een waterschap draait, maar niet in de gronden van het waterschap staat. Daar is dan geen samenloop.

C.2.4 AANDACHTSPUNTEN
Aanbesteden

Het verlenen van een (schriftelijke) toestemming door een waterschap als publiekrechtelijke rechtspersoon ten behoeve van duurzaam energieproject, mogelijk in samenhang met het verlenen van een vergunning of ontheffing op grond van een publiekrechtelijke bevoegdheid, betreft het toepassen van een privaatrechtelijk instrument. Een dergelijke toestemming zal in de praktijk doorgaans plaatsvinden door het sluiten van een contract, bijvoorbeeld het verkopen van grond of het vestigen van een opstalrecht. Vanuit het oogpunt van rechtmatigheid is toetsing aan het aanbestedingsrecht bij dit instrument van belang. Maar indien er sprake is van het verlenen van toestemming (ter invulling van een faciliterende rol) zonder dat er verstrekkende, juridisch afdwingbare voorwaarden worden opgelegd en het waterschap geen regie wil nemen is een aanbestedingsplicht niet aannemelijk. Reden hiervoor is dat er in dat geval geen sprake zal zijn van een overheidsopdracht, omdat niet wordt voldaan zal worden aan de op grond van het *Müller-arrest* geldende vereisten.⁸⁶

Les voor de praktijk

Het grootste verschil tussen het gebruik van het instrument toestemming en contracteren, is dat bij het laatste instrument er het risico bestaat dat er een overheidsopdracht ontstaat die aanbesteed moet worden.

In het thema *Aanbesteden* is relevante achtergrondinformatie te vinden over het aanbesteden van overheidsopdrachten.

⁸⁶ Helmut Muller, Hof van Justitie 25 maart 2010 (Zaak C-451/08)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Schaarse rechten

Zoals hiervoor is aangegeven, ligt een aanbestedingsplicht niet voor de hand in geval van het (schriftelijk) verlenen van toestemming door een waterschap om een duurzaam energieproject mogelijk te maken. Niet uitgesloten is echter dat aan de hand van toetsing van het schaarse rechten-leerstuk een transparante selectieprocedure moet worden gehouden door een waterschap (als publiekrechtelijke rechtspersoon). In dit verband gaat het specifiek om schaarse private rechten.

transparante selectieprocedure vereist

Onder bepaalde omstandigheden is namelijk een transparante selectieprocedure vereist op grond van algemene beginselen van behoorlijk bestuur, namelijk als:

1. zich meerdere gegadigden hebben gemeld c.q. daarvoor meerdere gegadigden bekend zijn;
2. er sprake is van reeds gedane toezeggingen, die inhouden dat men een gegadigde een kans zal bieden; of
3. het eigen beleid dat voorschrijft.

Voorbeeld

Stel er is een aquathermie project. Als bronbeheerder kan een waterschap dat project faciliteren door de afnemer van warmte schriftelijk toestemming te verlenen voor het onttrekken van warmte aan de bron. En tevens kan het waterschap dan de daarbij behorende vergunning verlenen. Over de samenloop daarvan ging ook subparagraaf C.2.3 van dit hoofdstuk. In geval van dit aquathermieproject zal het waterschap er dan dus op moeten letten dat op basis van de toetsing aan het leerstuk van schaarse private rechten, er onder bepaalde omstandigheden een plicht is om te kiezen voor een transparante selectieprocedure voordat het recht op gebruik van de bron wordt vergeven. Als het publieke recht (vergunning lozen warmte c.q. koude of vergunning onttrekking warmte) ook schaars is, volgt daar nog niet automatisch uit dat er dan ook een plicht bestaat om een transparante selectieprocedure te volgen. Maar het is ook niet verboden om voor zo een procedure te kiezen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Les voor de praktijk

Mocht vanwege de aanwezigheid van bepaalde omstandigheden het gebruiksrecht van een asset of bron voor een duurzaam energieproject schaars zijn, waardoor een transparante selectieprocedure vereist is voordat er (schriftelijk) toestemming verleend wordt om een asset of bron te gebruiken, dan verdient het aanbeveling om – ten behoeve van het lokaal draagvlak voor dat duurzaam energieproject – bindende selectiecriteria te hanteren die betrekking hebben op dat draagvlak. Bijvoorbeeld dat bij gelijke (technische) geschiktheid ook op basis van het streven naar 50% lokaal eigendom wordt geselecteerd. Dit stelt lokale energiecoöperaties (mogelijk in samenwerking met marktpartijen) beter in staat mee te dingen naar het gebruik van de asset of de bron.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen
- *Juridisch kader aquathermie 2019; Speelruimte voor de praktijk*, STOWA⁸⁷, pagina 32-36

Vrijwillige transparantie

In subparagraaf C.1.6 van dit hoofdstuk betreffende het instrument vergunning verlening, werd al stil gestaan bij dit aandachtspunt en het daar gestelde is van overeenkomstige toepassing op het instrument toestemming. Dit met als belangrijk verschil dat het bij toestemming gaat over eventuele schaarse private rechten en een verdeling daarvan waar een waterschap vrijwillig openheid over verschaft. Door vrijwillig transparant te zijn voorkomt een overheid, en in het onderstaande voorbeeld Rijkswaterstaat, dat zij achteraf beschuldigd wordt dat ten gevolge van een schaars recht zij voor een transparante selectieprocedure had moeten kiezen en onderhandse gunning niet was toegestaan.

⁸⁷ Zie <<https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/PUBLICATIES/Publicaties%202019/STOWA%202019-28%20Aquathermie%20Juridisch.pdf>> [12 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Uitgifte van een gebruiksrecht van circa 20-40 ha grond/waterbodem bij het Krammersluizencomplex ten behoeve van het ontwikkelen, bouwen en exploiteren van een drijvend zonnepark door energiecoöperaties

Rijkswaterstaat en het Rijksvastgoedbedrijf hebben een verkenning uitgevoerd naar de haalbaarheid om het hoog- en laagbekken bij en de gronden van het Krammersluizencomplex via een openbare procedure in gebruik te geven aan een marktpartij ten behoeve van het ontwikkelen, bouwen en exploiteren van een drijvend zonnepark. Afhankelijk van de mogelijkheden in relatie tot de primaire functie van de sluis, de waterkering en de effecten op de natuur en de waterkwaliteit, wordt het potentieel op 20-50 MW geschat.

Tijdens de verkenning is gebleken dat de benodigde netaansluiting een cruciale rol speelt in de haalbaarheid van het project. Coöperatieve Windenergie Vereniging Zeeuwind U.A. en Coöperatie Deltawind U.A. zijn beide initiatiefnemers en mede-eigenaar van Windpark Krammer BV (WPK). WPK exploiteert een windpark (102 MW, 34 turbines). De turbines zijn aangesloten op een aan WPK in eigendom toebehorend transformatorstation dat met een eveneens aan WPK in eigendom toebehorende ca. 15 km lange 150kV-verbinding (installatie-verbinding) is aangesloten op het 150kV station Middelharnis welke onderdeel uitmaakt van het openbare net van TenneT. WPK heeft aangegeven een derde partij te weigeren aan te sluiten op haar installatie, omdat haar initiatiefnemers zelf voornemens zijn het zonnepark te ontwikkelen en te exploiteren.

Geconcludeerd werd dat voor de businesscase van het drijvende zonnepark een overeenkomst met de initiatiefnemers van WPK naar verwachting de enige realistische optie was. Doordat het eigendom van de installatiekabel exclusief toebehoort aan WPK en de initiatiefnemers zelf voornemens zijn het zonnepark te ontwikkelen, is er geen grondslag voor het afdwingen van gebruik door derden van de kabel en dat doordat een nieuwe aansluiting leidt tot een negatieve businesscase, het een andere partij waarschijnlijk niet zal lukken een businesscase rond te krijgen.

Het Rijksvastgoedbedrijf was voornemens zonder aanbesteding een gebruiksrecht te gunnen onder marktconforme condities aan Coöperatieve Windenergie Vereniging Zeeuwind U.A. en Coöperatie Deltawind U.A. voor de duur van 20 jaar. Simpelweg dus omdat dit de enige optie was. Van dit voornemen heeft het Rijksvastgoedbedrijf melding gemaakt op [Biedboek.nl](https://biedboek.nl) en derden die tegen het voornemen waren konden bezwaar maken. Uiteindelijk is het Rijksvastgoedbedrijf gekomen tot een reserveringsovereenkomst met de twee energiecoöperaties en hebben zij nu het recht het drijvende zonnepark te ontwikkelen.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDVEREENKOMST

grondovereenkomst

verboden staatssteun

Wet Markt en Overheid

Grondovereenkomst

Het is in de markt gebruikelijk dat als een ontwikkelaar een duurzaam energieproject wil ontwikkelen op een ander zijn grond, de medewerking van de grondeigenaar daaraan schriftelijk wordt vastgelegd. Deze overeenkomst heeft vaak de titel 'grondovereenkomst'. Dit is nodig omdat die toestemming onder andere een voorwaarde is voor het verkrijgen door de ontwikkelaar van SDE+(+) subsidie. Ook wil de ontwikkelaar condities vastleggen waaraan de grondeigenaar dient te voldoen wat betreft de productie-installatie die beoogd is. Bijvoorbeeld dat er een opstalrecht komt voor een lange periode en dat de grondeigenaar zich zal onthouden van handelingen die negatief zijn voor de ontwikkeling. Voor dat opstalrecht kan de grondeigenaar een vergoeding vragen. Voor de periode dat de productie-installatie nog niet is gerealiseerd, kan een optievergoeding worden gevraagd.

Het waterschap dient er dan ook voor te zorgen dat in de grondovereenkomst met een energiecoöperatie en/of andere ontwikkelaars marktconforme condities worden overeengekomen. Anders bestaat er het risico dat er verboden staatssteun wordt verleend. Ook is het verlenen van toestemming veelal een economische activiteit waarbij moet worden voorkomen dat er een strijd ontstaat met de Wet Markt en Overheid. Door marktconforme condities te verbinden aan de grondovereenkomst, wordt voorkomen dat de afspraken met de energie coöperatie en/of andere ontwikkelaars tot juridische problemen leiden.

Wel zou een waterschap kunnen overwegen of de grondovereenkomst ruimte biedt om steun te verlenen aan een energiecoöperatie (het instrument financieren wordt toegepast). Er kan dan gebruik worden gemaakt van bepaalde uitzonderingen waardoor er geen sprake is van verboden staatssteun. Te denken valt dan aan gebruik van mogelijkheden die de Europese 'de-minimis' verordening biedt en de AGVV-vrijstellingen voor MKB, milieu- en energieprojecten. Over deze steunmogelijkheden is in subparagraaf D.3.2 van dit Hoofdstuk 3 onder het kopje 'vrijstellingen' meer informatie te vinden.

Conclusie

Als onderdeel van deze handreiking is in Deel IV een grondovereenkomst terug te vinden met daarin standaard voorwaarden voor als een waterschap aan een energiecoöperatie voor een zonnepark een grondpositie ter beschikking stelt.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Intermezzo

Hoe ziet een toestemming er uit als een asset van een waterschap wordt gebruikt?

Als het waterschap of een grondpositie ter beschikking stelt (voor bijv. een zonnepark) of een plek vergunt voor een productie-installatie op, aan of naast een asset (denk aan een WKC in een stuw), dan zal het waterschap toestemming moeten verlenen om het project mogelijk te maken. Maar wat is dan de juridische vorm van die medewerking? Dat is waar dit intermezzo over gaat. Het recht van een energiecoöperatie om de productie-installatie in eigendom te hebben en te houden voor een bepaalde tijd, wordt veelal in de vorm van een opstalrecht of een erfpacht gegoten. Met dit zakelijk recht kan de energiecoöperatie als ontwikkelaar het eigendom verkrijgen en houden van de productie-installatie.

Verder dient beseft te worden dat het eigendom van een productie-installatie of toebehoren, nog niet betekent dat de energiecoöperatie automatisch toegang heeft tot die productie-installatie en/of de toebehoren. Denk aan een recht van toegang of een recht van overpad dat de energiecoöperatie nodig heeft voor onderhoud. Of bijvoorbeeld aan het recht om over gronden heen te draaien (bij een windturbine). De energiecoöperatie heeft ook dit soort rechten van de grondeigenaar nodig. Die rechten gaan dan dus niet zozeer over eigendom, maar over het gebruik van de grond en die rechten vallen onder de titel van erfdienstbaarheden. Als de toebehoren van de productie-installatie bestaan uit kabels en/of leidingen die in of op gronden van het waterschap liggen en er is een reden dat daar geen opstalrecht of erfpacht voor wordt verstrekt, dan kan daarvoor in de plaats aan de energiecoöperatie het recht worden verleend die kabels en/of leidingen daar te hebben liggen. Het waterschap duldt dan de aanwezigheid van die toebehoren. Dat recht is ook een erfdienstbaarheid.

Een erfdienstbaarheid om kabels en/of leidingen in iemands grond te hebben, betekent overigens niet dat de energiecoöperatie ook automatisch het (juridisch) eigendom heeft van die kabel en/of leidingen. Want vanwege de wet worden door natrekking alle zaken die (aard- en nagelvast) in of op de grond aanwezig zijn, eigendom van de eigenaar van de grond. Tenzij er weer een opstalrecht is, want met een opstalrecht blijft de opstalhouder eigenaar van het opstal en vindt er geen natrekking plaats. Door de kabelarresten van de Hoge Raad uit het begin van deze eeuw en de daarop volgende aanpassingen van Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek, zal echter over het eigendom van kabels en/of leidingen (die niet met een opstalrecht zijn vastgelegd maar met bijv. een erfdienstbaarheid) geen discussie meer bestaan. Sinds die uitspraken en de daarop volgende wetwijziging is namelijk degene die kan aantonen dat hij bevoegd was de kabels en/of leidingen aan te leggen, de eigenaar van die kabels en/of leidingen. Dus, een opstalrecht is in principe niet nodig voor de energiecoöperatie om het eigendom te hebben van een kabel en/of leiding die in of op gronden van het waterschap ligt. Maar de energiecoöperatie heeft wel weer een erfdienstbaarheid nodig om toegang te krijgen tot de kabel en/of de leiding.

grondpositie

opstalrecht of een erfpacht

de toebehoren van de productie-installatie

erfdienstbaarheid

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Ook kan de situatie bestaan dat de productie-installatie zich niet op of in gronden van het waterschap bevindt (maar op gronden van derden), maar dat het waterschap toch een bepaalde privaatrechtelijke medewerking moet verlenen aan de energiecoöperatie. Denk bijv. aan een windturbine op de grond van een agrariër waarvan de parkbekabeling naar een onderstation moet lopen en welke bekabeling onder gronden van het waterschap door gaat. Of dat het waterschap een overdraai over zijn gronden dient toe te staan (bij een windturbine). Ook kan de energiecoöperatie in die situatie het recht van toegang of overpad nodig hebben van het waterschap om van en naar de productie-installatie of de toebehoren te komen.

Verwijderen productie-installatie ter borging waterschapsbelangen

In veel gevallen zal een productie-installatie op gronden en/of assets van een waterschap komen, waarvan het waterschap zeker weet dat deze gronden of assets ook langdurig bestemd kunnen worden om daar energie op te wekken. Maar in voorkomende gevallen kan er daarover twijfel zijn. In die gevallen wil een waterschap borgen dat als het nodig is vanwege zwaarwegende waterschapsbelangen, dat het waterschap dan weer kan beschikken over de asset of de grond. Dat betekent dat de productie-installatie tussentijds verwijderd dient te worden.

Als het waterschap wil borgen dat het van dit recht gebruik kan maken, dan zal het waterschap dat in de grondovereenkomst vast moeten leggen. Maar als het waterschap daarbij niet ook oog heeft voor de belangen van de ontwikkelaar, dan is het slecht voorstelbaar dat het project daadwerkelijk tot stand komt. Die belangen van de ontwikkelaar, en in het kader van deze handreiking dus een ontwikkelende energiecoöperatie, zijn dat er aan het project een businesscase ten grondslag ligt die uit gaat van een bepaalde minimale economische levensduur. Die minimale levensduur ligt vaak tussen de 15-20 jaar maar is projectafhankelijk. Binnen die duur moet de investering terug worden verdiend en kan er mogelijk een rendement gemaakt worden. De meeste projecten worden verder met zogenaamde projectfinanciering gerealiseerd (tot wel 90%) en ook de financierende instelling zal aan die financiering een minimale projectduur als eis koppelen.

Als een waterschap nu als voorwaarde op neemt dat de energiecoöperatie te allen tijde en op eerste verzoek de productie-installatie dient te verwijderen, is het bijna een zekerheid dat het project niet tot stand komt. Er is namelijk geen zekerheid omtrent de haalbaarheid van de businesscase. Maar als nu een waterschap - in de situatie dat het de ontwikkelaar gebiedt om de asset of de grond vrij te maken – aanbiedt dat het de ontwikkelaar in voldoende mate compenseert (voor de schade en kosten die het vrij maken van de asset of grond met zich meebrengt), dan kan daarmee voorkomen worden dat het project niet tot stand komt. Wat die compensatie is, zal van de omstandigheden van het geval en het soort duurzaam energieproject afhangen. In overleg en onderhandeling met de energiecoöperatie zal duidelijk worden wat het minimumbedrag aan compensatie is dat in voorkomende gevallen moet worden aangeboden.

zwaarwegende waterschapsbelangen

projectfinanciering

zekerheid omtrent de haalbaarheid

compensatie

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Maar, omdat een waterschap logischerwijs niet staan te springen om te compenseren voor iets wat nodig is in het waterschapsbelang, zal vaak het deel van de grond waarvan niet zeker is of die voor 25 jaar en langer ter beschikking kan worden gesteld niet in gebruik worden gegeven. Om deze reden kunnen zonneparken en windparks kleiner uitvallen.

Conclusie

In de grondovereenkomst die in Deel IV van de handreiking is terug te vinden, zijn een aantal tekstvoorstellen opgenomen over hoe een waterschap eventueel een energiecoöperatie kan compenseren als onverhoopt het waterschap tussentijds de asset nodig heeft voor eigen gebruik.

Voorbeeld

Zonnemaatje

In de gemeente Haaren (Noord-Brabant) is bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie een braakliggend stuk grond van Waterschap De Dommel. Twee lokale energiecoöperaties, DEH (Duurzame Energie Haaren) en VET-Vught (Vughtse Energie Transitie), mogen op die grond ruim 1.900 zonnepanelen plaatsen. Leden van die coöperaties kunnen via de postcoderoos-regeling mee-investeren in deze zonneweide en meeprofiten van de opbrengst, mits zij binnen de postcoderoos gevestigd zijn. Zij worden daarmee 'Zonnemaatje'.

Tijdens het project zijn diverse barrières overwonnen, bijvoorbeeld omtrent de financiering van de voorbereiding en het maken van afspraken met het waterschap over het gebruik van de grond, het omgaan met vervuilde grond en de beste netaansluiting.

In een opstalovereenkomst zijn het waterschap en de coöperatie onder andere overeengekomen dat als omwille van het algemeen belang of vanwege gebruik van algemeen nut (waaronder het wijzigen van de rioolwaterzuiveringsinrichting) het waterschap wil dat de zonnepanelen verwijderd worden, het waterschap de coöperatie in enige mate compenseert.

Waterschap De Dommel

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

uitvoering van zijn (wettelijke) taak

compenseren

samenwerking aan het einde van het project repowering

omgevingsvergunning of de Verordening Ruimte

na afloop weer 'schoon' wordt opgeleverd

Les voor de praktijk

Als een waterschap weet dat het gronden of assets die het in gebruik geeft op een later moment nodig heeft voor de uitvoering van zijn (wettelijke) taak, zal het waterschap dat aan de energiecoöperatie moeten aangeven. In samenspraak kan dan worden vastgesteld op welke wijze zowel het project haalbaar is, alsmede dat het waterschap zijn belangen vanuit zijn waterschaps-taak kan borgen. In voorkomende gevallen zal dat kunnen betekenen dat een waterschap de energiecoöperatie moet compenseren voor de schade en kosten die het moet maken om de gronden of assets vrij te maken als het waterschap daar om vraagt. Als men daar niet uitkomt, zal mogelijk moeten worden besloten om het zonnepark of windpark kleiner te maken.

Hoe om te gaan met een productie-installatie na levensduur

Het enthousiasme om samen met een energiecoöperatie een duurzaam energieproject te starten en dat ook daadwerkelijk te realiseren is vaak groot. Met een betrokken groep mensen en met oog voor de lokale omgeving is het fijn om aan zo een project te werken.

Maar bij de ontwikkeling en realisatie moet ook verder gekeken worden. Want hoe is de samenwerking aan het einde van het project als de (productie)installatie verwijderd moet worden? Nagegaan moet dan ook worden wat de werkwijze is op het moment dat een installatie het einde van de technische levensduur nadert. Een zogenaamde 'repowering' kan immers aan de orde zijn; op de oude positie wordt dan een nieuwe en efficiëntere productie-installatie geplaatst.

Van belang is ook om rekening te houden met voorschriften van gemeenten dan wel provincies wat betreft hoe te handelen als het project eindigt. Vanuit de omgevingsvergunning of de Verordening Ruimte worden soms eisen gesteld aan de zekerheid die een ontwikkelaar de gemeente moet bieden dat de installatie ook daadwerkelijk kan worden verwijderd. In sommige gevallen gaat dat zo ver dat een gemeente als eis bij het verlenen van een vergunning ter borging van de verwijdering een bankgarantie vraagt.

Als een waterschap een grondpositie of een asset ter beschikking stelt, zal het als eigenaar of bronhouder ook eisen en zekerheden willen hebben dat één en ander na afloop weer 'schoon' wordt opgeleverd. Het is goed voor te stellen dat het waterschap vanuit deze privaatrechtelijke rol wenst af te spreken dat de ontwikkelende partij een borg stelt of een voorziening treft (na verloop van tijd) om de installatie te ontmantelen.

In dat kader is het zinvol om op te merken dat bepaalde productie-installaties, bijvoorbeeld windturbines, nadat hiervan in Nederland de economische levensduur is verstreken, een tweede leven krijgen in andere landen. Er wordt dan ook betaald voor 'tweedehands' installaties. Die verkoopopbrengsten zijn soms meer dan de verwijderingskosten.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDVEREENKOMST

COLOFON

optie tot verlenging

de grondovereenkomst

verboden staatssteun

Wet Markt en Overheid

Les voor de praktijk

Als een waterschap in gesprek is met een energiecoöperatie, zal besproken moeten worden of de locatie ook na de levensduur van het duurzame energieproject nog beschikbaar is of kan zijn voor de productie van duurzame energie. Als dat zo is, kan een optie tot verlenging worden opgenomen

Verder zal het waterschap, als gemeenten of provincies dat al niet doen vanuit hun publieke rol, met de energiecoöperatie moeten afspreken of er zekerheden nodig zijn om te borgen dat niet aan het eind van het project op kosten van het waterschap één en ander ontmanteld moet worden. Er zijn daarbij veel betere manieren om dat te borgen dan om van de energie coöperatie te verlangen dat deze ter zekerheid een bankgarantie stelt. Een manier is bijvoorbeeld om te eisen dat de energiecoöperatie na 15 jaar een voorziening aan gaat houden waarmee uiteindelijk in jaar 25 het project kan worden verwijderd.

Conclusie

In de grondovereenkomst die in Deel IV van de handreiking is terug te vinden, is een tekstvoorstel opgenomen voor een bepaalde vorm van zekerheid die niet al bij het begin van het project hoeft te worden gesteld, maar die gedurende de looptijd van het project wordt vastgesteld en verstrekt.

Staatssteun en Wet Markt en Overheid

Een waterschap zal als het een grondpositie of een asset aan een energiecoöperatie ter beschikking stelt, dit tegen marktconforme condities dienen te doen. Het is namelijk niet toegestaan een specifieke onderneming (en een energiecoöperatie is dat) een economisch voordeel te verlenen. Dat kan namelijk als verboden staatssteun worden gezien.

Het ter beschikking stellen van een grondposities of asset kan verder ook worden gezien als een economische activiteit van het waterschap en in dat geval zal de Wet Markt en Overheid van toepassing kunnen zijn. Als evenwel het waterschap altijd meer dan de integrale kosten doorberekent, dan lijkt er geen strijdigheid met die wet te zijn voor wat betreft het ter beschikking stellen van grondposities of assets.

WOORD VOORAF
INLEIDING
DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON
marktconforme prijzen
Les voor de praktijk

Om staatssteun te voorkomen moeten marktconforme prijzen voor gebruik van de grondpositie of een asset in rekening worden gebracht. In het kader van de bepaling wat marktconforme prijzen zijn voor gebruik van posities wat betreft zonne-energie en windenergie, zijn er studies verricht. Het verdient aanbeveling voor waterschappen om bij de bepaling van prijzen daarbij aan te sluiten.

Op grond van de reguliere de-minimisverordening kunnen waterschappen energiecoöperaties over een periode van drie belastingjaren tot EUR 200.000,- steunen zonder dat dit staatssteun oplevert. Die steun die toegestaan is, kan dan bijvoorbeeld als een korting op retributies tot uiting komen. Wel is het van belang dat er beleid aan ten grondslag ligt dat rechtvaardigt waarom juist een energiecoöperatie deze faciliteit wordt geboden.

Meer informatie

- *Onderzoek grondmarkt duurzame energievoorzieningen*, Ecorys, Opdrachtgever: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 18 september 2018⁸⁸
- *Handreiking Staatssteun voor de overheid*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken, december 2016⁸⁹
- *Handreiking Wet Markt en Overheid*, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, juli 2012⁹⁰
- *Factsheet Waterschappen en Staatssteun Versie februari 2008*, Europa Decentraal⁹¹

In het thema *Staatssteun* en het thema *Mededinging en Wet Markt en Overheid* is meer informatie te vinden over de onderwerpen die in deze subparagraaf kort zijn benoemd.

Windturbines en waterkeringen

Als een waterschap het verzoek krijgt om toestemming te geven voor een windturbine op en/of in de nabijheid van een asset van het waterschap, bijvoorbeeld een waterkering, speelt er een veelheid aan zaken. In dat kader heeft STOWA een handreiking opgesteld die beheerders van waterkeringen en initiatiefnemers handvatten geeft voor het beoordelen van de kansen en risico's bij het aanleggen, exploiteren en opruimen van windturbines op, of in de nabijheid van waterkeringen. Dit speelt natuurlijk ook een rol als niet een derde maar het waterschap een windturbine wil ontwikkelen.

⁸⁸ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/09/18/onderzoek-grondmarkt-duurzame-energievoorzieningen>> [12 oktober 2021]

⁸⁹ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/handreiking-staatssteun-voor-de-overheid>> [12 oktober 2021]

⁹⁰ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2012/07/05/handreiking-markt-en-overheid>> [12 oktober 2021]

⁹¹ Zie <<https://europadecentraal.nl/wp-content/uploads/2013/01/Waterschappen-en-staatssteun.pdf>> [20 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

handreiking van STOWA

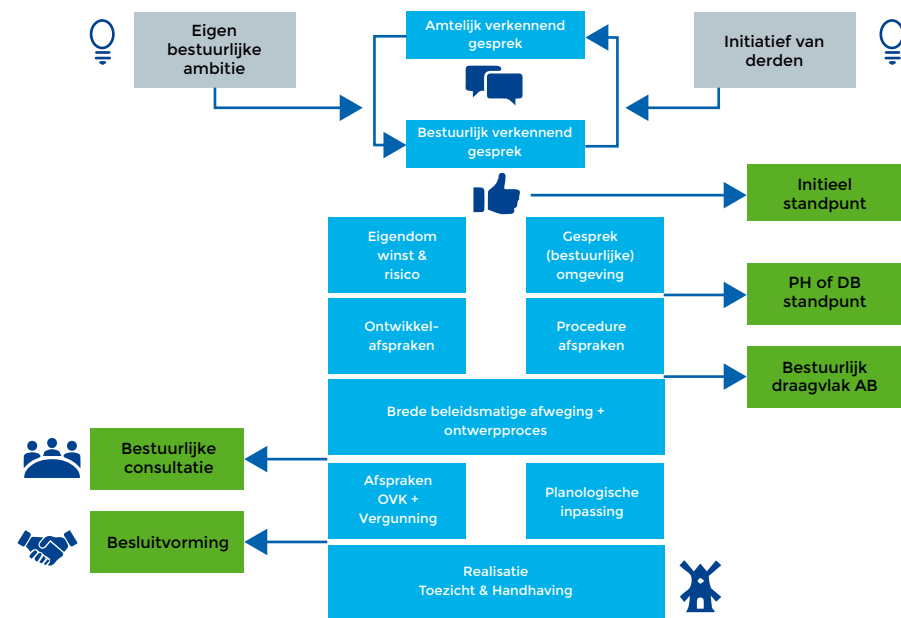
Handreiking Samenwerking Energiecoöperaties

Deze handreiking van STOWA en deze subparagraaf gaat er primair van uit dat het waterschap de initiatiefnemer faciliteert. De handreiking van STOWA gaat dan ook niet expliciet in op de vraag of naast het verlenen van toestemming (om een windturbine in of nabij een waterkering te hebben) er een haakje zou bestaan om die toestemming als hefboom te gebruiken om op andere beleids-terrein een resultaat te behalen. Bijvoorbeeld of en hoe een waterschap lokale betrokkenheid (lokaal eigendom?) bij een ontwikkeling als randvoorwaarde mag stellen.

De handreiking van STOWA geeft een heldere afbakening van rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen waterkeringbeheerders en de bestuurlijke omgeving. Hierdoor biedt deze handreiking niet alleen handvatten voor technische beheerders van waterkeringen, maar ook voor initiatiefnemers, bestuurders en beleidsadviseurs.

In het onderstaande schema uit de handreiking van STOWA wordt één en ander grafisch weergegeven.

PROCESSTAPPEN WINDTURBINES & WATERKERINGEN

Schema Handreiking STOWA windturbines/waterkeringen, bron: STOWA (rapport 2018-51)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Meer informatie

- *Handreiking windturbines / waterkeringen, Bestuur & beleid*, januari 2019, STOWA (rapport 2018-51)⁹²
- *Handreiking windturbines / waterkeringen, Wetgeving*, januari 2019, STOWA (rapport 2018-52)

D. STURENDE INSTRUMENTEN

D.1 CONTRACTEREN

D.1.1 INLEIDING

In zijn rol om sturend op te treden, kan het waterschap zijn positie benutten als een energiecoöperatie (of een andere partij) iets van het waterschap wil. Of andersom, als een waterschap iets van een energiecoöperatie of een marktpartij wil. In het hoofdstuk over toestemming werd al aangegeven wanneer dat instrument verandert in contracteren en waar de kleur van faciliteren naar sturen verschiet.

D.1.2 STELLEN CONTRACTUELE VOORWAARDEN

Het instrument contracteren heeft betrekking op het maken van (schriftelijke) afspraken met een energiecoöperatie op andere gronden dan de publiekrechtelijke taak en waarbij door een waterschap eisen of voorwaarden worden gesteld aan de realisatie en/of exploitatie van een duurzaam energieproject die een meer sturend dan faciliterend karakter hebben. In dit verband kan gedacht worden aan het opleggen van een realisatie- of bouwplicht, een minimaal resultaat dat bereikt moet worden wat betreft de participatie van de omgeving (bijv. een percentage lokaal eigendom) en/of dat er prijsafspraken gemaakt worden gemaakt over de energie die gedurende de exploitatie aan het waterschap geleverd gaat worden.

Inzoomend op bijvoorbeeld het streven naar een minimum percentage aan 'lokaal eigendom' dat naar de wens van het waterschap door de directe omgeving ingevuld moet worden, kan het waterschap besluiten om als eis bij de gronduitgifte te stellen dat de derde partij zich conformeert aan nationaal, decentraal of zelfs waterschap-specifiek beleid inzake acceptie en draagvlak, wil deze de medewerking krijgen van het waterschap. Idealiter ligt daar dan wel beleid aan ten grondslag.

⁹² Beide handreikingen zijn te vinden op <<https://www.stowa.nl/publicaties/handreiking-windturbines-waterkeringen-bestuur-beleid>> [12 oktober 2021]

contracteren

minimum percentage aan 'lokaal eigendom'

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Zonnepark Fledderbosch

Het coöperatieve ontwikkelbedrijf BronnenVanOns (BVO), namens een lokale energiecoöperatie, en projectontwikkelaar Ecorus werken samen aan een grootschalig zonnepark (179.000 zonnepanelen, 65 MW; mogelijk 90 MW) in Garmerwolde bij de stad Groningen. Het zonnepark Fledderbosch wordt gebouwd tussen het Damsterdiep en het Eemskanaal. Ongeveer de helft van het terrein is eigendom van het waterschap, de overige gronden zijn in eigendom van particulieren. Het waterschap is geen initiatiefnemer, maar stelt een gedeelte van haar gronden ter beschikking.

Partijen hebben de mogelijkheden onderzocht voor de realisatie van een zonnepark op de door de gemeente aangegeven locatie.

De lokale Energie Coöperatie Ten Boer (ECTB) was vanaf het begin als stakeholder betrokken bij de ontwikkeling van het zonnepark. Daarnaast waren ook de Groningse Energie Koepel (koepelvereniging Groningse coöperaties), Grunneger Power (energiecoöperatie in de stad Groningen) en de Groningse Natuur en Milieufederatie in een vroeg stadium betrokken in het proces (vanuit het programma Lokale Energietransitie). Deze organisaties werkten in deze periode (rond 2018) aan plannen voor een regionaal coöperatief ontwikkelbedrijf dat grotere projecten met en voor lokale coöperaties kon ontwikkelen en opereerden gezamenlijk onder de naam Bronnen Van Ons.

Door regionale bundeling van expertise, mankracht en middelen wordt de ontwikkeling van grootschalige projecten mogelijk. Bovendien kan een regionale partij meer risico nemen dan een lokale coöperatie omdat ze meerdere projecten in ontwikkeling en beheer hebben.

In november 2018 bekrachtigden de partijen de samenwerking in een intentieovereenkomst. Het waterschap stelde als harde voorwaarde bij de gronduitgifte aan Ecorus dat Bronnen VanOns / de coöperaties betrokken zouden zijn als mede-eigenaars. Dit heeft de positie van de coöperaties in belangrijke mate versterkt.

Dit voorbeeld laat zien dat een waterschap door gebruik te maken van het instrument contracteren een sturende rol kan nemen wat betreft een project. Zonder de eis die aan de gronduitgifte werd verbonden om energiecoöperaties te betrekken, was dit wellicht niet of minder effectief gebeurd.⁹³

Waterschap Noorderzijlvest

⁹³ Zie ook <<https://www.energieparticipatie.nl/community/praktijkverhalen/zet-vanaf-het-begin-in-op-50-lokaal-eigendom>> [12 juli 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

D.1.3 AANDACHTSPUNTEN

Scheidslijn instrument contraheren vs. instrument verlenen toestemming

Het instrument toestemming beoogt enkel te faciliteren en het waterschap beperkt zich enkel tot het mogelijk maken van een duurzaam energieproject zonder gebruik te maken van vergaande, juridisch afdwingbare en op sturing gerichte afspraken met een energiecoöperatie. Als het gaat om de inzet van de sturende instrumenten neemt het waterschap meer een regierol op zich om – mogelijk met behulp van vergaande, juridisch afdwingbare afspraken – een duurzaam energieproject te realiseren en eventueel te exploiteren. In dit verband is van belang op te merken dat in sommige situaties een samenloop van zowel de faciliterende als de sturende instrumenten functioneel of zelfs noodzakelijk is.

De praktijk is echter kleurrijker dan de theorie. Praktijksituaties gaan bepalen waar de grens ligt tussen toestemming en contraheren. Dat is op zich niet erg, maar of iets ‘contraheren’ is of ‘toestemming’ kan wel degelijk juridische relevantie hebben. Bij contraheren kan er namelijk sprake zijn van een aanbestedingsplichtige overheidsopdracht wat weer niet aan de orde is gebruik van het instrument toestemming.

Daarnaast fungeert het onderscheid ook als gereedschap om een heldere structuur te creëren wat betreft de keuzes die het waterschap in de praktijk kan maken als het gaat samenwerken.

Ter illustratie van dit grijze gebied de volgende hypothetische voorbeelden.

Voorbeeld

Voorbeelden ter duiding scheidslijn

Stel dat een waterschap aan een marktpartij en/of energiecoöperatie grond naast de RWZI ter beschikking stelt voor een zonnepark, maar met als eis dat het park verwijderd moet worden als de RWZI moet worden uitgebreid; is dat dan toestemming of contraheren?

En als een waterschap eist dat voor de bouw en onderhoud van het park de energiecoöperatie in overleg gaat met de omgeving om overlast te voorkomen omdat die omgeving al zoveel klaagt over de stank; is dat dan contraheren?

En als een waterschap en een energiecoöperatie overeenkomen dat de windturbine van de energiecoöperatie gelijktijdig gereed moet zijn (op straffe van een boete) als de uitbreiding van de RWZI waar de turbine elektriciteit met een directe lijn aan levert; is dat dan een toestemming of contraheren?

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

En als een waterschap eist dat minimaal 25% van de rendementen van het zonnepark aan het verhelpen van energie-armoede voor mensen met een kleine beurs wordt besteed; is dat dan contracteren?

Voor deze handreiking wordt ervan uitgegaan dat de eerste twee voorbeelden zich in het domein toestemming bevinden, ondanks het feit dat deze eisen afdwingbaar zijn. Maar de eisen beogen niet regie te voeren te voeren en dienen meer ter borging van de (acceptatie en/of integriteit van de) assets van het waterschap.

Het derde voorbeeld heeft het waterschap een wapen in handen om de initiatiefnemer tot iets te verplichten en door dat wapen kan zelf betoogd worden dat er een bouwplicht voor de windturbine is. In dat geval is er sprake van contracteren. In het laatste voorbeeld wil het waterschap andere doelen bereiken, mogelijk ingegeven door beleid. In dat kader is er sprake van contracteren. Het waterschap stuurt dan meer dan dat het faciliteert.⁹⁴

Het is dus onduidelijk waar toestemming begint en contracteren eindigt. Een grijs gebied dus en door in de praktijk de toets toe te passen, zal duidelijk worden wat het instrument is en de daarmee verbonden juridische consequenties.

Les voor de praktijk

Omdat een energiecoöperatie vaak al vanuit haar wettelijke en statutaire doelstellingen beoogt om te komen tot meer acceptatie en draagvlak (middels een eerlijke verdeling van lusten en lasten) bij duurzame energieprojecten, zullen specifieke (contractuele of beleidsmatige) maatregelen wat betreft het bevorderen van die acceptatie of dat draagvlak niet nodig zijn. Het instrument toestemming ligt dan ook voor de hand om te gebruiken.

Als een waterschap, ondanks het voorgaande, het toch als noodzaak ziet om eisen wat betreft het bevorderen van acceptatie en draagvlak vast te leggen, dan past het instrument contracteren beter.

Als de samenwerking er één is met een (commerciële) ontwikkelaar, zal het waterschap in die samenwerking veelal het instrument contracteren willen gebruiken om acceptatie en draagvlak effectief tot stand te brengen.

wettelijke en statutaire doelstellingen

toestemming

contracteren

⁹⁴ De conclusies die getrokken worden zijn niet zaligmakend en dienen vooral om het grensvlak te duiden en het kan zijn dat de lezer tot andere conclusies komt dan de auteurs.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

verlenen van een vergunning

privaatrechtelijk handelingsperspectief

aanbestedingsregels

Europese aanbestedingsplicht

verschil tussen het gebruik van het instrument toestemming en contracteren

overheidsopdracht

Les voor de praktijk

Omdat in de meeste gevallen het instrument verlenen van een vergunning niet los kan staan van het instrument toestemming, kan een waterschap beter het instrument contracteren gebruiken om daar beleid aan te koppelen, dan aan instrument vergunning. Want bij de vergunning is het maar de vraag of daaraan beleid mag worden gekoppeld. Zie in dit kader paragraaf C.1.6 van Hoofdstuk 3 van Deel II van deze handreiking en dan het aandachtspunt 'maatschappelijke tender'

Aanbesteden

Om samen te werken met een energiecoöperatie op een manier die verder gaat dan faciliteren, zal een waterschap met het oog op de realisatie van een duurzaam energieproject doorgaans een contract sluiten. Het gaat hier om de inzet van een instrument binnen het privaatrechtelijk handelingsperspectief.

Via het stellen van bepaalde voorwaarden bij contracteren, die dus verstrekkender zijn dan het faciliterend verlenen van (schriftelijke) toestemming, kan een waterschap sturen en daarmee haar belangen juridisch verankeren in het te sluiten contract. Hoewel binnen het privaatrechtelijk domein contractsvrijheid (ten aanzien van de contractspartner, het bedingen van de contractvoorwaarden en eventuele prijs) geldt als juridisch uitgangspunt, zal bij contracteren (om te sturen) wel rekening moeten worden gehouden met de aanbestedingsregels. Dit in tegenstelling tot toestemming. Als er namelijk voldaan wordt aan de op grond van het *Müller-arrest* geldende vereisten⁹⁵ is er sprake van een overheidsopdracht en is er sprake van een Europese aanbestedingsplicht.

Les voor de praktijk

Het grootste verschil tussen het gebruik van het instrument toestemming en contracteren, is dat bij het laatste instrument er het risico bestaat dat er een overheidsopdracht is die aanbesteed moet worden. Als een waterschap immers eisen stelt die afdwingbaar zijn en op regie verder gaan dan wat technisch/juridisch voor het waterschap nodig is vanuit zijn taken of ter bescherming van zijn assets, bestaat het risico dat er een overheidsopdracht ontstaat. Bij het stellen van eisen aan een samenwerking met een energiecoöperatie zal aan de hand van de Aanbestedingswet 2012 en jurisprudentie dienaangaande bepaald moeten worden of die eisen leiden tot een overheidsopdracht en zo ja, hoe die dan aanbesteed moet worden.

95 *Helmut Muller*, Hof van Justitie 25 maart 2010 (Zaak C-451/08)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

In het thema *Aanbesteden* is verder relevante achtergrondinformatie te vinden over het aanbesteden van overheidsopdrachten.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Andere aandachtspunten

De in subparagraaf C.2.4 van Hoofdstuk 3 van Deel II met betrekking tot toestemming beschreven aandachtspunten zijn ook relevant voor het instrument contracteren. In deze subparagraaf wordt niet dezelfde tekst herhaald maar verwezen naar die aandachtspunten. Met dien verstande dat het daar bepaalde vanuit de context van contracteren moet worden gezien.

- Schaarse rechten
- Vrijwillige transparantie
- Grondovereenkomst
- Verwijderen productie-installatie ter borging waterschapsbelangen
- Hoe om te gaan met een productie-installatie na levensduur
- Staatssteun en Wet Markt en Overheid

D.2 PARTICIPEREN

D.2.1 PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING (MEDE-EIGENDOM)

Een waterschap heeft in het kader van een samenwerking met een energiecoöperatie ook de mogelijkheid om zelf deel te nemen aan een duurzaam energieproject en deze als gedeeld eigendom te ontwikkelen en/of te exploiteren. Deze op een vergaande sturing gerichte samenwerking kan de oprichting van een gezamenlijke juridische entiteit (ten behoeve van de realisatie en exploitatie van een duurzaam energieproject) beogen, waarin de zeggenschap en risico's tussen betrokken partijen worden verdeeld. In dit verband spreekt men ook wel over publiek-private samenwerking (PPS).

Het instrument participeren via een PPS-constructie gaat verder dan het faciliterende instrumentarium verlenen vergunning of verlenen toestemming en is bovendien - ten opzichte van het sturende instrument contracteren - de meest vergaande vorm van samenwerking. Overigens, ook in geval van participeren kan samenloop met andere instrumenten, bijvoorbeeld het faciliterend verlenen van een vergunning of het stimulerend verlenen van financiering⁹⁶ een rol spelen.

⁹⁶ Financieren komt terug in subparagraaf D.3 van dit Hoofdstuk 3 van Deel II.

zelf deel te nemen aan een duurzaam energieproject

publiek-private samenwerking

participeren

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

(direct of indirect) mede-eigendom

Voor deze handreiking wordt het instrument participeren alleen gebruikt als er sprake is van (direct of indirect) mede-eigendom. Wanneer er bijv. sprake is van levering door een energiecoöperatie van energie aan een waterschap met een zogenaamde 'directe lijn', is er geen sprake van participeren.

Garanties van Oorsprong

gezamenlijke entiteit

Een argument om in het kader van een duurzaam energieproject het instrument participeren in te zetten, kan zijn dat het hiermee mogelijk wordt voor een waterschap om en samen te werken met een energiecoöperatie en om met het oog op zijn eigen duurzaamheidsdoelen de elektriciteit en/of zogenaamde Garanties van Oorsprong (GvO's) uit lokale bronnen te verkrijgen. Als de eis om lokale GvO's uit een productie-installatie te verkrijgen immers wordt gekoppeld aan het instrument contracteren, dan ontstaat er een mogelijkheid dat er sprake is van een overheidsopdracht die aanbesteed moet worden. De vraag is dan of na het volgen van een aanbesteding de energiecoöperatie nog wel de leverancier kan zijn. Als dus gekozen wordt voor participeren, zal de gezamenlijke entiteit - in de praktijk meestal een vennootschap - waarin door zowel het waterschap als de energiecoöperatie wordt geparticipeerd, de GvO's leveren aan het waterschap. De GvO's zijn dan in feite de 'eigen' GvO's van het waterschap waar het op basis van zijn eigendomsaandeel recht op heeft.

Overigens kan ook het instrument inkopen worden gebruikt om het mogelijk te maken dat lokale GvO's worden verkregen. In dit kader is subparagraaf B.2.2 van Hoofdstuk 1 van Deel II relevant om te lezen. Maar ook met inkoopbeleid is het geen zekerheid dat een lokale energiecoöperatie actief bij de levering van GvO's betrokken zal zijn maar de kans wordt wel vergroot.

Intermezzo

Garanties van Oorsprong

Bij de productie van groene elektriciteit en groen gas worden Garanties van Oorsprong (GvO) gecreëerd. Een GvO is een certificaat dat de afkomst van de geproduceerde energie aantoont. Een GvO is een (digitaal) certificaat dat de herkomst van een energieproduct aantoont. Een GvO biedt informatie over:

- Energiebron (bijv. wind, zon, biomassa)
- Productiedatum (begin- en einddatum)
- Identiteit, locatie, type en capaciteit van de productie-installatie
- Of en in welke mate de productie-installatie investeringssteun heeft gekregen
- Operationele datum van de productie-installatie
- Datum en land van afgifte en een uniek identificatienummer

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Energie en GvO's worden in beginsel los van elkaar verhandeld

energieverbruik ook lokaal vergroenen

Als een productie-installatie duurzaam is, en ook als zodanig is geregistreerd, ontvangt de producent per MWh één (1) GvO. Die GvO ontvangt de producent op zijn eindgebruikersaccount bij CertiQ of Vertogas. CertiQ is de aangewezen instantie die certificaten uitdeelt voor elektriciteit en hernieuwbare warmte door middel van Garanties van Oorsprong en Certificaten van Oorsprong. Vertogas is dat bij groen gas. Maar er kan ook worden afgesproken dat de GvO direct op een andermans account wordt bijgeschreven. Bijvoorbeeld op de account van een waterschap. Met die GvO's op de account van het waterschap, kan het waterschap het eigen verbruik vergroenen.

GvO's zijn te verhandelen. De prijs van een GvO is afhankelijk van het aanbod aan GvO's, herkomst en de vraag. De prijs van GvO's fluctueert behoorlijk.

Energie en GvO's worden in beginsel los van elkaar verhandeld. Voor elektriciteit werkt het zo dat een afnemer de stroom en de GvO's los van elkaar koopt. Alle elektriciteit die wordt gekocht is 'grijze' stroom. Door bij de inkoop van die grijze stroom GvO's aan te schaffen die afkomstig zijn van productie-installatie van duurzame elektriciteit, ontvangt de afnemer 'groene' stroom. De laatste jaren willen afnemers, en dus ook de waterschappen, in toenemende mate geen 'sjoemelstroom' meer afnemen. Onder sjoemelstroom wordt verstaan dat een afnemer wel groene stroom verbruikt, maar dat de GvO's waarmee de grijze stroom wordt vergoed niet uit Nederland komen maar het buitenland. Als voorbeeld: GvO's met betrekking tot waterkracht. In Nederland wordt nauwelijks elektriciteit uit waterkracht gewonnen. Er worden echter veel GvO's met betrekking tot waterkracht verkocht aan Nederlandse afnemers. Dat gebeurt via GvO's die de stroomleveranciers spotgoedkoop inkopen uit landen als Noorwegen, Zweden en Frankrijk. Met deze manier van vergroenen wordt de Nederlandse energievoorziening niet duurzamer. De waterschappen hebben in 2020 geen GvO's van waterkracht meer ingekocht. Waterschappen pakken de handschoen op en gaan het lokale energieverbruik ook lokaal vergroenen. Dat doen ze bijvoorbeeld door inkoopbeleid te maken wat betreft de energie die wordt verbruikt (en hoe de leverancier die dient te vergroenen) of door zelf in projecten te stappen en te zorgen dat het 'eigen' GvO's produceert.

Een opmerking tot slot. Het volledig in eigen beheer en eigen risico ontwikkelen en realiseren van een duurzaam project ('investeren') is niet een instrument dat in deze handreiking terugkomt. Simpelweg omdat voor investeren niet de samenwerking met een energiecoöperatie nodig is. Wil een waterschap investeren maar toch ook met een energiecoöperatie de verbinding maken, dan zal die verbinding bepalend zijn voor welk instrument dan gebruikt wordt.

97 Zie de *Klimaatmonitor Waterschappen*, verslagjaar 2020, pag. 39 <<https://www.uvw.nl/wp-content/uploads/2021/09/Klimaatmonitor-Waterschappen-verslagjaar-2020.pdf>> [opgevraagd 13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Samenwerking in Windpark IJsselwind

Het Waterschap Rijn en IJssel wenst in totaal drie windturbines te realiseren. Alle drie de windturbines worden gebouwd op percelen die in eigendom zijn van het Waterschap, nabij twee RWZI's. Twee windturbines maken deel uit van windpark Duiven en komen logischerwijs dan ook in Duiven en één windturbine komt in Zutphen en maakt deel uit van Windpark IJsselwind; een initiatief van de energiecoöperatie IJsselwind. Maar de ontwikkelingen zijn gescheiden. Zo is de omgevingsvergunning voor windpark Duiven onherroepelijk geworden, terwijl de vergunningen voor Windpark IJsselwind 'on hold' staan omdat de Raad van State de vergunning heeft vernietigd en de gemeente Zutphen aan zet is om de benodigde aanpassingen te maken.

Dit voorbeeld gaat over Windpark IJsselwind en hoe de samenwerking met de energiecoöperaties wat betreft die ontwikkeling tot stand is gebracht. Vier energiecoöperaties ontwikkelen het samen met het waterschap. Twee van de drie turbines komen in handen van de coöperaties en één van het waterschap. Coöperaties uit Lochem, Zutphen, Brummen en Voorst ontwikkelen met eigen risicodragend kapitaal, bijeengebracht met ledenfinanciering en risicodragende leningen van de provincie en gemeenten Zutphen en Brummen.

De geschiedenis van de samenwerking is als volgt. Zowel de coöperaties als het waterschap waren al bezig met eigen plannen, maar men kwam elkaar tegen en toen is besloten om de synergie op te zoeken en een gezamenlijke ruimtelijke procedure te doorlopen. Dit levert efficiencywinst op. De gemeente heeft niet actief aangestuurd op samenwerking.

Het waterschap heeft in Windpark IJsselwind drie rollen in dit proces gehad:

1. Grondeigenaar voor de eigen windturbine. Het waterschap heeft een stuk grond aangekocht van de gemeente bij de RWZI.
2. Ontwikkelaar en exploitant van de windturbine. Het waterschap is eigenaar van de turbine en levert stroom voor de eigen bedrijfsvoering.
3. Bevoegd gezag. Het waterschap is daarnaast bevoegd gezag voor de plaatsing van een turbine bij een waterkering en een turbine in een waterbergingsgebied.

De coöperatie en het waterschap trekken gezamenlijk op als projectontwikkelaars. De eerste samenwerking ontstond op ambtelijk niveau, dat vervolgens werd bekrachtigd met de ondertekening van een bestuurlijke intentieverklaring van de besturen van IJsselwind en het waterschap waarin de gezamenlijke uitgangspunten zijn vastgelegd. Dit is verder uitgewerkt tot een samenwerkingsovereenkomst die door het Dagelijks bestuur (DB) is vastgesteld. Er is periodiek overleg met het DB in projectgroep verband.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De coöperaties ontwikkelen hun turbines in eigen beheer, waar nodig met inhuur van externe experts. Dat betekent ook dat de ontwikkelkosten uit eigen middelen voorgefinancierd moet worden. De coöperaties financieren de ontwikkelkosten met: 1/3 eigen ledenkapitaal, 1/3 via een lening van twee van de vier gemeenten en 1/3 via een achtergestelde lening van de provincie. Voor de projectfinanciering leggen de coöperaties ledenkapitaal in als eigen vermogen en maken ze voor de rest gebruik van een lening bij een bank.

Windpark IJsselwind is vroeg in het proces in gesprek gegaan met omwonenden. Het waterschap is daar bij aangesloten toen ze gezamenlijk zijn gaan ontwikkelen. Sinds die tijd treden de coöperaties en waterschap gezamenlijk naar buiten.

Voor de coöperaties heeft deelname van het waterschap toegevoegde waarde: (1) de gemeente is blij dat een medeoverheid betrokken is. Dat geeft vertrouwen, ook in de coöperaties. (2) Ook voor omwonenden schept dat vertrouwen. Het waterschap heeft het imago aan een maatschappelijk doel te werken. Er wordt verder een gebiedsfonds ingericht waaraan de coöperaties en het waterschap ieder 20% van de winst uitkeren.

Het waterschap richt overigens voor de realisatie van de turbines (in Windpark Duiven en Windpark IJsselwind) drie aparte BV's op. Eén BV per locatie (dus één voor locatie Duiven en één voor Zutphen) en de laatste BV dient als holding waaronder de twee andere BV's vallen.

Het advocatenkantoor Nysingh heeft voorafgaand aan het project een brede juridische analyse gemaakt waar het waterschap allemaal aan moet denken als ze het project zou willen ontwikkelen. Veel aandacht besteedt Nysingh aan de vraag wat nu de juridische (rechts)vorm moet zijn. De conclusie was dat een BV het meest geschikt was. Het belastingadvieskantoor Caraad heeft wat betreft de consequenties van project BV's (die onder het waterschap hangen) een brede fiscale analyse gemaakt waar het waterschap allemaal aan moet denken als ze het project zo zou willen ontwikkelen.⁹⁸

Dit project laat zien op welke wijze een waterschap in een windpark samen met een energie coöperatie kan participeren. Maar ook dat een waterschap vaak meerdere instrumenten heeft waar het zich van bedient bij een duurzaam energieproject.

Waterschap Rijn en IJssel

D.2.2 AANDACHTSPUNTEN

Aanbesteden

Waterschappen zullen bij deze samenwerkingsoptie, die resulteert in de oprichting van een aparte entiteit (PPS-entiteit), rekening moeten houden met het aanbestedingsrecht. Mocht de oprichting van de PPS-entiteit gecombineerd worden met een door het waterschap te verstrekken overheidsopdracht (voor werken) of een concessie aan de PPS-entiteit, dan is in beginsel een Europese

⁹⁸ De onderzoeken van Nysingh en Caraad zijn beschikbaar voor waterschappen om kennis van te nemen.

aanbestedingsrecht

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

aanbestedingsplicht aan de orde. Dit betekent dat de te selecteren partij waarmee de privaatsamenwerking zal worden aangegaan en de te verstrekken overheidsopdracht in één Europese aanbestedingsprocedure kunnen worden gecombineerd.

Van belang daarbij is dat als waterschappen bij publiek-private samenwerking erop bedacht dienen te zijn, dat als het waterschap overheersende invloed heeft over de PPS-entiteit en die PPS-entiteit actief is in de water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten, de PPS-entiteit als speciale sector bedrijf aanbestedingsplichtig kan zijn.

Overheersende invloed wordt vermoed indien het waterschap, al dan niet rechtstreeks, ten aanzien van dat bedrijf:

- de meerderheid van het geplaatste kapitaal bezit,
- over de meerderheid van de stemmen beschikt die aan de door het bedrijf uitgegeven aandelen zijn verbonden of
- meer dan de helft van de leden van het bestuurs-, leidinggevend of toezichhoudend orgaan van het bedrijf kan benoemen.

Maar, de PPS-entiteit waar het waterschap een overheersende invloed op heeft, zou weer niet aanbestedingsplichtig zijn als de samenwerking in de PPS-entiteit ziet op productie en groothandel van elektriciteit.

Intermezzo

Afwezigheid aanbestedingsplicht speciale sector bedrijven bij productie en groothandelslevering van elektriciteit

Het Europese aanbestedingsrecht bevat speciale regels voor de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten; de zogeheten speciale sectoren. Voor de waterschappen kunnen deze regels, die zijn geïmplementeerd in de Aanbestedingswet 2012, van belang zijn wanneer zij via een eigen overheidsbedrijf activiteiten uitoefenen in deze sectoren. Het eigen overheidsbedrijf moet dan wel als een zogeheten speciaal sectorbedrijf worden gekwalificeerd. Speciale sectorbedrijven hoeven enkel opdrachten die verband houden met de speciale sectortaak aan te besteden. Op grond van een in 2017 genomen besluit van de Europese Commissie is een uitzondering op deze aanbestedingsplicht (voor de zogeheten relevante activiteiten) van toepassing op de productie en groothandel van elektriciteit.

In het special topic over overheidsbedrijven in de *Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten* (paragraaf 3.2.4) wordt meer in detail op dit onderwerp ingegaan.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

publiekrechtelijke instelling

Tot slot is het wel van belang te beseffen dat er nog een restcategorie is. Een PPS-entiteit kan, zelfs als die elektriciteit produceert en/of het waterschap geen overheersende invloed heeft, nog steeds als een aanbestedende dienst in de zin van de Aanbestedingswet 2012 moeten worden aangemerkt. Dit kan aan de orde zijn als de PPS-entiteit zich toch ook als een zogeheten publiekrechtelijke instelling kwalificeert. Voor het hebben van de status van 'publiekrechtelijke instelling' moet volgens het aanbestedingsrecht worden voldaan aan drie cumulatieve eisen, te weten:

- de instelling is opgericht met het specifieke doel te voorzien in behoeften van algemeen belang anders dan die van industriële of commerciële aard; en
- de instelling beschikt over rechtspersoonlijkheid; en
- ofwel de activiteiten worden in hoofdzaak door één of meer aanbestedende diensten gefinancierd.
- ofwel het beheer is onderworpen aan het toezicht door één of meer aanbestedende diensten gefinancierd.
- ofwel de leden van het bestuursorgaan, het leidinggevende of het toezichthoudende orgaan is voor meer dan de helft door één of meer aanbestedende diensten benoemd.

Voldoet een PPS-entiteit aan de eerste twee eisen en over tenminste één van de andere drie criteria, dan moet deze entiteit worden gekwalificeerd als een publiekrechtelijke instelling en is daarmee een aanbestedende dienst in de zin van de Aanbestedingswet 2012.

In het thema *Aanbesteden* is relevante achtergrondinformatie te vinden over het aanbesteden van overheidsopdrachten.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen
- *Handreiking Speciale-sectorbedrijven*. Ministerie van EZK, Mei 2017⁹⁹

Les voor de praktijk

Het is te begrijpen dat een waterschap en een energiecoöperatie die willen samenwerken in een PPS-entiteit, aan een aanbestedingsplicht voor die entiteit willen ontkomen. Dit levert immers meer flexibiliteit op. Maar omdat een duurzaam energieproject vaak om veel geld gaat en het wenselijk is leveranciers in concurrentie te selecteren, kan het Europees aanbesteden een prima systeem zijn om te komen tot leveranciers.

Duidelijk is ook dat het nauw luistert of allereerst het aangaan van een PPS een overheidsopdracht is en vervolgens of de PPS-entiteit een aanbestedingsplicht heeft. Het is dan ook verstandig om met de juridische afdeling van een waterschap te overleggen over dit aandachtspunt.

⁹⁹ Handreiking Speciale-sectorbedrijven, zie <<https://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/handreikingaanbestedingswetsspecialesector-bedrijven2012.pdf>> [29 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

verdeling van schaarse private rechten

**meerdere gegadigden
reeds gedane toezeggingen
eigen beleid**

**geen voorafgaande transparante
selectieprocedure**

bindende selectiecriteria

Schaarse rechten

Van verdeling van schaarse private rechten kan in het kader van een beoogde PPS sprake zijn als een door een waterschap af te sluiten contract met de beoogde PPS-entiteit (met betrekking tot bepaalde door het waterschap te vergeven rechten) aan de orde is, waarvan de inhoud niet als een door een waterschap te verstrekken overheidsopdracht (of concessie) kan worden gekwalificeerd. In dit geval kan uitsluitend onder bepaalde omstandigheden sprake zijn van een mededingingsplicht voor een waterschap wat betreft het contract dat het waterschap wil afsluiten. Dat kan met zich meebrengen dat een transparante selectieprocedure moet worden ingericht wat betreft de met het contract te verdelen rechten. Die transparante selectieprocedure vloeit voort uit de zogenoemde algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

In een aantal situaties kan er, zoals hiervoor genoemd, sprake zijn van schaarse private rechten, namelijk (1) als zich meerdere gegadigden hebben gemeld c.q. daarvoor meerdere gegadigden bekend zijn, (2) als er sprake is van reeds gedane toezeggingen, die inhouden dat men een gegadigde een kans zal bieden of (3) als het eigen beleid dat voorschrijft.

Les voor de praktijk

Er zijn meerdere voorbeelden hoe waterschappen de samenwerking in duurzame energieprojecten als publiek-private samenwerking hebben vormgegeven. In veel gevallen heeft *geen voorafgaande transparante selectieprocedure* plaatsgevonden, omdat aannemelijk was dat er (als eerste toets) geen sprake is van een aan te besteden overheidsopdracht (dan wel een te verlenen concessie). In aansluiting hierop lijkt er (als tweede toets) ook geen sprake te zijn geweest van schaarse (private) rechten die aan de PPS-entiteit worden toebedeeld.

In dit verband wordt er voor de volledigheid op gewezen dat een waterschap met het oog op de inzet van het PPS-instrument ook op vrijwillige basis een transparante selectieprocedure kan overwegen. In het hieronder vermelde project Windpark Hanze heeft wat betreft de beoogde PPS-partner (voorafgaand aan de definitieve samenwerking) een openbare bekendmaking op vrijwillige basis plaatsgevonden.

Mocht de gewenste inzet van de PPS (1) op basis van kwalificatie van overheidsopdracht dan wel concessie leiden tot een (Europese) aanbestedingsplicht of (2) aan de hand van het leerstuk schaarse private rechten leiden tot een verplicht te doorlopen transparante selectieprocedure, dan verdient het aanbeveling om – ten behoeve van acceptatie en draagvlak aangaande de PPS en haar projecten – bindende selectiecriteria te hanteren. Dan kan gedacht worden om als eis te stellen dat bij de (projecten van de) PPS wordt gestreefd naar 50% lokaal eigendom.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

In het thema *Schaarse Rechten* is relevante achtergrondinformatie te vinden.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Voorbeeld

- Bio-energiecentrale Harderwijk, Waterschap Vallei en Veluwe
- Windpark Hanze, Waterschap Zuiderzeeland
- Windpark Veur de Wind, Waterschap Drents Overijsselse Delta

Het is mogelijk om deze projectfiches op te vragen via: teamenergie@uwv.nl

Staatssteun en Wet Markt en Overheid

Als er een PPS wordt gecreëerd door samen te werken met een energiecoöperatie, geldt dat de entiteit waarmee deze PPS wordt vormgegeven ervoor moet waken om zelf geen staatssteun te verstrekken aan ondernemingen. Het is namelijk zo, dat als er sprake is van een steunmaatregel die verleend wordt door lichamen onder controle van de overheid, bijvoorbeeld een PPS wat een overheidsbedrijf is, dit een verboden steunmaatregel kan zijn.

Een waterschap zal voorts wat betreft het ter beschikking stellen van grondposities of assets aan de PPS (ongeacht of dit gebeurt aan een project-BV of een derde) dit tegen marktconforme condities dienen te doen. Het is namelijk niet toegestaan een specifieke onderneming een economisch voordeel te verlenen. Dat kan als verboden staatssteun worden gezien. Het ter beschikking stellen van een grondposities of asset kan ook worden gezien als een economische activiteit van het waterschap en in dat geval zal de Wet Markt en Overheid van toepassing kunnen zijn. Als evenwel het waterschap altijd meer dan de integrale kosten doorberekent, dan lijkt er geen strijdigheid met die wet te zijn voor wat betreft het ter beschikking stellen van grondposities of assets.

Wat betreft de activiteiten vanuit de entiteit waarin de PPS is vormgegeven, is de Wet Markt en Overheid alleen van toepassing op die entiteit, als die entiteit te kwalificeren is als een overheidsbedrijf. Want als de PPS een privaat bedrijf is, dan geldt die wet natuurlijk niet. Van een overheidsbedrijf is sprake als het waterschap de meerderheid van de stemrechten heeft dan wel de meerderheid van de bestuurders kan benoemen of voordragen in die entiteit.

staatssteun

verboden steunmaatregel

marktconforme condities

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Windpark Veur de Wind (voorheen windpark Synergie) te Nieuwleusen

Het windproject Veur de Wind (2 turbines, 8,4 MW) is een project van de coöperatie Nieuwleusen Synergie. Het waterschap streeft naar energieneutraliteit per 2025 met onder meer windenergie en heeft in dat kader in 2018 met Nieuwleusen Synergie een intentieovereenkomst gesloten en is een participatie- en aandeelhoudersovereenkomst vastgesteld. Dat leidde tot deelneming in de op te richten windpark BV.

Door het waterschap wordt er aan het project EUR 900.000 beschikbaar gesteld door dit in te brengen en als tegenprestatie zijn daar aandelen voor verkregen. Het waterschap ontvangt verder ten gevolge van de samenwerking:

- Een jaarlijks vast te stellen hoeveelheid GvO's (Garanties van Oorsprong) gedurende de levensduur (naar schatting 20 à 25 jaar) van de windturbines. Hierdoor wordt ongeveer 30% van de opgave voor energieneutraliteit gerealiseerd.
 - In de loop van de exploitatieperiode (levensduur) wordt het gestorte kapitaal volledig terugbetaald.
 - Jaarlijks wordt een vastgesteld dividend (0,1%) op het ingelegde kapitaal uitgekeerd.
- Het waterschap is medeaandeelhouder maar heeft geen stemrecht.
- In dit voorbeeld is Windpark Veur de Wind dus geen overheidsbedrijf.

Waterschap Drents Overijsselse Delta

Ook mag een waterschap in algemeenheid niet de PPS anderszins bevoordelen als dat een overheidsbedrijf is. Dat volgt uit de gedragsregel bevoordelingsverbod van overheidsbedrijven uit de Wet Markt en Overheid. Dat geldt dus ook als het waterschap grondposities of assets ter beschikking stelt aan de PPS-entiteit.

Tot slot is het wel van belang dat een waterschap voordat het met een PPS start zich de vraag moet stellen of het belang van het waterschap opweegt tegen het belang van concurrerende ontwikkelaars/exploitanten om tegen concurrentie van het waterschap beschermd te worden. Die voorvraag lijkt evenwel reeds beantwoord doordat een waterschap vanuit zijn wettelijke taken rechtmatig kan besluiten om zelf duurzame energieprojecten te initiëren.

belang van het waterschap

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Meer informatie

- *Handreiking Staatssteun voor de overheid*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken, december 2016¹⁰⁰
- *Handreiking Wet Markt en Overheid*, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, juli 2012¹⁰¹
- *Factsheet Waterschappen en Staatssteun Versie, februari 2008*, Europa Decentraal¹⁰²

In het thema *Staatssteun* en het thema *Mededinging en Wet Markt en Overheid* is meer informatie te vinden over de onderwerpen die in deze paragraaf kort zijn benoemd.

Samenwerkingsvormen: Lid worden van een energiecoöperatie

Het gezamenlijk zeggenschap (en in eigendom) hebben van productie-installaties voor duurzame energie of andere assets kan middels verschillende juridische structuren. Dit en het volgende aandachtspunt gaan daar over.

Zo kunnen energiecoöperaties en waterschappen in een PPS gezamenlijk een besloten vennootschap (of naamloze vennootschap) oprichten. Maar er zou ook kunnen worden besloten om gezamenlijk te komen tot een nieuwe (energie)coöperatie waarbij het waterschap en de energiecoöperatie de (enige 2) leden zijn. Maar dit staat weer wat haaks op de principes van een energiecoöperatie dat iedereen lid zou moeten kunnen worden.

Een waterschap zou ook kunnen overwegen om als lid in een bestaande energiecoöperatie te stappen. Vanuit evenwel de vertaling door Energie Samen van het ICA-principe 'democratische controle' dat elk lid 1 stem heeft, is voorstelbaar dat dit voor een waterschap niet de basis is om als lid in te stappen.¹⁰³

100 Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/handreiking-staatssteun-voor-de-overheid>> [12 oktober 2021]

101 Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2012/07/05/handreiking-markt-en-overheid>> [12 oktober 2021]

102 Zie <<https://europadecentraal.nl/wp-content/uploads/2013/01/Waterschappen-en-staatssteun.pdf>> [20 juli 2021]

103 Zie subparagraaf A.1 van Hoofdstuk 1 van Deel II van deze handreiking over de ICA-principes.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Onderzoek mogelijkheden tot samenwerking tussen Kennemerwind en Hollands Noorderkwartier

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft onderzocht hoe een samenwerking met de energiecoöperatie Kennemerwind wat betreft de mogelijke koop/huur van een windturbine door het Hoogheemraadschap van de coöperatie er uit kon zien. Het advocatenkantoor Van Doorne adviseerde daarin (op aanvraag is dat advies beschikbaar bij het Hoogheemraadschap). Een conclusie van Van Doorne met relevantie tot het voorgaande is het volgende: “[...] *het een overheidslichaam zoals het Hoogheemraadschap in beginsel toegestaan is om lid te worden van een coöperatie, zoals KennemerWind.*”.

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Voorbeeld

- Overnemen Windturbines, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Het is mogelijk om dit projectfiche op te vragen via: teamenergie@uwv.nl

Samenwerking: keuze rechtsvorm

Als er in een PPS wordt samengewerkt, zal die PPS-entiteit vaak de vorm hebben van een rechtspersoon, meer in het bijzonder een besloten vennootschap (en soms een naamloze vennootschap). Het lijkt niet aannemelijk dat een energiecoöperatie en een waterschap gaan samenwerken door gebruik te maken van een zogenaamde personenvennootschap (denk aan een vennootschap onder firma). Dit omdat een personenvennootschap vaak hoofdelijke aansprakelijkheid oplevert en geen afgescheiden eigendom heeft. Ook een samenwerking in een aparte coöperatieve vereniging lijkt niet heel aannemelijk en daar ging het vorige aandachtspunt al over.

Voor de keuze wat de vorm betreft zijn vaak fiscale aspecten van belang en of aansprakelijkheden inzake het energieproject blijven bij de PPS en niet doorwerken op het waterschap.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Kamer van Koophandel

reglement

Les voor de praktijk

Op de website van de Kamer van Koophandel¹⁰⁴ is meer informatie te vinden over de verschillen en voors en tegens van de verschillende rechtspersonen en personenvennootschappen. De juridische afdeling van een waterschap kan adviseren welke entiteit het meest passend is. In de praktijk komt evenwel naar voren dat energiecoöperaties vooral samenwerken met andere partijen door gebruik te maken van één of meerdere BV's waarin de aandelen verdeeld zijn over de partijen.

Van belang bij de keuze voor het soort rechtspersoon van de PPS en ook de manier waarop één en ander werkt, is de governance die het waterschap wil. De aansturing van de PPS – zo een waterschap wenst te sturen – moet goed geborgd zijn vanuit het waterschap. Als er door het waterschap bijv. bestuurders geleverd worden, moet daar een reglement voor zijn. Ook de wijze van uitoefening van zeggenschap in de algemene vergadering aandeelhouders (bij een BV of NV) of in een algemene ledenvergadering (bij een coöperatieve vereniging) vergt enig denkwerk vooraf. Hoe houd je grip op de PPS onder gelijktijdige noodzaak voor het waterschap om ‘op afstand’ te blijven? Dat is de kunst.

Daarnaast moet men bedacht zijn dat een waterschap vanuit het Waterschapsreglement vaak de oprichting van of deelneming in een rechtspersoon dient te melden aan de provincie(s) waarbinnen het waterschap zich bevindt. Daarover meer in en een aandachtspunt dat volgt.

104 Zie <<https://ondernemersplein.kvk.nl/overzicht-rechtsvormen/>> [16 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Afwegingsschema Waterschap Rijn en IJssel

Bij deze een schema op basis waarvan Waterschap Rijn en IJssel de keuzes heeft kunnen maken gemaakt inzake de (juridische) structuur om uiteindelijk in Windpark Duiven en Windpark IJsselwind te participeren.

	A Volledig op de markt gezet	B Samenwerking (gedeeld risico) met marktpartij	C Zelf doen binnen overheidsven- nootschap	D Zelf doen binnen organisatie WRJ
Sturing / invloed energiedoelstelling	-	+/-	+	++
Risicomanagement	++	+	+/-	+/-
(Toekomstige) Samenvatting derden publiek	-	N.V.T.	++	+/-
(Toekomstige) Samenwerking derden privaat	N.V.T.	++	++	+/-
Participatie	-	+/-	++	++
Governance	N.V.T.	+/-	+	++
Flexibiliteit / slagkracht	-	+/-	++	+/-

Concreet is gekozen voor het windpark voor een mengvorm tussen zelf doen (optie C) en samenwerking (optie B). Optie C omdat alle windturbines van het waterschap zich binnen BV's bevinden waar het waterschap volledig eigenaar van is. Er is sprake van een overheidsbedrijf. En dat overheidsbedrijf werkt samen met een marktpartij; te weten de energiecoöperaties (Optie B) die zelf 100% aandeelhouder is van een eigen BV.

Het is aan te bevelen zo een schema te hanteren bij de keuze op welke manier een duurzaam energieproject vorm te geven (dus om te bepalen welk instrument een waterschap kiest). De 7 elementen waarop gescoord kan worden, kunnen vervolgens ook – als de keuze valt op een PPS (de tweede kolom) - uitgewerkt worden. In schriftelijke afspraken inzake de PPS wordt dan vastgelegd hoe sturing, beheersing risico's, samenwerking (publiek en privaat), participatie, governance en slagkracht/flexibiliteit concreet hun beslag gaan krijgen.

Waterschap Rijn en IJssel

Bij participeren in de vorm van mede-eigendom is natuurlijk ook sprake van financiering van dat mede-eigendom. Vaak is er sprake van inbreng en financiering van het eigen vermogen naar rato van de aandelenverhoudingen, maar daar kan ook van af worden geweken.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

achtergestelde lening

reglement waarin de provincie nadere regels

Tot slot wordt opgemerkt dat een waterschap ook kan participeren in het eigen vermogen van een PPS-entiteit en aandelen daarin kan verkrijgen, zonder dat daar zeggenschap bij komt kijken. Er is dan vaak sprake van een achtergestelde lening waarvoor als tegenprestatie aandelen in de PPS-entiteit worden verkregen. Een achtergestelde lening kwalificeert zich immers ook al als eigen vermogen indien (1) voor de lening geen zekerheden zijn gesteld, (2) de vergoeding voor de lening afhankelijk is van de winst, en (3) de schuld achtergesteld is bij alle andere schuldeisers van de PPS-entiteit.

Waterschapsreglementen van de provincies

Vanuit de Waterschapswet zijn de provincies bevoegd tot het reglementeren van een waterschap wat betreft onder andere de oprichting, opheffing, beheergebied, taken en inrichting van dat waterschap.¹⁰⁵ Die uitoefening vindt dan plaats bij provinciale verordening. Elk waterschap heeft met de provincie waarbinnen zijn beheergebied zich bevindt dan ook een reglement waarin de provincie nadere regels stelt. Als een waterschap in meerdere provincies zijn beheergebied heeft, is er een reglement van die provincies gezamenlijk.

Een voorschrift dat in die reglementen voor kan komen, is dat het waterschap (ter kennisneming) besluiten tot oprichting of deelneming in een PPS-entiteit (voor zover hierbij een belangrijk onderdeel van de aan het waterschap opgedragen taak betrokken is) aan de provincie stuurt. Afhankelijk van de provincie en dus per waterschap kan het voorschrift verschillen en ook verschilt of (en de wijze waarop) een provincie iets met die kennisname doet.

Voorbeeld

Windpark Hanze

Waterschap Zuiderzeeland participeert en investeert in Windpark Hanze en er is een samenwerking tussen de Vereniging Windpark Hanze en het waterschap. Er is onder ander een gezamenlijke project-BV, te weten Windpark Hanze BV, opgericht die de ontwikkeling, bouw en exploitatie van het windpark verzorgt. Het Waterschap is voor 20% van de aandelen aandeelhouder van deze gezamenlijke project-BV. Windpark Hanze levert als deel van de tegenprestatie die het waterschap ontvangt voor zijn betrokkenheid als aandeelhouder en dus ook financier van het park garanties van oorsprong. Met die garantie vergroent het waterschap zijn elektriciteitsverbruik.

¹⁰⁵ Op grond van artikel 2, eerste lid, van de Waterschapswet stellen provinciale staten een waterschapsreglement vast. In dit reglement (een provinciale verordening) draagt de provincie taken op aan de waterschappen, te weten het regionale watersysteembeheer en de zorg voor de zuivering van stedelijk afvalwater. Zie <<https://www.hetwaterschapshuis.nl/25-verordenende-bevoegdheid#:~:text=Op%20grond%20van%20artikel%202,de%20zuivering%20van%20stedelijk%20afvalwater>>. [13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De deelname van het waterschap in Windpark Hanze diende - op basis van artikel 22 van het *Reglement voor het Waterschap Zuiderzeeland* - worden gemeld bij de provincie Flevoland. Volgens het advies van een externe juridische adviseur heeft de provincie Flevoland een instrument in handen (het spontane vernietigingsrecht, artikel 156 Waterschapswet) om in te grijpen als een duidelijke relatie met de taken van het Waterschap ontbreekt.

Omdat het waterschap deelneemt in het windpark om de eigen energievoorziening en energiedoelen doelmatig in te vullen, blijft het waterschap naar zijn mening binnen zijn wettelijke taak. Ambtelijk heeft de provincie aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de deelname van het waterschap in de BV en de kennisgeving is gedaan.

Waterschap Zuiderzeeland

Les voor de praktijk

Als in een duurzaam energieproject waarin een waterschap met een energiecoöperatie samenwerkt en er een rechtspersoon wordt opgericht, is het aan te bevelen dat het waterschap afstemming zoekt met de provincie. Dit om te voorkomen dat pas nadat de rechtspersoon is opgericht, er een discussie met de provincie ontstaat of deelname van het waterschap in de rechtspersoon zich wel goed verhoudt met de opgedragen taak.

Voorbeeld

- Windpark Hanze, Waterschap Zuiderzeeland
- Windpark Zutphen en Duiven, Waterschap Rijn en IJssel

Het is mogelijk om deze projectfiches op te vragen via: teamenergie@uwv.nl

Wet FIDO

Bij het instrument participeren komt snel de vraag naar voren of het waterschap de entiteit waarmee de PPS wordt gevormd niet een lening of garantie kan verstrekken. Het instrument financieren loopt dan samen met het instrument participeren.

Als een energiecoöperatie en een waterschap gezamenlijk in een PPS optrekken, zal (1) vanuit de PPS of (2) vanuit de energiecoöperatie (als deelnemer in die PPS), de vraag opkomen of het waterschap kan financieren.

waterschap afstemming zoekt met de provincie

lening of garantie

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Wet financiering decentrale overheden

De Wet financiering decentrale overheden, afgekort Wet FIDO, heeft tot doel om grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen te vermijden. De Wet FIDO ziet op leningen van, uit te zetten middelen door of het verlenen van garanties door decentrale overheden. En die leningen, middelen of garanties moeten altijd dienen ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak.

publieke taak

Vanuit de Wet FIDO zal een waterschap zich dus altijd de vraag stellen of de concrete financiering of garantie mogelijk is vanuit de publieke taak. Het begrip publieke taak is niet nader gedefinieerd in de Wet FIDO en het wordt aan de besturen van de individuele overheden zelf overgelaten om vorm te geven aan de afbakening van het begrip publieke taak. Het lijkt aannemelijk dat als een waterschap besluit om te participeren in een PPS, dit automatisch betekent dat de deelname in de PPS zich goed verhoudt met het waterschapsbelang en dus ook het publieke belang.

Maar dat een waterschap zijn deel van de PPS zelf financiert, betekent niet dat elke partner die in de PPS deelneemt voor zijn deel ook bij het waterschap kan aankloppen en dat de Wet FIDO daar ruimte voor biedt.

Voorbeeld

Windpark IJsselwind

Voor wat betreft de samenwerking van Waterschap Rijn en IJssel met de energie coöperatie IJsselwind in Windpark IJsselwind, is er sprake van een contractuele samenwerking tussen de entiteit van de energiecoöperatie (IJsselwind BV) en de BV van het Waterschap Rijn en IJssel die in dat kader door het waterschap werd opgericht. Er wordt samengewerkt, maar niet binnen een rechtspersoon. Met name trekken IJsselwind BV en het waterschap samen op waar het de vergunningaanvragen betreft, de onderliggende onderzoeken, omgevingsmanagement etc. Daarmee worden kosten gedeeld en dus bespaard. Ook zal het waterschap samen met IJsselwind BV de turbines inkopen.

De PPS bestaat dus uit separate entiteiten die samenwerken.

De energiecoöperatie IJsselwind heeft het waterschap gevraagd of het de coöperatie (of IJsselwind BV) kon financieren. Het waterschap heeft hier niet aan mee kunnen werken omdat naar zijn mening de Wet FIDO hiervoor in de weg staat. Het waterschap was van mening dat het verstrekken van lening niet valt te rijmen met zijn publieke taken.

Waterschap Rijn en IJssel

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Windpark Bovenwind

Bij Windpark Bovenwind is de analyse een andere geweest omdat bij dat park de samenwerking tussen de energie coöperatie en het Waterschap Drents Overijsselse Delta geïntegreerd was. Al snel was er een intentieovereenkomst waarin de kaders werden vastgelegd hoe partijen zich in de ontwikkelfase en exploitatiefase tot elkaar zouden gaan verhouden. Men ging samen ontwikkelen, risico's nemen en samen het eigendom houden en een samenwerkingsovereenkomst en tevens een aandeelhoudersovereenkomst volgde (het waterschap houdt 20% van de aandelen in Windpark Bovenwind). De energiecoöperatie en het waterschap hebben vastgelegd dat een tijdelijke lening in de voorfase kon worden omgezet in een deelname van het waterschap in het windpark. Daarmee is de financiering wel direct gerelateerd aan een publieke taak van het waterschap.

Waterschap Drents Overijsselse Delta

Les voor de praktijk

Als in een duurzaam energieproject waarin een waterschap met een energiecoöperatie samen werkt, het waterschap wordt gevraagd om het project dan wel de energiecoöperatie te financieren, is het van groot belang dat het waterschap met de financiering van (en de deelname in) het project een koppeling kan maken met het publieke belang.

De Wet FIDO zal naar alle waarschijnlijkheid verhinderen dat een waterschap aan een energiecoöperatie geld leent/ garanties verstrekt vanwege het ontbreken van een link tussen die financiering en de publieke taak van het waterschap.

Als echter een waterschap een lening en/of garantie verstrekt in het kader van een duurzaam energieproject waarbij die financiering gekoppeld is aan de PPS-entiteit waarin zowel een waterschap als een energiecoöperatie deelnemen (en dus niet aan de financiering van de energiecoöperatie zelf) dan lijken er wel mogelijkheden te zijn.

Nu het publieke belang de afgelopen jaren ook expliciet het nastreven van klimaatneutraliteit in houdt, is er meer ruimte voor een waterschap vanuit de Wet FIDO om te financieren dan dat er een aantal jaren geleden was. Wel is het nog steeds zo dat elk waterschap zijn eigen afweging maakt tot hoever zijn taak gaat als het om het streven naar klimaatneutraliteit gaat en of daar ook het financieren van de risicodragende voorfase van een energiecoöperatie onder kan vallen.

publieke belang

nastreven van klimaatneutraliteit

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

In het thema *Wet FIDO* wordt deze wet uitgebreider besproken.

Voorbeeld

- Windpark Hanze, Waterschap Zuiderzeeland

Het is mogelijk om dit projectfiche op te vragen via: teamenergie@uwv.nl

D.3 FINANCIEREN

D.3.1 INLEIDING

Overheidsfinanciering van omvangrijke duurzame energieprojecten kan veel vormen hebben. Dit geldt ook voor de financiering door waterschappen van energiecoöperaties als die lasten op eigen initiatief of initiatief van het waterschap een duurzaam energieproject willen starten.

Denk bijvoorbeeld in dit verband aan het door een waterschap vertrekken van een eenmalig bedrag als (exploitatie)subsidie. Of aan projectfinanciering in de vorm van bijv. een lening van de Nederlandse Waterschapsbank. Denkbaar is ook dat de waterschappen een deel van de kosten in de ontwikkelfase voorfinancieren en een deel van het ontwikkelrisico op zich nemen. Wel vaak dan in combinatie met het instrument participeren. Naast een lening of een subsidie, kan het instrument financiering nog andere vormen aannemen. Bijvoorbeeld door 'om niet' bepaalde diensten of assets ter beschikking te stellen of om dat te doen door een gereduceerde prijs in rekening te brengen. In alle gevallen - en als gezegd er zijn veel vormen - kan het waterschap kortom met het instrument 'financieren' sturing geven aan een project.

Van groot belang bij dit instrument is wel de voorvraag of een waterschap in algemeenheid wel mag financieren. Staat haar functionele taak er bijv. niet aan in de weg dat een waterschap leningen verstrekt? Over dat specifieke onderwerp gaat ook het aandachtspunt Wet Fido dat eerder al in de subparagraaf D.2.2 als aandachtspunt aan de orde kwam.

En als de inzet is toegestaan, dan moet een waterschap zich niet vergissen in de complexiteit die inzet van het instrument met zich meebrengt. De hulpvraag lijkt immers eenvoudig (het gaat om geld) en de bedragen hoeven niet groot te zijn, maar het door een overheid subsidiëren of financieren van initiatieven is aan behoorlijk wat voorwaarden onderhevig. Dat is vanuit de gedachte dat de markt (van energieprojecten) verstoord kan worden door die subsidies of financieringen ook logisch.

Overheidsfinanciering van omvangrijke duurzame energieprojecten

(exploitatie)subsidie lening van de Nederlandse Waterschapsbank

met het instrument 'financieren' sturing geven

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

financieren als instrument vaak in samenhang

subsidie

geen overheidsopdracht

EU-recht wat betreft verboden staatssteun

In deze subparagraaf wordt ingegaan op waar rekening mee moet worden gehouden wil een waterschap sturing geven door te financieren.

Belangrijk aandachtspunt is dat financieren als instrument vaak in samenhang wordt ingezet met andere instrumenten, zoals al is benoemd in relatie tot het instrument participeren.

Overigens zal beseft moeten worden dat als er sprake is van een door een waterschap op basis van een (publiekrechtelijke) verordening vastgestelde subsidie, er sprake is van een handelen van het waterschap in het publiekrechtelijke domein. Deze 'sturing' komt bewust niet terug in de paragraaf over het instrumenten vergunningen, maar wordt hier behandeld.

D.3.2 AANDACHTSPUNTEN

Subsidies

Een subsidie is (1) een aanspraak op financiële middelen (2) die door een bestuursorgaan worden verstrekt (3) met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten. Dit staat in artikel 4:21, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht.

Een subsidie is dus geen overheidsopdracht. Met een subsidie kan een overheid op een positieve manier gedrag beïnvloeden en daarmee een beleidsdoel halen en door de voorwaarden aan subsidieverlening te stellen kan een overheid heel sturend optreden.

Van belang is te beseffen dat een bestuursorgaan in algemeenheid slechts een subsidie kan verstrekken op grond van een wettelijk voorschrift dat regelt voor welke activiteiten subsidie kan worden verstrekt. Het bestuursorgaan publiceert jaarlijks een verslag van de verstrekking van subsidies. Het is wel van belang voor een overheid om vooraf te bekijken of de uitvoeringskosten van de subsidie niet te hoog zijn afgezet tegen de opbrengst. Ook moet rekening worden gehouden met het EU-recht wat betreft verboden staatssteun.

Een waterschap dient met een verordening (op basis van de Waterschapswet) algemene regels voor subsidies in te stellen, als het subsidies wenst te verstrekken. In die verordening staat dan bijv. hoe men in aanmerking komt voor een subsidie en hoe het waterschap handelt wat betreft de aanvragen in dat kader. Met een subsidieregeling wordt vervolgens een specifieke subsidie voor een specifiek doel in het leven roepen op basis waarvan bij het waterschap dan subsidies kunnen worden aangevraagd.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

waterschapsregeling

Als er gedacht wordt aan een waterschapsregeling om duurzame energieprojecten van energiecoöperaties te ondersteunen met een subsidie, kan er sprake zijn van oversubsidiëring. Dit omdat vanuit de SDE++-regeling of de SCE-regeling deze projecten al subsidie krijgen. Oversubsidiëring is in principe niet onrechtmatig, maar is in ieder geval publicitair niet handig en weinig doelmatig. Dat laatste is natuurlijk wel iets dat een waterschap na dient te streven.

subsidieëring door waterschappen

Les voor de praktijk

Er zijn vanuit de praktijk nog geen voorbeelden van subsidieëring door waterschappen van duurzame energieprojecten van energiecoöperaties. Als er evenwel behoefte zou bestaan bij waterschappen om duurzame energieprojecten te subsidiëren, kan wellicht gedacht worden over een regeling in dat kader. Op publiekrechtelijke grondslag kan dan een waterschap duurzame energieprojecten (waarbij een energiecoöperatie is betrokken) financieren door het verstrekken van een subsidie.

Mogelijk dat er ook gedacht kan worden om energiecoöperaties direct en zonder een specifiek doel te subsidiëren. Dat is echter niet mogelijk want een subsidie zal altijd wel gekoppeld moeten zijn aan een activiteit van de energiecoöperaties (en dus niet zozeer aan de energiecoöperatie zelf).

Oversubsidiëring dient voorkomen te worden. Als aan subsidieëring wordt gedacht, zal eerst een check moeten worden gedaan of de activiteit niet al gesubsidieerd wordt.

Meer informatie

- *Factsheet subsidies Rijksoverheid*¹⁰⁶
- *Brochure SDE++ 2021, Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie*, RVO in opdracht van het Ministerie van EZK¹⁰⁷

Wet FIDO

Dit aandachtspunt is van groot belang bij het instrument financieren en wordt uitgebreid beschreven in subparagraaf D.2.2 van Hoofdstuk 3 van Deel II en volstaan wordt in deze met een verwijzing naar deze subparagraaf.

In het thema *Wet FIDO* wordt deze wet uitgebreider besproken.

¹⁰⁶ Zie <zie https://www.kcwj.nl/sites/default/files/Factsheet_Subsidie.pdf> [20 juli 2021]

¹⁰⁷ Zie <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/10/Brochure_SDEplusplus_oktober_2021_1.pdf> [20 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

financieel ondersteunen raakt niet de aanbestedingsregels

algemene beginselen van behoorlijk bestuur

voorgenomen financiering

één-op-één financiering

Aanbesteden

De realisatie van duurzame energieprojecten brengt in het algemeen aanzienlijke investeringen met zich mee, ook voor waterschappen. Een waterschap kan vanuit privaatrechtelijk handelingsperspectief besluiten om een duurzaam energieproject financieel te ondersteunen. Het enkel financieel ondersteunen raakt niet de aanbestedingsregels. Van het vertrekken van een overheidsopdracht, als bedoeld in het aanbestedingsrecht, is immers geen sprake.

In het thema *Aanbesteden* is relevante achtergrondinformatie te vinden over het aanbesteden van overheidsopdrachten.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Schaarse rechten

Het leerstuk schaarse private rechten kan van toepassing zijn op het financieren van een duurzaam energieproject door een waterschap als er in de praktijk samenhang is met de instrumenten toestemming of contracteren. In bepaalde situaties kan dan worden aangenomen dat een transparante verdeelprocedure moet worden gehouden die ook doorwerkt op het financieren. Deze mededelingsplicht vloeit voort uit de toepassing van bepaalde algemene beginselen van behoorlijk bestuur, waaronder het gelijkheidsbeginsel.

Als het financieren van een duurzaam energieproject vanuit publiekrechtelijk handelingsperspectief plaats vindt in de vorm van een subsidieregeling, dan zal de toegang daartoe op basis van transparante en non-discriminatoire regels moeten worden geregeld. Ter uitvoering van een subsidieregeling kunnen dan gekwalificeerde partijen, bijvoorbeeld een energiecoöperatie, een aanvraag indienen.

Les voor de praktijk

Is er bij de voorgenomen financiering mogelijk sprake van een brede samenwerking in een duurzaam energieproject met een energiecoöperatie, en die brede samenwerking is te kwalificeren als een overheidsopdracht (of concessie) dan wel een schaars privaat recht, dan dienen waterschappen er alert op te zijn dat deze één-op-één financiering mogelijk wordt belemmerd door een Europese aanbestedingsplicht of eis van een transparante selectieprocedure wat betreft die samenwerking.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

In het thema *Schaarse Rechten* is relevante achtergrondinformatie te vinden.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Staatssteun

In subparagraaf C.2.4 dat over 'toestemming' gaat zijn al de aandachtspunten inzake staatssteun beschreven en volstaan wordt in deze met een verwijzing naar deze subparagraaf.

Voor het instrument financiering is staatssteun zeer relevant. De volgende onderwerpen die met staatssteun te maken hebben worden hierna uitgewerkt:

- Vrijstellingen
- AGV
- Rentepercentages
- Garanties

In het thema *Staatssteun* is verder meer informatie te vinden over dit onderwerp.

Meer informatie

- *Handreiking Staatssteun voor de overheid*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken, december 2016¹⁰⁸
- *Factsheet Waterschappen en Staatssteun Versie februari 2008*, Europa Decentraal¹⁰⁹

Vrijstellingen

Waterschappen die steun willen verlenen aan energiecoöperaties en hun projecten, moeten als eerder verwoord goed kijken naar de regels voor staatssteun. Vanwege de mogelijke verstoring van de mededinging op de Europese markt, is staatssteun in principe verboden, tenzij de steun is aangemeld bij de Europese Commissie ter goedkeuring.

Staatssteun is verboden, tenzij de steun past in een vrijstellingsverordening of kan worden verleend op een andere grondslag. Mogelijke routes voor steun van waterschappen aan energiecoöperaties of aan duurzame energieprojecten waar het mee samen werkt zijn het gebruik van:

- de de-minimisverordening;
- de Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGV), en
- de Diensten van Algemeen Economisch Belang (DAEB)

¹⁰⁸ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/handreiking-staatssteun-voor-de-overheid>> [12 oktober 2021]

¹⁰⁹ Zie <<https://europadecentraal.nl/wp-content/uploads/2013/01/Waterschappen-en-staatssteun.pdf>> [20 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

de-minimissteun

Algemene Groepsvrijstellingsverordening

Diensten van Algemeen Economisch Belang

Algemene Groepsvrijstellingsverordening

Er is sprake van de-minimissteun als een waterschap over een periode van drie belastingjaren maximaal een bedrag van EUR 200.000 aan steun verleent. Die steun is niet gekoppeld aan activiteiten of soorten van projecten. Het maakt in beginsel niet uit waar de steun aan verleend wordt. Bij de-minimissteun is er geen sprake is van ongeoorloofde staatssteun.

De Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGV) kent veel categorieën van steun die vrijgesteld zijn en geen verboden staatssteun opleveren. Er zijn voor duurzaamheid en sociale cohesie categorieën. In het volgende aandachtspunt van deze subparagraaf wordt nog specifiek op de AGV ingegaan.

Tot slot zijn er vrijstellingen in het kader van Diensten van Algemeen Economisch Belang ook wel 'DAEB' genoemd. DAEB zijn economische activiteiten die een publiek belang dienen waarbij overheidsoptreden met deze diensten noodzakelijk is omdat de markt, zonder het overheids-optreden, anders niet (of niet onder dezelfde voorwaarden inzake objectieve kwaliteit, veiligheid, betaalbaarheid, gelijke behandeling of algemene toegang) die dienst had verricht. Waterschappen hebben een ruime beoordelingsvrijheid bij het bepalen wanneer er sprake is van DAEB.

Meer informatie

- *Handreiking Staatssteun voor de overheid*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken, december 2016¹¹⁰

AGV

Vanwege de verplichte voorafgaande goedkeuring door de EU voor wat betreft nationale staatssteun, maar gelijktijdig ook de noodzaak om niet in elk geval vooraf een goedkering op te halen aldaar, zijn er door de EU een groot aantal vrijstellingen gecreëerd. Daardoor zijn er veel uitzonderingen om zonder voorafgaande goedkeuring van de EU steun te verlenen. Dat gebeurt onder andere met vrijstellingen wat betreft die plicht. Veel vrijstellingen zijn terug te vinden in de zogenaamde Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGV). In deel 7 van die verordening (artikel 36 tot en met 49) zijn verscheidene steuncategorieën opgenomen over milieubescherming.¹¹¹

Investeringssteun is bijvoorbeeld toegestaan ten behoeve van o.a.:

- energie uit hernieuwbare energiebronnen (Artikel 41, drempel 15 miljoen euro);
- energie-infrastructuur (Artikel 48, drempel 50 miljoen euro).

¹¹⁰ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/handreiking-staatssteun-voor-de-overheid>> [12 oktober 2021]

¹¹¹ 'Voorwaarden Milieusteun', Europa Decentraal, zie <<https://europadecentraal.nl/onderwerp/staatssteun/milieusteun/voorwaarden-milieusteun/>> [24 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Exploitatiesteun mag bijv. worden gegeven voor:

- elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen (Artikel 42);
- energie die in kleinschalige installaties uit hernieuwbare energiebronnen wordt opgewekt (Artikel 43).

Verder valt onder de AGVV ook:

- steun in de vorm van kortingen op milieubelastingen (Artikel 44, drempel 15 miljoen euro); of
- steun ten behoeve van milieustudies (Artikel 49, drempel 15 miljoen euro).

De vraag is of de AGVV concreet een vrijstelling kan opleveren waarmee energiecoöperaties en hun projecten gesubsidieerd kunnen worden, zonder dat dit verboden staatssteun betreft. Het antwoord in dat kader is bevestigend. Maar het vergt wel gedegen onderzoek en veel voorbereiding. Mogelijk dat de inspanning om gebruik te maken van de AGVV niet opweegt tegen het resultaat.

Concreet hebben het Ministerie van EZK en een aantal provincies gebruik gemaakt van de mogelijkheden van artikel 49 van de AGVV om aan een ontwikkelfonds – van en voor energiecoöperaties – (het Ontwikkelfonds Energiecoöperaties) startkapitaal beschikbaar te stellen zodat lokale energiecoöperaties in de vroege fase van projectontwikkeling financiering kunnen aanvragen voor projecten die hernieuwbare energie opwekken. Het doel van het fonds is het bieden van ondersteuning en professionalisering van grootschalige duurzame energie-opwek door burgercoöperaties.¹¹²

Les voor de praktijk

Als een waterschap met de gedachte speelt om een energiecoöperatie of een project van hem wat betreft hernieuwbare energie substantieel te subsidiëren, maar een probleem voorziet dat voordat die steun rechtmatig kan worden verstrekt er eerst een ingewikkelde Europese aanmeldingsprocedure gevolgd dient te worden, dan kan die subsidie zonder aanmelding en goedkeuring vooraf worden verstrekt door gebruik te maken van vrijstellingen op basis van de Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV), meer in het bijzonder die aangaande milieu-steun. Maar ook die weg is geen eenvoudige en vergt zorgvuldige afstemming met een specialist binnen het waterschap op het gebied van subsidies.

Als het gaat om een kleiner bedrag aan steun, kan op basis van de de-minimis regeling ook deze subsidie zonder voorafgaande aanmelding en goedkeuring worden verstrekt. En gebruik van deze mogelijkheid is minder complex.

¹¹² Zie de goed leesbare toets van Lysias Advies gemaakt in opdracht van de provincie Zuid-Holland betreffende de vraag hoe het fonds zich verhoudt tot staatssteun. <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/10632392/1/RIS310091_Bijlage_5> [13 oktober 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

rentepercentages

referentie- en disconteringspercentages

mededeling inzake referentie- en disconteringspercentages

garanties

Rentepercentages

Voorafgaand aan de bepaling welke rentepercentages een waterschap mag berekenen zonder dat er sprake is van verboden staatssteun, is het goed eerst nog weer stil te staan bij de aanvraag of een waterschap wel een lening mag verstrekken. De Wet FIDO laat daar wellicht geen ruimte voor en eerst zal de toets aan de Wet FIDO moeten worden gedaan. In het aandachtspunt Wet FIDO van subparagraaf D.2.2 van Hoofdstuk 3 van Deel II is daar meer over te lezen.

Waterschappen krijgen als decentrale overheid op verschillende manieren met referentie- en disconteringspercentages te maken, bijvoorbeeld bij verstrekking van leningen aan energiecoöperaties. De lening mag de energiecoöperaties geen voordeel opleveren dat onder normale marktomstandigheden niet zou zijn verstrekt. Doet de lening dat wel, dan kan er sprake zijn van ongeoorloofde staatssteun. Deze onterechte steun moet, inclusief rente, worden teruggevorderd.

Voorbeelden van niet marktconforme leningen zijn:

- een renteloze lening;
- een lening tegen een lagere rente dan de marktrente; of
- een lening met een langere looptijd dan gebruikelijk.

Om het rentepercentage te berekenen waarbinnen er voor een Lidstaat geen sprake is van ongeoorloofde steun, heeft de Europese Commissie een methode vastgesteld die is uitgelegd in een mededeling inzake referentie- en disconteringspercentages.¹¹³ Bij de verlening en terugvordering van staatssteun moet hier rekening mee gehouden worden.

Er geldt niet één rentepercentage per lidstaat, maar bij de berekening wordt rekening gehouden met de specificiteit van de onderneming of het project. Op de website van de Commissie worden de percentages bekend gemaakt.

Meer informatie

- <https://europadecentraal.nl/onderwerp/staatssteun/financieringsinstrumenten/over-rentepercentages/>

Garanties

Net als bij het aandachtspunt rentepercentages, is het goed eerst nog weer stil te staan bij de aanvraag of een waterschap wel garanties mag verstrekken. De Wet FIDO laat daar wellicht geen ruimte voor en in het aandachtspunt aandachtspunt Wet FIDO aan het begin van de subparagraaf D.2.2 van Hoofdstuk 3 van Deel II is daar meer over te lezen.

¹¹³ Zie <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XC0119\(01\)&rid=1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008XC0119(01)&rid=1)> [18 juli 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

garant staat voor de lening

Een waterschap kan een energiecoöperaties ook steunen door middel van een garantie. In de zin dat het waterschap bijvoorbeeld garant staat voor de lening die door de energiecoöperatie wordt afgesloten bij een investeerder.

Wil een waterschap zo een garantie geven, dan mag dit alleen als de garantie voor de energiecoöperatie marktconform is. Zo niet, dan kan het verboden staatssteun zijn. Om staatssteun te voorkomen moeten overheden garanties verlenen onder voorwaarden, die ook voor een particuliere investeerder aanvaardbaar zouden zijn. De vergoeding die de energiecoöperatie voor de garantie moet betalen, moet dus marktconform zijn.

marktconformiteit

De marktconformiteit wordt als volgt gewaarborgd:

- de omvang van de garantie is goed te meten op het moment van toekenning;
- de onderneming verkeert niet in financiële moeilijkheden op het moment van garantstelling;
- de onderneming moet een marktconforme vergoeding voor de garantie betalen;
- er is sprake van een risico dat ook een particuliere investeerder zou lopen; en
- de overheidsгарantie dekt niet meer dan 80% van de uitstaande lening.

vrijhavenpremies

Voor het MKB gelden eenvoudigere regels voor garanties. De Europese Commissie heeft 'vrijhavenpremies' geïntroduceerd om de marktconformiteit van garanties beter te kunnen bepalen. De vrijhavenpremies kunnen worden gebruikt als referentie om het steunequivalent te berekenen. Als het waterschap deze premie jaarlijks in rekening brengt bij de energie coöperatie aan welke het een garantie verstrekt, weet het zeker dat de garantie marktconform is.

Verder geldt het volgende:

- Als er geen rating is (voor een energiecoöperatie), is een premie van 3,8% per jaar van toepassing.
- Bij een garantieregeling mag één premie worden gehanteerd als het gegarandeerde bedrag minder dan EUR 2,5 miljoen per onderneming bedraagt.

Als deze premies worden gebruikt is de garantie geen staatssteun. Maar het is niet verplicht deze premies te gebruiken. Decentrale overheden mogen ook kiezen voor lagere premies, maar alleen wanneer deze marktconform zijn.

Meer informatie

- <https://europadecentraal.nl/onderwerp/staatssteun/financieringsinstrumenten/garanties/>

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Nederlandse Waterschapsbank

Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++)

Nederlandse Waterschapsbank

De Nederlandse Waterschapsbank is bereid om voor duurzame energieprojecten (project) financiering te verschaffen. Daar hoeft een energiecoöperatie dus niet voor samen te werken met een waterschap. Een voorwaarde, naast natuurlijk andere standardeisen, is dat de energiecoöperatie over een subsidie 'Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++)' beschikt. Met de SDE++ stimuleert de overheid de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening in Nederland. Voorbeelden hiervan zijn zon- en windenergie. Ook projecten en organisaties op het gebied van aquathermie, geothermie en warmtenetten waar niet direct een link met de SDE++ te vinden is, kunnen bij de Waterschapsbank terecht.

De Waterschapsbank onderscheidt zich wel doordat het voor financiering minder eisen stelt dan bijv. de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De BNG verlangt in beginsel een gemeentegarantie als het een lening verstrekt aan anderen dan een gemeente. Dat laatste kan een extra hobbel opleveren omdat daarmee het duurzaam energieproject c.q. de samenwerking met de energiecoöperatie afhankelijk wordt van gemeentelijk besluitvorming.

Conclusie

De conclusie die getrokken kan worden is dat voor projectfinancieringen die een energiecoöperatie nodig heeft voor duurzame energieprojecten, ongeacht of een waterschap daar betrokkenheid bij heeft, de Nederlandse Waterschapsbank een rol kan spelen.

D.4 VERKOPEN OF INKOPEN

D.4.1 INLEIDING

Een waterschap kan met betrekking tot een duurzaam energieproject ook sturen op samenwerking met een energiecoöperatie door middel van het verkopen van bijvoorbeeld door het waterschap zelf duurzaam opgewekte elektriciteit, biogas of warmte. Als een energiecoöperatie daarentegen deze opgewekte duurzame energie opwekt, kan een waterschap sturing geven wat betreft de inkoop hiervan.

Dit instrument moet onderscheiden worden van de andere instrumenten, die vanuit het privaatrechtelijk handelingsperspectief, mogelijk inzetbaar zijn om samen te werken met een energiecoöperatie, namelijk (schriftelijke) toestemming, contracteren, participeren en financieren. Wel dienen waterschappen te beseffen dat in de praktijk - zoals dat ook geldt voor het instrument financieren - het instrument verkopen of inkopen vaak een wezenlijk onderdeel vormt van de toepassing van bijvoorbeeld participeren als sturend instrument.

instrument verkopen of inkopen

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Er is een veelheid van combinaties te bedenken waar waterschappen in samenwerking met marktpartijen en/of energiecoöperaties over en weer verkoop- c.q. inkooptransacties kunnen uitvoeren betreffende duurzame energieprojecten. Een indicatief overzicht is weergegeven in subparagraaf C.1 van Hoofdstuk 2 van Deel II van deze handreiking.

In de waterschapspraktijk zijn diverse voorbeeldprojecten voorhanden waarbij het leveren van duurzame energie, bijvoorbeeld biogas/groen gas, aan derden plaatsvindt. In veel gevallen gaat het daarbij om levering van door het waterschap zelf (of het eigen overheidsbedrijf) opgewekte duurzame energie, bijvoorbeeld in het kader van het bij enkele waterschappen toegepaste concept 'Energie- en Grondstoffen Fabriek'.

Voorbeeld

Energiefabriek Den Bosch

Op de RWZI Den Bosch wordt vanuit organische reststromen circa 6 miljoen m³ biogas per jaar geproduceerd met twee grote vergisters. Daarvan wordt 1 miljoen m³/jaar opgewerkt tot CNG en aan de naastgelegen Afvalstoffendienst van de gemeente 's-Hertogenbosch geleverd om hun huisvuilwagens op te laten rijden. De afvalstoffendienst levert restwarmte aan het waterschap die gebruikt wordt bij de slibvergisting. Deze warmte komt als restwarmte vrij bij de biomassacentrale van de Afvalstoffendienst. Deze warmte inname is gelimiteerd tot een maximum van 30.000 GJ/jaar en kent een temperatuur van 90°C bij de warmtewisselaar op de RWZI. Het gebruik van deze warmte heeft voorrang op het zelf opwekken van warmte door verbranding van biogas. Wat resteert, en dus ca. 5 miljoen m³/jaar, wordt aan Heineken geleverd en met een aparte leiding naar Heineken gepompt om hun stoomketels te bedienen.

Deze energie en grondstoffenfabriek levert een gezamenlijke winst op wat betreft financiën, CO₂-emissies, luchtkwaliteit in de stad (fijnstof) en de totale energiebalans.

Waterschap Aa en Maas

Voorbeeld

- Energiefabriek Den Bosch, Waterschap Aa en Maas

Het is mogelijk om dit projectfiche op te vragen via: teamenergie@uwv.nl

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

D.4.2 AANDACHTSPUNTEN

Aanbesteden

Een waterschap kan met betrekking tot de samenwerking met een energiecoöperatie in een duurzaam energieproject ook sturen door middel van het via een contract verkopen of inkopen (afnemen) van duurzaam opgewekte elektriciteit, biogas of (onttrokken) warmte.

Wat betreft verkopen (als instrument) gaat het om door het waterschap zelf of het eigen overheidsbedrijf duurzaam opgewekte product. Deze activiteit valt buiten de kaders van het (Europese) aanbestedingsrecht, omdat een door het waterschap te verstekken overheidsopdracht inzake een werk, levering of dienst niet aan de orde is.

Tegenover het verkopen aan derden staat het inkopen door een waterschap van bijvoorbeeld duurzaam opgewekte elektriciteit en/of zogenaamde Garanties van Oorsprong (GvO's) ten behoeve van het verduurzamen van het eigen energieverbruik. De aanbestedingsregels zijn in beginsel van toepassing op inkoop (als instrument), omdat inkoop kan worden gekwalificeerd als een overheidsopdracht voor levering. Boven de geldende drempelwaarde geldt een Europese aanbestedingsplicht. Onder deze drempel geldt een vereenvoudigde aanbesteding. Het is op dit punt raadzaam voor een waterschap het eigen aanbestedingsbeleid te raadplegen.

Het afnemen van bijvoorbeeld duurzame opgewekt elektriciteit en/of GvO's kan een bijzonder onderdeel zijn van een PPS-constructie waarin het waterschap participeert, die met inachtneming van de Europese aanbestedingsregels is opgericht. In deze situatie is de afname van de duurzaam opgewekte elektriciteit afzonderlijk niet aanbestedingsplichtig.

Met name bij de inkoop (en afnemen) van duurzaam opgewekte energie zal een waterschap dus rekening moeten houden met de aanbestedingsregels. Het één-op-één (zonder in achtneming van de aanbestedingsregels) inkopen van bijvoorbeeld duurzaam opgewekte elektriciteit van lokale energiecoöperaties kan onrechtmatig zijn. Bij het opstellen van een duurzaam inkoopbeleid, in het bijzonder de formulering van de aanbestedingscriteria, kunnen waterschappen wel de positie van een lokale energiecoöperaties versterken. Overigens, in de waterschapspraktijk gebeurt dit reeds en is het daarom raadzaam het eigen inkoopbeleid te raadplegen ten aanzien van inkoop van duurzaam opgewekte energie en de in dit verband gewenste rol van energiecoöperaties. In dat kader wordt verwezen naar subparagraaf B.2.2 van Hoofdstuk 1 van Deel II dat over inkoopbeleid gaat.

**via een contract verkopen of inkopen
(afnemen)**

**inkoop kan worden gekwalificeerd als
een overheidsopdracht**

aanbestedingsregels

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDELING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Windpark Hanze

Het Waterschap Zuiderzeeland is mede-aandeelhouder van Windpark Hanze BV. Windpark Hanze BV realiseert circa 14 grote windturbines tussen de Hanzelijn en Ketelhaven. De deelnemers in Windpark Hanze hebben de grondposities voor dit windpark. Het waterschap heeft geen grondpositie waarop vanuit het provinciale en gemeentelijke beleid een windturbine realiseerbaar is.

De grootste drijfveer om in het windpark deel te nemen was de behoefte van het waterschap om het totale elektriciteitsgebruik van het waterschap te vergroenen met de garanties van oorsprong ('GVO's') uit de windturbines. Dat gebruik komt overeen met 20% van de productie van het windpark. Dat percentage is dan ook het percentage waarvoor het waterschap in het windpark als aandeelhouder deelneemt.

Nadat het waterschap de voorlopige keuze had gemaakt om in Windpark Hanze BV te gaan deelnemen, heeft het een procedure van vrijwillige transparantie doorlopen waarin de keuze voor samenwerking met de partners inzake het windpark Hanze kenbaar werd gemaakt. Geen partij heeft zich gemeld en een gerechtelijke procedure aanhangig gemaakt om de samenwerking tegen te houden. Hierdoor heeft het waterschap de samenwerkingsovereenkomst met de partners inzake Windpark Hanze kunnen sluiten. De procedure van vrijwillige transparantie was in deze evenwel een 'noodoplossing'; zij het een oplossing die juridisch passend is.

Waterschap Zuiderzeeland

Les voor de praktijk

Mocht een lokale energiecoöperatie – naast een waterschap en/of marktpartij – onderdeel uitmaken van een PPS-constructie, die met in achtneming van de aanbestedingsregels is gerealiseerd, dan kan de afzonderlijke afname door het waterschap van de door de PPS-entiteit duurzaam opgewekte energie één-op-één (d.w.z. zonder in achtneming van de aanbestedingsregels) plaatsvinden.

In het thema *Aanbesteden* is verder relevante achtergrondinformatie te vinden over het aanbesteden van overheidsopdrachten.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Voorbeeld

- Windpark Hanze, Waterschap Zuiderzeeland

Het is mogelijk om dit projectfiche op te vragen via: teamenergie@uwv.nl

Inkoopbeleid

Zoals al beschreven in subparagraaf B.2.2 van Hoofdstuk 1 van Deel II van deze handreiking kan een waterschap met zijn inkoopbeleid daadwerkelijk invloed hebben op en sturing geven aan het verduurzamen van de energievoorziening. Maar ook aan de mate waarin energiecoöperaties daarbij een rol kunnen spelen.

Als er wordt ingekocht, zal daarbij rekening moeten worden gehouden met het aanbestedingsrecht. Dat recht impliceert dat iedereen gelijke kansen moet kunnen krijgen en dat daarbij transparantie wordt betracht. Toch is er vaak meer mogelijk dan dat in eerste instantie gedacht wordt. Zo zijn er methoden om daadwerkelijk sociaal- en duurzaamheidsbeleid te integreren. Daarbij is het wel van belang dat een waterschap beleid in dat kader op stelt.

Er zijn praktijkvoorbeelden waarbij een waterschap in staat is bij een aanbesteding aan leveranciers een inspanningsverplichting op te leggen om niet alleen energie te leveren afkomstig van productie-installaties in de omgeving van het waterschap, maar ook om daarbij zich in te spannen om acceptatie en draagvlak voor lokale duurzame energieprojecten te vergroten, bijvoorbeeld om de lusten en lasten eerlijker te verdelen. Het praktijkvoorbeeld elektriciteitsinkoop Brabants waterschappen dat is opgenomen in subparagraaf B.2.2 van Hoofdstuk 1 van Deel II is daar een goed voorbeeld van.

Les voor de praktijk

De inkoop van GvO's:

In inkoopbeleid zal duidelijk het verschil moeten worden gemaakt tussen aan de ene kant zelf opwekken (bijdrage aan energieneutraliteit) en aan de andere kant het inkopen van GvO's en/of elektriciteit (bijdrage aan vermindering CO₂-voetafdruk). In de definitie energieneutraliteit voor 2025 telt overigens wat derden doen op de terreinen van waterschappen mee voor bepaling energieneutraliteit. En voor klimaatneutraliteit zal wat derden doen op assets van waterschappen ingezet kunnen worden als reductiemaatregel in de keten om de eigen CO₂-voetafdruk te reduceren.

methoden om daadwerkelijk sociaal- en duurzaamheidsbeleid

inspanningsverplichting

energieneutraliteit

klimaatneutraliteit

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Als een waterschap GvO's wil verkrijgen uit lokale duurzame energieprojecten van bijv. energiecoöperaties, dan is dat mogelijk door die GvO's te kopen om ze daarna op een eigen account bij CertiQ te laten bijboeken. Tegenover de ingekochte GvO's, zal het waterschap van zijn leverancier dan wel alleen 'grijze' stroom moeten kopen. Alternatief is dat het waterschap zowel de elektriciteit als de GVO opkoopt van deze lokale producent.

Als een waterschap de GvO's van een groot lokaal duurzaam energieproject wil verkrijgen, moet het waterschap er rekening mee houden dat de inkoop van de GvO's een waarde heeft die boven de drempelwaarde die geldt bij het Europees aanbesteden. In dat geval kan een waterschap die GvO's niet onderhands aanschaffen.

Meer informatie

- <https://www.pianoo.nl/nl/sectoren/energie>
- Praktijkvoorbeeld elektriciteitsinkoop Brabants waterschappen

Schaarse rechten

In geval van toepassing van de instrumenten toestemming, contracteren en participeren is toetsing aan het leerstuk schaarse private rechten van belang in verband met het rechtmatig handelen van waterschappen bij duurzame energieprojecten. Het leerstuk schaarse private rechten speelt bij het verkopen dan wel inkopen (of afnemen) in de praktijk geen rol.

In het thema *Schaarse Rechten* is relevante achtergrondinformatie te vinden.

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodward Legal en Renewab-LAW, geschreven in opdracht van de Unie van Waterschappen

Staatssteun en Wet Markt en Overheid

Bij het instrument verkopen staat contractsvrijheid voorop en is - als eerder vermeld - van een op het waterschap rustende aanbestedingsplicht geen sprake.

Wel dient het verkopen als een economische activiteit te worden beschouwd waarop de Wet Markt en Overheid van toepassing is. Een waterschap moet altijd voor de zaken of rechten die het verkoopt op zijn minst de integrale kostprijs berekenen.

Ook mag een waterschap geen verboden staatssteun leveren als het zaken of rechten verkoopt. Dat kan geborgd worden door een marktprijs te rekenen voor hetgeen dat wordt verkocht. Wat de marktprijs is, kan bijvoorbeeld aan de hand van een taxatie worden vastgesteld, maar een veiling van de zaken en rechten is natuurlijk een beter instrument.

schaarse private rechten

contractsvrijheid

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Ten gevolge van de verplichtingen om bij het inkopen al rekening te houden met het aanbesteden of schaarse rechten, spelen de thema's *Staatssteun* en de *Wet Markt en Overheid* niet (of minder) dan bij de verkoop daarvan door een waterschap.

Meer informatie

- *Handreiking Staatssteun voor de overheid*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken, december 2016¹¹⁴
- *Handreiking Wet Markt en Overheid*, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, juli 2012¹¹⁵
- Factsheet Waterschappen en Staatssteun Versie, februari 2008, Europa Decentraal¹¹⁶

In het thema *Staatssteun* en het thema *Mededinging en Wet Markt en Overheid* is meer informatie te vinden over de onderwerpen.

¹¹⁴ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/handreiking-staatssteun-voor-de-overheid>> [12 oktober 2021]

¹¹⁵ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2012/07/05/handreiking-markt-en-overheid>> [12 oktober 2021]

¹¹⁶ Zie <<https://europadecentraal.nl/wp-content/uploads/2013/01/Waterschappen-en-staatssteun.pdf>> [20 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

DEEL III

1. THEMA'S

A. INTRODUCTIE

Als een energiecoöperatie met een waterschap wil samenwerken, spelen er veel onderwerpen. Dat betreffen naast beleidsmatige onderwerpen ook juridische elementen.

In de handreiking wordt in de Delen I en II meestal kort ingegaan op een onderwerp. Dit is een bewuste keuze en daardoor ontbreekt het soms aan enige context die wel van belang is voor een goed begrip. Dit Deel III beoogt meer context en achtergrond te geven; bijvoorbeeld voor de lezers die niet de achtergrondkennis hebben. Dit Deel III is Stap 4 in het infographic dat hoort bij de *Handreiking Samenwerken met Energiecoöperaties*.

STAP 4

- Klimaatakkoord	- Staatssteun
- Lokaal eigendom	- Mededinging en Wet Markt en Overheid
- Juridisch-beleidsmatige positie Waterschap	- Rechtsvormen (samenwerking)
- Juridisch handelingsperspectief: publiek en privaatrecht	- Wet Financiering decentrale overheden (FIDO)
- Aanbesteden	- Waterschapsbeleid Samenwerken Energiecoöperaties
- Schaarre rechten	

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

B. THEMA'S

Deze handreiking kent de volgende thema's

- Klimaatakkoord
- Lokaal Eigendom
- Juridisch-beleidsmatige Positie Waterschap
- Juridisch handelingsperspectief: publiek en privaatrecht
- Aanbesteden
- Schaarse rechten
- Staatssteun
- Mededinging en Wet Markt en Overheid
- Rechtsvormen (samenwerking)
- Wet Financiering decentrale overheden (FIDO)
- Waterschapsbeleid Samenwerken Energiecoöperaties

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

2. KLIMAATAKKOORD

A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN

Het Klimaatakkoord bevat een veelheid aan afspraken die aan sectortafels gemaakt zijn, te weten de tafels (C1) Gebouwde omgeving, (C2) Mobiliteit, (C3) Industrie, (C4) Landbouw en landgebruik, (C5) Elektriciteit.

De Klimaatakkoord is voor deze handreiking een zeer belangrijke. Aan die tafel zijn specifieke afspraken gemaakt over het zogenaamde 'lokaal eigendom' bij duurzame energieprojecten (uitgelegd als projecten met betrekking tot windenergie en zonne-energie op land) en komt ook participatie aan de orde.

B. PARTICIPATIE

Het Klimaatakkoord gaat ervan uit dat overheden de initiatieven voor de duurzame energieproductie voornamelijk aan de markt moeten overlaten. Omdat er voor de waterschappen als functionele overheid een directe relatie is met de eigen energieopgave, ligt het voorgaande wat anders en kan ook een waterschap initiatieven nemen.

Klimaatakkoord

Klimaatakkoord

aan de markt moeten overlaten

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De markt is in dit geval overigens een verzamelterm van alle soorten van initiatiefnemers: van projectontwikkelaars tot energiecoöperaties. Het moet voor de initiatiefnemers aantrekkelijk worden gemaakt om projecten op te zetten.¹

Paragraaf 'C5.5 Productie uit hernieuwbare bronnen op land' somt vervolgens een groot aantal afspraken op om de sectorale afspraken te behalen. Voor wat betreft (de samenwerking inzake) duurzame energieprojecten, zijn de volgende afspraken relevant.

“Participatie en acceptatie zijn van groot belang voor de ruimtelijke inpassing van de energietransitie en daarmee voor de uitvoerbaarheid. Participatie ziet toe op en bevordert de uitwerking van het motto ‘iedereen kan meedoen’. Voor de Sectortafel Elektriciteit gaat het om de participatie bij de ruimtelijke inpassing en exploitatie van energieprojecten (>15kW niet-gebouw gebonden wind en zon). Participatie en acceptatie zijn randvoorwaarden voor doelrealisatie maar kunnen op gespannen voet staan met de beoogde kostenreductie.

Procesparticipatie:

Overheden zijn primair verantwoordelijk voor communicatie over nut en noodzaak van de energietransitie. [...]

Omgevingsparticipatie:

- De initiatiefnemer doorloopt een proces om te komen tot een wenselijke en haalbare vormgeving van participatie. Het gaat hierbij om de participatiewaai; dit kan zijn procesparticipatie, financiële participatie, financiële obligaties, eigendoms participatie, een omgevingsfonds of een combinatie hiervan. Het bevoegd gezag controleert dat initiatiefnemers en omgeving hierover het gesprek aangaan. [...].
- Afspraken met de omgeving worden vastgelegd in een omgevingsovereenkomst. Op basis hiervan wordt er een projectplan gemaakt waarin wordt beschreven hoe binnen het project de participatie optimaal wordt ingericht.
- Om de projecten voor de bouw en exploitatie van hernieuwbaar op land in de energietransitie te laten slagen, gaan in gebieden met mogelijkheden en ambities voor hernieuwbare opwekking, partijen gelijkwaardig samenwerken in de ontwikkeling, bouw en exploitatie. Dit vertaalt zich in evenwichtige eigendomsverdeling in een gebied waarbij gestreefd wordt naar 50 % eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven). Investeren in een zon –en/of windproject is ondernemerschap. Dat vergt ook mee-investeren en risico lopen. Het streven voor de eigendomsverhouding is een algemeen streven voor 2030. Er is lokaal ruimte om hier vanwege lokale project-gerelateerde redenen van af te wijken. Hierbij wordt ook in acht genomen de bijzondere positie van de waterschappen, die zowel lokale ontwikkelaar zijn als decentrale overheid met een verduurzamingsopgave van hun eigen bedrijfsprocessen.

**Participatie en acceptatie zijn van groot belang
participatie bij de ruimtelijke inpassing
en exploitatie**

Procesparticipatie

omgevingsovereenkomst

**gelijkwaardig samenwerken
evenwichtige eigendomsverdeling
gestreefd wordt naar 50 % eigendom
van de productie van de lokale
omgeving (burgers en bedrijven)**

¹ Klimaatakkkoord, Hoofdstuk C5.5 Productie uit hernieuwbare bronnen op land, pag. 162

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Omgevingsfonds

best practices mensen met een lager inkomen

bijzondere positie van de waterschappen

eigen beleid

- *Omgevingsfonds: Een omgevingsfonds is één van de mogelijkheden van de participatielawaai. Als er een omgevingsfonds komt, dan wordt dit met een voor het project redelijk bedrag gevuld door de initiatiefnemer(s), waarbij de hoogte van de bedragen uit de NWEA-gedragscode als richtlijn wordt gehanteerd [...].*
- *ODE Decentraal, de Natuur- en Milieufederaties (NMF's), Holland Solar, de Nederlandse Wind-Energie Associatie (NWEA), de Klimaat- en Energiekoepel (KEK) en eventueel anderen brengen best practices in kaart over vormen van participatie zodat mensen met een lager inkomen mee kunnen doen aan de energietransitie. Deze worden ingebracht in de RES en kunnen worden toegepast in projectontwikkeling."*

Participatie is nogal een breed en onbepaald begrip. In de Participatielawaai² die het Klimaatakkoord handen en voeten wil geven wordt dit begrip verder uitgewerkt.

Met betrekking tot het 'streven naar 50% eigendom van de productie van de lokale omgeving', ook wel 'lokaal eigendom' genoemd, zijn twee aspecten zeer relevant. Allereerst de bijzondere positie van de waterschappen, omdat zij met een eigen verduurzamingsopgave van hun bedrijfsprocessen te maken hebben. Hierdoor kan paragraaf C5.5 niet onverkort gelden voor de waterschappen. Door deze 'bijzondere positie van het waterschap' kan het streven naar 50% lokaal eigendom niet één op één kan worden gehanteerd bij duurzame elektriciteitsproductie op land waarbij de waterschappen betrokken zijn. Des te meer reden voor een waterschap dus om een eigen beleid te formuleren voor wat betreft hernieuwbaar op land en de daarmee verbonden participatie om die bijzondere positie tot uiting te brengen.

Een tweede 'maar' betreft het feit dat de 'omgevingsparagraaf' over lokaal eigendom alleen in het hoofdstuk Elektriciteit C5 staat en niet bij gebouwde omgeving C1 waar warmte wordt behandeld. Dat betekent dus dat het onderdeel C5, met inbegrip van het streven naar lokaal eigendom alleen voor hernieuwbaar op land geldt (dus bijv. niet voor projecten op zee, zonnedaken of duurzame warmte).

² Participatielawaai, gezamenlijk product van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE, coördinerend), Energie Samen, de Natuur- en Milieufederaties (NMF's), Hier Opgewekt, Holland Solar, de Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA), Energie Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), november 2019, zie <<https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/11/18/participatielawaai>> [24 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

Participatiemonitor

transparant
lusten en lasten eerlijk verdeeld

In dit kader is het verder relevant te beseffen dat het begrip participatie, zoals uitgewerkt in de Participatiewaai, een gestolde werkelijkheid op enig moment is en dat ook participatie, althans de interpretatie daarvan, evolueert. In dat kader is het verstandig om hoofdstuk 2 van de *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land* over het jaar 2019, ook wel Participatiemonitor genoemd³ te lezen. In dat hoofdstuk wordt getracht om begrippen te definiëren om grip op de materie te krijgen om vervolgens ook te kunnen meten. Want zonder overeenstemming van wat je nu wil meten, kan je ook niet monitoren wat er verandert.

Meer informatie

- *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land, Resultaten nulmeting Wind op land en niet-gebouwgebonden zon*, 30 juni 2020, ASISEARCH en Bosch & van Rijn, geschreven in opdracht van Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK

Specifiek zijn er aan de elektriciteitstafel dus afspraken gemaakt over 'hernieuwbaar op land' en participatie in dat kader. Maar als een duurzaam energieproject betrekking heeft op bijvoorbeeld de gebouwde omgeving, zoals bijvoorbeeld een aquathermieproject waarmee een wijk wordt verwarmd⁴; is dan participatie wellicht niet aan de orde?

Voor het Klimaatakkoord is het vergroten van acceptatie en draagvlak - middels onder andere de eerlijke verdeling van de lusten en lasten en het hanteren van transparante procedures - bij energieprojecten een overkoepelend thema dat geldt voor het gehele akkoord en dus ook voor alle tafels. In hoofdstuk 'D5 Bevordering Draagvlak' van het Klimaatakkoord staat wat betreft dat overkoepelend thema het volgende:

"De maatregelen in het Klimaatakkoord raken aan hoe we wonen, werken en leven. Veel maatregelen in het Klimaatakkoord zullen gevolgen hebben voor burgers en bedrijven. Hun wensen en zorgen moeten daarom zichtbaar meegewogen worden in de keuzes die gedurende de transitie gemaakt worden. Dit moet op alle niveaus gebeuren: in de nationale politieke keuzes, in keuzes op regionaal niveau, lokaal niveau en in relatie tot keuzes die raken aan het eigen bedrijf, huis en omgeving. Draagvlak en acceptatie kunnen gerealiseerd worden als besluitvorming transparant is en de lusten en lasten eerlijk verdeeld worden.

- 3 Die monitor is een instrument waarmee jaarlijkse basis de effectiviteit van participatie van de omgeving (burgers, bedrijven) in hernieuwbare energieprojecten op land wordt gevolgd. Dit instrument is als zodanig afgesproken in het Klimaatakkoord van juni 2019 en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland heeft aan ASISEARCH en Bosch en Van Rijn daar opdracht toe gegeven. In 2019 is een nulmeting geweest en de monitor over het jaar 2020 is in oktober 2021 verschenen. Zie <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-954761>> [20 september 2021]
- 4 Als voorbeeld kan hier gedacht worden aan het TEA project van Eneco op/bij de RWZI van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden waarbij het waterschap warmte uit het effluent en tevens grond beschikbaar stelt aan Eneco.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

transitie in de wijk

De eerlijke verdeling van lusten en lasten moet breed geïnterpreteerd worden: niet alleen financieel maar bijvoorbeeld ook ruimtelijk en sociaal. Dit betekent bijvoorbeeld bij hernieuwbare energie op land dat burgers en bedrijven de kans krijgen om mee te denken over waar projecten gerealiseerd worden en zo mogelijk ook kunnen delen in de opbrengst.

Bij de transitie in de wijk is het belangrijk dat burgers en bedrijven zeggenschap hebben bij de keuze van alternatieve warmtebronnen en van de maatregelen om gebouwen energiezuinig te maken. Want meedenken is voor veel mensen een voorwaarde voor meedoen."

Conclusie

Bij alle duurzame energieprojecten, en niet alleen bij wind- en zonne-energie projecten, is acceptatie en draagvlak door onder andere een eerlijke verdeling van de lusten en lasten aan de orde.

In dat hoofdstuk D5 worden vervolgens ook de ingrediënten van een aanpak om draagvlak voor en acceptatie van het klimaatbeleid te bevorderen en te behouden benoemd. Die ingrediënten zijn dan maatregelen die het klimaatbeleid voor iedereen haalbaar en betaalbaar maken en die inzetten op burgerparticipatie. En dat vertaalt zich dan weer in een 5-tal uitgangspunten:

- Een evenwichtige lastenverdeling;
- Een burgermonitor;
- Burgerdialoog Participatie in de Regionale Energie Strategieën;
- Participatie in de wijkgerichte aanpak; en
- Participatie bij hernieuwbare energieopwekking

Voor het uitgangspunt Evenwichtige lastenverdeling geldt:

"Naast maatregelen om de transitie (financieel) voor iedereen haalbaar en betaalbaar te maken en de lasten eerlijk te verdelen, is er meer nodig om het draagvlak voor de transitie te versterken. Brede en actieve betrokkenheid van burgers is essentieel om de grote uitdagingen van dit Klimaatakkoord te laten slagen."

Relevant voor Burgermonitor:

"Brede betrokkenheid en actieve participatie van burgers vereist niet alleen goed zicht op wat er onder burgers leeft maar ook vertaling van de doelen van het Klimaatakkoord in een concreet handelingsperspectief voor burgers."

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Burgerdialoog Participatie Regionale Energie Strategieën

Voor wat betreft Burgerdialoog Participatie in de Regionale Energie Strategieën is het volgende uit het Klimaatakkoord veelzeggend:

“Veel mensen beseffen hoe enorm de opgave is en ook dat pijnlijke keuzen noodzakelijk zijn. Grote groepen burgers zijn zelf al in actie gekomen, maar niet iedereen ziet de noodzaak voor verandering en wil actief bijdragen. Een grote groep burgers reageert nog afwachtend, ook wanneer het gaat om de voorbereiding van maatregelen in eigen huis of omgeving. Dit deel van de bevolking mag bij de uitvoering van het Klimaatakkoord niet worden vergeten. Wanneer zij in de uitvoeringsfase geconfronteerd worden met de gevolgen, komt het draagvlak voor realisatie onder druk te staan.”

Voor wat betreft Participatie in de wijkgerichte aanpak komt het volgende naar voren:

“Per regio dragen gemeenten, waterschap en provincie zorg voor een goede en tijdige informatie van burgers en realiseren zij lokale faciliteiten om burgers in staat te stellen effectiever mee te denken in de strategievorming. Het is aan de regio om te bepalen welke facilitering hiervoor nodig is. Afhankelijk van de regionale omstandigheden kan het gaan om toegang tot kennis, onafhankelijke proces-begeleiding, financiële ondersteuning of anderszins.”

In Hoofdstuk D5 komen wel nog een aantal nog niet vermelde zaken aan de orde die niet al terugkwamen in Paragraaf C.5.5 van het Klimaatakkoord, te weten:

“In het kader van de participatie door de lokale omgeving wordt veel waarde gehecht aan lokale initiatieven. Een belangrijke belemmering voor hun participatie ligt op twee terreinen. In de eerste plaats bij een gebrek aan kennis. Lokale initiatiefnemers worden aangemoedigd om gebruik te maken van de kennis en expertise die voorhanden is bij het op te richten Expertisecentrum. Daarnaast zijn vooral de voorfinancieringskosten een belangrijke hindernis. EZK heeft hiervoor een bijdrage gedaan. InvestNL, ODE, IPO en VNG hebben uiterlijk in juli 2019 onderzocht of provincies en gemeenten het mogelijk kunnen maken dat autonome energiecoöperaties een beroep kunnen doen op een regeling, waarbij de onderzoeken en projectondersteuning, die noodzakelijk zijn voor het doen van een succesvolle vergunning aanvraag, kunnen worden gefinancierd. Het gaat hier uitdrukkelijk niet om het financieren van het benodigde vermogen van het project. Bij een financial close van het project worden deze middelen teruggestort. Hiermee is een revolverend fonds in het leven geroepen. Tevens zal onderzocht worden of de leges die verbonden zijn aan het project pas bij financial close in rekening gebracht kunnen worden danwel als het project gestaakt wordt.”

gebrek aan kennis

voorfinancieringskosten

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

3. LOKAAL EIGENDOM

A. ALGEMEEN

In de handreiking is de context geschetst hoe op basis van beleid een waterschap ervoor kan kiezen om in een duurzaam energieproject de samenwerking met een energiecoöperatie aan te gaan. Een belangrijk thema daarbij is dan het zogenaamde 'lokaal eigendom'. Dat is niet een wettelijk begrip of een definitie uit het Klimaatakkoord. Lokaal eigendom is de naam die is ontstaan om een te bereiken doel wat betreft het eigendom van 'hernieuwbaar op land' weer te geven. Dat moet (meer) lokaal worden. Het gaat dan om het volgende:

“Om de projecten voor de bouw en exploitatie van hernieuwbaar op land in de energietransitie te laten slagen, gaan in gebieden met mogelijkheden en ambities voor hernieuwbare opwekking, partijen gelijkwaardig samenwerken in de ontwikkeling, bouw en exploitatie. Dit vertaalt zich in evenwichtige eigendomsverdeling in een gebied waarbij gestreefd wordt naar 50% eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven). Investeren in een zon –en/of windproject is ondernemerschap. Dat vergt ook mee-investeren en risico lopen. Het streven voor de eigendomsverhouding is een algemeen streven voor 2030. Er is lokaal ruimte om hier vanwege lokale project-gerelateerde redenen van af te wijken. Hierbij wordt ook in acht genomen de bijzondere positie van de waterschappen, die zowel lokale ontwikkelaar zijn als decentrale overheid met een verduurzamingsopgave van hun eigen bedrijfsprocessen.”

50% eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

lokaal eigendom

streven is natuurlijk heel fluïde en plooibaar qua uitleg

open norm

Conclusie

Als in deze handreiking 'lokaal eigendom' wordt gebruikt, dan wordt bedoeld het streven om bij hernieuwbaar op land, uitgelegd als zon- en windprojecten, 50% van het eigendom van de elektriciteitsproductie aan de directe omgeving te laten toekomen.

Dat het lokaal eigendom relevant is voor waterschappen, komt naar voren als we het voorgaande vanuit de positie van de waterschappen benaderen. Doordat de waterschappen zich aan het Klimaatakkoord committeren, betekent dit dat een waterschap, ongeacht zijn rol bij een zon- of windproject, ernaar zal moeten streven om de lokale omgeving 50% eigendom van de productie van dat project te laten krijgen. Dit wel met inachtneming van de bijzondere positie van het waterschap wat betreft dat project.

Wat nu concreet het gevolg is van de opname van het streven naar lokaal eigendom in het Klimaatakkoord als het waterschap een sturende of faciliterende rol heeft bij zon- of windprojecten, is lastig te zeggen. Allereerst omdat het maar de vraag is of het Klimaatakkoord als overeenkomst directe en harde verplichtingen heeft voor een waterschap (ook al ondertekende de Unie van Waterschappen dat akkoord). En het genoemde streven is natuurlijk heel fluïde en plooibaar qua uitleg. En de bijzondere omstandigheid dat waterschappen als functionele overheid met een groot energieverbruik ook zelfstandig en met eigen zon en wind projecten energie- en klimaatneutraliteit nastreven, speelt een grote rol. Tot slot - zoals in het thema *Klimaatakkoord* al opgemerkt - ziet het lokaal eigendom uit het Klimaatakkoord formeel enkel op hernieuwbaar op land en daarmee niet op elektriciteit opgewekt met bijvoorbeeld waterkracht en biomassa (en mogelijk ook niet als het wordt opgewekt met Zon op Water en Wind op Water).

Aan de andere kant beperkt het Klimaatakkoord het streven naar lokaal eigendom niet tot enkel de situaties dat een waterschap grondposities heeft, die geschikt zijn voor wind- en zonne-energie, en gevraagd wordt of zelf besluit die ter beschikking te stellen voor een project. Ook als het waterschap vanuit een andere rol enige inmenging heeft bij zon- of windprojecten – bijvoorbeeld als vergunning-verlener - kan lokaal eigendom een rol spelen.

Met andere woorden het Klimaatakkoord heeft - voor wat betreft het streven om de lokale omgeving 50% te geven van het eigendom van de productie van elektriciteit, waarbij waterschappen een bijzonder positie innemen - een behoorlijke open norm gecreëerd die voor velerlei uitleg vatbaar is.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Voorbeeld

Speelt lokaal eigendom nu formeel wel of niet bij een duurzaam energieproject?

Als een waterschap met een watervergunning toestemming dient te geven voor een windturbine in een dijklichaam of als het waterschap grond in algemeenschap ter beschikking stelt voor windprojecten, kan het lokaal eigendom een rol spelen. Het criterium is hier dat het een windproject is.

Maar, als een waterschap een toestemming verleent voor bijvoorbeeld een aquathermieproject waarbij het effluent wordt gebruikt om warmte op te wekken, dan speelt lokaal eigendom formeel geen rol. Dit omdat voor duurzame warmte er geen afspraken staan in het Klimaat-akkoord dat daar lokaal eigendom ook op van toepassing is. Dit kan dan wel weer anders zijn als een waterschap of de Unie van Waterschappen beleid heeft geformuleerd ten aanzien van de grond, waarbij het streven naar lokaal eigendom expliciet als uitgangspunt geldt.

Als met een productie-installatie op een stuw met waterkracht elektriciteit wordt opgewekt of dat gebeurt met zon op water, hoeft lokaal eigendom geen rol te spelen. Zon op water en waterkracht zijn productiemethoden die bij een strikte uitleg niet onder de definitie van 'hernieuwbaar op land' vallen en daardoor is er geen sprake van een streven naar lokaal eigendom.

Les voor de praktijk

Een waterschap zal aan de hand van de omstandigheden van het geval moeten bepalen of het streven naar lokaal eigendom bij een duurzaam energieproject een rol speelt. Daarbij hoort dan wel ook een toets of het lokaal eigendom onderwerp is van het eigen beleid van een waterschap of dat van de Unie van Waterschappen.

In het onderstaande wordt op een aantal van die bovenstaande thema's ingegaan zodat duidelijk wordt wat het handelingsperspectief voor een waterschap kan zijn.

omstandigheden

eigen beleid

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT

Allereerst de vraag wat nu dat 'lokaal eigendom' is. Daar was behoorlijk wat verwarring over vlak nadat het Klimaatakkoord werd afgesloten, getuige ook het onderzoek vanuit het programma Sociale Innovatie in Energie dat direct na het Klimaatakkoord werd uitgevoerd.⁵ Interessant in dat kader is onderstaande slide uit dat onderzoek.

ROL VAN LOKALE ENERGIE-COÖPERATIES (LEC'S)

Het belang van lokale energie-coöperaties wordt gezien als een manier om de lokale energievoorziening te democratiseren. Wel ligt er nog een opdracht om verder te professionaliseren, zodat er grotere projecten met meer deelnemers kunnen worden gerealiseerd. Dit is moeilijk, omdat de deelnemers van deze lokale energie-coöperaties meestal vrijwilligers zijn. Professionalisering wordt gezien als noodzaak, zodat projecten goed doorontwikkelen, de betrokkenheid van burgers wordt vastgehouden en deelnemende burgers minder financieel risico lopen.

"Maatschappelijk draagvlak begint bij je eigen organisatie. Je moet de interne organisatie wel op orde hebben. Goede informatie en communicatie, transparantie en invloed op besluitvorming. Effectieve uitvoering van projecten is professioneel werk. Dat kan regionaal ook goed georganiseerd worden" (*Jos Römgers, de Spinder*)

"Lokale energie-coöperaties hebben een belangrijke rol om inwoners te verenigen. Wel moeten we opletten met de belangen tussen vrijwillige inzet en noodzakelijke professionaliteit. Wij moeten niet de fout maken dat we de coöperaties misbruiken om een onplezierige boodschap aan onze burgers over te brengen" (*Peter van de Wiel, bestuurlijk afgevaardigde namens de regio Noord-Oost Brabant*)

Bevindingen

- Verbindingsrol tussen burgers en overheid
- Balans vinden tussen vrijwilligheid en professionaliteit
- Hebben meer ondersteuning nodig van overheden

Afbeelding: Belang energiecoöperaties

5 ENERGIEWERKPLAATS BRABANT, 'Bevindingen interviews 50% Participatie'. <<https://www.energiewerkplaatsbrabant.nl/werkgroepen/werkgroepen+sociale+innovatie+energietransitie2/50+participatie/default.aspx#folder=1478091>> [31 mei 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Vanuit de Participatiecoalitie (zie over die coalitie subparagraaf A.4 van Hoofdstuk 1 van Deel II van de handreiking) is op een later moment al meer concreet invulling gegeven aangaande lokaal eigendom met de 'factsheet 50% lokaal eigendom'.

"(Mede-)eigendom betekent namelijk in de ogen van deze coalitie niet alleen financieel eigendom, maar ook zeggenschap over het project én over de besteding van de baten. (Mede-)eigendom betekent ook zelf investeren en ondernemen. Daar hoort risico nemen bij. [...] Mede-eigenaar worden kan op verschillende manieren; privaat – als omwonende, bedrijf of andere organisatie uit de omgeving – of collectief – bijvoorbeeld met een energiecoöperatie. Door het lokaal eigenaarschap op een collectieve manier te organiseren, wordt het eigenaarschap voor iedereen van de omgeving toegankelijk. Bewoners en bedrijven kunnen participeren, meebeslissen en mede-eigenaar worden."

Over energiecoöperaties zegt die factsheet het volgende:

"Veel (lokale) initiatiefnemers die participatie willen inzetten komen uit op de coöperatie als organisatievorm, omdat de voorwaarden 'iedereen kan meedoen', 'open en vrijwillig lidmaatschap' en 'democratisch zeggenschap' namelijk ook juridisch verankerd zijn."

en

"Wanneer een lokale energiecoöperatie initiatiefnemer/ontwikkelaar is van een project, dan kunnen bewoners van de lokale omgeving participeren en mede-eigenaar worden. De mensen in de lokale omgeving die lid zijn van de coöperatie beslissen binnen de coöperatie gezamenlijk over het inzetten van de opbrengsten van de opgewekte elektriciteit van een wind- en/of zonnepark"

In 2021, bijna twee jaar nadat het Klimaatakkoord werd gesloten, lijkt de markt een richting gevonden te hebben om 50% lokaal eigendom te definiëren. In dat kader is de Q&A over lokaal eigendom van Energie Samen, de Natuur- en Milieufederaties, de NVDE, Holland Solar en NWEA relevant.

"Is 50% lokaal eigendom een (minimum-) verplichting?"

Nee, het Klimaatakkoord gaat uit van een evenwichtige eigendomsverdeling in een gebied waarbij gestreefd wordt naar 50% eigendom van de productie van de lokale omgeving (bewoners en bedrijven). Het streven voor de eigendomsverhouding is een algemeen streven voor 2030. Met de 'lokale omgeving' worden zowel burgers als bedrijven uit de omgeving van de projectlocatie bedoeld. Het gaat daarbij om eigendom van meerdere omwonenden en bedrijven en niet van een enkel bedrijf of individu. Met 'productie' wordt de productie-installatie(s) bedoeld.

zeggenschap Mede-eigenaar

coöperatie als organisatievorm

Energie Samen, de Natuur- en Milieu- federaties, de NVDE, Holland Solar en NWEA

evenwichtige eigendomsverdeling

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

behoefte én de (financiële) mogelijkheden

Uitgangspunten zijn de behoefte én de (financiële) mogelijkheden van de lokale omgeving. Daarbij hoort een inspanningsverplichting voor de initiatiefnemer bij alle hernieuwbare energieprojecten om een aanbod te doen om omwonenden, zo mogelijk verenigd in een coöperatie of andersoortig gemeenschappelijk initiatief, te laten participeren in het project. Financiële participatie is een middel om het doel (totstandkoming van energieprojecten door verbeteren van lokaal draagvlak) te realiseren.

mee-investeren en dus ook risico lopen

Eigendom betekent mee-investeren en dus ook risico lopen. Het betekent ook zeggenschap. Verschillende partijen kunnen lokaal eigenaar zijn van een energieproject; individuele burgers, coöperaties, bedrijven en anderen. Op basis van het gesprek met omwonenden kunnen ook andere opties worden gekozen die de omgeving laten meeprofiteren, zonder dat sprake is van lokaal eigendom, zoals een omgevingsfonds en obligaties. 50% lokaal eigendom is dus geen verplichting, het gaat erom dat de lokale omgeving de kans krijgt mee te kunnen investeren en mede-eigenaar te worden indien ze dit wensen."

Maar het begrip 'lokaal eigendom' als onderdeel van het grotere begrip 'participatie' evolueert nog steeds. Belangrijk in dat kader is actuele consensus in het veld daarover (zoals verwoord in hoofdstuk 2 van het rapport *Participatie Monitor 2021; Hernieuwbare Energie op Land - Resultaten t/m 2020*). De Participatiemonitor tot en met 2020 onderscheidt voor de monitoring (en de daarbij behorende classificatie) van duurzame energieprojecten wat betreft participatie drie typen lokaal eigendom. Ook worden begrippen als 'lokale omgeving' en 'eigendom' - die niet nader ingevuld werden in het Klimaatakkoord - verder ingevuld. De Participatiemonitor tot en met 2020 verbreedt voor wat betreft 'lokaal eigendom' de scope ten opzichte van de definitie van lokaal eigendom zoals dat in bijv. de eerder genoemde Participatiewaai en Participatiemonitor over 2019 stond.

Er worden nu in de Participatiemonitor tot en met 2021 drie typen lokaal eigendom geïdentificeerd. En om onderscheid maar helder te maken wordt ook de classificatie 'niet-lokaal eigendom' geïntroduceerd. Als volgt is op pagina 14 van de monitor één en ander uitgeschreven:

"Lokaal eigendom: drie typen

De participatiemonitor onderscheidt verschillende typen eigendom: drie type lokaal eigendom en niet-lokaal eigendom:

1. *"Bewonerscollectieven en lokale partners: eigendom van een collectief samenwerkingsverband van bewoners, lokale ondernemers, agrariërs of andere lokale partners in de omgeving van het project. Het gaat daarbij om eigendom van meerdere omwonenden en bedrijven uit de omgeving van de projectlocatie en niet een enkel bedrijf of individu. Uitgangspunt is dat iedereen uit de lokale omgeving, inclusief de omwonenden de kans moet hebben gehad om deel te nemen in het project. Het gaat erom dat de lokale omgeving de kans krijgt mee te kunnen investeren en mede-eigenaar te worden indien ze dit wensen.*

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Publiek

Lokale bedrijven

Geen lokaal eigendom

2. *Publiek: eigendom van gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven, e.d.).*
3. *Lokale bedrijven: eigendom van lokale ondernemers, agrariërs, maatschappelijke instellingen met een lokale vestiging (vaak op eigen terrein).*
4. *Geen lokaal eigendom: eigendom van een partij die niet in de omgeving van het project is gevestigd. Vaak is dit een projectontwikkelaar, maar kan ook een investeringsfonds, vastgoedbedrijf of ander bedrijf zijn."*

Conclusie

In de versie van de Participatiemonitor tot en met 2020 is lokaal eigendom van een bewonerscollectief één vorm van lokaal eigendom, maar ook als projecten in eigendom zijn van publieke instellingen (zoals waterschappen of een gemeente) of van een lokaal bedrijf ziet men dat als een vorm van 'lokaal eigendom'. En de term 'lokaal eigendom' is niet meer exclusief voorbehouden aan (burger)coöperatief eigendom.

Beseft dient te worden dat de rubricering van de verschillende soorten lokaal eigendom in de Participatiemonitor (over zowel 2019 als 2020) primair dient om projecten op te kunnen monitoren als het om participatie gaat. Maar het belang gaat verder, ook al staat dat niet met zoveel woorden in de monitor. Als immers nu een gemeente of een andere overheid 'lokaal eigendom' benoemd in beleidsstukken en niet nader duidt wat er mee wordt bedoeld, zal voor een uitleg de Participatiemonitor (tot en met 2020) een belangrijke bron zijn.

Het lijkt verder niet aannemelijk om - hetgeen in eerdere jaren wel gebeurde - als het streven naar '50% lokaal eigendom' wordt gebruikt, hier in wordt gelezen dat er naar gestreefd wordt dat 50% van een project ten goede zal komen aan (1) of (lokaal) eigenaarschap of (2) aan een financiële deelneming gecombineerd met een omgevingsfonds en/of een omwonendenregelingen. Aannemelijker lijkt het dat het 'streven naar 50% lokaal eigendom' zo wordt uitgelegd dat er aanvullend op (1) 50% van het eigendom, in het project ook ruimte kan of moet worden geboden voor (2) financiële deelneming, een omgevingsfonds en/of omwonendenregelingen.

Maar - het kan niet vaak genoeg gezegd worden - wat onder participatie en lokaal eigendom wordt verstaan, is aan de overheid die beleid bepaalt aangaande deze thema's. Laat dus een overheid een nadere invulling van die begrippen na, dan is het aannemelijk dat die begrippen worden ingevuld aan de hand van waar in de markt consensus over bestaat.

aanvullend

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Les voor de praktijk

Als een waterschap 'lokaal eigendom' en/of 'participatie' in beleid wil opnemen, doet het er verstandig aan om duidelijk te definiëren wat het daaronder wordt verstaan. Verder biedt de huidige definiëring van 'lokaal eigendom' een waterschap argumenten om (richting gemeenten) te bepleiten dat als een waterschap voor de helft of geheel een duurzaam energieproject in eigendom heeft, er invulling wordt gegeven aan '50% eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven)' als verwoord in het Klimaatakkoord.

Ook andere varianten wat betreft het eigendom van een duurzaam energieproject zijn mogelijk en passen binnen genoemd streven. Bijvoorbeeld een project waarin het eigendom tussen een waterschap en een lokale energiecoöperatie 50/50 is verdeeld, waarbij verder de mogelijkheid voor financiële participatie via de energiecoöperatie (als onderdeel van lokaal eigendom) met aanvullend een omgevingsfonds wordt geboden. Een waterschap kan ook een 'eigen' project open stellen voor financiële participatie via een crowdfunding en/of het waterschap stelt een omgevingsfonds beschikbaar.

Conclusie

Zo langzamerhand bestaat er consensus over wat onder de open norm 'lokaal eigendom' wordt verstaan. Een norm die vooral van toepassing is bij zon- of windprojecten. Maar de verschijningsvorm van de gehele financiële participatie (waartoe het lokaal eigendom behoort) bij een duurzaam energieproject zal uiteindelijk divers zijn en afhangen van het beleid dat door gemeenten, provincies en waterschappen dienaangaande is geformuleerd. Evident is wel dat veel betrokkenen voor energiecoöperaties een belangrijke rol zien in dat kader.

Meer informatie

- *Factsheet 50% lokaal eigendom*, Participatiecoalitie, 2019⁶
- *Q&A Lokaal Eigendom*, Energie Samen, de Natuur- en Milieufederaties, de NVDE, Holland Solar en NWEA, 2020⁷
- *Werkblad 'Lokaal Eigendom'*, *Handreiking Regionale Energiestrategie 2.0*, Nationaal Programma RES, oktober 2021⁸
- *Monitor Participatie Hernieuwbare Energie Op Land, Resultaten nulmeting Wind op land en niet-gebouwgebonden zon'*, ASISEARCH en Bosch & van Rijn, 30 juni 2020⁹

6 Zie <<https://departicipatiecoalitie.nl/wp-content/uploads/2020/02/Factsheet-50-eigendom-van-de-lokale-omgeving-PC-maart-2020.pdf>> [9 juni 2021]. De Participatiecoalitie bestaat uit vijf maatschappelijke organisaties van, voor en door bewoners: HIER, de Natuur en Milieufederaties, Energie Samen, LSA bewoners en Stichting Buurkracht.

7 Zie <<https://hollandsolar.nl/u/files/qena-participatie-holland-solar.pdf>> [20 juli 2021]

8 Zie <<https://www.regionale-energiestrategie.nl/ondersteuning/handreiking2/2049228.aspx>> [31 oktober 2021]

9 Zie <<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-954761>> [20 september 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

- *Rapport 'Participatie Monitor 2021; Hernieuwbare Energie op Land - Resultaten t/m 2021, ASISEARCH en Bosch & van Rijn, oktober 2021*¹⁰

C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?

Deze vraag laat zich tweeledig beantwoorden; allereerst of initiatiefnemers en overheden uit zichzelf gebonden zijn aan het streven naar lokaal eigendom (van 50% van de productie van wind- of zonneparken). En ten tweede of het lokaal eigendom door een overheid van een initiatiefnemer voor een wind- of zonnepark kan worden afgedwongen.

Eerst de vraag of er een eigen gebondenheid is van een initiatiefnemer wat betreft lokaal eigendom (als onderdeel dus van de financiële participatie bij een zon- of windproject welke financiële participatie weer onder de noemer participatie valt). Weer even terug naar de eerdergenoemde Q&A. Daar staat het namelijk goed in.

“Zijn initiatiefnemers en gemeenten gebonden aan bepaalde verplichtingen of eisen voor participatie?”

Ja, hoewel de vraag wat wel en niet goed is nooit zwart-wit beantwoord kan worden. Eisen en afspraken liggen onder meer vast in het Klimaatakkoord, de Regionale Energiestrategieën (RES'en), gemeentelijke beleidskaders (indien vastgelegd), de wettelijke kaders uit de Omgevingswet en de gekozen richting in de verschillende omgevingsvisies (NOVI, POVI, GOVI). Het Klimaatakkoord en de RES'en beschrijven de bredere klimaatdoelen die aanleiding vormen voor projecten en geven richting aan de gewenste vormen van participatie. De Omgevingswet en omgevingsvisies geven regels en kaders mee voor participatie en de inpassing van projecten in de fysieke leefomgeving. Gemeenten, provincies, Rijksoverheid en de brancheorganisaties van de zon- en windsector hebben het Klimaatakkoord ondertekend. De brancheorganisaties hebben participatie ook in de Gedragcodes voor Zon op Land en voor Windenergie op Land vastgelegd. Deze brancheorganisaties vertegenwoordigen de overgrote meerderheid van de bedrijven in de sector. Ook vele lokale coöperaties en omwonendenorganisaties zijn verbonden met landelijke organisaties die het Klimaatakkoord hebben ondertekend. Overheden, brancheorganisaties en energiecoöperaties zijn dus aanspreekbaar op hun gedrag inzake participatie.

aanspreekbaar op hun verantwoordelijk

Alle spelers bij een duurzaam energieproject zijn dus aanspreekbaar op hun verantwoordelijk om mee te werken aan participatie bij duurzame energieprojecten en dus ook aan het streven naar lokaal eigendom. Maar met het Klimaatakkoord in de hand lijkt het niet mogelijk om van initiatiefnemers contractuele nakoming van het streven naar lokaal eigendom te eisen.

¹⁰ Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/10/2a/participatie-monitor-2021-hernieuwbare-energie-op-land-resultaten-tm-2020>> [31 oktober 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

afgedwongen

planologische medewerking mag weigeren

Dan de tweede vraag: kan het lokale eigendom ook door een overheid afgedwongen worden? In het onderstaand is een voorbeeld te vinden van beleid van een gemeente waarin dat gebeurt.

Voorbeeld

Beleidskader zonneparken West Betuwe¹¹

De gemeente West Betuwe staat voor een grote opgave: transitie naar energieneutraliteit. Opwekking van duurzame energie met behulp van de zon zal daaraan een belangrijke bijdrage moeten leveren. Naast het zoveel mogelijk benutten van geschikte dakoppervlakken, zal ook de aanleg van een fors aantal hectares zonneparken noodzakelijk zijn. In een beleidskader schets de gemeente West-Betuwe dat zij de route van de maatschappelijke tender wenst te volgen als middel om de opgave in te vullen en geeft een aantal randvoorwaarden die bij die tender gelden.

“Sommige zaken legt de gemeente op als randvoorwaarde aan elk initiatief. Dat zijn:

- *De initiatiefnemer onderschrijft de ‘Gedragscode zon op land’ van de brancheorganisatie Holland Solar en anderen (november 2019), en voldoet daar in zijn initiatief ook aan;*
- *Het initiatief betaalt een bijdrage van minimaal EUR 0,50/opgewekte MWh aan een Gebiedsfonds;*
- *Het initiatief zal voor tenminste 50% in lokaal eigendom komen;*
- *Het zonnepark dient na afloop van de productieperiode volledig opgeruimd te worden en de bodem hersteld, inclusief financiële garantie daarvoor.”*

De rechtsvraag die zich dan aandient is of het bevoegd gezag bij een windpark of zonnepark planologische medewerking mag weigeren omdat de initiatiefnemer geen opties van mede-eigenaarschap of financiële deelneming (een invulling van lokaal eigendom) aanbiedt, is nog niet expliciet in de jurisprudentie beantwoord.

De Oplegger en factsheet ‘Bevoegdheden overheden bij procesparticipatie en financiële participatie’ laat zien waar juridische mogelijkheden liggen om invulling te geven aan de afspraken uit het Klimaatakkoord over participatie en dus ook lokaal eigendom. Het antwoord is kort en bondig wat betreft het afdwingen van lokaal eigendom:

“Het begrip ‘goede ruimtelijke ordening’ biedt [...] naar de huidige stand van de jurisprudentie (vooralsnog) geen grondslag om financiële participatie van de omgeving bij een energieproject te eisen van de initiatiefnemer. Dat geldt voor alle vormen van financiële participatie uit de participatiewaai.”

¹¹ Zie <<https://gemeenteraad.westbetuwe.nl/Vergaderingen/Informatie-en-Ontmoeten-2-Beeldvorming/2020/04-februari/20:00/beleidskader-zonneparken-West-Betuwe-1.pdf>> [30 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

inspanningsplicht

Vanuit de jurisprudentie volgt wel dat een gemeente kan besluiten, indien er onvoldoende inspanningen van de initiatiefnemer zijn geweest wat betreft de invulling van lokaal eigendom, geen medewerking te verlenen aan de voorgenomen ontwikkeling. Om dat te kunnen doen moet een gemeente wel vastgelegd participatiebeleid hebben waarop de gemeente dan het oordeel kan baseren, dat niet aan de inspanningsplicht is voldaan.¹²

Voorbeeld

Voorbeeld Zonnepark Fledderbosch

Waterschap Noorderzijlvest en Ecorus hadden plannen om te komen tot een zonnepark. Bij die ontwikkeling spelen zowel de gemeente Ten Boer als de provincie Groningen als bevoegd gezag wat betreft het ruimtelijke spoor een rol.

Bij de ontwikkeling van zonnepark Fledderbosch heeft participatie met de omgeving dus vanaf het begin vooropgestaan. Volgens een beleidsmedewerker van de Provincie Groningen is participatie een voorwaarde om het ook daadwerkelijk van de grond te krijgen.¹³ *“Waarbij je zo concreet mogelijk moet zijn. Niet je afvragen wat je met participatie gaat doen, maar meteen aansturen op 50% lokaal eigendom. Belangrijk daarbij is dat je als betrokken overheden goed contact met elkaar houdt en op één lijn zit. Als dat niet zo is, sta je bij de projectontwikkelaar direct al met 1-0 achter. Je kunt als overheid bij de vergunningverlening 50% lokaal eigendom niet als eis stellen, maar je kunt de ontwikkelaar daartoe wél een inspanningsverplichting opleggen. Zo hebben wij dat gedaan en we hebben ons doel daarmee bereikt. Fledderbosch is het eerste voorbeeld in de provincie Groningen waar dit op zo grote schaal is geborgd.”*

Waterschap Noorderzijlvest

Conclusie

Opleggen inspanningsplicht om lokaal eigendom te realiseren

Het moge duidelijk zijn uit het voorgaande dat het waterschap als (mede)initiatiefnemer te maken kan krijgen met mede-overheden die wat betreft planologische medewerking sterk willen inzetten op lokaal eigendom en dat dus een waterschap langs die lijn gedwongen kan worden daarin mee te gaan (als een waterschap niet al zelf ook die lijn voerde).

¹² Hierover staat meer in Subparagraaf C (Relevante wet- en regelgeving; de omgevingsparticipatie) van Hoofdstuk 1 van Deel II

¹³ Zie <<https://www.energieparticipatie.nl/community/praktijkverhalen/zet-vanaf-het-begin-in-op-50-lokaal-eigendom>> [30 september 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Meer informatie

- Oplegger & factsheet 'Bevoegdheden overheden bij procesparticipatie en financiële participatie en het Klimaatakkoord', Rijksuniversiteit Groningen en Lexnova Overheidsadvies in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, oktober 2020¹⁴

Een gemeente of provincie kan naar de huidige stand van het recht lokaal eigendom dus niet afdwingen, maar wel vragen aan een initiatiefnemer om zich in te spannen om dit lokaal eigendom te realiseren. Overigens wordt in sommige handreikingen gesteld dat er wel degelijk in de praktijk meer ruimte is dan op basis van jurisprudentie wordt verondersteld. De redenering is dan dat lokaal eigendom een nieuw beleidsterrein is en dat er bij het ontbreken van (veel) jurisprudentie ruimte is omdat vanuit de praktijk er voorbeelden bestaan waar lokaal eigendom in meer of mindere maten werd afgedwongen en dat dit niet tot problemen heeft geleid.¹⁵ Er is dus een strikte en een rekkelijke opvatting wat betreft de afdwingbaarheid van het lokaal eigendom en in deze handreiking wordt niet van die rekkelijke opvatting uitgegaan.

Niet aan te nemen valt dat wat voor een gemeente geldt in haar rol als bevoegd gezag in het ruimtelijke proces ook één op één en direct van toepassing is wanneer het waterschap bevoegd gezag is. Immers, de jurisprudentie op basis waarvan tot die inspanningsplicht wordt gekomen, komt voort uit rechtsvragen over omgevingsvergunningen en bestemmingsplannen en hadden betrekking op goede ruimtelijke ordening. En ook de redenering waarom het lokaal eigendom niet af kan worden gedwongen is op die goede ruimtelijke ordening gebaseerd.

Maar wellicht dat er waterschappen zijn die - net als bepaalde gemeenten of RES'en - ruimte zien om lokaal eigendom in meer of minder mate af te dwingen. Dat is dan wel gebaseerd op een rekkelijke uitleg van het recht aangaande de ruimte die waterschappen hebben wat dit betreft.

¹⁴ Zie <<https://www.regionale-energiestrategie.nl/bibliotheek/participatie+volksvertegenwoordigers/b+participatie/1989607.aspx>> [19 juli 2021]

¹⁵ Zie bijvoorbeeld BOUWSTEEN, Aan de slag met lokaal eigendom, E. Holsappel, RES West Overijssel, mei 2021, pagina 3 en Beleidskader Zonneparken, 2021-2025, Gemeente Groningen, pagina 24.

WOORD VOORAF
INLEIDING
DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON
Omgevingswet
Les voor de praktijk

Een waterschap lijkt als bevoegd gezag formeel geen instrumenten te hebben om op dit moment lokaal eigendom een rol te laten spelen bij de vergunningverlening (anders dan dat een gemeente of provincie de mogelijkheid heeft om een inspanningsverplichting in dat kader op te leggen).

Maar het is ook niet zo dat er helemaal geen ruimte is voor het waterschap om het streven naar lokaal eigendom te koppelen aan vergunningverlening. Waterschappen zouden die ruimte kunnen pakken waarbij de rechtvaardiging daarvoor te vinden is (1) in de jurisprudentie van de Raad van State of (2) in het Klimaatakkoord dat het waterschap immers opdraagt naar lokaal eigendom te streven (met inachtneming wederom van de bijzondere positie van waterschappen) als het om zon- en windprojecten gaat.

Meer duidelijkheid zal ontstaan als de Omgevingswet van kracht wordt waardoor het streven naar lokaal eigendom een integraal deel van het participatieproces kan worden. Zie meer daarover in paragraaf C van Hoofdstuk 1 van Deel II van de handreiking dat over omgevingsparticipatie gaat.

D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?

Waterschappen kunnen als opgemerkt op meerdere manieren met het lokaal eigendom worden geconfronteerd. Afhankelijk van de samenwerkingsvraag, die een initiatiefnemer stelt aan het waterschap (wil het een vergunning, een grondpositie, samen een project ontwikkelen of iets verkopen), kan lokaal eigendom een rol spelen. In het oog moet wel worden gehouden dat lokaal eigendom formeel alleen een rol speelt (1) bij zon- en windprojecten of (2) als in beleid van het waterschap (of de Unie van Waterschappen) daarop in wordt gegaan en het lokaal eigendom ook op andersoortige duurzame energieprojecten van toepassing wordt verklaard.

Maar als het waterschap zelf een project wil ontwikkelen (of een derde wil dat op zijn gronden) en vanuit het ruimtelijke spoor wordt aan de initiatiefnemer de inspanning opgelegd om lokaal eigendom te organiseren, dan wordt het waterschap indirect met het lokaal eigendom geconfronteerd. Als een waterschap zelf een duurzaam energieproject realiseert en de gemeente of de provincie is bevoegd gezag, dan zou in die situatie een waterschap verplicht kunnen worden om zich in te spannen om 50% van het eigendom van de productie bij de lokale omgeving te laten landen.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

bijzondere positie van de waterschappen

Het is vanuit deze positie dat de bepaling over de bijzondere positie van de waterschappen in het Klimaatakkoord is gekomen. Als een waterschap bij een zon- of windproject volledig voor eigen rekening en risico ontwikkelt om daarmee energieneutraliteit en/of klimaatneutraliteit na te streven, dan hoeft het streven naar lokaal eigendom niet aan de orde hoeft te zijn.

Maar, omdat de gemeente bij wind- en zonprojecten vaak bevoegd gezag is wat betreft planologische medewerking, is het uiteindelijk die gemeente - als die bijvoorbeeld in beleid heeft staan dat een initiatiefnemers zich in dient te spannen om 50% lokaal eigendom te realiseren - die beoordeelt of die akkoord kan gaan met het argument dat in een concreet project die inspanningsplicht niet geldt voor een waterschap.

Omdat het Klimaatakkoord toch enige bindingskracht heeft voor een specifieke gemeente, zal de gemeente gewicht moeten toekennen aan de bijzondere positie van het waterschap bij een duurzaam energieproject en dat dus het streven naar lokaal eigendom niet altijd aan de orde kan zijn. De (nieuwe) indeling uit de Participatiemonitor tot en met 2020 wat betreft de vraag wat nu onder lokaal eigendom moet worden verstaan, versterkt de bijzondere positie van de waterschappen wat dat betreft.

Les voor de praktijk

Als een waterschap zelf investeert in een project voor zonnepanelen op eigen dak, dan is zo een project veelal vergunningvrij. Ook in andere situaties kan het zijn dat een gemeente geen bevoegd gezag is voor wat betreft een duurzaam energieproject op de locatie van een waterschap. Dan hoeft het waterschap dus geen rekening te houden met een gemeente die mogelijk een inspanning wil zien van het waterschap wat betreft het realiseren van lokaal eigendom.

Omdat lokaal eigendom primair voor hernieuwbaar op land geldt, is ook niet te verwachten dat een gemeente - als zij bevoegd gezag is voor een eigen project van een waterschap wat betreft bijv. waterkracht, biomassa of aquathermie - een inspanning wil zien van het waterschap wat betreft het realiseren van dat lokale eigendom.

Met de huidige indeling in de Participatiemonitor tot en met 2020 van wat onder lokaal eigendom valt, worden duurzame energieprojecten (wind en zon) die geheel van het waterschap zijn als 'lokaal eigendom' gerubriceerd.

lokaal eigendom primair voor hernieuwbaar

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP

A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE

Klimaatakkkoord

Op 11 oktober 2019 hebben de waterschappen unaniem ingestemd met het Nationale Klimaat-akkoord. In het Klimaatakkkoord is een doelstelling opgenomen van CO2-reductie van minimaal 49% in 2030 ten opzichte van 1990. De waterschappen hebben hoge ambities als het gaat om het bijdragen aan de doelstellingen uit het Klimaatakkkoord. Al 2025 willen de waterschappen 100% energieneutraal zijn. Daarbij willen de waterschappen ook hun CO2-klimaatvoetafdruk sterk verminderen. De sector is volop bezig met de realisatie van duurzame energieprojecten. Er liggen bij de waterschappen veel kansen om duurzame energie te winnen, omdat zij veel verschillende assets (zuiveringsinstallaties, dijken en watergangen) beheren.

Meer informatie

- *Klimaatakkkoord*, 28 juni 2019¹⁶

¹⁶ Zie <<https://www.klimaatakkkoord.nl/binaries/klimaatakkkoord/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkkoord/klimaatakkkoord.pdf>> [8 juni 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
 - D. BELEIDSKADERS
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Klimaatmonitor

sturingsinstrument voor projecten

Klimaatmonitor

De Unie van Waterschappen brengt ieder jaar de voortgang van de geboekte resultaten voor klimaat en duurzaamheid in beeld. Deze klimaatmonitor toont hoe waterschappen hun ambities omzetten in daden. Dat gebeurt voor de hele sector en voor elk waterschap afzonderlijk. De monitor is daarmee een goed sturingsinstrument voor projecten van de waterschappen op het gebied van CO2-reductie, energiebesparing en duurzame energie. Als alle voorgenomen projecten gerealiseerd worden is de in het Klimaatakkoord verankerde ambitie van energieneutraliteit in 2025 binnen bereik.

Meer informatie

- *Klimaatmonitor Waterschappen 2020*, Unie van Waterschappen¹⁷

B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN

Soorten projecten

De afgelopen jaren hebben de waterschappen verschillende soorten duurzame energieprojecten uitgevoerd die. Voor deze handreiking wordt voor wat betreft de duurzame energieprojecten aangesloten bij de verschillende technisch inhoudelijke bouwstenen die door de Unie van Waterschappen zijn geïdentificeerd in het kader van de Regionale Energie Strategie. In onderstaande tabel zijn de bouwstenen benoemd:

In uitvoering (zelf te organiseren)	In ontwikkeling, veel potentie (anderen nodig)	In ontwikkeling, lagere potentie (anderen nodig)
Zon op eigen daken	Zon op dijken	Waterkracht
Zon op RWZI	Zon op water	Hoogwaardig gebruik biomassa
Zonneweiden (baggerdepots, bergingsgebieden)	Wind op of nabij dijken	Grondstoffen uit biomassa
Wind op RWZI	Warmte en koude (Aquathermre)	Energie uit biomassa
Biogas uit afvalwater en groengas	Opslag van elektriciteit	Waterfabriek
Grondstoffen terugwinnen uit afvalwater	Waterstof (lokaal kansen, vooral toekomstig mogelijk interessant op zuivering)	Blue Energy (getijde en zoet/zout)
Meedoen in projecten van anderen	Zonnewarmte	
	Productie groengas	

Tabel: Bouwstenen voor Waterschappen

¹⁷ Zie <<https://www.uvw.nl/wp-content/uploads/2021/09/Klimaatmonitor-Waterschappen-verslagjaar-2020.pdf>> [13 oktober 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

samenwerking zoeken met een marktpartij en/of een lokale energiecoöperatie

voorvragen wettelijke taken faciliterende of sturende rol beleidsruimte

Waterschapswet

vrij om te bepalen hoe zij hun taken vervullen

Meer informatie

- *Waterschappen in de regionale energiestrategie, #inventarisatie en ontsluiting mbt juridische vraagstukken (2020)*, Unie van Waterschappen in samenwerking met RenewabLAW.¹⁸
- *Bouwstenen voor waterschappen in de regionale energiestrategie (2020)*, Unie van Waterschappen.¹⁹

Eigen initiatief of initiatief derden

Ter uitvoering van het hiervoor genoemde Klimaatakkoord hebben waterschappen een sterke ambitie om – daar waar mogelijk in samenwerking met marktpartijen en/of energiecoöperaties en in aanvulling op reeds uitgevoerde duurzame energieprojecten – nieuwe projecten te realiseren. Waterschappen kunnen bepaalde projecten zelf realiseren dan wel de samenwerking zoeken met een marktpartij en/of een lokale energiecoöperatie. In geval van een marktpartij gaat het om een onderneming, die op de (duurzame) energiemarkt actief is met een duidelijk winsttoogmerk. Lokale energiecoöperaties zijn daarentegen niet primair gericht op het maken van winst. Om lokaal draagvlak te creëren wordt de rol van lokale energiecoöperaties in de praktijk steeds belangrijker. Dit geldt ook voor de praktijk van de waterschappen. Of het initiatief voor een nieuw project bij het waterschap zelf ligt dan wel het initiatief hiervoor bij een marktpartij en/of lokale energie-coöperatie ligt doet er niet toe. In beide gevallen is inzicht in de nogal complexe juridische spelregels vereist om een optimale wijze invulling te geven aan de rol van het waterschap.

Voorvragen

Voordat een waterschap kan samenwerken met een energiecoöperatie met betrekking tot een duurzaam energieproject, moet worden stilgestaan bij twee relevante voorvragen. De eerste voorvraag betreft hoe een voorgenomen duurzaam energieproject zich verhoudt tot de wettelijke taken van een waterschap. Is het juridisch toegestaan dat een waterschap een faciliterende of sturende rol vervult bij duurzame energieprojecten? En zo ja, welke beleidsruimte heeft een waterschap heeft om invulling te geven aan haar rol.

C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP

Functionele overheid

In de Waterschapswet zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot de taken en inrichting van de waterschappen en de samenstelling van hun besturen. In artikel 1 lid 2 van de Waterschapswet zijn de taken benoemd die aan de waterschappen zijn opgedragen. Aan waterschappen is de zorg voor het watersysteem en de zorg voor het zuiveren van afvalwater opgedragen. Wel zijn volgens artikel 56 Waterschapswet de waterschappen vrij om te bepalen hoe zij hun taken vervullen.

¹⁸ Zie <<https://edepot.wur.nl/537111>> [11 oktober 2021]

¹⁹ Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/bouwstenen-voor-waterschappen-in-de-regionale-energiestrategie/>> [11 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Waterschappen zijn net als provincies en gemeenten ook openbare lichamen, maar hun taken zijn beperkt tot (onderdelen van) het waterbeheer, terwijl de andere twee soorten openbare lichamen een open huishouding hebben. Op grond hiervan zijn waterschappen aan te merken als functionele openbare lichamen met een territoriale begrenzing. Ten behoeve van de wettelijke taakuitoefening beschikken waterschappen over een verordende bevoegdheid en mogen zij ook belastingen heffen.

Wettelijke taakuitoefening vs. investeren duurzame energieprojecten.

De waterschappen beschikken niet over een expliciete wettelijke basis om duurzame energieprojecten uit te voeren. Niettemin mag een waterschap – naast het produceren van grondstoffen – tegenwoordig investeren in hernieuwbare energieprojecten *binnen* de directe uitvoering van de waterschapstaken. Het afnemen van duurzaam opgewekte elektriciteit en/of Garanties van Oorsprong (GVO's) van een windpark (waarin een waterschap participeert) ten behoeve van een doelmatige taakuitoefening, meer in het bijzonder het verduurzamen van het eigen energieverbruik kan daarbij als praktijkvoorbeeld dienen. En alhoewel de Waterschapswet niet expliciet voorziet in een mogelijkheid om ook te investeren in duurzame energieprojecten *buiten* de directe uitvoering van de waterschapstaken in strikte zin om, is dit ook mogelijk wanneer een waterschap daarmee (eigen) klimaatneutraliteit wil bereiken. Er is een voornemen om dit in een wetswijziging op te nemen. Ondersteuning voor deze opvatting is te vinden in het Klimaatakkoord, waarin wordt onderschreven dat waterschappen energie mogen produceren om klimaatneutraal te worden. In dit verband kan een aquathermieproject als een voorbeeld worden beschouwd dat – buiten de directe uitvoering van de waterschapstaken in strikte zin om – een bijdrage kan leveren aan de beperking van de klimaatverandering. In het STOWA-rapport *Juridisch kader Aquathermie 2019; speelruimte voor de praktijk* wordt hier dieper op ingegaan. In dit rapport wordt – in aansluiting op het aspect klimaatneutraliteit aangegeven – dat als het waterschap inkomsten verwerft uit een aquathermieproject, deze ten goede moeten komen aan het verlagen van de door het waterschap op te leggen heffingen. Het is aannemelijk dat dit ook geldt voor andere duurzame energieprojecten buiten de directe uitvoering van de waterschapstaken in strikte zin om.

Op het moment van schrijven van deze handreiking heeft een beoogde wijziging van de Waterschapswet, die investeringen van waterschappen in duurzame energieprojecten buiten de directe uitvoering van de waterschapstaken in strikte zin om van een expliciete wettelijke basis moet voorzien nog niet plaatsgevonden. Wetswijziging of niet, het investeren in deze duurzame energieprojecten zal in goede verhouding moeten staan met de energiebehoefte van een waterschap en/of de compensatie voor de uitstoot door een waterschap van voor het klimaat c.q. milieuschadelijke stoffen. Een zorgvuldige onderbouwing en besluitvorming door een waterschap op dit punt is raadzaam.

afnemen van duurzaam opgewekte elektriciteit en/of Garanties van Oorsprong

investeren in deze duurzame energieprojecten

zorgvuldige onderbouwing

WOORD VOORAF
INLEIDING
DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON
**Juridische handreiking Duurzame
Energie en Grondstoffen**
**energieneutraliteit
en/of klimaatneutraliteit**

Het voorgaande betekent dat de juridische mogelijkheden voor waterschappen ten aanzien van duurzame energieprojecten ruimer zijn dan ten tijde van de door Berenschot opgestelde *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*. In deze handreiking, die in 2017 is gepubliceerd, werd namelijk vastgesteld dat een waterschap alleen binnen de uitoefening van de in de Waterschapswet verankerde wettelijke taken bevoegd is om energie op te wekken en grondstoffen terug te winnen uit afvalwater. Deze energieprojecten droegen volgens de Berenschot-handreiking bij aan een duurzame en doelmatige invulling van de waterschaps-taken. Deze opvatting is dus momenteel achterhaald en de mogelijkheden om deel te nemen aan duurzame energieprojecten worden enkel nog begrensd door hoeveel projecten er nodig zijn om als waterschap klimaatneutraal te worden. Daarbij geldt dat de door een waterschap uit te voeren duurzame energieprojecten geen gevaar mogen opleveren voor de uitvoering van de in de Waterschapswet verankerde wettelijke taken.

Les voor de praktijk

Als een waterschap zelf of op initiatief van derden een duurzaam energieproject wil uitvoeren, buiten de directe uitvoering van de waterschapstaken, dan zal deze keuze zorgvuldig moeten worden gemotiveerd met betrekking tot energieneutraliteit (= energiebehoefte van het waterschap) en/of klimaatneutraliteit (= compensatie CO₂-uitstoot door het waterschap).

Meer informatie

- *Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2019*, Kamerbrief van de minister van Infrastructuur en Water d.d. 21 december 2018, pag. 6, Tweede Kamer, vergaderjaar 2018-2019, 35 000 J, nr. 30²⁰
- *Rapportage onderzoek fiscaal-juridische advisering over energieproductie door waterschappen*, 2018, ESB²¹
- *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*, 31 augustus 2017, Berenschot, pag. 23²²
- *Juridisch kader Aquathermie 2019, speelruimte voor de praktijk*, Stowa 2019-28, pag. 12/13²³

20 Zie <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z24755&did=2018D61721> [11 oktober 2021]

21 Zie <<https://repub.eur.nl/pub/114099/rapportage-onderzoek-fiscaal-juridische-advisering-over-energieproductie-door-waterschappen-1.pdf>> [13 oktober 2021]

22 Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/juridische-handreiking-duurzame-energie-en-grondstoffen/>> [13 oktober 2021]

23 Zie <<https://www.stowa.nl/publicaties/juridisch-kader-aquathermie-2019-speelruimte-voor-de-praktijk>> [13 oktober 2021]

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKkoord
 - A. KLIMAATAKkoord; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

D. BELEIDSKADERS

Eigen duurzaamheidsbeleid

In paragraaf A van dit thema is aangegeven dat waterschappen hoge ambities hebben als het gaat om het bijdragen aan de doelstellingen uit het Klimaatakkoord en reeds in 2025 100% energieneutraal willen zijn. Om aan deze ambitie te voldoen zullen de waterschappen – in afstemming met de Unie van Waterschappen – een strategisch duurzaamheidsbeleid moeten voeren om duurzame energieprojecten op eigen initiatief of initiatief van derden mogelijk te maken. In geval van het zelf dan wel op initiatief van derden uitvoeren van een duurzaam energieproject is het van belang dat de medewerker van een betrokken waterschap nagaat of dit project past binnen het vastgestelde duurzaamheidsbeleid van zowel het eigen waterschap als de Unie van Waterschappen. Hieronder wordt als praktijkvoorbeeld verwezen naar het beleidskader, dat door het Waterschap Vallei en Veluwe wordt gehanteerd ten aanzien van duurzame energieprojecten.

Meer informatie

- *Beleidskader Energietransitie*, november 2018, Waterschap Vallei en Veluwe²⁴

Regionale energiestrategie (RES).

Eén van de afspraken binnen het Klimaatakkoord is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden. Maar ook welke warmtebronnen te gebruiken zijn, zodat wijken en gebouwen van het aardgas af kunnen. Provincies, gemeenten en waterschappen willen (als decentrale overheden) via de zogenaamde Regionale Energiestrategie (RES) van onderop de energietransitie vorm geven, samen met de regionale belanghebbenden. De waterschappen zijn betrokken bij de 30 RES-regio's en brengen daar hun eigen opgaven op het gebied van energieneutraliteit in. In samenhang met het eigen duurzaamheidsbeleid en/of het overkoepelend duurzaamheidsbeleid van de Unie van Waterschappen is het belang om bij het zelf dan wel op initiatief van derden uitvoeren van een duurzaam energieproject te beoordelen of dit project aansluit bij de aanpak in het kader van de RES-regio. Uit de praktijk blijkt dat een aantal waterschappen en de Unie van Waterschappen beleidsstukken hebben opgesteld over de rol en positionering in de RES.

Meer informatie

- *Bouwstenen voor waterschappen in de regionale energiestrategie*, april 2020, Unie van Waterschappen²⁵

²⁴ Zie <https://www.vallei-veluwe.nl/publish/pages/25799/beleidsnotitie_energietransitie.pdf> [13 oktober 2021]

²⁵ Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/bouwstenen-voor-waterschappen-in-de-regionale-energiestrategie/>> [11 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

fysieke leefomgeving

ruimtelijke keuzes die in het kader van 30 RES-regio's

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Gemeentelijk en provinciaal omgevingsbeleid

Veel duurzame energieprojecten van de waterschappen, zoals genoemd onder Paragraaf B van dit thema, raken de fysieke leefomgeving. Om mogelijk botsende ruimteclaims te voorkomen is het van belang om het duurzaamheidsbeleid van de waterschappen, in het bijzonder als het gaat om het mogelijk maken van duurzame energieprojecten, te verankeren in omgevingsbeleid op gemeentelijk en provinciaal niveau. De gemeentelijke en provinciale omgevingsvisie zijn hiervoor het instrumentarium. Ook de ruimtelijke keuzes die in het kader van 30 RES-regio's verder zullen worden geconcretiseerd dienen in de gemeentelijke en provinciale omgevingsvisies te worden geborgd. Een waterschap zal in verband met een voorgenomen duurzaam energieproject rekening moeten houden met het gemeentelijk en provinciaal omgevingsbeleid.

NOVI

De rijksoverheid heeft haar ambities over de overgang naar duurzame energiebronnen uitgewerkt in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De energietransitie is daarbij één van de prioriteiten. In de NOVI staan afwegingsprincipes, die helpen bij het maken van keuzes voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. De NOVI geeft richting aan de omgevingsvisie van provincies en gemeenten.

Meer informatie

- *De Nationale Omgevingsvisie, duurzaam perspectief voor onze leefomgeving*²⁶

Les voor de praktijk

Naast de 'wettelijke taak'-toets moet een waterschap beoordelen of het bestaande beleid ruimte biedt voor een specifiek duurzaam energieproject. Het gaat in dit verband vooral om het eigen duurzaamheidsbeleid, het beleid van de Unie van Waterschappen, de Regionale Energiestrategie (RES) en het omgevingsbeleid op verschillende overheidsniveaus.

26 Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/09/11/nationale-omgevingsvisie>> [13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF: PUBLIEK EN PRIVAATRECHT

A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF

Als een waterschap op basis van de wettelijke taak-toets en de beleidstoets, zoals beschreven in het thema *Juridisch-beleidsmatige Positie Waterschap*, uitvoering mag geven aan een duurzaam energieproject: wat is dan het (juridisch) handelingsperspectief van een waterschap en welke instrumenten zijn voor het waterschap beschikbaar om invulling te geven aan zijn rol? In dit thema wordt het juridisch handelingsperspectief van een waterschap uiteengezet.

Wat betreft dat perspectief moet een onderscheid worden gemaakt tussen het publiekrecht en het privaatrecht. Een waterschap heeft in dit verband de beschikking over zowel faciliterende als sturende instrumenten. Als het gaat om faciliterende instrumenten beperkt het waterschap zich enkel tot het mogelijk maken van een duurzaam energieproject. Als het gaat om sturende instrumenten bemoeit het waterschap zich daarentegen op een meer sturende en dwingende wijze met de realisatie en mogelijk exploitatie van een duurzaam energieproject.

Het instrumentarium dat samenhangt met de keus om of te faciliteren of te sturen, is dus ingebed in zowel het publiek- als het privaatrecht. Dat toont zich heel makkelijk. Als een waterschap bijvoorbeeld een vergunning verleent, dan handelt het vanuit zijn publiekrechtelijke taak. Maar als een overheid op verzoek een grondpositie ter beschikking stelt of samen met een energiecoöperatie

**(juridisch) handelingsperspectief van
een waterschap en welke instrumenten**

**het publiekrecht en het privaatrecht
faciliterende als sturende instrumenten**

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

publieke rol

publiekrecht

bestuursorgaan
besluit

algemeen bestuur
dagelijks bestuur
voorzitter

een windpark ontwikkelt, dan handelt het privaatrechtelijk en staat dit in principe los van zijn publieke taak.

Bij zijn publieke rol spelen bijv. algemene beginselen van behoorlijk bestuur een grote rol. En een instrument vanuit het private domein mag het mogelijk niet gebruiken als daarvoor al een publiekrechtelijk instrument voor bestaat (of andersom, dat als iets publiekrechtelijk niet kan, het bestuursorgaan het privaatrechtelijk probeert te regelen).²⁷

B. PUBLIEKRECHT

Bestuursorgaan en bevoegdheid

Het publiekrecht, ook wel bestuursrecht genoemd, gaat over de regels ten aanzien van de verhouding tussen de overheid en de burger (en ondernemingen). In het bestuursrecht zijn bestuursorgaan en besluit de kernbegrippen. De interactie tussen bestuursorganen en burgers vertaalt zich in besluiten. De Algemene wet bestuursrecht (Awb) bevat niet alleen een definitie van de kernbegrippen, maar regels omtrent de besluitvormingsprocedures en de rechtsbeschermingsmogelijkheden van belanghebbenden. Een bestuursorgaan kan alleen besluiten nemen als een bepaalde wet hiervoor een bevoegdheid toekent. Het bestuursorgaan dat in een bepaalde aangelegenheid wettelijk bevoegd is een besluit als bedoeld in de Awb te nemen wordt ook wel aangeduid als bevoegd gezag.

De waterschappen kennen drie bestuursorganen: het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter. Deze bestuursorganen hebben elk op grond van specifieke wetgeving hun eigen bevoegdheden. Als hoogste, democratisch gekozen orgaan stelt het algemeen bestuur het beleid en de regels met betrekking tot de taken van het waterschap vast. Het dagelijks bestuur bereidt de besluiten van het algemeen bestuur voor en voert deze uit. Dit betekent dat het dagelijks bestuur onder andere beleidsplannen, verordeningen, investeringsbesluiten en begrotingen voorbereidt en deze nadat het algemeen bestuur ze heeft vastgesteld, ook uitvoert. De voorzitter van een waterschap, ook wel 'dijkgraaf' genoemd, heeft een vergelijkbare functie als een burgemeester en leidt de vergaderingen van het algemeen en van het dagelijks bestuur.

²⁷ Van dat laatste kan als voorbeeld gelden dat als een gemeente bluskosten die zij maakte ten gevolge van een brand in een gebouw probeert te verhalen op de eigenaar van het gebouw (langs de weg van een onrechtmatige daad van de eigenaar omdat die als eigenaar laakbaar handelde in het voorkomen van brand), dit niet mogelijk is omdat in de Nederlandse wet is bepaald / uit het recht volgt dat een gemeente bluskosten niet mag verhalen op eigenaren (zelfs als eigenaren een verwijt te maken valt inzake de brand). Zie HR 11 december 1992, NJ 1994/639 (Bluskosten Vlissingen)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF: PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

zorgvuldigheidsbeginsel
evenredigheidsbeginsel
motiveringsbeginsel
rechtszekerheidsbeginsel
vertrouwensbeginsel
gelijkheidsbeginsel

algemene beginselen van behoorlijk bestuur

privaatrecht

rechtspersonen

doorkruising van het publiekrecht

Algemene beginselen van behoorlijk bestuur

In het publiekrecht geldt een algemene set geschreven en ongeschreven spelregels waaraan overheden, en dus bestuursorganen, zich moeten houden. Deze spelregels worden de algemene beginselen van behoorlijk bestuur genoemd. De belangrijkste algemene beginselen van behoorlijk bestuur zijn: het zorgvuldigheidsbeginsel, het evenredigheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel, het rechtszekerheidsbeginsel, het vertrouwensbeginsel en het gelijkheidsbeginsel. In het kader van de rechtsbescherming kan de bestuursrechter een genomen besluit door een bestuursorgaan toetsen aan deze beginselen.

Les voor de praktijk

De *algemene beginselen van behoorlijk bestuur* zijn van toepassing op de uitoefening van bevoegdheden door bestuursorganen binnen een waterschap. Dit geldt dus ook als het gaat om de realisatie van een duurzaam energieproject waarbij publiekrechtelijke besluiten moeten worden genomen, zoals bijvoorbeeld de verlening van een vergunning.

C. PRIVAATRECHT

Publiekrechtelijke rechtspersoon

Het privaatrecht regelt de juridische betrekkingen tussen burgers onderling. Het begrip burgers moet ruim worden gezien. In het privaatrecht, dat verankerd is in het Burgerlijk Wetboek (BW), gelden niet alleen natuurlijke personen – mensen van vlees en bloed – als drager van rechten en plichten. Ook rechtspersonen kunnen net als natuurlijke personen zelfstandig optreden in het rechtsverkeer en hebben in beginsel dezelfde rechten en plichten als natuurlijke personen (artikel 2:5 Burgerlijk Wetboek (BW)). Op grond van artikel 2:3 BW is rechtspersoonlijkheid toegekend aan de volgende privaatrechtelijke rechtspersonen: stichtingen, verenigingen, coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen, naamloze en besloten vennootschappen. Uit artikel 2:1 BW volgt dat de Staat, de provincies, de gemeenten, de waterschappen, alsmede alle lichamen waaraan krachtens de Grondwet verordenende bevoegdheid is verleend zijn aangemerkt als publiekrechtelijke rechtspersonen. Om duurzame energieprojecten mogelijk te maken kan een waterschap als publiekrechtelijke rechtspersoon derhalve privaatrechtelijke instrumenten inzetten, bijv. het sluiten van een overeenkomst.

Doorkruisingsleer (tweewegenleer)

Bij het overwegen van de inzet van privaatrechtelijke instrumenten zal een waterschap zich (als voorvraag) wel moeten afvragen of sprake kan zijn van een onaanvaardbare doorkruising van het publiekrecht indien aan het waterschap ter behartiging van zijn belang ook publiekrechtelijke

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF: PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

criteria
**inhoud
strekking
beschermd
resultaat**
**rechterlijke uitspraken
tweewegenleer**
arrest Staat/Windmill

bevoegdheden zijn toegekend. Als de wet, bijvoorbeeld de Waterwet, of een andere publiek-rechtelijke regeling, bijvoorbeeld Keur, het gebruik van een privaatrechtelijke instrument ten behoeve van een duurzaam energieproject, bijvoorbeeld Zon op Water, niet uitdrukkelijk beperkt, zal het waterschap wel de volgende drie criteria moeten beoordelen om vast te stellen of het gebruik van een privaatrechtelijk instrument is toegestaan.

1. De inhoud en de strekking van de betrokken publiekrechtelijke regeling.
2. De wijze waarop en de mate waarin in het kader van de betrokken publiekrechtelijke regeling de belangen van burgers zijn beschermd.
3. Of de overheid via de betrokken publiekrechtelijke regeling een vergelijkbaar resultaat kan bereiken.

De inzet van een waterschap van een privaatrechtelijk instrument, bijvoorbeeld het sluiten van een overeenkomst of het verlenen van toestemming ten behoeve van een duurzaam energieproject, is juridisch niet mogelijk als deze inzet strijdig is met één van de hierboven weergegeven criteria.

In een aantal relevante rechterlijke uitspraken zijn voor de waterschappen meer handvatten te vinden over de hiervoor beschreven doorkruisingsleer, die ook wel tweewegenleer wordt genoemd. Hoewel de rechtspraak vooral betrekking heeft op de praktijk van gemeenten, is deze ook voor de praktijk van de waterschappen van belang. Bij de toetsing van het privaatrechtelijk handelen van overheidsinstanties, waaronder dus waterschappen, aan de doorkruisingsleer gaat het vooral om de door de Hoge Raad geformuleerde doorkruisings-formule in het *arrest Staat/Windmill*. In een aantal voor de gemeentelijke praktijk belangrijke gevallen heeft de Hoge Raad in navolging van dit arrest de doorkruisingsleer toegepast. De Hoge Raad heeft bijvoorbeeld in het *arrest Kunst- en Antiekstudio Lelystad* bij gronduitgifte geoordeeld dat het is toegestaan om voorwaarden over grondgebruik in overeenkomsten op te nemen. Onder verwijzing naar de praktijk, waarin het sluiten van overeenkomsten over het grondgebruik al tientallen jaren gebruikelijk is en door de wetgever nooit is verboden, komt de Hoge Raad tot de volgende conclusie: de Wet ruimtelijk ordening vormt geen belemmering voor het opnemen van voorwaarden rond grondgebruik in overeenkomsten, ook niet als daardoor gebruik van de grond, dat volgens het vigerende bestemmingsplan is toegestaan, wordt beperkt of verboden. In het *arrest Chidda* heeft de Hoge Raad dit in 2004 nogmaals bevestigd.

Jurisprudentie

- Windmill, Hoge Raad 26 januari 1990 (ECLI:NL:HR:1990:AC0965)
- Kunst- en Antiekstudio Lelystad, Hoge Raad 8 juli 1991 (ECLI:NL:HR:1991:ZC0315)
- Chidda, Hoge Raad 24 december 2004 (ECLI:NL:HR:2004:AR3642)

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF: PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Algemene beginselen van behoorlijk bestuur

Naast de doorkruisingsleer zijn bij de inzet van instrumenten binnen het privaatrechtelijk handelingsperspectief ook de hiervoor reeds genoemde algemene beginselen van behoorlijk bestuur van betekenis. Net als bij het publiekrechtelijk handelingsperspectief moeten overheden, en dus ook waterschappen in relatie tot bijvoorbeeld duurzame energieprojecten, zich ook bij het privaatrechtelijk handelingsperspectief houden aan deze beginselen. Dit volgt uit zowel het BW als de Awb. Artikel 3:14 BW bepaalt namelijk dat een bevoegdheid die iemand volgens het privaatrecht heeft, niet mag worden uitgeoefend in strijd met geschreven en ongeschreven regels van publiekrecht. Artikel 3:1 lid 2 Awb geeft aan dat de in hoofdstuk 3 van de Awb opgenomen algemene beginselen van behoorlijk bestuur ook gelden voor andere handelingen van bestuursorganen dan besluiten. Hiermee worden dus ook privaatrechtelijke rechtshandelingen (instrumenten) bedoeld.

Les voor de praktijk

De inzet van privaatrechtelijke instrumenten door een waterschap (als publiekrechtelijke rechtspersoon) kan op tweeërlei wijze worden begrensd, namelijk door de doorkruisingsleer en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Zorgvuldige en tijdige toetsing van deze aspecten bij de inzet van privaatrechtelijke instrumenten is ook van belang voor het realiseren van duurzame energieprojecten.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

6. AANBESTEDEN

In het kader van dezelfde opdracht van de Unie van Waterschappen die aanleiding is geweest tot de Handreiking Samenwerken met Energiecoöperaties is ook de Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten verschenen. De Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten gaat uitgebreid in op het thema *Aanbesteden* en voor dit thema wordt verwezen naar die handreiking, in het bijzonder paragraaf 3.2 van Hoofdstuk 3 van Deel II dat over aanbesteden gaat.

Ook het rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen* van Berenschot uit 2017 kent een hoofdstuk dat over aanbesteden gaat en waar in het kader van dit thema ook naar verwezen wordt

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarse Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en RenewabLAW
- *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*, 31 augustus 2017, Berenschot²⁸

²⁸ Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/juridische-handreiking-duurzame-energie-en-grondstoffen/>> [13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

7. SCHAARSE RECHTEN

In het kader van dezelfde opdracht van de Unie van Waterschappen die aanleiding is geweest tot de Handreiking Samenwerken met Energiecoöperaties is ook de Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten verschenen. De Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten gaat uitgebreid in op het thema schaarre rechten en voor dit thema wordt verwezen naar die handreiking, in het bijzonder paragraaf 3.3 van Hoofdstuk 3 van Deel II dat over schaarre publieke en private rechten gaat.

Ook de handreiking van STOWA Juridisch kader Aquathermie, Speelruimte voor de praktijk kent een hoofdstuk dat over schaarre rechten gaat en waar in het kader van dit thema ook naar verwezen wordt

Meer informatie

- *Handreiking Aanbesteden en Schaarre Rechten*, oktober 2021, Woodwater Legal en RenewabLAW
- *Juridisch kader Aquathermie, Speelruimte voor de praktijk*, Stowa 2019²⁹

29 Zie <<https://www.stowa.nl/publicaties/juridisch-kader-aquathermie-2019-speelruimte-voor-de-praktijk>> [13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

8. STAATSSTEUN

Conclusie

Als een waterschap een energiecoöperatie waar het mee samenwerkt (financieel) wil steunen op één of andere manier - denk bijvoorbeeld aan het verstrekken van een subsidie, aan het 'om niet' ter beschikking stellen van gronden of aan het afsluiten van een lening tegen zeer schappelijke condities - kan het waterschap te maken krijgen met regels inzake [staatssteun](#). In het kort en met verwijzing naar andere bronnen wordt hieronder een overzicht van die regels gegeven.

Het Berenschot-rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen* meldt op pagina 62: “Waterschappen kunnen te maken krijgen met de staatssteunregels, mededingingsregels (kartelverbod en verbod van misbruik van economische machtspositie) of de regels van de ‘Wet markt en Overheid’ en even later op dezelfde pagina: “Eerst dient gezien te worden of de staatssteunregels van toepassing zijn alvorens na te gaan of de regels van de wet markt en overheid van toepassing zijn. Als de staatssteunregels van toepassing zijn, is de wet markt en overheid namelijk niet van toepassing (zie artikel 25h, lid 4, Mw).”.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

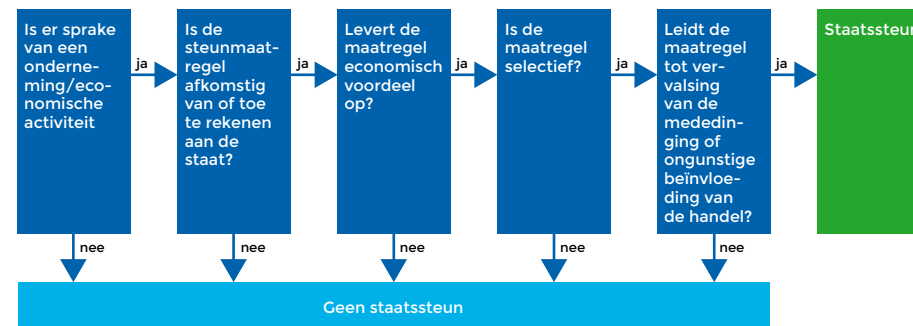
1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

In het Berenschot-rapport staat op pagina 65 onderstaande flowchart. Op basis van vragen die beantwoord moeten worden, wordt schematisch inzichtelijk gemaakt of er sprake is van staatssteun.

Flowchart Staatsteun, bron Berenschot-rapport Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen

economische activiteit

Van belang is dan ook of er sprake is van een onderneming/economische activiteit die gesteund wordt. Daarover zegt het Berenschot-rapport op pagina 67 e.v.: *“Het Hof van Justitie heeft bepaald dat iedere entiteit die economische activiteiten verricht als een onderneming moet worden beschouwd. Een economische activiteit is “elke activiteit die bestaat uit het aanbieden van goederen en diensten op een bepaalde markt”. Voor de vaststelling of sprake is van een economische activiteit is niet bepalend wat de rechtsvorm is van de entiteit die de activiteit uitvoert. Dit kan dus ook de overheid zijn. Om vast te stellen of sprake is van een economische activiteit, is de aard van de activiteit bepalend. In dit verband is van belang of de activiteiten ook door particuliere ondernemingen op een markt en in concurrentie kunnen worden verricht, maar niet of de activiteiten met een winst oogmerk worden verricht. Als het gaat om activiteiten door overheden, dient onderscheid te worden gemaakt tussen het geval waarin de overheid handelt in de uitoefening van openbaar gezag en het geval waarin de overheid economische activiteiten verricht. Voor zover overheden handelen in de uitoefening van openbaar gezag, verrichten zij geen economische activiteit. Voor zover een overheid een economische activiteit verricht die van de uitoefening van haar bevoegdheden van openbaar gezag kan worden losgekoppeld, handelt de overheid – wat deze activiteit betreft – echter wél als onderneming. Het is denkbaar dat een overheid zowel economische, als niet economische activiteiten verricht.”.*

staatssteun aan een energiecoöperatie

Op het moment dat er sprake is van staatssteun aan een energiecoöperatie (die dus een economische activiteit ontplooit) op basis van het voorgaande, kunnen er toch nog redenen zijn (1) waarom er geen sprake is van staatssteun is, (2) dat er wel staatssteun is maar dat die niet aanmeldingsplichtig is of (3) dat de steun te verenigen is met de interne markt. Op pagina 71 van het rapport van Berenschot wordt dat zo weergegeven.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

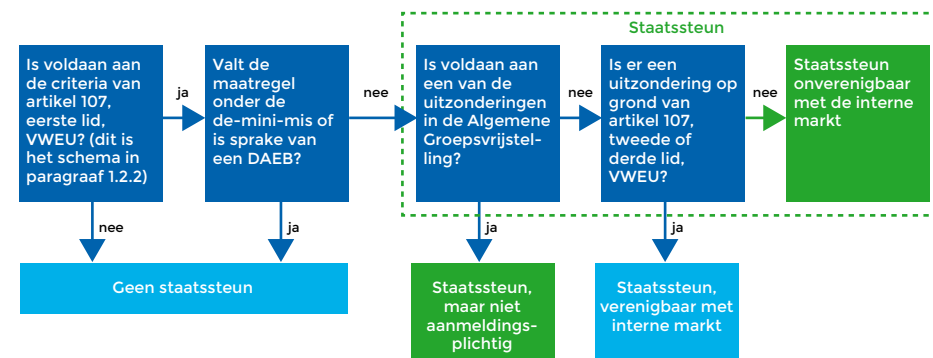
DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Flowchart Staatsteun, bron Berenschot-rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*

Enige context bij de voorgaande grafische weergaves aangaande staatssteun is het volgende.

Het Berenschot-rapport geeft aan dat één of een selectieve groep onderneming(en) geen economisch voordeel mag ontvangen vanuit de overheid. Om te beoordelen of het ontvangen voordeel de staatssteunregels overtreedt, omschrijft het rapport het 'Market Economy Operator Principle' (MEOP). Met dit principe kan een waterschap beoordelen of de maatregel economisch voordeel oplevert. Hierbij wordt de handeling van het waterschap vergeleken met die van een fictieve particuliere investeerder. Indien een particuliere investeerder niet op dezelfde wijze zou handelen, is er mogelijk sprake van een steunmaatregel. Zou die investeerder dat wel doen, dan is er dus geen sprake van staatssteun.

In de handreiking zelf wordt in het kader van het instrument financieren in subparagraaf D.3.2 van Hoofdstuk 3 van Deel II onder andere ingegaan op de Algemene Groepsvrijstelling en staatssteun die op basis van 'de-minimis' steun verenigbaar is met de interne markt

Meer informatie

- *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*, 31 augustus 2017, Berenschot³⁰
- *Handreiking Staatsteun voor de overheid*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken, december 2016³¹
- *Factsheet Waterschappen en Staatsteun*, versie februari 2008, Europa Decentraal³²

30 Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/juridische-handreiking-duurzame-energie-en-grondstoffen/>> [13 oktober 2021]

31 Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/handreiking-staatsteun-voor-de-overheid>> [12 oktober 2021]

32 Zie <<https://europadecentraal.nl/wp-content/uploads/2013/01/Waterschappen-en-staatsteun.pdf>> [20 juli 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID

Conclusie

Als een waterschap met een energiecoöperatie waar het mee samenwerkt samen de markt betreedt, is het waterschap daarbij gehouden aan bepaalde algemene marktregels die voor alle spelers op die markt gelden. Het mededingingsrecht is daar er één van.

Als een entiteit waarin de overheid een overheersende invloed heeft de markt wil betreden, zijn daar specifieke marktregels voor. Waaronder de Wet Markt en Overheid. Als dus een combinatie van een waterschap en een energiecoöperatie met een duurzaam energieproject de markt betreedt, zal rekening met deze marktregels moeten worden gehouden. In het kort en met verwijzing naar andere bronnen wordt hieronder een overzicht van die regels gegeven.

algemene marktregels mededingingsrecht

Berenschot-rapport Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen

In par. 5.2.3 van het Berenschot-rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen* wordt een onderscheid gemaakt tussen het geval waarin de overheid handelt in de uitoefening van openbaar gezag en het geval waarin de overheid economische activiteiten verricht. Voor zover overheden handelen in de uitoefening van openbaar gezag verrichten zij geen economische activiteiten. Voor zover een overheid een economische activiteit verricht die van de uitoefening van haar bevoegdheden van openbaar gezag kan worden losgekoppeld handelt de overheid – wat die activiteit betreft - wel als onderneming.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

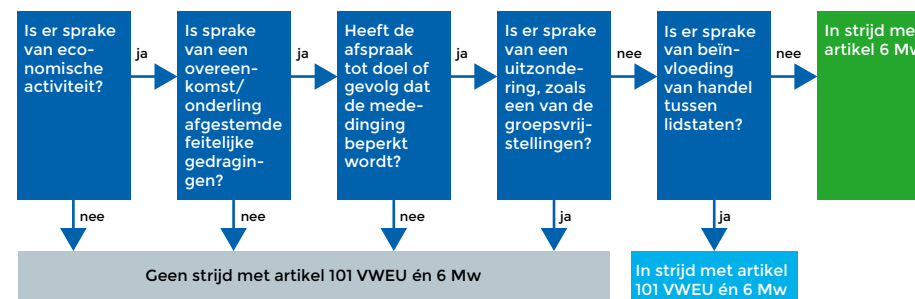
1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Het Berenschot-rapport acht het zeer waarschijnlijk dat het waterschap zich als onderneming vanuit het mededingingsrecht kwalificeert, voor zover het zich bezighoudt met het produceren van energie of grondstoffen.³³

Het Berenschot meldt voorts in par. 5.2.3 dat ook rekening moet worden gehouden dat als een waterschap overeenkomsten aan gaat of handelingen verricht inzake een economische activiteit, dat die geen strijdigheid mogen opleveren met het verbod om misbruik te maken van een machtspositie of met het verbod om de mededinging te beperken als er wordt samengewerkt met anderen (het zogenaamde kartelverbod).

Als een overheid in de uitvoering van economische activiteiten afspraken wil maken met anderen, dan geeft de onderstaande op pagina 72 van het rapport te vinden flowchart weer wanneer zo een afspraak in strijd is met de Mededingingswet.

Flowchart Mededinging en Wet Markt en Overheid, bron Berenschot-rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*

Op de algemene regel dat mededingingsbeperkende afspraken niet zijn toegestaan zijn wel een aantal nuancerings te maken. Een nuancering is bijvoorbeeld dat het kartelverbod niet van toepassing is voor overeenkomsten die bijdragen tot verbetering van de productie of van de verdeling der producten of tot verbetering van de technische of economische vooruitgang.³⁴

Als een activiteit geen staatssteun is maar wel een economische activiteit, is aanvullend op de Mededingingswet nog de Wet Markt en Overheid van toepassing. Dan is de op pagina 73 van het Berenschot-rapport te vinden flowchart relevant om te bepalen of voornoemde wet van toepassing is.

33 I.S. Sloover, 'Juridische Handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen', Berenschot 2017, p. 61.

34 I.S. Sloover, 'Juridische Handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen', Berenschot 2017, par. 5.3.3.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Flowchart Mededinging en Wet Markt en Overheid, bron Berenschot-rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*

De Wet Markt en Overheid stelt dus normen voor een waterschap wanneer het zich – in samenwerking met een energiecoöperatie - met economische activiteiten bezighoudt die niet voortkomen uit een besluit waarin dat algemeen belang is vastgelegd.

Globaal gezien gelden er in dat geval de vier gedragsregels die in bovenstaande flowchart worden benoemd. Deze gedragsregels zijn: (1) een integrale kosten doorberekening, overheden moeten ten minste de integrale kosten van hun goederen of diensten doorberekenen, (2) bevoordelingsverbod, overheden mogen hun eigen overheidsbedrijven niet bevoordelen ten opzichte van concurrente bedrijven; (3) beperking gegevens gebruik, overheden mogen gegevens die ze vanuit hun publieke taak verkrijgen niet gebruiken voor economische activiteiten en (4) functiescheiding, voor zover er publiekrechtelijke bevoegdheden overlappen met de economische activiteit mogen niet dezelfde personen betrokken zijn bij deze processen.

Meer informatie

- *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*, 31 augustus 2017, Berenschot³⁵
- *Handreiking Wet Markt en Overheid*, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, juli 2012³⁶

35 Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/juridische-handreiking-duurzame-energie-en-grondstoffen/>> [13 oktober 2021]

36 Zie <<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2012/07/05/handreiking-markt-en-overheid>> [12 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)

Conclusie

Samenwerken met een energiecoöperatie kan natuurlijk in alle vormen en maten. Een waterschap kan informeel samenwerken, het kan dat contractueel doen (bijv. met een samenwerkingsovereenkomst) of het kan besluiten om gezamenlijk een duurzaam energieproject te ontwikkelen. Het is bij die meer geïntegreerde samenwerking dat het verstandig kan zijn om samen een BV op te richten waarin het energieproject wordt ontwikkeld. Maar ook het samen investeren en deelnemen in een zogenaamde energiegemeenschap is zo een geïnstitutionaliseerde samenwerking. In het kort en met verwijzing naar andere bronnen wordt in het onderstaande een overzicht gegeven van de keuzes en afwegingen die gemaakt kunnen worden.

In paragraaf 6.3.5 van het Berenschot-rapport Juridische *handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen* worden de mogelijkheden om een samenwerking te organiseren schematisch als volgt weergegeven.

informeel samenwerken
contractueel
ontwikkelen

samen investeren en deelnemen

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

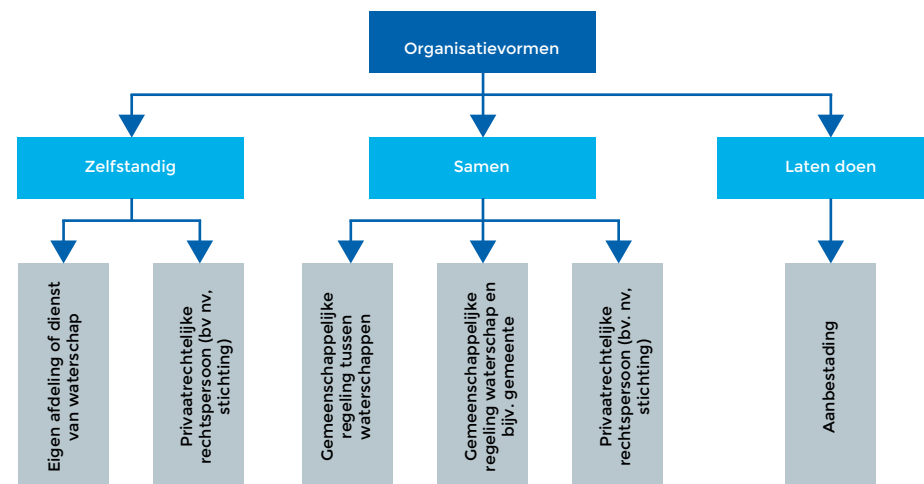
DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Schema Organisatievormen, bron Berenschot-rapport *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*

Het Berenschot-rapport geeft een uitgebreide analyse van de verschillende mogelijkheden om waterschapstaken (met inbegrip van het samen ontwikkelen van duurzame energieprojecten) uit te voeren in samenwerking met andere entiteiten. Dit kan in de vorm van privaatrechtelijke samenwerking (het opzetten van een BV of NV) of via publieksrechtelijke samenwerkingsvormen zoals een Gemeenschappelijke Regeling. De schrijvers van het rapport plaatsen hierbij wel de opmerking dat *“dat iedere activiteit op het gebied van bijvoorbeeld productie en/of levering van [...] grondstoffen waarop samenwerking wordt beoogd, vraagt om een eigen afweging van het waterschap welke organisatievorm er het beste bij past. Naast juridische en/of financiële aspecten kunnen ook bestuurlijke voorkeuren de keuze voor een rechtsvorm beïnvloeden.”*³⁷

Naast het voorgaande is het raadzaam na te gaan of het reglement waar elk waterschap aan gebonden is nog specifieke eisen stelt als een nieuwe rechtspersoon wordt opgericht. Een besluit tot oprichting van of deelneming in een rechtspersoon kan immers van (wezenlijke) invloed zijn op de taakuitoefening door een waterschap en daar houdt een provincie (middels dat reglement) weer toezicht op. Om die reden is het waterschap vaak gebonden aan een toezendplicht; die plicht volgt dan uit zo een reglement is opgenomen. Bij deze melding kan een provincie haar visie geven over de oprichting van een rechtspersoon.

37 I.S. Sloover, *Juridische Handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*, Berenschot 2017, p. 10.

reglement

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIEOVERTRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
 11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Verder kan het zijn dat een waterschap zijn partner en haar bestuurders onderzocht wil hebben op betrouwbaarheid en integriteit en in die zin kan een waterschap er is een verklaring omtrent gedrag vragen.

Meer informatie

- *Juridische handreiking Duurzame Energie en Grondstoffen*, 31 augustus 2017, Berenschot³⁸

38 Zie <<https://www.uvw.nl/publicatie/juridische-handreiking-duurzame-energie-en-grondstoffen/>> [13 oktober 2021]

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

11. WET FIDO

Wet Financiering decentrale overheden (Wet FIDO)

Nederlandse Waterschapsbank

Bij het aantrekken van geld en het uitzetten van middelen, het zogenaamde schatkistbankieren, moeten de Nederlandse decentrale overheden zich houden aan de Wet Financiering decentrale overheden (Wet FIDO). Schatkistbankieren houdt in dat geld en vermogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist mogen worden aangehouden. Vermogen dat bij de Nederlandse Waterschapsbank staat wordt gezien als vermogen geplaatst bij een bank die binnen de schatkist wordt aangehouden. De belangrijkste doelstellingen van deze wetgeving zijn het zorgen voor een efficiënte financiering en een adequate risicobeheersing ten aanzien van de treasury activiteiten.

De Wet FIDO is op 15 december 2013 van kracht geworden. De hoofdlijnen van het verplicht schatkistbankieren zijn de verplichting om overtollige middelen in de schatkist aan te houden en de mogelijkheid om overtollige middelen onderling uit te lenen. De ministeriële regeling schatkistbankieren decentrale overheden bevat de meer gedetailleerde uitwerking van het schatkistbankieren.

De Wet FIDO geeft aan dat waterschappen uitsluitend en ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak leningen kunnen aan gaan. Maar dat geldt ook voor het verlenen van garanties.

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIE-TRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH-Handelingsperspectief; Publiek en Privaatrecht
 - A. JURIDISCH-Handelingsperspectief
 - B. Publiekrecht
 - C. Privaatrecht
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De Wet Fido verhindert dus niet dat waterschappen in het kader van duurzame energieprojecten een financiering verstrekken aan derden, bijv. energiecoöperaties. Wel zal die financiering in lijn moeten liggen met publieke taken en/of doelen die een waterschap voor zichzelf ziet.

Een waterschap moet er vanuit de Wet FIDO ook rekening meer houden dat fondsvorming bij een derde wat betreft overtollige middelen niet is toegestaan, anders dan dat ervoor dat fonds dus sprake is van schatkistbankieren. Denk aan het stallen van overtollige middelen in een privaatrechtelijke rechtspersoon, waarbij dat fonds vervolgens bijdraagt aan de financiering van projecten van energiecoöperaties.

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDETINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

beleid

opstellen van specifiek beleid

De Unie van Waterschappen heeft begin van 2021 aan waterschappen de vraag gesteld of participatie van derden in energieprojecten, meer in het bijzonder energiecoöperaties, bij een waterschap aan de orde was, en of er dienaangaande beleid was. De antwoorden die binnen kwamen leverden niet een compleet beeld op, maar geven een goede indicatie dat het opstellen van specifiek beleid wat betreft deze samenwerking lastig is.

In het kader van dit thema worden de antwoorden van de waterschappen die reageerden samengevat weergegeven. Deze weergave betreft de antwoorden die tot en met september 2021 door de Unie van Waterschappen zijn ontvangen.

WOORD VOORAF
INLEIDING
DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIJEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIE-TRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

Waterschap	In het klimaatakkoord staat een streven van 50% lokaal eigendom bij nieuwe duurzame energieprojecten. Hoewel niet verplicht voor waterschappen, is participatie van derden in energieprojecten bij jullie waterschap aan de orde?	Is dit beleid gepubliceerd?	Indien er gepubliceerd beleid is graag de link toevoegen	Overige opmerking / toelichting
WSHD	Ja, maar we weten niet hoe we hier invulling aan moeten geven	Nee		Tot op dit moment investeert WSHD ofwel zelf (100% lokaal eigendom) of stelt zij terreinen beschikbaar aan derden (zoals HVC). WSHD vindt het fijn om te weten dat gemeenten in de regio mede-eigenaar samen met het waterschap mede-eigenaar zijn van HVC. Mogelijk overweegt WSHD zelf te participeren in een lokaal windproject van een andere partij, we zien dit dan (graag) als 'lokaal eigendom' immers de rekenen van een positieve BuCa die ten bate komen van het waterschap verlagen de belastingdruk. In dit voorbeeld heeft WSHD de voorkeur om zijn aandeel (max. 49%) zo mogelijk te verkleinen t.g.v. een lokale energie coöperatie.
Rijn en IJssel	Nee	Nee		
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK)	Ja, maar we weten niet hoe we hier invulling aan moeten geven	Niet van toepassing		Wel zijn wij bezig ons te verdiepen in dit onderwerp en de mogelijkheden die er zijn
Wetterskip Fryslan	Ja, hier hebben wij beleid voor	Ja	Energiebeleid (2017) is niet beschikbaar op de website van wetterskip fryslan, is wel op te vragen.	Momenteel wordt gewerkt aan herziening van het energiebeleid van WF.
Hunze en Aa's	Ja, hier hebben wij beleid voor	Niet van toepassing		We zijn niet uit op participatie bij onze eigen opwek. Wel stellen we onze assets beschikbaar voor opwek van derden.
Noorderzijlvest	Ja, hier hebben wij beleid voor	Ja	(proces is gaande, ook rond nieuwe website, wordt zeer binnenkort gepubliceerd)	Het afwegingskader in het beleidsdocument geeft ruimte om duurzame energieprojecten zelf te ontwikkelen of met derden. We pakken laaghangend fruit graag 100% zelf, zeker als er geen zinnige relatie met de (woon)omgeving is. De eventuele rol van energiecoöperaties is NIET vastgelegd in het beleid. Maar binnen management en bestuur heerst zeker de sfeer dat waar mogelijk en indien van toepassing, als eerste ruimte geboden moet worden aan een energiecoöperatie/lokaal eigendom, boven een commerciële exploitant. Vraag 1 moeten we dus eerlijkerwijs eigenlijk invullen met een mix van antwoord 1 en 3.
De Dommel	Ja, hier hebben wij beleid voor	Nee		Voor de realisatie van onze ambitie voor een energieneutraal waterschap wordt samenwerking gezocht met de lokale energiecoöperaties. Het gaat hierbij specifiek om zon- en wind- en waterkrachtprojecten waarbij wij faciliterend optreden. Bij de productie van biogas/groengas vindt geen participatie plaats.
Vallei en Veluwe	Nee	Niet van toepassing		Met name bij een windpark in Harderwijk hebben we afspraken met de gemeente over participatie, de zonneprojecten zijn binnen de rwzi's en zijn we de enige eigenaar van.
Drents Overijsselse Delta	Ja, hier hebben wij beleid voor	Nee		Wij participeren in opwekprojecten (zon/wind) met als belangrijke randvoorwaarden lokaal eigenaarschap

WOORD VOORAF

INLEIDING

DEEL I

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

DEEL II

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

DEEL III

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM; CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

DEEL IV

1. INTENTIEOVEREENKOMST

Het is mogelijk om deze modelovereenkomst op te vragen bij de Unie van Waterschappen via het volgende emailadres: teamenergie@uwv.nl

2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST

Het is mogelijk om deze modelovereenkomst op te vragen bij de Unie van Waterschappen via het volgende emailadres: teamenergie@uwv.nl

3. GRONDOVEREENKOMST

Het is mogelijk om deze modelovereenkomst op te vragen bij de Unie van Waterschappen via het volgende emailadres: teamenergie@uwv.nl

1. WEGWIJZER
2. LEESWIJZER

1. ENERGIECOÖPERATIES: EEN NADERE KENNISMAKING
 - A. INLEIDING
 - B. BELEIDSCONTEXT
 - C. RELEVANTE WET- EN REGELGEVING
 - D. ENERGIEGEMEENSCHAPPEN
 - E. PUBLIEK/PRIVATE EN PUBLIEK/PUBLIEKE SAMENWERKINGEN
2. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN EN ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. SAMENWERKEN MET EEN ENERGIECOÖPERATIE
 - C. WAT HEBBEN ZIJ ELKAAR TE BIEDEN?
3. INSTRUMENTEN OM SAMEN TE WERKEN MET ENERGIECOÖPERATIES
 - A. INLEIDING
 - B. BELANG JUISTE KEUZE INSTRUMENT
 - C. FACILITERENDE INSTRUMENTEN
 - D. STURENDE INSTRUMENTEN

1. THEMA'S
 - A. INTRODUCTIE
 - B. THEMA'S
2. KLIMAATAKKOORD
 - A. KLIMAATAKKOORD; ALGEMEEN
 - B. PARTICIPATIE
 - C. BEVORDERING ACCEPTATIE EN DRAAGVLAK
3. LOKAAL EIGENDOM
 - A. ALGEMEEN
 - B. WAT IS LOKAAL EIGENDOM, CONSENSUS MARKT
 - C. KAN JE LOKAAL EIGENDOM AFDWINGEN?
 - D. BIJZONDERE POSITIE WATERSCHAPPEN?
4. JURIDISCH-BELEIDSMATIGE POSITIE WATERSCHAP
 - A. ROL WATERSCHAP IN DE ENERGIETRANSITIE
 - B. DUURZAME ENERGIEPROJECTEN
 - C. WETTELIJKE TAKEN WATERSCHAP
 - D. BELEIDSKADERS
5. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF; PUBLIEK EN PRIVAATRECHT
 - A. JURIDISCH HANDELINGSPERSPECTIEF
 - B. PUBLIEKRECHT
 - C. PRIVAATRECHT
6. AANBESTEDEN
7. SCHAARSE RECHTEN
8. STAATSTEUN
9. MEDEDINGING EN WET MARKT EN OVERHEID
10. RECHTSVORMEN (SAMENWERKING)
11. WET FIDO
12. WATERSCHAPSBELEID SAMENWERKEN ENERGIECOÖPERATIES

1. INTENTIEOVEREENKOMST
2. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST
3. GRONDOVEREENKOMST

COLOFON

De Handreiking *Samenwerken met Energiecoöperaties* is opgesteld in opdracht van de Unie van Waterschappen.

Auteurs:

Jan Albert Timmerman – *RenewabLAW*
j.a.timmerman@renewablawn.nl

Durk Groenveld – *Woodwater Legal*
d.groenveld@woodwater.nl

Een conceptversie van deze handreiking is beoordeeld door Marco Spaans. Hij is als zelfstandig adviseur wind- en zonne-energie betrokken bij veel duurzame energieprojecten van energiecoöperaties.

De auteurs danken verder de leden van de begeleidingsgroep voor hun waardevolle inbreng.

Tjitse Mollema – Waterschap Noorderzijlvest

Annemarieke Schwencke – AS I Research

Ina Elema – Unie van Waterschappen

Anke van Houten - Unie van Waterschappen

Eindredactie van de handreiking was in handen van Joep Mol (Plannensmederij)

Oktober 2021

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

info@uvw.nl
www.uvw.nl